

नालन्दा-बोधनागरी-पालि-ग्रन्थमालाय

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-वसक-एकावसकनिपाता)

पधानसंशोधको

भिक्षु जगदीशकस्तपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

सु० २५०४

वि० २०१७

१९६०

वितरक
मोतीलाल बनारसीदास,
नेपाली खरप,
पोस्ट बाक्स नं० ७५,
वाराणसी,
(भारत)

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
NAVAKANIPĀTA, DASAKANIPĀTA
&
EKĀDASAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *taṇhā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādatṭhānā

veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcaśīla* we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirōḍham paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becoming, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Navaka-niṣṭhā*, *Dasaka-niṣṭhā* and *Ekādasaka-niṣṭhā* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakūṭa Government publication, 1926, Sinhalese—Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman—edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1899, 1900).

**

**

**

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अष्टमुत्तरनिकाय के अन्तिम तीन निपात — नवक निपात, वसक निपात तथा एकादसक निपात — प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मो-संस्करण, छट्ट-संज्ञायन प्रकाशन (१९५५); स्वामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६), सिंहली-संस्करण, सिरि देवमिस्त महानायक बेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० ड० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९९, १९००)।

••

••

••

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मूद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी

२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL 'A

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अ am

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क kka	ञ्च ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्व dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्ज, ञ्ज ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, दट् ṭṭa	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ट, दट् ṭṭha	न्व nthā	य्य yya
क्य khya	ड्ड, दड् ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
क्व khva	ड्ड, दड् ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्व ndha	ल्य lya
ग्घ gggha	ण्ट ṇṭha	न्न, ञ्ना nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ñka	ण्ह nha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ñkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्ख, ङ्ख ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, दद dda	भ्य bya	ह्य hma
ज्ज, ञ्ज jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज ñña	द्य dya	म्प mpa	ब्ह lha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ĩ=ā; ƒ=i; ı=ī; ̣=u, ̤=ū; ˘=e; ˙=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

सूची

६. नवकनिपातो	पिट्ठक	१०. वेलामसुत्तं	पिट्ठक
१. सम्बोधिवग्गो	३	तस्सुद्धानं	३५
१. सम्बोधिसुत्तं	३	३. सत्तावासवग्गो	३८
२. निस्सयसुत्तं	५	१. तिठानसुत्तं	३८
३. मेधियसुत्तं	६	२. अस्सखल्लुङ्कसुत्तं	३९
४. नन्दकसुत्तं	६	३. तण्हामूलकसुत्तं	४१
५. बलसुत्तं	१२	४. सत्तावाससुत्तं	४२
६. सेवनासुत्तं	१४	५. पञ्जासुत्तं	४३
७. सुतवासुत्तं	१७	६. सिलायूपसुत्तं	४३
८. सज्जसुत्तं	१८	७. पठमवेरसुत्तं	४६
९. पुग्गलसुत्तं	१९	८. दुतियवेरसुत्तं	४७
१०. आहुनेय्यसुत्तं	२०	९. आघातवत्थसुत्तं	४८
तस्सुद्धानं	२०	१०. आघातपटिविनयसुत्तं	४९
२. सीहनादवग्गो	२०	११. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं	४९
१. सीहनादसुत्तं	२०	तस्सुद्धानं	५०
२. सउपादिसेससुत्तं	२४	४. महावग्गो	५०
३. कोट्टिकसुत्तं	२७	१. अनुपुब्बविहारसुत्तं	५०
४. समिद्धिसुत्तं	३०	२. अनुपुब्बविहारसमापत्तिमुत्तं	५०
५. गण्डसुत्तं	३२	३. निब्बानसुखसुत्तं	५४
६. सञ्जासुत्तं	३२	४. गावीउपमासुत्तं	५७
७. कुलसुत्तं	३२	५. ज्ञानसुत्तं	६१
८. नवक्कुपोसथसुत्तं	३३	६. आनन्दसुत्तं	६५
९. देवतासुत्तं	३४	७. लोकायतिकसुत्तं	६६

	पिटृङ्का		पिटृङ्का
८. देवासुरसङ्ग्रामसुत्तं	६६	२. नीवरणसुत्तं	६१
९. नागसुत्तं	७२	३. कामगुणसुत्तं	६२
१०. तपुस्ससुत्तं	७४	४. उपादानक्खन्धसुत्तं	६२
तत्सुद्धानं	८३	५. ओरम्भागियसुत्तं	६२
५. सामञ्जावगो	८३	६. गतिसुत्तं	६३
१. सम्बाधसुत्तं	८३	७. मच्छरियसुत्तं	६३
२. कायसक्खिसुत्तं	८५	८. उद्धम्भागियसुत्तं	६३
३. पञ्चाविमुत्तसुत्तं	८६	९. चेतोखीलसुत्तं	६३
४. उभतोभागविमुत्तसुत्तं	८६	१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं	६४
५. सन्दिट्ठिकधम्मसुत्तं	८७	तत्सुद्धानं	६५
६. सन्दिट्ठिकनिब्बानसुत्तं	८७	८. सम्मप्यधानवगो	६५
७. निब्बानसुत्तं	८८	१. सिक्खसुत्तं	६५
८. परिनिब्बानसुत्तं	८८	१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं	६६
९. तदङ्गनिब्बानसुत्तं	८८	९. इट्ठिपादवगो	६६
१०. दिट्ठधम्मनिब्बानसुत्तं	८८	१. सिक्खसुत्तं	६६
तत्सुद्धानं	८८	१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं	६७
६. खेमवगो	८९	१०. रागपेय्यालं	६७
१. खेमसुत्तं	८९	१०. दसकनिपातो	
२. खेमप्पत्तसुत्तं	८९	१. आनिसंसवगो	६९
३. अमतसुत्तं	८९	१. किमत्थियसुत्तं	६९
४. अमतप्पत्तसुत्तं	८९	२. चेतनाकरणीयसुत्तं	१००
५. अभयसुत्तं	८९	३. पठमउपनिससुत्तं	१०१
६. अभयप्पत्तसुत्तं	८९	४. दुतियउपनिससुत्तं	१०२
७. पस्सदिसुत्तं	८९	५. ततियउपनिससुत्तं	१०३
८. अनुपुब्बपस्सदिसुत्तं	९०	६. समाधिसुत्तं	१०४
९. निरोधसुत्तं	९०	७. सारिपुत्तसुत्तं	१०५
१०. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं	९०	८. ज्ञानसुत्तं	१०६
११. अभव्वसुत्तं	९०	९. सन्तविमोक्खसुत्तं	१०७
तत्सुद्धानं	९१	१०. विज्जासुत्तं	१०८
७. सत्तिपट्ठानवगो	९१	तत्सुद्धानं	१०९
१. सिक्खादुब्बल्यसुत्तं	९१		

	पिढुङ्गा		पिढुङ्गा
२. नाथवग्गो	१०६	६. सामणेरसुत्तं	१५६
१. सेनासनसुत्तं	१०६	७. सङ्खभेदसुत्तं	१५७
२. पञ्चङ्गसुत्तं	१११	८. सङ्खसामग्गीसुत्तं	१५७
३. संयोजनसुत्तं	१११	९. पठमआनन्दसुत्तं	१५८
४. चेतोखीलसुत्तं	११२	१०. दुतियआनन्दसुत्तं	१५८
५. अप्पमादसुत्तं	११५	तस्सुद्धानं	१५९
६. आहुनेय्यसुत्तं	११६	५. अक्कोसवग्गो	१५९
७. पठमनाथसुत्तं	११७	१. विवादसुत्तं	१५९
८. दुतियनाथसुत्तं	११८	२. पठमविवादमूलसुत्तं	१६०
९. पठमअरियावाससुत्तं	१२१	३. दुतियविवादमूलसुत्तं	१६०
१०. दुतियअरियावाससुत्तं	१२२	४. कुसिनारसुत्तं	१६१
तस्सुद्धानं	१२४	५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुत्तं	१६३
३. महावग्गो	१२४	६. सक्कसुत्तं	१६४
१. सीहनादसुत्तं	१२४	७. महालिसुत्तं	१६७
२. अधिवृत्तिपदसुत्तं	१२७	८. पब्बजितअभिण्हसुत्तं	१६८
३. कायसुत्तं	१२९	९. सरीरदुग्धम्मसुत्तं	१६९
४. महाचुन्दसुत्तं	१३१	१०. भण्डनसुत्तं	१६९
५. कसिणसुत्तं	१३५	तस्सुद्धानं	१७२
६. काळीसुत्तं	१३५	६. सच्चित्तवग्गो	१७२
७. पठममहापञ्हासुत्तं	१३७	१. सच्चित्तसुत्तं	१७२
८. दुतियमहापञ्हासुत्तं	१४२	२. सारिपुत्तसुत्तं	१७४
९. पठमकोसलसुत्तं	१४५	३. ठितिसुत्तं	१७५
१०. दुतियकोसलसुत्तं	१५०	४. समथसुत्तं	१७७
तस्सुद्धानं	१५३	५. परिहानसुत्तं	१८०
४. उपालिवग्गो	१५४	६. पठमसञ्जासुत्तं	१८३
१. उपालिसुत्तं	१५४	७. दुतियसञ्जासुत्तं	१८३
२. पातिमोक्खद्वपनासुत्तं	१५४	८. मूलकसुत्तं	१८३
३. उब्बाहिकासुत्तं	१५४	९. पब्बज्जासुत्तं	१८४
४. उपसम्पदासुत्तं	१५५	१०. गिरिमानन्दसुत्तं	१८५
५. निस्सयसुत्तं	१५६	तस्सुद्धानं	१८९

७. यमकवग्गो	पिट्ठक	१८६	६. अधिमानसुत्तं	पिट्ठक	२२६
१. अविज्जासुत्तं		१८६	७. नप्पियसुत्तं		२३१
२. तण्हासुत्तं		१६२	८. अक्कोसकसुत्तं		२३५
३. निट्ठङ्गतसुत्तं		१६५	९. कोकालिकसुत्तं		२३६
४. अवेच्चप्पसन्नसुत्तं		१६५	१०. खीणासवबलसुत्तं		२३६
५. पठमसुखसुत्तं		१६५	तस्सुद्धानं		२४०
६. दुतियसुखसुत्तं		१६६	१०. उपालिबग्गो		२४१
७. पठमनळकपानसुत्तं		१६७	१. कामभोगीसुत्तं		२४१
८. दुतियनळकपानसुत्तं		१६६	२. भयसुत्तं		२४६
९. पठमकथावत्थुसुत्तं		२०१	३. किदिट्ठिकसुत्तं		२४८
१०. दुतियकथावत्थुसुत्तं		२०२	४. वज्जियमाहितसुत्तं		२५२
तस्सुद्धानं		२०४	५. उत्तियसुत्तं		२५५
८. आकङ्खवग्गो		२०४	६. कोकनुदसुत्तं		२५७
१. आकङ्खसुत्तं		२०४	७. आहुनेय्यसुत्तं		२६०
२. कण्टकसुत्तं		२०६	८. थेरसुत्तं		२६२
३. इट्ठधम्मसुत्तं		२०८	९. उपालिसुत्तं		२६३
४. वड्डिसुत्तं		२०८	१०. अभम्बसुत्तं		२६६
५. मिगसालासुत्तं		२०६	तस्सुद्धानं		२७०
६. तयोधम्मसुत्तं		२१४	११. समणसञ्जावग्गो		२७०
७. काकसुत्तं		२१८	१. समणसञ्जासुत्तं		२७०
८. निगण्ठसुत्तं		२१८	२. बोज्झङ्गसुत्तं		२७०
९. आघातवत्थुसुत्तं		२१६	३. मिच्छत्तसुत्तं		२७१
१०. आघातपटिविनयसुत्तं		२१६	४. बीजसुत्तं		२७२
तस्सुद्धानं		२१६	५. विज्जासुत्तं		२७३
९. थेरवग्गो		२१६	६. निज्जरसुत्तं		२७३
१. वाहनसुत्तं		२१६	७. धोवनसुत्तं		२७५
२. आनन्दसुत्तं		२२०	८. तिकिच्छकसुत्तं		२७६
३. पुण्णियसुत्तं		२२२	९. वमनसुत्तं		२७८
४. व्याकरणसुत्तं		२२३	१०. निद्धमनीयसुत्तं		२७९
५. कत्थीसुत्तं		२२५	११. पठमअसेखसुत्तं		२७९

	विदुः		विदुः
१२. दुतियअसेखसुत्तं	२८०	४. अत्थसुत्तं	२९७
तस्सुद्धानं	२८०	५. धम्मसुत्तं	२९७
१२. पच्चोरोहणिबग्गो	२८०	६. सासवसुत्तं	२९८
१. पठमअधम्मसुत्तं	२८०	७. सावज्जसुत्तं	२९८
२. दुतियअधम्मसुत्तं	२८१	८. तपनीयसुत्तं	२९८
३. ततियअधम्मसुत्तं	२८३	९. आचयगामिसुत्तं	२९८
४. अजितसुत्तं	२८७	१०. दुक्खद्वयसुत्तं	२९९
५. सङ्गारवसुत्तं	२८९	११. दुक्खविपाकसुत्तं	२९९
६. ओरिमतीरसुत्तं	२९०	१५. अरियवग्गो	२९९
७. पठमपच्चोरोहणीसुत्तं	२९०	१. अरियमग्गसुत्तं	२९९
८. दुतियपच्चोरोहणीसुत्तं	२९३	२. कण्हमग्गसुत्तं	३००
९. पुब्बङ्गमसुत्तं	२९३	३. सद्धम्मसुत्तं	३००
१०. आसवक्खयसुत्तं	२९३	४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं	३००
तस्सुद्धानं	२९४	५. उप्पादेतब्बसुत्तं	३००
१३. परिसुद्धवग्गो	२९४	६. आसेवितब्बसुत्तं	३०१
१. पठमसुत्तं	२९४	७. भावेतब्बसुत्तं	३०१
२. दुतियसुत्तं	२९४	८. बहुलीकातब्बसुत्तं	३०१
३. ततियसुत्तं	२९४	९. अनुस्सरितब्बसुत्तं	३०१
४. चतुत्थसुत्तं	२९४	१०. सन्धिक्कातब्बसुत्तं	३०२
५. पञ्चमसुत्तं	२९५	१६. पुग्गलवग्गो	३०२
६. छट्ठसुत्तं	२९५	१. सेवितब्बसुत्तं	३०२
७. सत्तमसुत्तं	२९५	२-१२. भजितब्बादिसुत्तानि	३०२
८. अट्ठमसुत्तं	२९५	१७. जाणुस्सोणिबग्गो	३०३
९. नवमसुत्तं	२९६	१. ब्राह्मणपच्चोरोहणीसुत्तं	३०३
१०. दसमसुत्तं	२९६	२. अरियपच्चोरोहणीसुत्तं	३०५
११. एकादसमसुत्तं	२९६	३. सङ्गारवसुत्तं	३०६
१४. साधुवग्गो	२९६	४. ओरिमसुत्तं	३०७
१. साधुसुत्तं	२९६	५. पठमअधम्मसुत्तं	३०८
२. अरियधम्मसुत्तं	२९७	६. दुतियअधम्मसुत्तं	३०९
३. अकुसलसुत्तं	२९७	७. ततियअधम्मसुत्तं	३१४

	पिठका		पिठका
८. कम्मनिदानसुत्तं	३१४	२१. करजकायवग्गो	३३३
९. परिवक्कमनसुत्तं	३१५	१. पठमनिरयसग्गसुत्तं	३३३
१०. चुन्दसुत्तं	३१६	२. दुतियनिरयसग्गसुत्तं	३३६
११. जाणुस्सोणिसुत्तं	३२१	३. मातुगामसुत्तं	३३७
१८. साधुवग्गो	३२५	४. उपासिकासुत्तं	३३७
१. साधुसुत्तं	३२५	५. विसारदसुत्तं	३३७
२. अरियधम्मसुत्तं	३२६	६. संसप्पनीयसुत्तं	३३८
३. कुसलसुत्तं	३२६	७. पठमसञ्चेतनिकसुत्तं	३४०
४. अत्थसुत्तं	३२६	८. दुतियसञ्चेतनिकसुत्तं	३४५
५. धम्मसुत्तं	३२६	९. करजकायसुत्तं	३४७
६. आसवसुत्तं	३२७	१०. अधम्मचरियासुत्तं	३४६
७. वज्जसुत्तं	३२७	२२. सामञ्जावग्गो	३५०
८. तपनीयसुत्तं	३२७	२३. रागपेय्यालं	३५५
९. आचयागामिसुत्तं	३२८	११. एकादसकनिपातो	
१०. दुक्खुद्वयसुत्तं	३२८	१. निस्सयवग्गो	३५७
११. विपाकसुत्तं	३२८	१. किमत्थियसुत्तं	३५७
१६. अरियमग्गवग्गो	३२९	२. चेतनाकरणीयसुत्तं	३५८
१. अरियमग्गसुत्तं	३२९	३. पठमउपनिसासुत्तं	३५९
२. कण्हमग्गसुत्तं	३२९	४. दुतियउपनिसासुत्तं	३६१
३. सद्धम्मसुत्तं	३२९	५. ततियउपनिसासुत्तं	३६२
४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं	३२९	६. व्यसनसुत्तं	३६३
५. उप्पादेतब्बधम्मसुत्तं	३३०	७. सञ्जासुत्तं	३६४
६. आसेवितब्बधम्मसुत्तं	३३०	८. मनसिकारसुत्तं	३६६
७. भावेतब्बधम्मसुत्तं	३३१	९. सद्धसुत्तं	३६७
८. बहुलीकातब्बसुत्तं	३३१	१०. मोरनिवापसुत्तं	३७०
९. अनुस्सरितब्बसुत्तं	३३१	तत्सुद्धानं	३७१
१०. सन्धिक्कातब्बसुत्तं	३३१	२. अनुस्सत्तिवग्गो	३७१
२०. अपरपुगलवग्गो	३३२	१. पठममहानामसुत्तं	३७१
१-१२. नसेवितब्बादि-		२. दुतियमहानामसुत्तं	३७५
सुत्तानि	३३२	३. नन्दियसुत्तं	३७७

	विद्वङ्गा		विद्वङ्गा
४. सुभूतिसुत्तं	३७६	१०. ततियसमाधिसुत्तं	३६५
५. मेत्तासुत्तं	३८३	११. चतुत्थसमाधिसुत्तं	३६६
६. अट्ठकनागरसुत्तं	३८४	तत्सुद्धानं	३६७
७. गोपालसुत्तं	३८८	३. सामञ्जसवग्गो	३६७
८. पठमसमाधिसुत्तं	३६३	४. रागपेय्यालं	३६६
९. दुतियसमाधिसुत्तं	३६४		

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

९. नवकनिपातो

१. सम्बोधिवग्गो

१. सम्बोधिसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — B. vol. III, 163,
R. vol. IV, 351

“सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं —
'सम्बोधिपक्खिकानं' आवुसो, धम्मानं का उपनिसा भावनाया' ति, एवं
पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति
व्याकरेय्याथा” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा ... पे०... भगवतो सुत्वा भिक्खू
घायेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । 10

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

२. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं—
'सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं का उपनिसा भावनाया' ति,
एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं
व्याकरेय्याथ — 'इधावुसो, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो
कल्याणसम्पक्को । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं पठमा
उपनिसा भावनाया । 15 B. 164
R. 352

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवर-
संवृतो विहरति आचारणोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, 20

समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं दुतिया उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा
5 असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा
विमुत्तिकथा विमुत्तिञ्ञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी
होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो,
धम्मानं अयं ततिया उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं
10 धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं
अयं चतुत्थी^१ उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्यगामिनिया
पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय^२ सम्मा दुक्खवत्थयगामिनिया ।
15 सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं पञ्ञमी उपनिसा भावनाय’ ।

३. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवद्धस्स — सीलवा भविस्सति, पातिमोक्खसंवर-
संवृतो विहरिस्सति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
समादाय सिक्खिस्सति^३ सिक्खापदेसु ।

20 ४. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवद्धस्स — यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरण-
B. 165 सप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा असंसग्ग-
कथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा विमुत्तिकथा
विमुत्तिञ्ञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी भविस्सति
25 अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

५. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-
R. 333 सहायस्स कल्याणसम्पवद्धस्स — आरद्धविरियो विहरिस्सति अकुसलानं
धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु ।

६. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पदङ्कस्स — पञ्चावा भविस्सति उदयत्यगामिनिया
पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया ।

७. “तेन च पन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेषु
पतिट्ठाय चत्तारो धम्मा उत्तरि^१ भावेतब्बा — असुभा भावेतब्बा रागस्स 5
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा व्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति^२
भावेतब्बा वितक्कुपच्छेदाय, अनिच्चसञ्जा भावेतब्बा अस्मिमान-
समुग्घाताय । अनिच्चसञ्जानो, भिक्खवे^३, अनत्तसञ्जा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्जो अस्मिमानसमुग्घातं पापुणाति दिट्ठेव धम्मे निब्बानं” ति ।

२. निस्सयमुत्तं

१. अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 10
उपसङ्कमिन्वा भगवन्त ... पे० . एकमन्तं निमिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं
एतदवोच — “निस्सयसम्पन्नो निस्सयसम्पन्नो” ति, भन्ते, वुच्चति ।
किन्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु निस्सयसम्पन्नो होती” ति ?

“सद्धं चे, भिक्खु, भिक्खु” निस्साय अकुसलं पजहति कुसलं
भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । हिरि चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय 15
... पे०... ओत्तपपं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय ... पे०... विरियं चे,
भिक्खु, भिक्खु निस्साय .. पे०... पञ्चं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय
अकुसलं पजहति कुसलं भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । तं
हिस्स भिक्खुनो अकुसल पहीन होति मुप्पहीनं, यं^४ अरियाय पञ्चाय
दिस्वा पहीनं ।

R. 354

20

२. “तेन च पन, भिक्खु, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेषु
पतिट्ठाय चत्तारो^५ उपनिस्साय विहातब्बा^६ । कतमे चत्तारो ? इध,
भिक्खु, भिक्खु सङ्घायेकं पटिसेवति, सङ्घायेकं अधिवासेति, सङ्घायेकं
परिवज्जेति^७, सङ्घायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु निस्सय-
सम्पन्नो होती” ति ।

B. 166

25

१. उत्तरि — सी०, स्या०, रो० । २. आनापानसति — सी०; आनापानसति —
रो० । ३. भिक्खवे भिक्खुनो — सी०, स्या०, रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेन नन्वि ।
५. यं स — सी०, रो०; यस्स — स्या० । ६. चत्तारो धम्मा — सी०, रो० । ७. विहरितब्बा —
स्या० । ८. परिवज्जेति — सी० ।

३. मेघियसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चालिकायं विहरति चालिकापम्बते^१ ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा मेघियो भगवतो उपट्ठाको होति । अथ
खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो आयस्मा मेघियो
५ भगवन्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, जन्तुगामं पिण्डाय पविसितुं” ति ।
“यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्जसी” ति ।

२. अथ खो आयस्मा मेघियो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
मादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि । जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन किमिकाळाय^२ नदिया तीरं तेनुप-
१० सङ्कमि । अट्ठासो खो आयस्मा मेघियो किमिकाळाय नदिया तीरे जङ्घा-
विहारं^३ अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अम्बवनं पासादिकं रमणीयं ।
दिस्वानस्स एतदहोसि - “पासादिकं वतिदं अम्बवनं रमणीयं, अलं
वतिदं कुलपुत्तस्स पधानत्थिकस्स पधानाय । सचे मं भगवा अनुजानेय्य,
आगच्छेय्याहं इमं अम्बवनं पधानाया” ति ।

३. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच - “इधामहं, भन्ते,
पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि ।
जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकन्तो येन किमि-
२० काळाय नदिया तीरं तेनुपसङ्कमि । अट्ठासं खो अहं, भन्ते, किमिकाळाय
नदिया तीरे जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अम्बवनं
पासादिकं रमणीयं । दिस्वान मे एतदहोसि - ‘पासादिकं वतिदं अम्बवनं
रमणीयं । अलं वतिदं कुलपुत्तस्स पधानत्थिकस्स पधानाय । सचे
मं भगवा अनुजानेय्य, आगच्छेय्याहं इमं अम्बवनं पधानाया’ ति । सचे
२५ मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति ।
“आगमेहि ताव, मेघिय ! एककम्हि” ताव याव अञ्जो पि कोचि
भिक्षु आगच्छती” ति ।

१. चालिकाय पम्बते - मी०; चालिकापम्बते - स्या० । २. किमिकाळाय - सी०, रो० ।

३. जङ्घाविहार - स्या० । ४. अट्ठासो - मी० । ५. एककम्हा - सी०, रो० । ६. दिस्सत् - सी०, स्या०, रो० ।

४. दुतियं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — “भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चि उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयो^१ । मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयो । सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति ।

“आगमेहि ताव, मेघिय, एककम्हि ताव याव अञ्जो पि कोचि^२ ५ भिक्खु आगच्छती” ति ।

५. ततियं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — “भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चि उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयो । मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयो । सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति । 10

“पधानं ति खो, मेघिय, वदमानं किन्ति वदेय्याम ! यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्जासी” ति ।

६. अथ खो आयस्मा मेघियो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन तं अम्बवनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं अम्बवनं अज्झोगाहेत्वा^३ अञ्जतरस्मि रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि । अथ 15 खो आयस्मतो मेघियस्स तस्मि अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वितक्का समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं — कामवितक्को, व्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को । अथ खो आयस्मतो मेघियस्स एतदहोसि — “अच्छरियं वत भो, अम्भुतं वत भो ! सद्दाय च वतम्हा^४ अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता^५; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि 20 अकुसलेहि वितक्केहि अन्वासत्ता” — कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केना” ति ।

७. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — 25

“इध मय्हं, भन्ते, तस्मि अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वितक्का समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं — कामवितक्को, व्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — B. 168

१. पटिचयो — सी० । २. अज्झोगाहेत्वा — सी० । ३. वतञ्चम्हि — सी०, रो०; वम्हा — स्वा० । ४. पब्बजितो — सी०, रो० । ५. अन्वासत्तो — सी०, रो० ।

R. 357

‘अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो ! सद्दाय च वतम्हा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि अकुसलेहि वितक्केहि अन्वासत्ता — कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसा-वितक्केना ति” ।

5 ८. “अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया पञ्च धम्मा परिपक्काय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, मेघिय, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-विमुत्तिया अयं पठमो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

९. “पुन च परं, मेघिय, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्ख-
10 संवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेमु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया अयं दुतियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

१०. “पुन च परं, मेघिय, यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविदेककथा
15 असंसगकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्जाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिजाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-विमुत्तिया अयं ततियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

११. “पुन च परं, मेघिय, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
20 अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया अयं चतुत्थो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

१२. “पुन च परं, मेघिय, भिक्खु पञ्जवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख-
25 क्खयगामिनिया । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया अयं पञ्चमो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

B. 169

R. 358

१३. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्कं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘सीलवा भविस्सति ... पे०... समादाय सिक्खिस्सति सिक्खापदेसु’ ।

१. मेघिय भिक्खु — सी०, स्वा०, रो० ।

१४. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यधीदं — अप्पिच्छकथा ...पे०... विमुत्तिञ्जाण-
दस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलामी भविस्सति अकिच्छ-
लामी अकसिरलामी’ ।

5

१५. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘आरद्धविरियो विहरिस्सति ... पे०...
अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मसेसु’ ।

१६. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘पञ्चवा भविस्सति ... पे०... सम्मा-
दुक्खक्खयगामिनिया’ ।

10

१७. “तेन च पन, मेघिय, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मसेसु
पतिट्ठाय चत्तारो धम्मा उत्तरि भावेतब्बा — असुभा भावेतब्बा रागस्स
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा व्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति
भावेतब्बा वितक्कुपच्छेदाय, अनिच्चसञ्ज्ञा भावेतब्बा अस्मिमान-
समुग्घाताय । अनिच्चसञ्ज्ञानो, मेघिय, अनत्तसञ्ज्ञा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्ज्ञी अस्मिमानसमुग्घातं पापुणाति दिट्ठेव धम्मे निब्बानं” ति ।

15

४. नन्दकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा नन्दको उपट्ठान-
सालायं भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्प-
हंसेति । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येनुपट्ठानसाला
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा बहिद्धारकोट्टके अट्ठासि कथापरियोसानं
आगमयमानो । अथ खो भगवा कथापरियोसानं विदित्वा उक्कासेत्वा^१
अगळं^२ आकोटेसि । विवरिंसु खो ते भिक्खू भगवतो द्वारं ।

20

R. 359

२. अथ खो भगवा उपट्ठानसालं पविसित्वा पञ्जत्तासने^३
निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं एतदवोच — “दीधो

25

B. 170

१. निब्बानं — सी० । २. उक्कासित्वा — सी०, रो० । ३. अगळं — सी० । ४. पञ्जत्ता-
सासने — सी०, स्या०, रो० ।

खो त्यायं, नन्दक, धम्मपरियायो भिक्खून् पटिभासि । अपि^१ मे पिट्ठि आगिलायति^२ बहिद्वारकोट्टके ठितस्स कथापरियोसानं आगमय-
मानस्सा^३ ति ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा नन्दको सारज्जमानरूपो भगवन्तं^४ एतद-
५ वोच — “न खो पन मयं, भन्ते, जानाम ‘भगवा बहिद्वारकोट्टके ठितो’
ति । सचे हि मयं, भन्ते, जानेय्याम ‘भगवा बहिद्वारकोट्टके ठितो’ ति,
एतकं पि धम्मं^५ नो नप्पटिभासेय्या” ति ।

४. अथ खो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं सारज्जमानरूपं विदित्वा
आयस्मन्तं नन्दकं एतदवोच — “साधु, साधु, नन्दक ! एतं खो, नन्दक,
१० तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्धाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं,
यं तुम्हे धम्मिया कथाय सन्निसीदेय्याथ । सन्नपितितानं वो, नन्दक,
द्वयं करणीयं — धम्मी वा कथा अरियो वा तुण्हीभावो । सद्धो च, नन्दक,
भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं’ सद्धो च अस्सं सीलवा चा’ ति ।
१५ यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

५. “सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति सीलवा च, नो च लाभी
अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स^६ । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
२० चेतोसमाधिस्सा’ ति । यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा
च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

६. “सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय । एवं सो तेनङ्गेन
अपरिपूरो होति । सेय्यथापि, नन्दक, पाणको चतुप्पादको अस्स ।
२५ तस्स एको पादो ओमको लामको । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो अस्स ।
एवमेव खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय । एवं सो
तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं सद्धो

१. अपि च — सी० । २. आगिलायति — सी० । ३. ओत्तप्पमानो भगवन्तं — स्या० ।

४. सी०, स्या, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. किन्ताहं — स्या० । ६. चेतोसमधिस्स — सी०, रो० ।

च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च
अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाया' ति ।

७. "यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी
च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय, एवं
सो तेनङ्गेन परिपूरो होती" ति ।

८. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं
पाविसि । अथ खो आयस्मा नन्दको अचिरपक्कन्तस्स भगवतो
भिक्खु आमन्तेसि - "इदानि, आवुसो, भगवा चतूहि पदेहि केवलपरि-
पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेत्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो -
सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरि-
पूरो होति । तेन तं अज्झं परिपूरेतब्बं - किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा
चा ति ... पे०... अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्चाधम्म-
विपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होती' ति ।

R. 361

10

९. "पञ्चिमे, आवुसो, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन
धम्मसाकञ्छाय । कतमे पञ्च ? इधावुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं
देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं,
केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो,
भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियो-
सानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं
पकासेति, तथा तथा' सो' सत्थु' पियो च होति मनापो च गरु च
भावनीयो च । अयं, आवुसो, पठमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने
कालेन धम्मसाकञ्छाय ।

20 B. 172

१०. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरि-
पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं
धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा सो
तस्मिं धम्मे अत्थप्पटिसंवेदी च होति धम्मप्पटिसंवेदी च । अयं, आवुसो,
दुतियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकञ्छाय ।

१-१. तथा तस्स तस्स - स्या०; तथास्स - सी०, रो० । २. सत्था च - सी०;
सत्थाव - रो० ।

R. 362

११. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरि-
पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं
धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा
5 सो तस्मिं धम्मे गम्भीरं अत्यपदं पञ्चाय अभिविज्झं पस्सति । अयं,
आवुसो, ततियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१२. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
कल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु
भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा
10 तथा नं सब्रह्मचारी उत्तरि सम्भावेन्ति - ‘अद्धा अयमायस्मा पत्तो वा
पज्जति वा’ । अयं, आवुसो, चतुत्थो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने
कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरि-
15 पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु
भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं
सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तत्थ^१
ये खो भिक्खू सेखा अप्पत्तमानसा अनुत्तरं योगवक्खेमं पत्थयमाना विह-
रन्ति, ते तं धम्मं सुत्वा विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधि-
B. 173 गतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । ये पन तत्थ भिक्खू
अरहन्तो खीणासवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्त-
सदत्था परिकखीणभवसंयोजना सम्मदञ्चाविमुत्ता, ते तं धम्मं सुत्वा
R. 363 दिट्ठधम्मसुखविहारयेव अनुयुत्ता विहरन्ति । अयं, आवुसो, पञ्चमो
आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय । इमे खो,
25 आवुसो, पञ्च आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाया”
ति ।

५० बलसुत्तं

१. “चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि चत्तारि ?
पञ्चाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गाहबलं । कतमं च, भिक्खवे,

१. पटिविज्झं - त्या०; पटिविज्झ - री० । २. तत्थ तत्थ - सी०, री० ।

पञ्जाबलं ? ये धम्मा कुसला कुसलसङ्घाता ये धम्मा अकुसला अकुसलसङ्घाता ये धम्मा सावज्जा सावज्जसङ्घाता ये धम्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्घाता ये धम्मा कण्हा कण्हसङ्घाता ये धम्मा सुक्का सुक्क-
सङ्घाता ये धम्मा सेवितब्बा सेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा असेवितब्बा असेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा नालमरिया नालमरियसङ्घाता ये धम्मा 5
अलमरिया अलमरियसङ्घाता, त्यास्स^१ धम्मा पञ्जाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, पञ्जाबलं ।

२. “कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? ये धम्मा अकुसला अकुसलसङ्घाता ये धम्मा सावज्जा सावज्जसङ्घाता ये धम्मा कण्हा कण्हसङ्घाता ये धम्मा असेवितब्बा असेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा नाल- 10
मरिया नालमरियसङ्घाता, तेसं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्णाति पदहति । ये धम्मा कुसला कुसल-
सङ्घाता ये धम्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्घाता ये धम्मा सुक्का सुक्क-
सङ्घाता ये धम्मा सेवितब्बा सेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा अलमरिया R. 364
अलमरियसङ्घाता, तेसं धम्मानं पटिलाभाय छन्दं जनेति वायमति विरियं 15
आरभति चित्तं पग्गह्णाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

३. “कतमं च, भिक्खवे, अनवज्जबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन
समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जबलं । 20

४. “कतमं च, भिक्खवे, सङ्गाहबलं ? चत्तारिमानि, B. 174
भिक्खवे, सङ्गाहवत्थूनि — दानं, पेय्यवज्जं, अत्थचरिया, समानत्तता ।
एतदग्गं, भिक्खवे, दानानं यदिदं धम्मदानं । एतदग्गं, भिक्खवे, पेय्य-
वज्जानं यदिदं अत्थिकस्स ओहितसोतस्स पुनप्पुनं धम्मं देसेति । एत-
दग्गं, भिक्खवे, अत्थचरियानं यदिदं अस्सद्धं सट्ठासम्पदाय समादपेति 25
निवेसेति पतिट्ठापेति, दुस्सीलं सीलसम्पदाय ... मच्छरि चागसम्पदाय
... दुप्पञ्जं पञ्जासम्पदाय समादपेति निवेसेति पतिट्ठापेति । एत-
दग्गं, भिक्खवे, समानत्ततानं यदिदं सोतापन्नो सोतापन्नस्स समानत्तो,
सकदागामी सकदागामिस्स समानत्तो, अनागामी अनागामिस्स समानत्तो;

अरहा अरहतो समानत्तो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सङ्गाहबलं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानि ।

५. “इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि बलेहि समन्नागतो अरिय-
सावको पञ्च भयानि समतिक्कन्तो होति । कतमानि पञ्च ? आ-
R. 365 5 जीविकभयं^१, असिलोकभयं, परिससारज्जभयं, मरणभयं, दुग्गतिभयं ।
स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘नाहं
आजीविकभयस्स भायामि । किस्साहं आजीविकभयस्स भायिस्सामि ?
अत्थि मे चत्तारि बलानि — पञ्चाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गाह-
बलं । दुप्पञ्चो खो आजीविकभयस्स भायेय्य । कुसीतो आजीविक-
10 भयस्स भायेय्य । सावज्जकायकम्मन्तवचीकम्मन्तमनोकम्मन्तो^२ आ-
जीविकभयस्स^३ भायेय्य । असङ्गाहको आजीविकभयस्स भायेय्य । नाहं
असिलोकभयस्स भायामि ... पे०... नाहं परिससारज्जभयस्स भायामि
... नाहं मरणभयस्स भायामि ... पे०... नाहं दुग्गतिभयस्स भायामि ।
किस्साहं दुग्गतिभयस्स भायिस्सामि ? अत्थि मे चत्तारि बलानि —
15 पञ्चाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गाहबलं^४ । दुप्पञ्चो खो
दुग्गतिभयस्स भायेय्य । कुसीतो दुग्गतिभयस्स भायेय्य । सावज्जकाय-
कम्मन्तवचीकम्मन्तमनोकम्मन्तो दुग्गतिभयस्स भायेय्य । असङ्गाहको
दुग्गतिभयस्स भायेय्य । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि बलेहि समन्नागतो
अरियसावको इमानि पञ्च भयानि समतिक्कन्तो होती^५ ति ।

६. सेवनासुत्तं

- 20 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०...
आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

- B. 175 २. “पुगलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवितब्बो पि
असेवितब्बो पि । चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं — सेवितब्बं
पि असेवितब्बं पि । पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो —
25 सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि । सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन
वेदितब्बं — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । गामनिगमो पि, आवुसो,

१. आजीविकभयं — स्या० । २-२. ० कम्मन्तो ० कम्मन्तो ० कम्मन्तो ० — सी०;
० कम्मन्तआजीविकभयस्स — स्या० । ३. सङ्गाहबलं — सी०, स्या०, रो० ।

दुविधेन वेदितव्वो - सेवितव्वो पि असेवितव्वो पि । जनपदपदेसो पि आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो - सेवितव्वो पि असेवितव्वो पि ।

R. 366

३. “पुगलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो - सेवितव्वो पि असेवितव्वो पी’ ति, इति खो मे पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा पुगलं - ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा अभि- ५ वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवित-परिक्खारा समुदानेतव्वा’ चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारा ते च कसिरेन समुदागच्छन्ति’; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जस्यो न भावनापारिपूर्णि गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुगलेन सो पुगलो रत्तिभागं वा दिवसभागं वा सङ्गा पि 10 अनापुच्छा पक्कमितव्वं नानुबन्धितव्वो ।

“तत्थ यं जञ्जा पुगलं - ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतव्वा चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय- 15 भेसज्जपरिक्खारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जस्यो न भावनापारिपूर्णि गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुगलेन सो पुगलो सङ्गा पि अनापुच्छा’ पक्कमितव्वं नानुबन्धितव्वो’ ।

“तत्थ यं जञ्जा पुगलं - ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; ये च खो मे 20 पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतव्वा चीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा ते च कसिरेन’ समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जस्यो भावनापारिपूर्णि गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुगलेन सो पुगलो सङ्गा पि अनुबन्धितव्वो न पक्कमितव्वं । 25

R. 367

“तत्थ यं जञ्जा पुगलं - ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; ये च खो मे 30 पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतव्वा चीवरपिण्डपातसेनासन-

B. 176

१. समुदानेतव्वं - सी० । २. समुदाहरन्ति - स्या० । ३-३. यावजीवं अनुबन्धितव्वो न पक्कमितव्वो - स्या०; आपुच्छा० - रो० । ४. अप्पकसिरेन - सी०, स्या०, रो० ।

गिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति ;
 यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे साम-
 ज्जात्थो भावनापारिपूर्णि गच्छती' ति, तेनावुसो, पुगगलेन सो पुगगलो
 यावजीवं अनुबन्धितब्बो न पक्कमितब्बं अपि पनुज्जमानेन । 'पुगगलो
 ५ पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो - सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति,
 इति यं त वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

४. "चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं - सेवितब्बं पि
 असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 तत्थ यं जज्जा चीवरं - 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
 १० वड्डन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं ।
 तत्थ यं जज्जा चीवरं - 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा
 परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्डन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं ।
 'चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं - सेवितब्बं पि असेवितब्बं
 पी' ति, इति यं त वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. ३६६

५. "पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो - सेवितब्बो
 पि असेवितब्बो पी' ति, इति खो पनेत वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 तत्थ यं जज्जा पिण्डपातं - 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला
 धम्मा अभिवड्डन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो
 न सेवितब्बो । तत्थ यं जज्जा पिण्डपातं - 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो
 २० अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्डन्ती' ति, एवरूपो
 पिण्डपातो सेवितब्बो । 'पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो -
 सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति यं त वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं - सेवितब्बं
 पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 २५ तत्थ यं जज्जा सेनासनं - 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा
 अभिवड्डन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-
 तब्बं । तत्थ यं जज्जा सेनासनं - 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला
 धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्डन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं
 सेवितब्बं । 'सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं - सेवितब्बं पि
 ३० असेवितब्बं पी' ति, इति यं त वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. १७७

७. “‘गामनिगमो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवि-
तब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च
वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं – ‘इमं खो मे गामनिगमं सेवतो
अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो
गामनिगमो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं – ‘इमं खो, 5
मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा
अभिवड्ढन्ती’ ति, एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो । ‘गामनिगमो पि,
आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति
यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 369

८. “‘जनपदपदेसो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवि- 10
तब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च
वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं – ‘इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो
अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो
जनपदपदेसो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं – ‘इमं खो
मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभि- 15
वड्ढन्ती’ ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितब्बो । ‘जनपदपदेसो पि,
आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति
यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

७. सुतवासुतं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते ।
अथ खो सुतवा परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा 20
भगवता सदिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं बीतिसारेत्वा एक-
मन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सुतवा परिब्बाजको भगवन्तं
एतदवोच –

२. “‘एकमिदाहं’, भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि^१
गिरिव्वजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 25
‘यो सो, सुतवा’, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसित्ता कतकरणीयो
ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा-

B. 178

R. 370

१. एकमिदं – सी०, रो० । २. विहरति – सी०, रो० । ३. सुतव – स्या० ।

विमुक्तो, अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं - अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं येय्यसङ्कातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो
 5 खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं^१ कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो^२ ति । कच्चि मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूपधारितं^३ ति ?

३. “तघ ते एतं^१, सुतवा, सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप-
 धारितं । पुब्बे चाहं, सुतवा, एतरहि च एवं वदामि - ‘यो सो भिक्खु
 10 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुक्तो, अभब्बो सो नव ठानानि अज्झाचरितुं - अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं येय्यसङ्कातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु
 15 सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो, अभब्बो खीणासवो भिक्खु छन्दागतिं गन्तुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु दोसागतिं गन्तुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मोहागतिं गन्तुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु भयागतिं गन्तुं’ । पुब्बे चाहं, सुतवा, एतरहि च एवं वदामि - ‘यो सो भिक्खु
 20 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुक्तो, अभब्बो सो इमानि नव ठानानि अज्झाचरितुं’ ति ।

R. 371

८. सज्झमुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ
 खो सज्झो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्गमि ; उपसङ्गमित्वा भगवता
 B. 179 25 सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
 निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सज्झो परिब्बाजको भगवन्तं
 एतदवोच -

१. सन्निधिकारकं - सी०, रो० । २. अगारिकभूतो - सी० । ३. त - सी०, रो० ।

२. “एकमिदाहं, भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि
 गिरिबब्बजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं —
 ‘यो’ सो, सज्ज, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहित-
 भारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो,
 अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं — अभब्बो खीणासवो भिक्खु ५
 सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिहं
 थेय्यसङ्घातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं,
 अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो खीणासवो
 भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो’
 ति । कच्चि मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप- 10
 धारितं” ति ?

३. “तग्घ ते एतं, सज्ज, सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप-
 धारितं । पुब्बे चाहं, सज्ज, एतरहि च एवं वदामि — ‘यो सो भिक्खु
 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो
 परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभब्बो सो नव ठानानि 15
 अज्झाचरितुं — अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता
 वोरोपेतुं ... पे०... अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे
 परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो, अभब्बो खीणासवो भिक्खु
 बुद्धं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु धम्मं पच्चक्खातुं, अभब्बो
 खीणासवो भिक्खु सङ्घं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सिक्खं 20
 पच्चक्खातुं’ । पुब्बे चाहं, सज्ज, एतरहि च एवं वदामि — ‘यो सो
 भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्त-
 सदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभब्बो सो इमानि
 नव ठानानि अज्झाचरितुं” ति ।

R. 572

६. पुगलसुत्तं

१. “नवयिमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि । 25
 कतमे नव ? अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफल-
 सच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय

B. 180

पटिपन्नो, सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, पुथुज्जबो
— इमे खो, भिक्खवे, नव पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं” ति ।

१०. आहुनेय्यसुत्तं

R. 373

१. “नवयिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खि-
नेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स । कतमे नव ?
५ अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छिकिरियाय
पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सोता-
पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, गोत्रभू — इमे खो,
भिक्खवे, नव पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं
लोकस्सा” ति ।

सम्बोधिबग्गो पठमो ।

तस्सुदानं

10

सम्बोधि निस्सयो चेव, मेधिय^१ नन्दकं बलं ।
सेवना सुतवा सज्जो, पुग्गलो आहुनेय्येन^२ चा ति ॥

२. सीहनादवग्गो

१. सीहनादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
१५ निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “वुत्थो^३ मे,
भन्ते, सावत्थियं वस्सावासो । इच्छामहं, भन्ते, जनपदचारिकं पक्क-
मित्तु” ति ।

“यस्सदानि त्वं, सारिपुत्त, कालं मञ्जासी” ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
R. 374 20 वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु अचिर-

१. मेधिय — सी०, स्या०, रो० । २. आहुनेय्यो — सी०; आहुनेय्यो — स्या०, रो० ।
३. वुत्थो — स्या० ।

पक्कन्ते आयस्मन्ते सारिपुत्ते भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज’ अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कन्तो” ति । अथ खो भगवा अञ्जतरं भिक्खुं आमन्तेसि — “एहि त्वं, भिक्खु, मम वचनेन सारिपुत्तं आमन्तेहि — ‘सत्था तं, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती’” ति । “एवं, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा 5 सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच — “सत्था तं, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती” ति । “एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसि ।

B. 181

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा च महामोगल्लानो आयस्मा च आनन्दो अवापुरणं आदाय विहारे’ आहिण्डन्ति’ — “अभिककमथा- 10 यस्मन्तो’, अभिककमथायस्मन्तो ! इदानीयस्मा सारिपुत्तो भगवतो सम्मुखा सीहनादं नदिस्सती” ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच— “इध ते, सारिपुत्त, अञ्जतरो सब्बहाचारी खीयनघम्मं” आपन्नो — 15 ‘आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज अप्पटिनिस्सज्जचारिकं पक्कन्तो’” ति ।

४. “यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्बहाचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्क- 20 मेय्य ।

५. “सेय्यथापि, भन्ते, पथवियं सुचिं पि निक्खिपन्ति असुचिं पि निक्खिपन्ति गूथगतं पि निक्खिपन्ति मुत्तगतं पि निक्खिपन्ति खेळगतं’ पि निक्खिपन्ति पुब्बगतं पि निक्खिपन्ति लोहितगतं पि निक्खि- 25 पन्ति, न च तेन पथवी अट्ठीयति’ वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, पथवीसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अववेरेन अब्बापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्बहाचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

20

25 R. 375

१. आपज्ज — स्या० । २. अवापुरणं — सी०; अपापुरणं — स्या० । ३-३. विहारं० — स्या०; विहारेन विहारं अन्वाहिण्डन्ति — सी०; विहारेन विहारं अन्वाहिण्डन्ति — रो० । ४. अभिककमथायस्मन्तो — सी०, स्या०, रो० । ५. खीयनघम्मं — स्या०, रो० । ६. खेळगतं — सी० । ७. अट्ठियति — सी०, स्या०, रो० ।

६. "सेय्यथापि, भन्ते, आपोस्मि सुचिं पि धोवन्ति असुचिं पि धोवन्ति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि धोवन्ति, न च तेन आपो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, आपोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन
B. 182 5 अप्पमाणेन अवरेण अब्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नहचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

७. "सेय्यथापि, भन्ते, तेजो सुचिं पि डहति असुचिं पि डहति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं
10 पि डहति, न च तेन तेजो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, तेजोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नहचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

८. "सेय्यथापि, भन्ते, वायो सुचिं पि उपवायति असुचिं पि उपवायति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि उपवायति, न च तेन वायो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, वायोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते,
20 काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नहचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

R. 376

९. "सेय्यथापि, भन्ते, रजोहरणं सुचिं पि पुञ्छति^१ असुचिं पि पुञ्छति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि पुञ्छति, न च तेन रजोहरणं अट्टीयति वा हरायति वा
25 जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, रजोहरणसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नहचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

१०. "सेय्यथापि, भन्ते, चण्डालकुमारको वा चण्डालकुमारिका

वा कळोपिहृत्थो^१ नन्तकवासी^२ गामं वा निगमं वा पविसन्तो नीच-
चित्तयेव उपटुपेत्वा पविसति; एवमेव खो अहं, भन्ते, चण्डालकुमारक-
चण्डालकुमारिकासमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अब्बापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं^५
पक्कमेय्य ।

B. 183

११. “सेय्यथापि, भन्ते, उसभो छिन्नविसाणो सूरतो^३ सुदन्तो
सुविनीतो^४ रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं अन्वाहिण्डन्तो न
किञ्चि हिसति पादेन वा विसाणेन वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, उसभ-
छिन्नविसाणसमेन^५ चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन^{१०}
अवेरेन अब्बापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं
पक्कमेय्य ।

१२. “सेय्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा^६ मण्डनक-
जातिको सीसंनहातो अहिकुणपेन वा कुक्कुरकुणपेन वा मनुस्सकुणपेन वा^{१५} R. 977
कण्ठे आसत्तेन^७ अट्ठीयेय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते,
इमिना पृतिकायेन अट्ठीयामि हरायामि जिगुच्छामि । यस्स नून, भन्ते,
काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्मचारिं
आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

१३. “सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो मेदकथालिकं परिहरेय्य छिद्दाव-
छिद्^८ उग्घरन्तं पग्घरन्तं; एवमेव खो अहं, भन्ते, इमं कायं परिहरामि
छिद्दावछिद्^९ उग्घरन्तं पग्घरन्तं । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति
अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज
चारिकं पक्कमेय्या” ति ।

१४. अथ खो सो भिक्खु उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा^{२५}
भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदबोच — “अच्चयो भं,
भन्ते, अच्चगमा यथाबालं यथामूळं यथाअकुसलं, यो अहं आयस्मन्तं

१. कलोपिहृत्थो — सी० । २. नन्तिकवासी — स्या०, रो० । ३. सूरतो — सी०, रो०;
सूरतो — स्या० । ४. सुविनिनीतो — स्या० । ५. उसभच्छिन्न — सी० । ६. वा युवा वा —
सी०, रो०; वा युवा — स्या० । ७. बालमोने — स्या० । ८. छिद्दं विच्छिद्दं — सी०, रो० ।

सारिपुत्तं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खि । तस्स मे, भन्ते, भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिग्गण्हतु आर्यति संवराया” ति ।

- “तग्घ तं”, भिक्खु, अच्चयो अच्चवगमा यथाबालं यथामूहं यथाअकुसलं, यो त्वं सारिपुत्तं^१ असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खि ।
 B. 184 5 यतो च खो त्वं, भिक्खु, अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटि-
 करोसि, तं^२ ते^३ मयं पटिग्गण्हाम^४ । वुड्ढि हेसा^५, भिक्खु, अरियस्स
 विनये यो अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति आर्यति संवरं
 आपज्जती” ति ।

- R. 378 १५. अथ खो भगवा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि – “खम,
 10 सारिपुत्त, इमस्स मोघपुरिसस्स । पुरा^६ तस्स तत्थेव^७ सत्तथा मुद्धा
 फलती” ति ।
 “खमामहं, भन्ते, तस्स आयस्मतो सचे मं सो आयस्मा एवमाह –
 ‘खमतु च मे सो आयस्मा’” ति ।

२. सउपादिसेसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
 15 कस्स आरामे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
 पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारि-
 पुत्तस्स एतदहोसि – “अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं,
 यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य”
 ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
 20 आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाज-
 केहि सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
 निसीदि ।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
 सन्निसिन्नानं सन्नपितितानं अयमन्तराकथा उदपादि – “यो हि कोचि,
 25 आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्बो सो अपरिमुत्तो निरया अपरि-

१. त्व – सी०, रो० । २. सारिपुत्त – सी० । ३-३. तत्तं – स्या०; तत्त्वे – रो० ।
 ४. पटिग्गण्हाम – सी० । ५. एसा – सी० । ६-६. पुरास्स एत्थेव – सी०; पुनायं तत्थेव –
 स्या०; पुरास्स तत्थेव – रो० । ७. फलिस्सती – सी०, स्या०, रो० ।

मुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेट्तिविसया' अपरिमुत्तो अपाय-
दुग्गतिविनिपाता' ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्ज-
तित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभि-
नन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमि — “भगवतो सन्तिके
एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी” ति । अथ खो आयस्मा सारि- 5
पुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच —

R 37

B. 185

३. “इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थियं पिण्डाय पाविमि । तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि — ‘अतिप्पगो 10
खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितु, यन्नूनाह येन अञ्जतित्थियानं
परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, येन
अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सट्ठि सम्मोदि । सम्मोदनीयं
कथं सारणीयं बीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं 15
अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपित्तानं अयमन्तराकथा
उदपादि — ‘यो हि कोचि, आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्बो
सो अपरिमुत्तो निरया अपरिमुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेट्ति-
विसया अपरिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, तेसं
अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । 20
अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमि — ‘भगवतो
सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी’” ति ।

४. “के^२ च^२, सारिपुत्त, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका बाला
अव्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा ‘सउपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति,
अनुपादिसेसं वा ‘अनुपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति ! 25

५. “नवयिमे, सारिपुत्त, पुग्गला सउपादिसेसा कालं कुरुमाना
परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छानयोनिया परिमुत्ता पेट्तिविसया
परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता । कतमे नव ? इध, सारिपुत्त,
एकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी^३ होति, समाधिस्म परिपूरकारी,

R. 380

१. पित्तिविसया — स्या०, रो० । २-२. केचि — स्या०, रो० । ३. परिपूरीकारी —
स्या० ।

B. 186

पञ्चाय मत्तसो' कारी' । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया अन्तरापरिनिब्बायी होति । अयं, सारिपुत्त, पठमो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो तिरच्छान-
योनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

- 5 ६. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेक्कच्चो पुग्गलो सीलेसु परि-
पूरकारी होति, समाधिस्मिं परिपूरकारी, पञ्चाय मत्तसो कारी ।
सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया उपहच्चपरिनिब्बायी
होति ... पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति .. पे० .. ससङ्खारपरि-
निब्बायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, सारिपुत्त,
10 पञ्चमो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो
तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनि-
पाता ।

७. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेक्कच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूर-
कारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्चाय मत्तसो कारी ।
15 सो तिण्णं संयोजनानं परिक्षया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी
होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारि-
पुत्त, छट्ठो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया
... पे०... परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

R. 381

८. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेक्कच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूर-
20 कारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्चाय मत्तसो कारी । सो
तिण्णं संयोजनानं परिक्षया एकबीजी होति, एकयेव मानुसकं भवं निब्ब-
त्तेत्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारिपुत्त, सत्तमो पुग्गलो सउपादि-
सेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया ... पे० .. परिमुत्तो अपायदुग्गति-
विनिपाता ।

- 25 ९. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेक्कच्चो पुग्गलो सीलेसु परि-
पूरकारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्चाय मत्तसो कारी ।
सो तिण्णं संयोजनानं परिक्षया कोलंकोलो होति, द्वे वा तीणि वा कुलानि
सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारिपुत्त, अट्ठमो

पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया ...पे०... परिमुत्तो
अपायदुग्गतिविनिपाता ।

१०. “पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परि-
पूरकारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्जाय मत्तसो कारी ।
सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सत्तक्खत्तुपरमो होति, सत्तक्खत्तु- 5 B. 187
परमं देवे च मनुस्से च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति ।
अयं, सारिपुत्त, नवमो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो
निरया परिमुत्तो तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेट्तिविसया परिमुत्तो
अपायदुग्गतिविनिपाता ।

११. “के च, सारिपुत्त, अञ्जतिवित्थिया परिब्बाजका बाला 10
अव्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा ‘सउपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति, अनु-
पादिसेसं वा ‘अनुपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति ! इमे खो, सारिपुत्त, नव
पुग्गला सउपादिसेसा कालं कुरुमाना परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छान-
योनिया परिमुत्ता पेट्तिविसया परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता ।
न तावायं, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पटिभासि भिक्खूनं भिक्खुनीनं 15
उपासकानं उपासिकानं । तं किस्स हेतु ? मायिमं धम्मपरियायं सुत्वा
पमादं आहारिस्सु ति । अपि च मया, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पञ्हा-
धिप्पायेन भासितो” ति । R. 382

३. कोट्टिकसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको^१ येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । 20
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच — “किं
नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं, तं मे कम्मं
सम्परायवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं
वुस्सती” ति ? 25

“नो हिदं, आवुसो” ।

२. “किं पनावसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं सम्परायवेदनीयं, तं मे कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवसो” ।

5 ३. “किं नु खो, आवसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं सुखवेदनियं, तं मे कम्मं दुक्खवेदनियं’ होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं आवसो” ।

B. 188

10 ४. “किं पनावसो, सारिपुत्त, ‘यं कम्मं दुक्खवेदनियं’, तं मे कम्मं सुखवेदनियं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवसो” ।

15 ५. “किं नु खो, आवसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं परिपक्कवेदनीयं’, तं मे कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवसो” ।

20 ६. “किं पनावसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं, तं मे कम्मं परिपक्कवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवसो” ।

७. “किं नु खो, आवसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं बहुवेदनीयं, तं मे कम्मं अप्पवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवसो” ।

R. 383

25 ८. “किं पनावसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं अप्पवेदनीयं, तं मे कम्मं बहुवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवसो” ।

वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । अथ किमत्थं चरहावुसो^१, भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

१२. "यं ख्वस्स^२, आवुसो, अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं, तस्स जाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
5 समयाय^३ भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ।

B 190

"किं* पनस्सावुसो, अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं, यस्स जाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
समयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति* ?

"इदं दुक्खं' ति ख्वस्स, आवुसो, अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं
10 असच्छिकतं अनभिसमेतं । तस्स जाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छि-
किरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सति । अयं 'दुक्ख-
समुदयो' ति ख्वस्स आवुसो ... पे० .. 'अयं दुक्खनिरोधो' ति ख्वस्स
आवुसो ... पे० . 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति ख्वस्स आवुसो
अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं । तस्स जाणाय
15 दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं
वुस्सति । इदं ख्वस्स आवुसो अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं
अनभिसमेतं । तस्स जाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
समयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ।

R. 385

४. समिद्धिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा समिद्धि येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि ;
20 उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं समिद्धि आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -
"किमारम्मणा, समिद्धि, पुरिसस्स सङ्कप्पवितक्का उप्पज्जन्ती" ति ?

"नामरूपारम्मणा, भन्ते" ति ।

२. "ते पन, समिद्धि, क्व नानत्तं गच्छन्ती" ति ?

25

"धातूसु, भन्ते" ति ।

३. "ते पन, समिद्धि, किसमुदया" ति ?

"फस्ससमुदया, भन्ते" ति ।

१ चरहावुसो - स्या० । २. ख्वस्स - सी०, जोस्स - स्या० । ३. अभिसमाय - सी० ।
४. अदिट्ठं - सी० । * - * स्या० पोट्ठके नलिष ।

४. “ते पन, समिद्धि, किसमोसरणा” ति ?

“वेदनासमोसरणा, भन्ते” ति ।

५. “ते पन, समिद्धि, किंपमुखा” ति ?

“समाधिप्पमुखा, भन्ते” ति ।

६. “ते पन, समिद्धि, किअधिपतेय्या” ति ?

5

“सत्ताधिपतेय्या, भन्ते” ति ।

७. “ते पन, समिद्धि, किउत्तरा” ति ?

“पञ्जुत्तरा, भन्ते” ति ।

८. “ते पन, समिद्धि, किसारा” ति ?

“विमुत्तिसारा, भन्ते” ति ।

10

९. “ते पन, समिद्धि, किओगधा” ति ?

“अमतोगधा, भन्ते” ति ।

१०. “किमारम्मणा, समिद्धि, पुरिसस्स सङ्कप्पवितक्का उप्प-
ज्जन्ती” ति, इति पुट्ठो समानो ‘नामरूपारम्मणा, भन्ते’ ति वदेसि ।
‘ते पन, समिद्धि, क्व नानत्तं गच्छन्ती’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘धातूसु, 15 R. 386
भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किसमुदया’ ति, इति पुट्ठो समानो
‘फस्ससमुदया, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किसमोसरणा’ B. 191
ति, इति पुट्ठो समानो ‘वेदनासमोसरणा, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन,
समिद्धि, किंपमुखा’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘समाधिप्पमुखा, भन्ते’ ति
वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किअधिपतेय्या’ ति, इति पुट्ठो समानो 20
‘सत्ताधिपतेय्या, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किउत्तरा’ ति,
इति पुट्ठो समानो ‘पञ्जुत्तरा, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि,
किसारा’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘विमुत्तिसारा, भन्ते’ ति वदेसि ।
‘ते पन, समिद्धि, किओगधा’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘अमतोगधा, भन्ते’
ति वदेसि । साधु साधु, समिद्धि ! साधु खो त्वं, समिद्धि, पुट्ठो^१ पुट्ठो 25
विस्सज्जेसि, तेन च^२ मा मञ्जी” ति ।

१. किआधिपतेय्या - सी०, स्या० । २ पञ्हु - सी०, स्या०, रो० । ३ वा -

५. गण्डसुत्तं

१. “सेय्यथापि, भिक्खवे, गण्डो अनेकवस्सगणिको । तस्सस्सु गण्डस्स^१ नव वणमुखानि नव अभेदनमुखानि । ततो यं किञ्चि पग्घरेय्य — असुचियेव पग्घरेय्य, दुग्गन्धयेव पग्घरेय्य, जेगुच्छिययेव पग्घरेय्य; यं किञ्चि पसवेय्य — असुचियेव पसवेय्य, दुग्गन्धयेव पसवेय्य, जेगुच्छिययेव पसवेय्य ।

२. “गण्डो ति खो, भिक्खवे, इमस्सेतं चातुमहाभूतिकस्स^२ कायस्स अधिवचनं मातापेत्तिकसम्भवस्स ओदनकुम्मासूपचयस्स अनिच्चुच्छादनपरिमहनभेदनविद्धसनधम्मस्स । तस्सस्सु गण्डस्स नव वण्णमुखानि नव अभेदनमुखानि । ततो य किञ्चि पग्घरति — असुचियेव पग्घरति, दुग्गन्धयेव पग्घरति, जेगुच्छिययेव पग्घरति, य किञ्चि पसवति — असुचियेव पसवति, दुग्गन्धयेव पसवति, जेगुच्छिययेव पसवति । तस्मातिह, भिक्खवे, इमस्मि काये निब्बिन्दथा” ति ।

६. सञ्जामुत्तं

१. “नवयिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिस्ससा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा नव ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा^१, सब्बलोके अनभिरतिपुञ्जा^२, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा — इमा खो, भिक्खवे, नव सञ्जा, भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिस्ससा अमतोगघा अमतपरियोसाना” ति ।

७. कुलसुत्तं

१. “नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नालं निसीदितुं” । कतमेहि नवहि ? न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स परिगृह्णन्ति^३, बहुकं पि थोकं देन्ति, पणीतं पि लूखं देन्ति,

१ सी०, स्या०, रो० पोत्त्वंगु नत्थि । २ चातुम्महाभूतिकस्स — सी०, स्या०, रो० । ३ पटिकूलसञ्जा — सी०, स्या०, रो० । ४ अनभिरतसञ्जा — सी०, स्या०, रो० । ५ उपनिसीदितु — सी० । ६ पतिगृह्णन्ति — सी०, परिगृह्णन्ति — स्या०, परिगृह्णन्ति — रो० ।

असक्कच्चं देन्ति नो सक्कच्चं, न उपनिसीदन्ति धम्मस्सवनाय', भासित-
मस्स' न सुस्ससन्ति' । इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतं
कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तु उपगन्त्वा वा नालं निसीदितुं ।

२. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा
अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं । कतमेहि नवहि ? मनापेन
पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभावादेन्ति, मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स न
परिगुहन्ति, बहुकं पि बहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति, सक्कच्चं
देन्ति नो असक्कच्चं, उपनिसीदन्ति धम्मस्सवनाय, भासितमस्स सुस्स-
सन्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा
वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं" ति ।

R. 388

10

८. नवङ्गुपोसथसुत्तं

१. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो उपोसथो उपवुत्थो
महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो
च, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो
महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटि-
सञ्चिक्खति — 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता
पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना सब्बपाणभूत-
हितानुकम्पिनो' विहरन्ति; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणाति-
पातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी
दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहत
अनुकरोमि; उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन
अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०... । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहा-
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति —
मञ्चके वा तिणसत्थारके' वा; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं
उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं
कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसत्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनु-
करोमि; उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन
अङ्गेन समन्नागतो होति ।

B. 193

20

R 389

R. 390

25

१-१. धम्मसवनाय भासितस्स - सी०, रो० । २ रसीयन्ति - सी०, रो०; रमिस्सन्ति
- स्या० । ३. ० हितानुकम्पी - सी०, रो० । ४. तिणसत्थारके - स्या० ।

२. “मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । इमिना^१ नवमेन अङ्गेन^२ समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि^३ समन्नागतो^४ उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो^५” ति ।

६. देवतामुत्तं

१. “इमं च, भिक्खवे, रत्ति सम्बहुला देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप-सङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठसु । एकमन्त^{१०} ठिता खो, भिक्खवे, ता देवता^२ मं एतदवोचु — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते^३ मय, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह, नो च खो अभिवादिम्ह । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्णकम्मन्ता विप्पटि-सारिनियो पच्चानुतापिनियो^४ हीन काय उपपन्ना’ ति ।

B. 194,
R. 391

२. “अपरा पि म, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा^{१५} एतदवोचु — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह^२, नो च तेसं^३ आसनं अदम्ह^४ । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्णकम्मन्ता विप्पटिसारिनियो पच्चानुतापिनियो हीन कायं उपपन्ना’ ति ।

३. “अपरा पि म, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा^{२०} एतदवोचु — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह आमनं^२ अदम्ह, नो च खो यथासत्ति^३ यथाबल सविभजिम्ह ... पे०... यथासत्ति यथाबलं संविभजिम्ह, नो च खो उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय ... पे०... उपनिसी-दिम्ह धम्मस्सवनाय, नो च खो ओहितसोता धम्मं सुणिम्ह ... पे०...^{२५} ओहितसोता च धम्मं सुणिम्ह, नो च खो सुत्वा धम्मं धारयिम्ह ... पे०...

१-१. इति इमिना नवमेन चङ्गेन — स्या० । २-२. नवङ्गसमन्तागतो — सी०, स्या०, रो० । ३. स्या० पीत्यके नत्थि । ४. ता — सी०, रो० । ५. पच्चानुतापिनियो — सी०, स्या०, रो० । ६. च अभिवादिम्ह च — स्या० । ७. खो — सी०, स्या०, रो० । ८. अदिम्ह — स्या० । ९. च आसनं च — स्या०, रो० । १०. यथासत्ति — रो० ।

सुत्वा च धम्मं धारयिम्ह, नो च खो धातानं धम्मानं अत्थ उपपरिक्खिम्ह
 .. पे०... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खिम्ह, नो च खो अत्थमञ्जाय
 धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मं पटिपज्जिम्ह । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्ण-
 कम्मन्ता विप्पटिसारिनियो पच्चानुतापिनियो हीनं कायं उपपन्ना' ति ।

४. “अपरा पि मं, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा 5
 एतदवोचुं — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता
 अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह, आसनं अदम्ह,
 यथासत्ति यथाबलं संविभजिम्ह, उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय, ओहित-
 सोता च धम्मं सुणिम्ह, सुत्वा च धम्मं धारयिम्ह, धातानं च धम्मानं
 अत्थं उपपरिक्खिम्ह, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मं पटि- 10
 पज्जिम्ह । ता मयं, भन्ते, परिपुण्णकम्मन्ता अविप्पटिसारिनियो
 अपच्चानुतापिनियो पणीतं कायं उपपन्ना' ति । एतानि, भिक्खवे,
 हक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । ज्ञायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ,
 मा पच्छा विणाटिसारिनो अहुवत्थ सेय्यथापि ता पुरिमिका देवता” ति ।

R 392

१०. बेलासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि- 15 B 195
 कस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुप-
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
 एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपति भगवा एतदवोच —

२. “अपि नु ते, गहपति, कुले दानं दीयती” ति ?

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं; तं च खो लूखं कणाजकं 20
 विळङ्गदुतियं” ति ।

“लूखं चे^१ पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा; तं च
 असक्कच्चं देति, अचित्तीकत्वा^२ देति, असहत्था देति, अपविद्धं^३ देति,
 अनागमनदिट्ठिको देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निब्ब-
 त्तति, न उळाराय भत्तभोगाय चित्तं नमति, नं उळाराय बत्थभोगाय 25
 चित्तं नमति, न उळाराय यानभोगाय चित्तं नमति, न उळारेसु पञ्चसु
 कामगुणेषु भोगाय चित्तं नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा

R. 393

१. दिम्यती — स्या०, रो० । २. वा — स्या० । ३. अपचित्तिं कत्वा — स्या०; अचित्ति-
 कत्वा — रो० । ४. अपविद्धं — स्या० ।

ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि न सुस्सुसन्ति न सोतं ओदहन्ति न अञ्जा चित्तं उपट्ठपेन्ति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, गहपति, होति असक्कच्चं कतानं कम्मानं विपाको ।

३. “लूखं चे पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा ; तं च सक्कच्च
 5 देति, चित्तीकत्वा देति, सहत्था देति, अनपविद्धं^१ देति, आगमनविट्ठिको
 देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, उळाराय
 भत्तभोगाय चित्तं नमति, उळाराय वत्थभोगाय चित्तं नमति, उळाराय
 यानभोगाय चित्तं नमति, उळारेसु पञ्चसु कामगुणेषु भोगाय चित्तं
 नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा
 10 ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि सुस्सुसन्ति सोतं ओदहन्ति अञ्जा चित्तं
 उपट्ठपेन्ति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, गहपति, होति सक्कच्चं कतानं
 कम्मानं विपाको ।

४. “भूतपुब्बं, गहपति, वेलामो नाम ब्राह्मणो अहोसि । सो
 एवरूपं दानं अदासि महादानं — चतुरासीति सुवण्णपातिसहस्सानि
 B. 196 15 अदासि रूपियपूरानि, चतुरासीति रूपियपातिसहस्सानि अदासि सुवण्ण-
 पूरानि, चतुरासीति कंसपातिसहस्सानि अदासि हिरञ्जापूरानि, चतुरा-
 सीति हत्थिसहस्सानि अदासि सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णधजानि^२
 हेमजालप्पटिच्छन्नानि^३, चतुरासीति रथसहस्सानि अदासि सीहचम्म-
 परिवारानि ब्यग्घचम्मपरिवारानि दीपिचम्मपरिवारानि पण्डुकम्बल-
 20 परिवारानि सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णधजानि हेमजालप्पटिच्छन्नानि,
 चतुरासीति धेनुसहस्सानि अदासि दुकूलसन्धनानि^४ कंसूपधारणानि,
 चतुरासीति कञ्जासहस्सानि अदासि आमुत्तमणिकुण्डलायो, चतुरा-
 सीति पल्लङ्कसहस्सानि अदासि गोनकत्थतानि पटिकत्थतानि पटलि-
 कत्थतानि कदलिभिगपवरपच्चत्थरणानि^५ सउत्तरच्छदानि उभतोलोहित-
 25 कूपधानानि, चतुरासीति वत्थकोटिसहस्सानि अदासि खोमसुखुमानं
 कोसेय्यसुखुमानं कम्बलसुखुमानं कप्पासिकसुखुमानं, को पन वादो
 अन्नस्स पानस्स खज्जस्स भोजस्स^६ लेय्यस्स पेय्यस्स^७, नज्जो भञ्जे
 विस्सन्दन्ति^८ ।

१. वेतं — स्या० । २. अनुपविद्धं — स्या० । ३. सोवण्णधजानि — स्या० । ४. हेम-
 जालसंछन्नानि — सी०, रो०; हेमजालपटिच्छन्नानि — स्या० । ५. दुकूलसन्धस्सनानि —
 सी०; दुकूलसंछन्नानि — स्या०; दुकूलसन्धनानि — रो० । ६. कावली ० — सी० ।
 ७-७ भोजनस्स लेपनस्स सेय्यस्स — स्या० । ८. विस्सन्दन्ति — सी०, रो० ।

५. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘अञ्चो नून तेन समयेन बेलामो ब्राह्मणो अहोसि, सो तं दानं अदासि महादानं’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं तेन समयेन बेलामो ब्राह्मणो अहोसि । अहं तं दानं अदासि महादानं । तस्मिं खो पन, गहपति, दाने न कोचि दक्खिण्य्यो अहोसि, न तं कोचि दक्खिणं विसोवेति । 5

“यं, गहपति, बेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं भोजेय्य, इदं ततो महप्फलतरं* ।

“यो च सतं दिट्ठिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदागामिं भोजेय्य, इदं ततो महप्फलतरं* ।

“यो च सतं सकदागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागामिं भोजेय्य 10
... पे०... यो च सतं अनागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य B. 197
... पे०... यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पच्चेकबुद्धं भोजेय्य R. 395
... पे०... यो च सतं पच्चेकबुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य ... पे०... यो च बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं भोजेय्य
... पे०... यो च चातुद्दिंसं सङ्घं उद्दिस्स विहारं कारापेय्य ... पे०... यो 15
च पसन्नचित्तो बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं गच्छेय्य ... पे०... यो च पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य — पाणातिपाता वेरमणि^१, अदिन्नादाना वेरमणि, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणि, मुसावादा वेरमणि, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणि, यो च अन्तमसो गन्धोहनमत्तं^२ पि मेत्तचित्तं भावेय्य, इदं ततो महप्फलतरं । 20

“यं च, गहपति, बेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं भोजेय्य ... यो च सतं दिट्ठिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदा-
गामिं भोजेय्य ... यो च सतं सकदागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागामिं
भोजेय्य ... यो च सतं अनागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य ...
यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पच्चेकबुद्धं भोजेय्य ... यो च 25
सतं पच्चेकबुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य
... यो च बुद्धप्पमुखं^३ भिक्खुसङ्घं भोजेय्य, यो च चातुद्दिंसं सङ्घं उद्दिस्स
विहारं कारापेय्य ... यो च पसन्नचित्तो बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च
सरणं गच्छेय्य, यो च पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य — पाणाति-

* एव सी०, रो० पोत्थकेसु ‘यं च गहपति बेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं’ इति प्रथिको पाठो तिस्सति । १. वेरमणि — त्या० । २. गन्धोहनमत्तं — सी०, गन्धोहनमत्तं — त्या०, रो० । ३. सत्तं बुद्धप्पमुखं — त्या० ।

R. 396

पाता वेरमणिं ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणिं, यो च
अन्तमसो गन्धोहनमत्तं पि मेत्तचित्तं भावेय्य, यो च अच्छरासङ्घातमत्तं
पि अनिच्चसञ्जं भावेय्य, इदं ततो महप्फलतरं” ति ।

सीहनादवगो दुतियो ।

तत्सुद्धानं

नादो^१ सउपादिसेसो^१ च, कोट्टिकेन^२ समिद्धिना ।

5

गण्डसञ्ज्ञा कुलं^३ मेत्ता^३, देवता बेलामेन चा ति ॥

— ० —

३. सत्तावासवगो

१. तीठानसुत्तं

R 198

१. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च
तावर्तित्से अधिगग्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ?
अममा, अपरिग्गहा, नियतायुका, विसेसगुणा^१ - इमेहि खो, भिक्खवे,
तीहि ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च तावर्तित्से अधिगग्हन्ति जम्बु-
दीपके च मनुस्से ।

२. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि देवा तावर्तित्सा उत्तरकुरुके च
मनुस्से अधिगग्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ? दिब्बेन
आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन मुखेन - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
ठानेहि देवा तावर्तित्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगग्हन्ति जम्बुदीपके
च मनुस्से ।

३. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके
च मनुस्से अधिगग्हन्ति देवे च तावर्तित्से । कतमेहि तीहि ? सूरा,
सत्तिमन्तो, इध ब्रह्मचरियवासो - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि
जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगग्हन्ति देवे च ताव-
र्तित्से” ति ।

१-१. उत्थो सउपादिसेसो - सी०, वत्थो सउपादिसेसो - स्था०; वत्थो स-
उपादिसेसो - रो० । २. कोट्टिकेन - स्था०, रो० । ३-३. कुले मेत्ता - सी०, रो०; कुले सत्ता
- स्था० । ४. विसेसगुणो - सी०, स्था०, रो० ।

२. अस्सखळुङ्कुसुत्तं

१. “तयो च, भिक्खवे, अस्सखळुङ्कु देसेस्सामि तयो च
पुरिसखळुङ्कु तयो च अस्सपरस्से^१ तयो च पुरिसपरस्से^२ तयो च भद्दे
अस्साजानीये तयो च भद्दे पुरिसाजानीये । तं सुणाथ ... पे०. . ।

R. 397

२. “कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सखळुङ्का ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो अस्सखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह- 5
परिणाहसम्पन्नो^३ । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को जवसम्पन्नो
च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे,
एकच्चो अस्सखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोह-
परिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सखळुङ्का ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसखळुङ्का ? इध, भिक्खवे, 10 B 199
एकच्चो पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह-
परिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखळुङ्को जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध
पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो
च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

15

४. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न
वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध^४, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं
दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति,
‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभि- 20 R 398
धम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुट्ठो संसादेति^५, नो विस्सज्जेति ।
इदमस्स न वण्णस्मि वदामि । न खो पन लाभो होति चीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरि-
णाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो होति,
न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

.25

५. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति
वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

१. अस्ससदस्से - सी०, स्या०, रो० । २. पुरिससदस्से - सी०, स्या०, रो० । ३. आरोह-
परिणाहसम्पन्नो - सी० । ४. इध पन - स्या० । ५. सम्पादेति - स्या० ।

‘इदं दुःखं’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... ‘अयं दुःखनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभिघम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । न खो पन लाभो होति चीवरपिण्डपात-
 5 सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

६. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
 10 ‘इदं दुःखं’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... ‘अयं दुःखनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभिघम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभो खो पन होति चीवर-
 15 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो पुरिसखलुङ्का ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च
 20 आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ।

८. “कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च
 आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

९. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो
 25 च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति, तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिघम्मो तस्मा लोका । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभिघम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभो खो पन होति
 30 चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स

आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो,
भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ।

१०. “कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्दा अस्साजानीया ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो भद्दो अस्साजानीयो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति 5
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो
भद्दा अस्साजानीया ।

R 480

११. “कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्दा पुरिसाजानीया ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो भद्दो पुरिसाजानीयो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

10

१२. “कथं च, भिक्खवे, भद्दो पुरिसाजानीयो ... पे०... जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव
धम्मे मयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदमस्स
जवस्मि वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हुं पुट्ठो विस्सज्जेति, 15
नो ससादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभो खो पन होति
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स
आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, भद्दो पुरिसाजानीयो
जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे
खो, भिक्खवे, तयो भद्दा पुरिसाजानीया” ति ।

B. 201

20

३. तण्हामूलकसुत्तं

१. “नव, भिक्खवे, तण्हामूलके धम्मे देसेस्सामि, तं सुणाथ ...
कतमे च, भिक्खवे, नव तण्हामूलका धम्मा ? तण्हं पटिच्च परियेसना,
परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च
छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्झोसानं, अज्झोसानं पटिच्च परिग्गहो,
परिग्गहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्खो, आरक्खाधिकरणं 25
दण्ढादानं^१ सत्थादानं^१ कलहविग्गहविवाद-तुवंतुवं-पेसुञ्ज-मुसावादा^१

R. 401

१. दण्ढादानसत्थादान ० - सी०, स्था०, रो० । २. ० विवादा० - सी०, स्था०, रो० ।

अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति । इमे खो, भिक्खवे,
नव तण्हामूलका धम्मा” ति ।

४. सत्तावासमुत्तं

१. “नवयिमे, भिक्खवे, सत्तावासा । कतमे नव ? सन्ति,
भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसज्जिनो, सेय्यथापि मनुस्सा, एकच्चे
५ च देवा, एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमो सत्तावासो ।

२. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसज्जिनो,
सेय्यथापि देवा ब्रह्माकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतियो
सत्तावासो ।

३. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसज्जिनो,
१० सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततियो सत्तावासो ।

४. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसज्जिनो,
सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुथो सत्तावासो ।

५. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता असज्जिनो अप्पटिसवेदिनो,
सेय्यथापि देवा असज्जसत्ता’ । अयं पञ्चमो सत्तावासो ।

B. 202 15 ६. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसज्जान समतिक्कमा
पटिघसज्जानं” अत्थङ्गमा नानत्तसज्जान अमनसिकारा ‘अनन्तो
आकासो’ ति आकासानञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठो सत्तावासो ।

७. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘अनन्तं विज्जाणं’ ति विज्जाणञ्चायतनूपगा । अयं सत्तमो
२० सत्तावासो ।

८. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चवञ्चायतनूपगा । अयं अट्ठमो
सत्तावासो ।

९. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकिञ्चवञ्चायतनं
२५ समतिक्कम्म नेवसज्जानासज्जायतनूपगा । अयं नवमो सत्तावासो ।
इमे खो, भिक्खवे, नव सत्तावासा” ति ।

५. पञ्जायसुत्तं

१. “यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु नो पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।

R. 402

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति ? ‘वीतरागं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; 5
‘वीतदोसं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘वीतमोहं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘असरागधम्मं’ मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति, ‘असदोसधम्मं’ मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘असमोहधम्मं’ मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; 10
‘अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति 15
पजानामी” ति ।

६. सिलायूपसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च चन्दिकापुत्तो राजगहे विहरन्ति^१ वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा चन्दिका-पुत्तो भिक्खू आमन्तेसि^२ — “देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं’ होति”, तस्सेतं 20
भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।

B. 203

R. 403

२. एवं वृत्ते^३ आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतद-वोच — “न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति

१. पजानामी — स्या० । २. असारागधम्म — सी० । ३. असन्दोसधम्मं — सी० ।
४. असम्मोहधम्मं — सी० । ५. कामरागाया — स्या० । ६. विहरति — व० । ७. एत्थ
‘आवुसो ... दे०... एतदवोच’ सी० पोत्थके अधिको पाठो विस्तति । ८-८. चित्तं सुपरिचित्तं
होति — सी०, स्या०, री० । ९-९. अथ खो — सी० ।

- ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा
- 5 चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।

३. दुतियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – “देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।
- 10

- दुतियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच – “न खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।
- 20

B. 204

४. ततियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – “देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।
- 25

- ततियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच – “न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,
- 30

नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो चन्दिकापुत्त,
देवदत्तो भिक्खुनं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा
चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाया — खीणा
जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'
ति ।

5

५. "कथं च, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं
होति ? 'बीतरागं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति;
'बीतदोसं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'बीतमोहं मे
चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'असरागधम्म मे चित्तं' ति
चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'असदोसधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं
सुपरिचित्तं होति; 'असमोहधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं
सुपरिचित्तं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया' ति चेतसा चित्तं
सुपरिचित्तं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया' ति चेतसा चित्तं
सुपरिचित्तं होति, 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया' ति चेतसा चित्तं
सुपरिचित्तं होति । एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स खो, आवुसो, भिक्खुनो भुसा चे पि
चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं
परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठित्तं आनेञ्जप्पत्तं,
वयं चस्सानुपस्सति ।

R. 404

10

15

"सेय्यथापि, आवुसो, सिलायूपो सोळसकुक्कुको^१ ।
तस्मस्सु^२ अट्ठ कुक्कू हेट्ठा नेमङ्गमा^३, अट्ठ कुक्कू उपरि नेमस्स । अथ
पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि, नेव नं^४ सङ्कम्पेय्य"
न सम्पवेधेय्य; अथ पच्छिमाय ... अथ उत्तराय ... अथ दक्खिणाय
चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि, नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्प-
वेधेय्य । तं किस्स हेतु ? गम्भीरत्ता, आवुसो, नेमस्स, सुनिखातत्ता
सिलायूपस्स । एवमेव खो, आवुसो, सम्मा^५ विमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो
भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स
चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठित्तं आनेञ्जप्पत्तं,
वयं चस्सानुपस्सति ।

R. 405

B. 205

25

१. आनेञ्जप्पत्त — सी०, रो० । २. सोळसकुक्कुको — सी०; सोळसकुक्कु — स्या० ।
३. तस्स — स्या० । ४. नेमस्स — सी०, रो० । ५-५. नं कम्पेय्य न सङ्कम्पेय्य — सी०, रो०;
सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य — स्या० । ६. एवं सम्मा — सी०, स्या०, रो० ।

“भुसा चे पि सोतविञ्ज्येय्या सहा ... घानविञ्ज्येय्या
गन्धा ... जिह्वाविञ्ज्येय्या रसा ... कायविञ्ज्येय्या फोटुब्बा ... मनो-
विञ्ज्येय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादि-
यन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं, वयं चस्सानु-
5 पस्सती” ति ।

७. पठमवेरसुत्तं

१ अथ खो अनाथपिण्डको गृहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो अनाथपिण्डकं गृहपति भगवा एतदवोच -

२. “यतो खो, गृहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि
10 वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तिञ्जेहि समन्नागतो होति, सो
आकल्लमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य - ‘खीणनिरयोमिह खीण-
तिरच्छानयोनि’ खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोता-
पन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति ।

R 406

३. “कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
15 यं, गृहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं
वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं
पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं
पसवति, न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं
दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं
20 वूपसन्तं होति ।

B. 206

४. “यं, गृहपति, अदिन्नादायी ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी ...
मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपञ्चया
दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति,
चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
25 पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं पि
भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरा-

मेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति ।
इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

५. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ?
इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति —
‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो 5
लोकविद् अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’
ति । धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘स्वाक्खातो भगवता
धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको’ पच्चत्तं
वेदितब्बो विञ्जूही’ ति । सङ्खे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति —
‘सुण्णपिण्णो भगवतो सावकसङ्खो उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो 10
ज्जायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो सामीचिप्पटिन्नो भगवतो सावक-
सङ्खो; यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो
सावकसङ्खो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं
पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा’ ति । अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति
अखण्डेहि अछिद्देहि असवलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्जुप्पसत्थेहि 15
अपरामट्ठेहि समाधिसंवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि
समन्नागतो होति ।

R. 407

६. “यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह् 20
खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो;
सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो” ति ।

८. द्वुतियवेरसुत्तं

१. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति,
सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह् खीण- 25
तिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो;
सोता-
पन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति ।

B 207

२. “कतमानि पञ्च भयानि बेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
यं, भिक्खवे, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं बेरं
पसवति, सम्परायिकं पि भयं बेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं
पटिसंबेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो ... पे०... एवं तं भयं बेरं वूपसन्तं
5 होति ।

३. “यं, भिक्खवे, अदिन्नादायी ... पे०... सुरामेरयमज्जपमाद-
ट्टायी सुरामेरयमज्जपमादट्टानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं बेरं पसवति,
सम्परायिकं पि भयं बेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटि-
संबेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं
10 बेरं पसवति, न सम्परायिकं पि भयं बेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं
दोमनस्सं पटिसंबेदेति । सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतस्स एवं
तं भयं बेरं वूपसन्तं होति । इमानि पञ्च भयानि बेरानि वूपसन्तानि
होन्ति ।

४. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ?
15 इध, भिक्खवे, अरियसावको बुद्धे अवैच्चप्पसादेन समन्नागतो होति —
‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति ।
धम्मे ... पे०... सङ्गे ... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति
अल्लण्डेहि अल्लिहेहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्जुप्पसत्थेहि
अपरामट्टेहि समाधिसंवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि
20 समन्नागतो होति ।

R 408

B 208

५. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि
बेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति, सो आकल्लमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह
खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो;
25 सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’” ति ।

६. आघातवत्थुसुत्तं

१. “नवयिमानि, भिक्खवे, आघातवत्थूनि । कतमानि नव ?
‘अनत्थं मे अचरी’ ति आघातं बन्धति; ‘अनत्थं मे चरती’ ति आघातं
बन्धति; ‘अनत्थं मे चरिस्सती’ ति आघातं बन्धति; ‘पियस्स मे मनापस्स

अनत्थं अचरी' ति ... पे०... 'अनत्थं चरती' ति ... पे०... 'अनत्थं चरि-
स्सती' ति आघातं बन्धति; 'अप्पियस्स मे अभनापस्स अत्थं अचरी'
ति ... पे०... 'अत्थं चरती' ति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सती' ति आघातं
बन्धति । इमानि खो, भिक्खवे, नव आघातवत्थूनी' ति ।

१०. आघातपटिविणयसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, आघातपटिविणया । कतमे नव ? ८
'अनत्थं मे अचरि', तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; 'अनत्थं
मे चरति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; 'अनत्थं मे चरिस्सति,
तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; पियस्स मे मनापस्स अनत्थं
अचरि ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०... 'अनत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ
लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; अप्पियस्स मे अभनापस्स अत्थं अचरि १०
... पे०... अत्थं चरति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति
आघातं पटिविनेति । इमे खो, भिक्खवे, नव आघातपटिविणया'
ति ।

R. 409

10

११. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बनिरोधा । कतमे नव ? पठमं^३
ज्ञानं' समापन्नस्स कामसञ्जा' निरुद्धा होति; दुतियं ज्ञानं समापन्नस्स १५
वितक्कविचारा निरुद्धा होन्ति; ततियं ज्ञानं समापन्नस्स पीति निरुद्धा
होति; चतुत्थं ज्ञानं समापन्नस्स अस्सासपस्सासा निरुद्धा होन्ति; आकासा-
नञ्चायतनं समापन्नस्स रूपसञ्जा निरुद्धा होति; विञ्जाणञ्चा-
यतनं समापन्नस्स आकासानञ्चायतनसञ्जा निरुद्धा होति; आकिञ्च-
ञ्चायतनं समापन्नस्स विञ्जाणञ्चायतनसञ्जा निरुद्धा होति; नेव २० B. 209
सञ्जानासञ्चायतनं समापन्नस्स आकिञ्चञ्चायतनसञ्जा निरुद्धा
होति; सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स सञ्जा च वेदना च निरुद्धा
होन्ति । इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बनिरोधा' ति ।

सत्तावासवग्गो ततियो ।

१. अचरी ति - स्या० । २-२. पठमज्ञानं - सी०, स्या० । ३. आमिस्ससञ्जा
- स्या० ।

तत्सुद्धानं

तिठानं^१ खलुङ्को^२ तण्हा, सत्तपञ्चा^३ सिलायुपो^३ ।
द्वे वेरा^४ द्वे आघातानि, अनुपुब्बनिरोधेन चा ति ॥

— ० —

४. महावग्गो

१. अनुपुब्बविहारसुत्तं

R. 410

१. “नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बविहारा । कतमे नव^५ ?
पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं, आकासानञ्चायतनं,
५ विञ्जानञ्चायतनं, आकिञ्चञ्चायतनं, नेवसञ्जानासञ्चायतनं,
सञ्जावेदयितनिरोधो — इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारा” ति ।

२. अनुपुब्बविहारसमापत्तिमुत्तं

R. 411

10

१. “नवयिमा, भिक्खवे, अनुपुब्बविहारसमापत्तियो देसेस्सामि,
तं सुणाय ... पे०... कतमा च, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो ?
यत्थ कामा निरुज्झन्ति, ये च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति,
‘अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता’ तदङ्गेना’
ति वदामि । ‘कत्थ कामा निरुज्झन्ति, के च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा
विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी’ ति, इति यो एवं वदेय्य,
सो एवमस्स वचनीयो — ‘इध्धावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च
अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं
B 210 15 उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ कामा निरुज्झन्ति, ते च कामे निरोधेत्वा
निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी ‘साधू’
ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

२. “यत्थ वितक्कविचारा निरुज्झन्ति, ये च वितक्कविचारे
२० निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता

१-१. ठानकलुङ्को — सी०, ठानखलुङ्को — स्वा०; ठानखलुङ्को — रो० । २-२.
सत्तसञ्जा सिलायूपो — सी०, रो०; वत्थसञ्जा सिलायूपो — स्वा० । ३. वेरा — स्वा० ।
४. एत्थ सी०, रो० पोत्थकेसु ‘इध्ध भिक्खवे भिक्खु विविच्चेव कामेहि’ ति आदिना वित्थारेण
पाठो विस्वति । ५. पारगता — सी०, स्वा०, रो० ।

तिष्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कथं वितक्कविचारा निरुज्झन्ति, के च वितक्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इधामुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थं वितक्कविचारा 5 निरुज्झन्ति, ते च वितक्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

३. "यत्थं पीति निरुज्झति, ये च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा 10 विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिष्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कथं पीति निरुज्झति, के च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इधामुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थं पीति 15 निरुज्झति, ते च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य । R. 412

४. "यत्थं उपेक्खामुखं निरुज्झति, ये च उपेक्खामुखं निरो- 20 धेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिष्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कथं उपेक्खामुखं निरुज्झति, के च उपेक्खामुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इधामुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाणा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं 25 उपसम्पज्ज विहरति; एत्थं उपेक्खामुखं निरुज्झति, ते च उपेक्खामुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य । B. 211

५. “यत्थ रूपसञ्ज्ञा निरुज्झति”, ये च रूपसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ रूपसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च रूपसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि
5. अहमेतं न पस्सामी’ ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — ‘इधावुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिककमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ रूपसञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च रूपसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे,
- 10 असठो अमायावी ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

R. 413

६. “यत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ये च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी’ ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — ‘इधावुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिककम्म अनन्तं
- 20 विञ्ज्ञाणं ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

- 25 ७. “यत्थ विञ्ज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ये च विञ्ज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ विञ्ज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च विञ्ज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न

B. 212

जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इषावुसो, भिक्खु सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ विज्जाणञ्चायतनसञ्जा निरुज्झति, ते च विज्जाणञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 5 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

८. "यत्थ आकिञ्चञ्चायतनसञ्जा निरुज्झति, ये च आकिञ्चञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 10 'कत्थ आकिञ्चञ्चायतनसञ्जा निरुज्झति, के च आकिञ्चञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एव वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इषावुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज, विहरति । एत्थ आकिञ्चञ्चायतन- 15 सञ्जा निरुज्झति, ते च आकिञ्चञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

R. 414

९. "यत्थ नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जा निरुज्झति, ये च 20 नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जा निरुज्झति, के च नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स 25 वचनीयो - 'इषावुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जा निरुज्झति, ते च नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो 30 अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं

B. 213

अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरूपासेय्य ।
इमा खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो” ति ।

३. निब्बानसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि -
५ “सुखमिदं, आवुसो, निब्बानं । सुखमिदं, आवुसो, निब्बानं” ति ।
R. 415 एवं वुत्ते आयस्मा उदायी^१ आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच - “किं
पनेत्थ, आवुसो सारिपुत्त, सुखं यदेत्थ नत्थि वेदयितं” ति ?

२. “एतदेव ख्वेत्थ^२, आवुसो, सुखं यदेत्थ नत्थि वेदयितं ।
पञ्चमे, आवुसो, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चवखुविञ्जेय्या रूपा
१० इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्जेय्या
सद्दा ... पे०... धानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा ...
कायविञ्जेय्या फोटुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता
रजनीया - इमे खो, आवुसो, पञ्च कामगुणा । यं खो, आवुसो, इमे
पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं, इदं वुच्चतावुसो,
१५ कामसुखं ।

३. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन
विहरतो कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति
आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
२० आबाधाय ; एवमेवस्स ते कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति ।
स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं
भगवता । इमिना पि खो एतं , आवुसो, परियायेन वेदितव्वं यथा
सुखं निब्बानं ।

४. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
२५ ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो
इमिना विहारेन विहरतो वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदा-
चरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं

१. उदायि - टी०, स्या०, रो० । २. ख्वेत्थ - टी० ।

उप्यज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

R. 416

B. 214

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... 5
तत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो पीतिसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्यज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते पीतिसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं 10
वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०...
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो उपेक्खासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, 15
स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्यज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते उपेक्खासहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं । 20

७. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्बसो रूपसञ्ज्ञानं समत्तिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो रूपसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, 25
सुखिनो दुक्खं उप्यज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते रूपसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं । R. 417

८. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्बसो आकासानञ्चायतनं 30
समत्तिक्कम्म अनन्तं विञ्ज्ञाणं ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

B. 215

विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो
आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य याव-
देव आबाधाय; एवमेवस्स ते आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसि-
5 कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो,
आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बान ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं
समतिक्कम्म, नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज
10 विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो
विञ्जाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
आबाधाय; एवमेवस्स ते विञ्जाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो
15 दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन
वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

१०. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं
समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । तस्स
चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो आकिञ्चञ्चायतन-
20 सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो ।
सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एव-
मेवस्स ते आकिञ्चञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति ।
स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं
भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं
25 निब्बानं ।

R. 418

११. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जा-
नासञ्चायतन समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्चाय चस्स^१ दिस्वा आसवा परिकलीणा हान्ति । इमिना पि खो
एन, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं” ति ।

४. गावीउपमासुत्तं

१. “सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता
अखेतञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्सा एवमस्स — ‘यभूनाहं
अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं,
अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं’ ति । सा पुरिमं पादं न सुप्पतिट्ठितं
पतिट्ठापेत्वा पच्छिमं पादं उद्धरेय्य । सा न चेव अगतपुब्बं दिसं गच्छेय्य, 5
न च अखादितपुब्बानि तिणानि खादेय्य, न च अपीतपुब्बानि पानीयानि
पिवेय्य; यस्मिं चस्सा पदेसे’ ठिताय एवमस्स — ‘यभूनाहं अगतपुब्बं
चेव दिसं गच्छेय्य, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्बानि
च पानीयानि पिवेय्यं’ ति तं च पदेसं न सोत्थिना पच्चागच्छेय्य । तं
किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता 10
अखेतञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे,
इधेकच्चो भिक्खु बालो अब्यत्तो अखेतञ्जू अकुसलो विविच्चेव कामेहि
विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सो तं निमित्तं न आसेवति न भावेति
न बहुलीकरोति न स्वाधिद्वितं अधिद्वीति । 15

२. “तस्स एवं होति — ‘यभूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा
अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं
पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । सो न सक्कोति
वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।
तस्स एवं होति — ‘यभूनाहं विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि 20
धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरेय्यं’ ति । सो न सक्कोति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरितुं । अयं वुच्चति, भिक्खवे, ‘भिक्खु उभतो भट्ठो
उभतो परिहीनो, सेय्यथापि सा गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता अखेतञ्जू
अकुसला विसमे पब्बते चरितुं’ । 25

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या पण्डिता व्यत्ता”
खेतञ्जू कुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्सा एवमस्स — ‘यभूनाहं
अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं,

१-१. चस्सा पदे - सी०, पस्सा देसे - त्या०; चस्सा पादे - रो० । २. विहरितु -
सी०, त्या०, रो० । ३. व्यत्ता - सी०, रो० ।

B. 217

अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति । सा पुरिमं पादं सुप्पतिट्ठितं पतिट्ठापेत्वा पच्छिमं पादं उद्धरेय्य । सा अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्य, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्य, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्य । यस्मिं चस्सा पदेसे ठिताय एवमस्स - 'यन्नूनाहं अगतपुब्बं
 5 चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्य, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति तं च पदेसं सोत्थिना पच्चागच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या पण्डिता व्यत्ता खेतञ्जू कुसला विसमे पब्बते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु पण्डितो व्यत्तो खेतञ्जू कुसलो विविच्चवेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि
 10 धम्ममेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

४. "तस्स एवं होति - 'यन्नूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभाव अवितक्कं अविचार समाधिजं
 15 पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो दुतियं ज्ञानं अनभिहिंसमानो' वितक्कविचारानं वूपसमा दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

R. 420

५. "तस्स एवं होति - 'यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेय्यं सतो च सम्पज्जानो, सुखं च कायेन पटिसंवेदेय्यं यं तं अरिया
 20 आचिक्खन्ति - उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो ततियं ज्ञानं अनभिहिंसमानो पीतिया च विरागा ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

६. "तस्स एवं होति - 'यन्नूनाहं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च
 25 पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थज्झमा अदुक्खमसुखं उपेक्खा-सतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो चतुत्थं ज्ञानं अनभिहिंसमानो सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

७. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो
आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । सो
आकासानञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा ... पे०... आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं 5
निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

B. 218

८. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो आकासानञ्चायतनं
समतिक्कम्म अनन्तं विञ्ज्ञाणं ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरेय्यं’ ति । सो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो
आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्ज्ञाणं’ ति विञ्ज्ञाण- 10
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति
बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

९. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं
समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’
ति । सो आकिञ्चञ्जायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो विञ्ज्ञाण- 15
ञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उप-
सम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति
स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

१०. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं
समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । 20
सो नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो आकिञ्चञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो
तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

R. 421

११. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । 25
सो सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं अनभिहिंसमानो सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति ।

१२. “यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु तं तदेव समारपितं लप्पज्जति
पि वुट्ठाति पि, तस्स मुदु चित्तं होति कम्मञ्जं । मुदुना कम्मञ्जेन
चित्तेन अप्पमाणो समाधि होति सुभाबितो । सो अप्पमाणेन समाधिना 30

B. 219

सुभावितेन यस्स^१ यस्म^१ अभिञ्जासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं
अभिनिन्नामेति अभिञ्जासच्छिकरियाय तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

१३. “सो सचे आकङ्खति — ‘अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनु-
भवेय्यं, एको पि हुत्वा बहुधा अस्सं, बहुधा पि हुत्वा एको अस्सं ... पे०...
याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

१४. “सो सचे आकङ्खति — दिब्बाय सोतधातुया ... पे०... सति
सति आयतने ।

१५. “सो सचे आकङ्खति — ‘परसत्तान परपुग्गलानं चेतसा
चेतो परिच्च पजानेय्यं, सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानेय्यं, बीत-
रागं वा चित्तं बीतरागं चित्तं ति पजानेय्यं, मदोसं वा चित्तं सदोसं चित्तं
ति पजानेय्यं, बीतदोसं वा चित्तं बीनदोसं चित्तं ति पजानेय्यं, समोहं
वा चित्तं समोहं चित्तं ति पजानेय्यं, बीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा
चित्तं .. विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं
.. सउत्तरं वा चित्तं .. अनुत्तरं वा चित्तं समाहितं वा चित्तं ...
असमाहितं वा चित्तं .. विमुत्तं वा चित्तं .. अविमुत्तं वा चित्तं
अविमुत्तं चित्तं ति पजानेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति
सति सति आयतने ।

१६. “सो सचे आकङ्खति — ‘अनेकविहितं पुब्बेविनासं अनुस्स-
रेय्यं, सेय्यधीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं
सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेविनासं अनुस्सरेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

R 422

१७. “सो सचे आकङ्खति — ‘दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं’ ति, तत्र
तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१८. “सो सचे आकङ्खति — ‘आसवानं खया अनासवं चेतो-
विमुत्ति पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उप-

सम्पज्ज विहरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतनं' ति ।

५. ज्ञानसुत्तं

१. "पठमं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; दुतियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; ततियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; चतुत्थं 5 पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकासानञ्चाय-तनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि, विञ्जाणञ्चाय-तनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकिञ्चञ्चाय-तनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; नेवसञ्जा-नासञ्जायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; सञ्जा- 10 वेदयितनिरोधं^१ पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि' ।

B. 220

२. "पठमं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि .. पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं 15 विञ्जाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेति^३ । सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति - 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खार-समथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो^४ विरागो निरोधो निब्बानं' 20 ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

R. 423

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण- 25 पुरिसरूपके" वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्यं करित्वा, सो अपरेण समयेन

१. पहं - सी०, रो० । २-२. अयं पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु नसि । ३. पटिट्ठा-पेति - स्या० । ४. तण्हाक्खयो - सी०, स्या०, रो० । ५. तिणपुरिसके - सी०, रो० ।

B. 221

दूरेपाती च होति अक्खण्वेधी च महतो च कायस्स पदालिता^१; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो

5 सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति - 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति ।

R. 424

10 नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'पठमं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

15 ३. "दुतियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय ... पे०... ततियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय ... पे०... 'चतुत्थं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासति-

20 पारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति -

25 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

30

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-

पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्यं करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती' च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं ... पे०... अनावत्ति-
धम्मो तस्मा लोका । 'चतुत्थं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं
खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B 222

5 R. 425

४. "आकासानञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आस-
वानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं
अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा-
नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं
सञ्ज्ञागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो
गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो
समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि
चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति - 'एतं सन्तं एतं
पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथां सब्बपधिपटिनिस्सङ्गो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवान खयं पापु-
णाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्म-
नन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको
होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

10

15

20

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-
पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्यं करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं
अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति
आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागत
सञ्ज्ञागतं ... पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'आकासानञ्चाय-
तनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं,
इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

25

५. “विञ्जाणञ्चायतनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय ... पे०...
 आकिञ्चञ्जायतनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेत पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति
 5 आकिञ्चञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति
 वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो
 दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो
 सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति ।
 सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति —
 10 ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपधिपटिनिस्सग्गो
 तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । सो तत्थ ठितो आसवानं
 खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन
 ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओप-
 पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
 15 “सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-
 पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योगं करित्वा, सो अपरेन समयेन
 दूरेपाती च होति अक्खणवेधो च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव
 खो, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि
 किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव
 20 तत्थ होति वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं, ते धम्मे
 अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो
 पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं
 पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया
 चित्तं उपसंहरति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो
 25 सब्बपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति ।
 सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं
 पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भा-
 गियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी
 अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । ‘आकिञ्चञ्जायतनं पाहुं, निस्साय
 30 आसवानं खयं वदामी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. “इति खो, भिक्खवे, यावता सञ्जासमापत्ति तावता

अञ्जापटिवेधो । यानि च खो इमानि, भिक्खवे, निस्साय^१ द्वे^२ आयतनानि — नेवसञ्जानासञ्जायतनसमापत्तिं च सञ्जावेदयित-
निरोधो च, ज्ञायीहेते^३, भिक्खवे, भिक्खूहि^४ समापत्तिकुसलेहि^५
समापत्तिवुट्ठानकुसलेहि समापज्जित्वा बुद्धिहत्वा सम्मा^६ अक्खातब्बानी^७
ति वदामी” ति ।

B. 224

5

६. आनन्दबुद्धं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा आनन्दो एतदवोच —

२. “अच्छरियं, आवुसो, अब्भुत, आवुसो ! यावञ्चिद तेन 10
भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधि-
गमो अनुबुद्धो सत्तान विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय
दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छि-
किरियाय । तदेव नाम चक्खुं^५ भविस्सति ते रूपा तं चायतनं नो
पटिसंबेदिस्सति । तदेव नाम सोत्तं भविस्सति ते सद्दा तं चायतनं 15
नो पटिसंबेदिस्सति । तदेव नाम घानं^७ भविस्सति ते गन्धा तं
चायतनं नो पटिसंबेदिस्सति । सा व नाम जिह्वा भविस्सति ते रसा
तं चायतनं नो पटिसंबेदिस्सति । सो व नाम कायो भविस्सति ते
फोटुब्बा तं चायतनं नो पटिसंबेदिस्सती” ति ।

R. 427

15

३. एवं वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्त आनन्दं एतदवोच — 20
“सञ्जीमेव नु खो, आवुसो आनन्द, तदायतनं नो पटिसंबेदेति उदाहु
असञ्जी” ति ?

“सञ्जीमेव खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंबेदेति, नो
असञ्जी” ति ।

“किंसञ्जी पनावुसो, तदायतनं नो पटिसंबेदेती” ति ?

25

१-१ सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. ज्ञायी सो ते — स्या० । ३. म० पोत्यके
नत्थि । ४-४. सम्मदक्खातब्बानी — स्या० । ५. भिक्खवो — सी०, रो० । ६. चक्खु —
सी० । ७. घाणं — सी० ।

४. “इधावुसो, भिक्खु, सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिषसञ्ज्ञानं” अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंबेदेति ।

B. 225 5

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंबेदेति ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज 10 विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंबेदेती” ति ।

R. 428

७. “एकमिदाहं, आवुसो, समयं साकेते विहरामि अञ्जनवने मिगदाये । अथ खो, आवुसो, जटिलवासिका’ भिक्खुनी येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो, आवुसो, जटिलवासिका भिक्खुनी मं एतदवोच -

15 ‘यायं, भन्ते आनन्द, समाधि न चाभिनतो न चापगतो न च समङ्गार- निग्गहवारितगतो’, विमुत्तत्ता ठितो, ठितत्ता सन्तुसितो, सन्तुसितत्ता नो परितस्सति । अयं, भन्ते आनन्द, समाधि किम्फलो वुत्तो भगवता’ ति ?

“एवं वुत्ते, सोहं”, आवुसो, जटिलवासिक भिक्खुनि एतद- 20 वोचं - ‘यायं, भगिनि, समाधि न चाभिनतो न चापगतो न च ससङ्गार- निग्गहवारितगतो, विमुत्तत्ता ठितो, ठितत्ता सन्तुसितो, सन्तुसितत्ता नो परितस्सति । अयं, भगिनि, समाधि अञ्जाफलो’ वुत्तो भगवता’ ति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंबेदेती” ति ।

७. लोकायतिकसुत्तं

१. अथ खो द्वे लोकायतिका ब्राह्मणा येन भगवा तेनुपसङ्क- 25 मिसु; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं

१. ०सञ्ज्ञाण - सी० । २. समतिक्कमा - सी० । ३. जटिलवाहिना - सी०, रो० ; जटिलवासिका - स्या० । ४. ० वारितगतो - सी०, स्या०, रो० । ५. अह - सी०, रो० ; ताहं - स्या० । ६. अञ्जो फलो - स्या० ।

सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते ब्राह्मणा भगवन्तं एतदबोचुं -

२. “पूरणो, भो गोतम, कस्सपो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं आणदस्सनं पटिजानाति - ‘चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति । सो एवमाह - ‘अहं अनन्तेन आणेन अनन्तं लोकं जानं पस्सं विहरामी’ ति । अयं पि^१, भो गोतम, निगण्ठो नाटपुत्तो^२ सब्बञ्जू सब्ब- 5 B. 226
दस्सावी अपरिसेसं आणदस्सनं पटिजानाति - ‘चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति । सो एवमाह - ‘अहं अनन्तेन आणेन अनन्तं लोकं जानं पस्सं विहरामी’ 10
ति । इमेसं, भो गोतम, उभिन्नं आणवादानं उभिन्नं अञ्जमञ्जं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह^३ को मुसा” ति ?

३. “अलं, ब्राह्मणा ! तिट्ठतेतं - ‘इमेसं उभिन्नं आण-
वादानं उभिन्नं अञ्जमञ्जं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह को मुसा’ ति । धम्मं वो, ब्राह्मणा, देसेस्सामि^४, तं सुणाथ, साधुकं मनसि- 15
करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो ते ब्राह्मणा भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदबोच -

४. “सेय्यथापि, ब्राह्मणा, चत्तारो पुरिसा चतुद्दिसा ठिता परमेन^५
जवेन, च समन्नागता परमेन च पदवीतिहारेन । ते एवरूपेन जवेन
समन्नागता अस्सु, सेय्यथापि नाम दब्धम्मो^६ धनुग्गहो सिक्खितो 20
कतहत्थो कतुपासो लहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरियं तालच्छाय^७
अतिपातेय्य; एवरूपेन च पदवीतिहारेन, सेय्यथापि नाम पुरत्थिमा
समुद्दा पच्छिमो समुद्दो अथ पुरत्थिमाय दिसाय ठितो पुरिसो एवं
वदेय्य - ‘अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी’ ति । सो अञ्ज-
त्रेव असितपीतत्थायितसायिता^८ अञ्जत्र^९ उच्चारपस्सावकम्मा अञ्जत्र 25
निहाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको वस्ससतजीवी वस्ससतं
गन्त्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं करेय्य । अथ पच्छिमाय

R 430

१. अन्तवन्तं - सी० । २. हि - सी०; पि हि - स्या० । ३. नाथपुत्तो - सी० ।
४. स्या० पोत्थके नरिषि । ५. देसिस्सामि - सी०, स्या०, रो० । ६. परमाय गतिया च -
सी०, रो०; पुरिसगतिया च - स्या० । ७. दब्धम्मो - सी०, स्या०, रो० । ८. ताल-
च्छाति - सी०, स्या०, रो० । ९. असितत्थायितसायिता - स्या० । १०. अञ्जत्रेव - सी० ।

B. 227

दिसाय ... पे०... अथ उत्तराय दिसाय ... अथ दक्षिणाय दिसाय
ठितो पुरितो एवं वदेय्य - 'अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी'
ति । सो अञ्जत्रेव असितपीतखायितसायिता अञ्जत्र उच्चार-
पस्सावकम्मा अञ्जत्र निहाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको
5 वस्ससतजीवी वस्ससतं गत्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं
करेय्य । तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मणा, एवरूपाय सन्धावनिकाय
लोकस्स अन्तं ज्ञातेय्यं दद्वेय्य^१ पत्तेय्य^२ ति वदामि । न चाहं, ब्राह्मणा,
अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं दुक्खस्म अन्तकिरिय वदामि ।

५. "पञ्चमे, ब्राह्मणा, कामगुणा अरियस्स विनये लोको
10 ति वुच्चति । कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्चेय्या रूपा इट्ठा कन्ता
मनापा पियरूपा कामूपसहिता रजनीया, सोतविञ्चेय्या सट्ठा .. पे०..
घानविञ्चेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्चेय्या रसा ... कायविञ्चेय्या
फोट्ठवा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसहिता रजनीया; इमे
लो, ब्राह्मणा, पञ्च कामगुणा अरियस्स विनये लोको ति वुच्चति ।

६. "इध, ब्राह्मणा, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च
15 अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचार विवेकजं पीतिसुखं पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स
अन्तमागम्म^३ लोकस्स अन्ते विहरति' । तमञ्जे एवमाहंसु - 'अयं
पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति । अहं पि हि^४,
20 ब्राह्मणा, एवं वदामि - 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो
' लोकम्हा' ति ।

R. 431

७. "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म
25 लोकस्स अन्ते विहरति' । तमञ्जे एवमाहंसु - 'अयं पि लोक-
परियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा,
एवं वदामि - 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा'
ति ।

१. वद्वेय्यं - सी०, रो०; दिद्वेय्यं - स्था० । २. पत्तेय्यं - सी०, रो० । ३. अन्तमागमा -
स्था० । ४. सी०, रो० पीत्यकेसु नरिषु ।

८. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्षु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्षु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति’ । तमञ्जे एवमाहंसु — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति ।

B. 228

९. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्षु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति .. पे०.. सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति .. पे०.. सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्षु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति’ । तमञ्जे एवमाहंसु — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति ।

R. 432

१० “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्षु सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्षु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति तिण्णो लोके विसत्तिकं’ ति ।

८. देवासुरसङ्ग्राममुत्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्षवे, देवासुरसङ्ग्रामो समुपव्यूब्धो^१ अहोसि । तस्मि खो पन, भिक्षवे, सङ्ग्रामे असुरा जिनिस्सु, देवा पराजियिस्सु^२ । पराजिता च, भिक्षवे, देवा अपयिस्सुयेव^३ उत्तरेनाभिमुखा^४, अभियिस्सु^५ असुरा । अथ खो, भिक्षवे, देवानं एतदहोसि —

१ समुपव्यूब्धो — सी०; समुपव्यूब्धो — रो० । २ पराजियिस्सु — सी०, स्वा०, रो० । ३. अपयिस्सुयेव — सी०; अपयिस्सुयेव — रो०; अपयिस्सुयेव — स्वा० । ४. उत्तरेन मुखा — सी०, उत्तराभिमुखा — स्वा० । ५. अभियिस्सु — सी०; अभियिस्सु — स्वा० ।

- ‘अभियन्तेव’ खो असुरा । यन्नून मयं दुतियं पि असुरेहि सङ्गामे-
य्यामा’ ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, देवा असुरेहि सङ्गामेसुं ।
दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिनिंसु, देवा परार्जयिसु । पराजिता
च, भिक्खवे, देवा अपर्ययसुयेव उत्तरेनाभिमुखा, अभियिसु असुरा ।
5 अथ खो, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि — ‘अभियन्तेव खो असुरा । यन्नून
B. 229 मयं तनियं पि असुरेहि सङ्गामेय्यामा’ ति । ततियं पि खो, भिक्खवे,
देवा असुरेहि सङ्गामेसुं । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिनिंसु,
देवा परार्जयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, देवा भीता देवपुरयेव’
परिसिसु । देवपुरगतानं च पन, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि —
R. 433 10 ‘भीरुत्तानगतेन’ खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया
असुरेही’ ति । असुरानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘भीरुत्तानगतेन
खो दानि देवा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया’ अम्हेही’ ति ।

- २ “भूतपुब्बं, भिक्खवे, देवासुरसङ्गामो समुपव्यूब्धो
अहोसि । तस्मि खो पन, भिक्खवे, सङ्गामे देवा जिनिंसु, असुरा
15 परार्जयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा अपर्ययसुयेव दक्खिणेनाभि-
मुखा, अभियिसु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरान एतदहोसि —
‘अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं दुतियं पि देवेहि सङ्गामेय्यामा’
ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा देवेहि सङ्गामेसुं । दुतियं पि
खो, भिक्खवे, देवा जिनिंसु, असुरा परार्जयिसु । पराजिता च, भिक्खवे,
20 असुरा अपर्ययसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिसु देवा । अथ खो,
भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि — ‘अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं
ततियं पि देवेहि सङ्गामेय्यामा’ ति । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा
देवेहि सङ्गामेसु । ततियं पि खो, भिक्खवे, देवा जिनिंसु, असुरा
परार्जयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा भीता असुरपुरयेव
25 परिसिसु । असुरपुरगतानं च पन, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि —
‘भीरुत्तानगतेन खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया
देवेही’ ति । देवानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘भीरुत्तानगतेन खो
दानि असुरा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया अम्हेही’ ति ।

३. “एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मि समये भिक्खु विधिच्चवेव

१. अभियन्ते च — सी० । २. देवपुरयेव — स्या० । ३. भीरुत्तानगतेन — स्या० ।

४. अकरणीयं — सी० ।

कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा' ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति अकरणीयो मय्हं' ति ।

B. 230,
R. 434

४. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु वितक्कविचारानं वूप-समा ... पे० .. दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एव होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा' ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति, अकरणीयो मय्हं' ति ।

५. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञान समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं' अत्थञ्जमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु अन्तमकासि मारं, अपदं वधित्वा' मारचक्खु अदस्सनं गतो पापिमतो तिण्णो' लोके विसत्तिक' ति' ।

६. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु अन्तमकासि मारं, अपदं वधित्वा मारचक्खुं अदस्सनं गतो पापिमतो तिण्णो लोके विसत्तिक' ति ।

६. नागसुप्तं

R. 435

B. 231

१. “यस्मि, भिक्खवे, समये आरञ्जकस्स नागस्स गोचर-
पसुतस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा^१ पि हत्थिच्छापा पि पुरतो
पुरतो गत्त्वा तिणग्गानि छिन्दन्ति, तेन, भिक्खवे, आरञ्जको नागो
अट्ठीयति^२ हरायति जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरञ्जकस्स
५ नागस्स गोचरपसुतस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा पि हत्थि-
च्छापा पि ओभग्गोभग्ग साखाभङ्गं खादन्ति, तेन, भिक्खवे, आरञ्जको
नागो अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरञ्ज-
कस्स नागस्स ओगाह ओतिण्णस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थि-
कलभा पि हत्थिच्छापा पि पुरतो पुरतो गत्त्वा सोण्डाय उदक
१० आलोलेन्ति^३, तेन, भिक्खवे, आरञ्जको नागो अट्ठीयति हरायति
जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरञ्जकस्स नागस्स ओगाहा^४
उत्तिण्णस्स^५ हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो^६ गच्छन्ति, तेन, भिक्खवे,
आरञ्जको नागो अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति ।

R. 436

२. “तस्मि, भिक्खवे, समये आरञ्जकस्स नागस्स एवं होति
१५ — ‘अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि हत्थीहि हत्थिनीहि हत्थि-
कलभेहि हत्थिच्छापेहि । छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादामि, ओभग्गो-
भग्गं च मे साखाभङ्गं खादन्ति^७, आविलानि च पानीयानि पिवामि,
ओगाहा^८ च मे उत्तिण्णस्स हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो गच्छन्ति ।
यन्नूनाह एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरेय्यं^९’ ति । सो अपरेन समयेन
२० एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरति, अच्छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादति,
ओभग्गोभग्गं^{१०} चस्स^{११} साखाभङ्गं न^{१२} खादन्ति^{१३}, अनाविलानि च पानी-
यानि पिवति, ओगाहा चस्स उत्तिण्णस्स न हत्थिनियो कायं उप-
निघंसन्तियो गच्छन्ति । तस्मि, भिक्खवे, समये आरञ्जकस्स नागस्स
एवं होति— ‘अहं खो पुब्बे आकिण्णो विहासिं हत्थीहि हत्थिनीहि हत्थि-
२५ कलभेहि हत्थिच्छापेहि, छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादि, ओभग्गोभग्गं
च मे साखाभङ्गं खादिंसु^{१४}, आविलानि च पानीयानि अपायि^{१५}, ओगाहा

१. हत्थिकलभा - स्या० । २. अट्ठीयति - स्या० । ३. आलोलेन्ति - सी० ।
४-४. ओगाहा ओतिण्णस्स - सी०, म्या०, रो० । ५. उपनिघंसन्तियो - स्या० । ६. खादितं -
स्या० । ७. ओगाहा - सी०, रो०; ओगाहा पि - स्या० । ८-८. न ओभग्गोभग्गं च -
स्या० । ९. साखाभङ्गं - सी० । १०-१०. खादति - स्या० । ११. खादति - स्या० ।
१२. अपायि - स्या० ।

च मे उत्तिण्णस्स हत्थिनियो कायं उपनिषंसन्तियो अगमंसु । सोहं
एतरहि एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरामि, अञ्चिन्नग्गानि चैव तिणानि
खादामि, ओभग्गोभग्गं च मे साखाभङ्गं न खादन्ति, अनाविलानि च
पानीयानि पिवामि, ओगाहा च मे उत्तिण्णस्स न हत्थिनियो कायं
उपनिषंसन्तियो गच्छन्ती' ति । सो सोण्डाय साखाभङ्गं भञ्जित्वा 5
साखाभङ्गेन कायं परिमज्जित्वा' अत्तमनो सोण्डं' संहरति' ।

३. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये भिक्खु आकिण्णो
विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राज-
महामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि, तस्मिं, भिक्खवे, समये B. 232
भिक्खुस्स एवं होति - 'अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि भिक्खूहि 10
भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसावकेहि । यन्नूनाहं एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरेय्यं' ति ।
सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं R. 437
सुसानं वनपत्थं अम्भोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्जगतो वा
रक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा 15
उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा । सो अभिज्झं लोके
पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति;
व्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी,
व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति; धीनमिद्धं^१ पहाय विगतधीनमिद्धो
विहरति आलोकसञ्ची सतो सम्पजानो, धीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति; 20
उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्च-
कुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो
विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेषु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।
सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो^२ उपविकलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे
विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेषु सवितक्कं सविचारं 25
विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं
संहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं
ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं
संहरति । सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा^३ पटिघसञ्ज्ञानं अत्थज्झमा

१. परिमज्जित्वा - सी०, रो० । २-२. कण्ठं संहन्ति - सी०, रो०; कण्ठं संहनति -
स्या० । ३. विनिमिद्धं - न० । ४. चेतसा - सी०, स्या० । ५. समतिक्कम - सी० ।

नामत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चा-
यतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । सब्बसो
आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ज्ञाणं' ति विञ्ज्ञाण-
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं
5 समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञा-
नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय
वत्स दिस्वा आसवा परिकलीणा होन्ति । सो अत्तमनो सोण्डं
10 संहरती' ति ।

B. 233,
R. 438

१०. तपुस्समुत्तं

१. एकं समयं भगवा मल्लेसु' विहरति उरुबेलकप्पं नाम
मल्लानं निगमो । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
मादाय उरुबेलकप्पं पिण्डाय पाविसि । उरुबेलकप्पे पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "इधेव
15 ताव त्वं, आनन्द, होहि, यावाहं महावनं अज्झोगाहामि दिवाविहाराया"
ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चत्सोसि ।
अथ खो भगवा महावनं अज्झोगाहेत्वा अञ्जतरस्मि खल्लमूले दिवा-
विहारं निसीदि ।

२. अथ खो तपुस्सो गहपति येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि;
20 उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो तपुस्सो गहपति आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच -
"मयं, भन्ते आनन्द, गिही कामभोगिनो' कामारामा कामरता
कामसम्मूदिता । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं गिहीनं कामभोगीनं कामा-
रामानं कामरतानं कामसम्मूदितानं पपातो विय खायति, यदिदं
25 नेक्खम्मं । सुतं मेतं, भन्ते, 'इमस्मि धम्मविनये दहरानं दहरानं भिक्खूनं
नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं
ति पस्सतो' । तयिदं, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये भिक्खूनं बहुना जनेन
विसमागो, यदिदं नेक्खम्मं" ति ।

१. मल्लेसु - ली०; मल्लकेसु - स्या० । २. कामभोगी - ली०, रो० ।

३. “अस्थि खो एतं, गहपति, कथापामतं भगवन्तं दस्सनाय ।
आयामं, गहपति, येन भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो
एतमत्थं आरोचेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा नं
धारेस्सामा”^१ ति ।

R. 439

“एवं, भन्ते” ति खो तपुस्सो गहपति आयस्मतो आनन्दस्स १
पच्चस्सोसि ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो तपुस्सेन गहपतिना सद्धि येन
भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

B. 234

“अयं, भन्ते, तपुस्सो गहपति एवमाह — ‘मयं, भन्ते आनन्द, १०
गिही कामभोगिनो ... तयिदं, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये भिक्खून्
बहुना जनेन विसभागो यदिदं नेक्खम्मं’” ति ।

५. “एवमेतं, आनन्द, एवमेतं, आनन्द ! मय्हं पि खो, आनन्द,
पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘साधु
नेक्खम्मं, साधु पविवेको’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेक्खम्मे चित्तं १५
न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ।
तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
नेक्खम्मे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘कामेसु खो २०
मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, नेक्खम्मे च आनिसंसो
अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेक्खम्मे चित्तं न पक्खन्दति
नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । तस्स
मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं कामेसु आदीनवं दिस्वा तं
बहुलं’ करेय्यं^२, नेक्खम्मे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो
पनेतं विज्जति यं मे नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य २५
विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेण समयेण
कामेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, नेक्खम्मे आनिसंसं अधिगम्म
तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द,

R. 440

विविच्चेव' कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स' मे काम-सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

B. 235

६. 'तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'यधूनाहं वितक्क-विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'वितक्केसु खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, अवितक्के च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो' । तस्मा मे अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं वितक्केसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, अवितक्के आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे अवितक्के चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन वितक्केसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, अवितक्के आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, अवितक्के चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

R. 441

15

20

25

१. अपरेन समयेन विविच्चेव - सी०, रो० । २. एवमेवस्स - स्या० । ३. अनासेविता - सी० ।

७. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेय्यं सतो च सम्पज्जानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेय्यं यं तं अरिया आचिक्खन्ति — उपेक्खको सतिमा सुख-विहारी ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘पीतिया खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, निप्पीतिके च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अना-सेवितो । तस्मा मे निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, निप्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं’, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे निप्पीतिके चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, निप्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, निप्पीतिके चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो पीतिसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे पीतिसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

B. 236

R. 442

25

८. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्यङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स

30

- मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'उपेक्खा-
सुखे खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, अदुक्खमसुखे
5 च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे अदुक्खम-
सुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं
सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं
उपेक्खासुखे आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, अदुक्खमसुखे आनिसंसं
अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे अदुक्खमसुखे
10 चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' ।
सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन उपेक्खासुखे आदीनवं दिस्वा
तं बहुलमकासि अदुक्खमसुखे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स
मय्हं, आनन्द, अदुक्खमसुखे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सुखस्स च
15 पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं,
आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो उपेक्खासहगता^१ सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द,
सुखिनो दुक्ख उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय, एवमेवस्स मे उपेक्खा-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।
- 20 ६. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'यन्नूनाहं सब्बसो
रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं
अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरेय्य' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, आकासानञ्चायतने चित्तं न
पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ।
25 तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि -
'रूपेसु खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च^२ अबहुलीकतो, आकासा-
नञ्चायतने च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा
30 मे आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति

१. उपेक्खासहगता - सी० । २. च मे - सी०, स्था०, रो० ।

न विमुञ्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतद-
 होसि - 'सचे खो अहं रूपेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, आकासा-
 नञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति
 यं मे आकासानञ्चायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य
 विमुञ्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन 5
 समयेन रूपेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, आकासानञ्चायतने
 आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, आकासानञ्चा-
 यतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुञ्चति एतं सन्तं ति
 पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा
 पटिघसञ्ज्ञानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो 10
 आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं,
 आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो रूपसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा
 समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो
 दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे रूपसहगता सञ्ज्ञा-
 मनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । 15

१०. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'यधूनाहं सब्बसो
 आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ज्ञाणं' ति विञ्ज्ञाण-
 ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, विञ्ज्ञाण-
 ञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुञ्चति
 एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो 20
 हेतु को पञ्चयो, येन मे विञ्ज्ञाणञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प-
 सीदति न सन्तिट्ठति न विमुञ्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं,
 आनन्द, एतदहोसि - 'आकासानञ्चायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो,
 सो च अबहुलीकतो, विञ्ज्ञाणञ्चायतने च आनिसंसो अनधिगतो,
 सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे विञ्ज्ञाणञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति 25
 नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुञ्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स
 मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं आकासानञ्चायतने आदीनवं
 दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, विञ्ज्ञाणञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म
 तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे विञ्ज्ञाणञ्चायतने चित्तं
 पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुञ्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । 30
 सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन आकासानञ्चायतने आदीनवं

दिस्वा तं बहुलमकासि, विञ्जाणञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म
तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, विञ्जाणञ्चायतने चित्तं पक्खन्दति
पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं,
आनन्द, सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिकम्म 'अनन्तं विञ्जाणं'

- 5 ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द,
इमिना विहारेण विहरतो आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द,
सुखिनो दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे आकासा-
नञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति
10 आबाधो ।

११. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'यन्नूनाहं सब्बसो
विञ्जाणञ्चायतनं समतिकम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जा-
यतनं उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, आकिञ्चञ्जा-
यतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं
15 सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु
को पच्चयो, येन मे आकिञ्चञ्जायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति
न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द,
एतदहोसि - 'विञ्जाणञ्चायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च
मे अबहुलीकतो, आकिञ्चञ्जायतने च आनिसंसो अनधिगतो, सो
20 च मे अनासेवितो । तस्मा मे आकिञ्चञ्जायतने चित्तं न पक्खन्दति
नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स
मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं विञ्जाणञ्चायतने आदी-
नवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, आकिञ्चञ्जायतने आनिसंसं अधिगम्म
तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आकिञ्चञ्जायतने चित्तं
25 पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो
खो अहं, आनन्द, अपरेण समयेण विञ्जाणञ्चायतने आदीनवं दिस्वा
तं बहुलमकासि, आकिञ्चञ्जायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि ।
तस्स मय्हं, आनन्द, आकिञ्चञ्जायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द,
30 सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिकम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकि-
ञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना

B. 299

R. 446

विहारेन विहरतो विञ्जानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे विञ्जानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

१२. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यभूनाहं सब्बसो 5
आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज
विहरेय्य’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेवसञ्जानासञ्जायतने चित्तं
न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति
पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को B. 240
पच्चयो, येन मे नेवसञ्जानासञ्जायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प- 10
सीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्हं,
आनन्द, एतदहोसि — ‘आकिञ्चञ्जायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो,
सो च मे अबहुलीकतो, नेवसञ्जानासञ्जायतने च आनिसंसो अनधि-
गतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेवसञ्जानासञ्जायतने
चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति 15
पस्सतो’ । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं आकिञ्च-
ञ्जातने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, नेवसञ्जानासञ्जायतने
आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे नेव-
सञ्जानासञ्जायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य
एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन 20 R. 447
आकिञ्चञ्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकांसि, नेवसञ्जा-
नासञ्जायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, नेव-
सञ्जानासञ्जायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो आकिञ्च-
ञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विह- 25
राभि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो आकिञ्चञ्जा-
यतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति
आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
आबाधाय; एवमेवस्स मे आकिञ्चञ्जायतनसहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । 30

१३. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यभूनाहं नेव-
अ०४-११

- सञ्जानासञ्जायतनं समतिक्रम्य सञ्जावेदयितनिरोधं उप-
सम्पज्ज विहरेय्य' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, सञ्जावेदयितनिरोधे
चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं
ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु,
३ को पच्चयो, येन मे सञ्जावेदयितनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसी-
दति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं,
आनन्द, एतदहोसि - 'नेवसञ्जानासञ्जायतने खो मे आदीनवो
अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, सञ्जावेदयितनिरोधे च आनिसंसो
अधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे सञ्जावेदयितनिरोधे
B. 241 चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं
१० ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं नेव-
सञ्जानासञ्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, सञ्जावेद-
यितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्य तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति
यं मे सञ्जावेदयितनिरोधे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य
१५ विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन
R. 448 समयेन नेवसञ्जानासञ्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकांसि,
सञ्जावेदयितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्य तमासेवि । तस्स मय्हं,
आनन्द, सञ्जावेदयितनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो
२० नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्रम्य सञ्जावेदयितनिरोधं उप-
सम्पज्ज विहरामि, पञ्जाय च मे दिस्वा आसवा परिकल्पयं अगमंसु ।

१४. "यावकीवञ्चाहं, आनन्द, इमा नव अनुपुब्बविहार-
समापत्तियो न एवं अनुलोमपटिलोमं समापज्जि पि बुट्ठहि पि, नेव
तावाहं, आनन्द, सदेवके लोके समारके सन्नह्यके सस्समणब्राह्मणिया
२५ पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति
पच्चञ्जासि । यतो च खो अहं, आनन्द, इमा नव अनुपुब्बविहार-
समापत्तियो एवं अनुलोमपटिलोमं समापज्जि पि बुट्ठहि पि, अथाहं,
आनन्द, सदेवके लोके समारके सन्नह्यके सस्समणब्राह्मणिया पजाय
सदेवमनुस्साय 'अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि ।
३० आणं च पन मे दस्सनं उदपादि - 'अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा
जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति ।

तत्सुदानं

द्वे विहारो^१ च निम्बानं^२, गावी^३ ज्ञानेन पञ्चमं ।

आनन्दो ब्राह्मणो^४ देवो^५, नागेन तपुस्सेन चाति ॥

५. सामञ्जस्यगो

१. सम्बाधसुतं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसिता-
रामे । अथ खो आयस्मा उदायी येनायस्मा आनन्दो तनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सङ्खि सम्मोदि । सम्मोदनीयं ५
कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो
खो आयस्मा उदायी आयस्मन्तं आनन्दं एतदबोच —

B. 242,
R. 449

२. “वुत्तमिदं, आवुसो, पञ्चालचण्डेन देवपुत्तेन —

‘सम्बाधे गतं’ ओकासं, अविद्धा^६ भूरिमेषसो ।

यो ज्ञानमबुज्झि^७ बुद्धो^८, पटिलीननिसमो^९ मुनी^{१०} ति ॥ 10

“कतमो”, आवुसो, सम्बाधो, कतमो सम्बाधे ओकासाधिगमो
वुत्तो भगवता” ति ?

३. “पञ्चिमे, आवुसो, कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता ।
कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा 15
कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्जेय्या सद्दा ... पे०... धानविञ्जेय्या
गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोट्ठबा इट्ठा
कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, आवुसो,
पञ्च कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता ।

४. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे 20
ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि” सम्बाधो ।

१. विहारे — त्या० । २. निम्बानं — सी० । ३. गावी — त्या० । ४-५. ब्राह्मणो
देवा — सी०, रो०; ब्राह्मणो देवा — त्या० । ६. पञ्चालचणो — त्या० । ७. वत — सी० ।
८. अविद्धा — सी०, त्या०, रो० । ९-१०. ज्ञानमबुज्झि बुद्धो — सी०; ज्ञानमनुबुज्झि बुद्धो —
त्या० । ११. पटिलीन — सी० । १२. कतमो नु खो — सी०, रो० । १३. तत्त्व पत्थि —
सी०, रो० ।

R. 450

किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ वितक्कविचारा अनिरुद्धा होन्ति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो,

5 आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ पीति अनिरुद्धा
होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

B 243

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०...
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे

10 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो ।
किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ उपेक्खासुखं अनिरुद्धं होति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

७. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाता .. पे०...
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे

15 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो ।
किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ रूपसञ्ज्ञा अनिरुद्धा होति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

८. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो

20 आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन ।
तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ आकासा-
नञ्चायतनसञ्ज्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

९. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं
समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

R. 451 25 विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो
वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ
सम्बाधो ? यदेव तत्थ विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञा अनिरुद्धा होति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

30

१०. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं

समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ आकिञ्चञ्जायतनसञ्जा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

5

११. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सञ्जसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

B. 244

10

१२. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सञ्जसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिकल्हीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति ।

15

२. कायसक्खिसुत्तं

१. "कायसक्खि कायसक्खी' ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा' विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन ।

20

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन ।

R. 452

25

४. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सञ्जसो रूपसञ्जानं

समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा
'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । यथा
यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सव्वसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय
चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । यथा यथा च तदायतनं तथा
तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो,
कायसक्खि वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति ।

३. पञ्जाविमुत्तमुत्तं

- B 245 10 १. "पञ्जाविमुत्तो पञ्जाविमुत्तो' ति, आवुसो, वुच्चति ।
कितावता नु खो, आवुसो, पञ्जाविमुत्तो वुत्तो भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय च नं पजानाति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, पञ्जाविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

- R 455 15 ३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सव्वसो नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति, पञ्जाय च नं
पजानाति । एत्तावता पि खो, आवुसो, पञ्जाविमुत्तो वुत्तो भगवता
निप्परियायेना" ति ।

४. उभतोभागविमुत्तमुत्तं

- 20 १. "उभतोभागविमुत्तो उभतोभागविमुत्तो' ति, आवुसो,
वुच्चति । कितावता नु खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो
भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं
कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्जाय च नं पजानाति । एत्तावता पि
25 खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्वसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । यथा यथा च
तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय च नं
पजानाति । एत्तावता पि खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो 5
भगवता निप्परियायेना” ति ।

५. सन्दिष्टिकधम्मसुत्तं

१. “सन्दिष्टिको धम्मो सन्दिष्टिको धम्मो’ ति, आवुसो,
वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिष्टिको धम्मो वुत्तो
भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं 10
उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिष्टिको धम्मो
वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

B. 246

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्वसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय
चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, 15
सन्दिष्टिको धम्मो वुत्तो भगवता निप्परियायेना” ति ।

६. सन्दिष्टिकनिबन्धानुसृतं

१. “सन्दिष्टिकं निब्वानं सन्दिष्टिकं निब्वानं’ ति, आवुसो,
वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिष्टिकं निब्वानं वुत्तं
भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं 20
उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिष्टिकं निब्वानं
वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्वसो नेवसञ्जाना-
नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, 25
आवुसो, सन्दिष्टिकं निब्वानं वुत्तं भगवता निप्परियायेना” ति ।

७. निब्बानसुत्तं

R 454

१. निब्बानं निब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

८. परिनिब्बानसुत्तं

१. परिनिब्बानं परिनिब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

९. तदङ्गनिब्बानसुत्तं

१. तदङ्गनिब्बानं तदङ्गनिब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

१०. दिट्ठधम्मनिब्बानसुत्तं

5 १. “दिट्ठधम्मनिब्बानं दिट्ठधम्मनिब्बानं” ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता” ति ?

B. 247

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि . पे०. पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । एत्तावता पि
खो, आवुसो, दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता निप्परियायेना” ति ।

सामञ्जसमो पञ्चमो ।

तत्सुद्धानं

R 455 15

सम्बाधो^१ कायसक्खि पञ्जा^२, उभतोभागो^३ सन्दिट्ठिका द्वे^४ ।निब्बानं परिनिब्बानं, तदङ्गदिट्ठधम्मिकेन^५ चा ति^६ ॥

पठमो पण्णासको सयसो ।

१. पञ्चालवन्धो - सी०, स्या०, रो० । २-२ पञ्चालो कायसक्खि च - सी०, रो०;
पञ्चालो कामहेसञ्च - स्या० । ३. उभो - सी०, स्या०, रो० । ४. द्वे - सी० ।
५-५. ० धम्मिकेना णि - सी० ।

६. खेमवसो

१. खेमसुतं

१. “खेमं खेमं” ति, आवुसो, वुच्चति । कितावता नु खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता” ति ?

B 248

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चवे कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... ।

5

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकलीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता निप्परियायेना” ति ।

२. खेमप्पत्तसुत्तं

१. खेमप्पत्तो खेमप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

10

३. अमतसुत्तं

१. अमतं अमतं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

४. अमतप्पत्तसुत्तं

१. अमतप्पत्तो अमतप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

५. अभयसुत्तं

१. अभयं अभयं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

६. अभयप्पत्तसुत्तं

१. अभयप्पत्तो अभयप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

७. पत्सद्धिसुत्तं

१. पत्सद्धि पत्सद्धी ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

15

नृपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ञा-
दोमतस्स । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं नीवरणानं पहानाय इमे
चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

३. कामगुणसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चक्षु-
5 विञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया,
सोतविञ्जेय्या सहा ... पे०... चानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वा-
विञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोटुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा
B. 251 पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च काम-
गुणा ।
२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं कामगुणानं पहानाय ... पे०...
10 इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

४. उपादानक्खन्धसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा । कतमे पञ्च ?
रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारु-
पादानक्खन्धो, विञ्जाणुपादानक्खन्धो – इमे खो, भिक्खवे, पञ्चु-
R. 459 पादानक्खन्धा ।
२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं उपादानक्खन्धानं पहानाय
15 ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

५. अोरम्भागियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, अोरम्भागियानि संयोजनानि ।
कतमानि पञ्च ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो,
20 कामच्छन्दो, व्यापादो – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चोरम्भागियानि
संयोजनानि ।
२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं अोरम्भागियानं संयोजनानं
पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

६. गतिसुत्तं

१. “पञ्चिमा, भिक्खवे, गतियो । कतमा पञ्च ? निरयो, तिरच्छानयोनि, पेत्तिविसयो, मनुस्सा, देवा — इमा खो, भिक्खवे, पञ्च गतियो ।

२. “इमासं खो, भिक्खवे, पञ्चस्रं गतीनं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

5

७. मच्छरियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, मच्छरियाणि । कतमानि पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्ण-मच्छरियं, धम्ममच्छरियं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च मच्छरियाणि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चस्रं मच्छरियानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

B. 232

10

८. उद्धम्भागियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, उद्धम्भागियानि संयोजनानि । कतमानि पञ्च ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्धच्चं, अविज्जा — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि ।

R. 460

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चस्रं उद्धम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

15

९. चेतोखीलसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतोखीला । कतमे पञ्च ? इध भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनु-योगाय सातच्चाय^१ पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतोखीलो ।

20

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मो कङ्कति ... पे०... सङ्के कङ्कति ... सिक्खाय कङ्कति ... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्म-
चारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स
5 चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स
चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं
पञ्चमो चेतोखीलो । इमे^१ खो, भिक्खवे, पञ्च चेतोखीला^२ ।
३. “इमेसं, खो, भिक्खवे, पञ्चमं चेतोखीलानं पधानाय
... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा” ति ।

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

R. 461 10

B. 253

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो^३
अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो^३ ।
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो
अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स
15 चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स
चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो
चेतसोविनिबन्धो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति
... पे०... रूपे अवीतरागो होति ... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा
20 सेय्यसुखं पस्ससुखं^३ मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्जतरं देव-
निकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति - ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति ।
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं
चरति - ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो
25 वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय
अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय

१-१. स्वा०, य० पीत्थकेसु नरिण । २-२. अवीतच्छन्दो अवीतपेमो अवीत० अवीत०
अवीततण्हो - स्वा०, रो० । ३. पस्ससुखं - सी० ।

अनुयोमाय सातक्काय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

३. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं चेतसोविनिबन्धानं पधानाय चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य 5 लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धम्मेसु धम्मानु-पस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं चेतसोविनिबन्धानं पधानाय इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

सतिपट्टानवग्गो सत्तमो ।

तत्सुदानं

सिक्खा नीवरणाकामा^१, खन्या च ओरम्भागिया गति । 10 R. 462
मच्छेरं^२ उद्धम्भागिया^३ अट्टमं, चेतोखीला^४ विनिबन्धा^५ ति ॥

— ० —

८. सम्मप्यधानवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टानं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि ।

B. 254

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं सिक्खादुब्बल्यानं पधानाय 15 चत्तारो सम्मप्यधाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्यन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्यन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पधानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; अनुप्यन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं 20 जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्यन्नानं

१. नीवारणा कामा — स्या० । २. मच्छेरं वेव — सी०, रो०; मच्छरियञ्चेव — स्या० । ३. उद्धम्भागियानं — स्या० । ४-५. चेतोखिल ० — सी०, रो०; चेतोखीलविनिबन्धो — स्या० ।

कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय इमे चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा” ति ।

(यथा सतिपट्टानवगमे तथा सम्मप्पधानवसेन वित्थारेतब्बा ।)

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

R. 463 5

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति ... पे०... इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, 10 भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय .. अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय .. उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्यो-
B. 255 15 आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय इमे चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा” ति ।

सम्मप्पधानवगो अट्टमो ।

— ० —

६. इद्धिपादवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१ “पञ्चमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो ... पे०... सुराभेरयमज्जपमादट्ठानं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि ।

20

R. 464

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-

समाधि ... चित्तसमाधि ... बीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चभ्रं सिक्खादुब्बल्यनं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा” ति ।

(यथा सतिपट्टानवग्गे तथा इद्धिपादवसेन वित्थारेतब्बा ।)

१०. चेतसोविनिबन्धमुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति ... पे०... इमे खो, ५
भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चभ्रं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-
समाधि ... चित्तसमाधि ... बीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि- 10
पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चभ्रं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा” ति ।

इद्धिपादवग्गो नवमो ।

यथेव^१ सतिपट्टाना, पधाना चतुरो पि^२ च^३ ।

B. 256

चत्तारो इद्धिपादा च^३, तथेव^४ सम्पयोजये^५ ति ॥

— ० —

१०. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय नव धम्मा भावेतब्बा । 15 R. 465
कतमे नव ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा,
दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा — रागस्स, भिक्खवे
अभिञ्जाय इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय नव धम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे नव ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं, आकासा-
नञ्चायतनं, विञ्जानञ्चायतनं, आकिञ्चञ्चायतनं, नेवसञ्जा-

१. चत्तारो — सी०, स्या० । २. पदे — सी०, स्या०, रो० । ३. पि — सी०, स्या०,
रो० । ४. पुरिमेहेहि च योजये — सी०, रो०; पुरिमेहेतेहि योजये — स्या० ।

नासञ्जायतनं, सञ्जावेदयितनिरोधो - रागस्स, भिक्खवे, अभि-
ञ्जाय इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३-२०. “रागस्स भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिकखयाय
... पे०... पहानाय ... पे०... खयाय ... पे०... वयाय ... पे०... विरागाय
5 ... पे०... निरोधाय ... पे०... चागाय ... पे०... पटिनिस्सग्गाय ... पे०...
इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२१-३४०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेय्यस्स ... थम्मस्स . . सारम्मस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
10 मदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिकखयाय ...
R. 466 पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

नवकनिप्पातो निट्ठितो ।

१०. दसकनिपातो

१. आनिसंसवग्गो

१. किमत्थियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदबोच -

B. 257,
R. vol.V, 1

२. “किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानिसंसानी” ति ?

“अविप्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारानिसंसानी” ति ।

३. “अविप्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ति ?

“अविप्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो” ति ।

४. “पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

“पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं” ति ।

५. “पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ति ?

“पीति खो, आनन्द, पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा” ति ।

15

६. “पस्सद्धि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ति ?

B. 258

“पस्सद्धि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा” ति ।

७. “सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

“सुखं खो, आनन्द, समाघत्थं समाधानिसंसं” ति ।

R. 2

८. “समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ति ?

20

“समाधि खो, आनन्द, यथाभूतञ्जाणदस्सनत्थो यथाभूतञ्जाणदस्सनानिसंसो” ति ।

९. “यथाभूतञ्जाणदस्सनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

“यथाभूतञ्चाणदस्सनं खो, आनन्द, निब्बिदाविरागत्यं निब्बिदा-
विरागानिसंसं” ति ।

१०. “निब्बिदाविरागो पन, भन्ते किमत्थियो किमानिसंसो”
ति ?

5 “निब्बिदाविरागो खो, आनन्द, विमुत्तिञ्चाणदस्सनत्थो विमुत्ति-
ञ्चाणदस्सनानिसंसो ।

११. “इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसार-
त्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि; अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जा-
निसंसो; पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं; पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धा-
10 निसंसा; पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा; सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं;
समाधि यथाभूतञ्चाणदस्सनत्थो यथाभूतञ्चाणदस्सनानिसंसो; यथाभूत-
ञ्चाणदस्सनं निब्बिदाविरागत्यं निब्बिदाविरागानिसंसं; निब्बिदा-
विरागो विमुत्तिञ्चाणदस्सनत्थो विमुत्तिञ्चाणदस्सनानिसंसो । इति
खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुब्बेन अग्गायं परेन्ती” ति ।

२. चेतनाकरणीयसुत्तं

15 १. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं
— ‘अविप्पटिसारो मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं
सीलवतो सीलसम्पन्नस्स अविप्पटिसारो उप्पज्जति । अविप्पटिसारिस्स,
भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘पामोज्जं मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता
एसा, भिक्खवे, यं अविप्पटिसारिस्स पामोज्जं जायति^१ । पमुदितस्स,
20 भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘पीति मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता
एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उप्पज्जति । पीतिमनस्स, भिक्खवे,
R 3 न चेतनाय करणीयं — ‘कायो मे पस्सम्भतू’ ति । धम्मता एसा,
B. 259 भिक्खवे, य पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायस्स, भिक्खवे,
न चेतनाय करणीयं — ‘सुखं वेदियामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे,
25 यं पस्सद्धकायो सुखं वेदियति । सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं
— ‘चित्तं मे समाधियतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं
समाधियति । समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘यथा-

भूतं जानामि पस्सामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति । यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं — 'निब्बिन्दामि विरज्जामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निब्बिन्दति विरज्जति । निब्बिन्नस्स', भिक्खवे, विरत्तस्स न चेतनाय करणीयं — 'विमुत्तिआण- 5 दस्सनं सच्छिक्करोमी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निब्बिन्नो विरत्तो विमुत्तिआणदस्सनं सच्छिक्करोति ।

२. "इति खो, भिक्खवे, निब्बिदाविरागो विमुत्तिआणदस्स- नत्थो विमुत्तिआणदस्सनानिसंसो; यथाभूतआणदस्सनं निब्बिदा- विरागत्यं निब्बिदाविरागानिसंसं; समाधि यथाभूतआणदस्सनत्थो यथा- 10 भूतआणदस्सनानिसंसो; सुखं समाधत्तं समाधानिसंसं; पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा; पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा; पामोज्जं पीतत्थं पीता- निसंसं; अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो; कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि । इति खो, भिक्खवे, धम्मा' धम्मे अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा 15 पारं गमनाया" ति । R. 4

३. पठमउपनिससुत्तं

१. "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं; पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति; पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि; 20 पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्ह असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतआणदस्सनं; यथा- भूतआणदस्सने असति यथाभूतआणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स 25 हतूपनिसं होति विमुत्तिआणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^३ पि न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो

१. निब्बिन्दस्स - सी०, रो० । २. धम्माय - सी०, रो० । ३. पपटिका - स्वा० ।

पि ... फेगु पि ... सारो पि न पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिजाणदस्सनं ।

- ५ २. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्वि; पस्सद्विया सति पस्सद्विसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं; सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिं सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतजाणदस्सनं; यथाभूतजाणदस्सने सति यथाभूतजाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति विमुत्तिजाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्ति गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ... पे०... विमुत्तिजाणदस्सनं” ति ।
- R. 5 10 15

४. दुत्तियउपनिसमुत्तं

- 20 १. तत्र खो आयस्मा मारिपुत्तो भिक्खु आमन्तेसि – “दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिजाणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि न पारिपूर्ति गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि न पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिजाणदस्सनं ।
- 25

२. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नं होति ... पे०... विमुक्तिञ्चाणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति 5 ... पे०... विमुक्तिञ्चाणदस्सनं” ति ।

५. तत्त्वविवेचनसुत्रं

१. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि — “दुस्सी-
लस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अवि-
प्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं;
पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति; पीतिया 10
असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि; पस्सद्धिया असति
पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूप-
निसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्ह असति सम्मासमाधि-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञ्चाणदस्सनं; यथाभूतञ्चाणदस्सने
असति यथाभूतञ्चाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; 15
निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुक्ति-
ञ्चाणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स
पपटिका पि न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि ... फेगु पि ... सारो पि न
पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स
हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसार- 20
विपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुक्तिञ्चाणदस्सनं ।

२. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना
होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि; 25
पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं; सुखे सति
सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्ह
सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञ्चाण-
दस्सनं; यथाभूतञ्चाणदस्सने सति यथाभूतञ्चाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिस-

B. 262

R. 7

सम्पन्नो होति निम्बिदाविरागो; निम्बिदाविरागे सति निम्बिदा-
विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं । सेय्यथा-
पि, आवुसो, हक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्ति
गच्छति, तच्चो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव
5 खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटि-
सारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति
... पे०... विमुत्तिञ्जाणदस्सनं” ति ।

६. समाधिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि ... पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

10 २ “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स,
न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा-
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने
विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने आकिञ्च-
15 ञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न
परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

“सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा
नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न
20 तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा-
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने
विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने आकिञ्च-
ञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न
25 परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

३. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपो-

सञ्जी अस्स ... न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा" ति ?

R. 8,
B. 263

“इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्जी होति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथा- 5 रूपो’ समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने आकिञ्चञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जा- 10 नासञ्जायतने नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

७. सारिपुत्तसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप- सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सिद्धिं सम्मोदि । सम्मोद- 15 नीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्धो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच —

२. “सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि- पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, 20 न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाण- ञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने आकिञ्चञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेव- सञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ? 25

R. 9

“सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि- लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

B 264

३. “यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

“एकमिदाहं, आवुसो आनन्द, समयं इधेव सावत्थियं विहरामि
 5 अन्धवनस्मि । तत्थाहं तथारूपं समाधिं समापिज्ज यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अहोसिं, न आपस्मि आपोसञ्ची अहोसिं, न तेजस्मि तेजोसञ्ची अहोसिं, न वायस्मि वायोसञ्ची अहोसिं, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची अहोसिं, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्ची अहोसिं, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
 10 ञ्चायतनसञ्ची अहोसिं, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्ची अहोसिं, न इधलोके इधलोकसञ्ची अहोसिं, न परलोके परलोकसञ्ची अहोसिं; सञ्ची च पन अहोसिं” ति ।

४. “किसञ्ची पनायस्मा सारिपुत्तो तस्मिं समये अहोसी” ति ?

“भवनिरोधो निब्बानं भवनिरोधो निब्बानं” ति खो मे, आवुसो, अञ्जा व सञ्जा उपपज्जति अञ्जा व सञ्जा निरुज्जति । सेय्यथा-
 15 पि, आवुसो, सकलिकग्गिस्स ज्ञायमानस्स अञ्जा व अच्चि उपपज्जति अञ्जा व अच्चि निरुज्जति, एवमेव खो, आवुसो, ‘भवनिरोधो निब्बानं भवनिरोधो निब्बानं’ ति अञ्जा व सञ्जा उपपज्जति अञ्जा व सञ्जा
 20 निरुज्जति । ‘भवनिरोधो निब्बानं’ ति^१ सञ्ची च पनाहं, आवुसो, तस्मिं समये अहोसिं” ति ।

B. 10

20

८. ज्ञानसुत्तं

१. “सद्धो च^३, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – ‘किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च’ ति ! यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
 25 होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

B. 265

२. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
 स्सुतो ... पे०... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्मकथिको च,

१. ३. आवुसो – स्वा०, रो० । २-२. निब्बानं – खी०, रो० । ३. स्वा० पोत्वके नत्थि ।

नो च परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं
 देसेति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनय-
 धरो च, नो च आरब्धको पन्तसेनासनो ... आरब्धको च पन्तसेनासनो,
 नो च चतुष्पन्नं ज्ञानानं अभिचेतसिकानं' दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ... चतुष्पन्नं च ज्ञानानं अभिचेत- 5
 सिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अक-
 सिरलाभी, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति
 दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं
 सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं
 सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो 10
 च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनयधरो च, आरब्धको च
 पन्तसेनासनो, चतुष्पन्नं च ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं
 निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया
 अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छि-
 क्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । 15

R. 11

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
 बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
 धम्मं देसेति, विनयधरो च, आरब्धको च पन्तसेनासनो, चतुष्पन्नं च
 ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति
 अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति 20
 पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो
 चा" ति ।

६. सन्तविमोक्कसुत्तं

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा ... पे०... 25
 सीलवा च, नो च बहुस्सुतो ... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्म-
 कथिको च, नो च परिसावचरो' ... परिसावचरो च, नो च विसारदो
 परिसाय धम्मं देसेति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च

B. 266

R. 12

- विनयधरो ... विनयधरो च, नो च आरञ्जको पन्तसेनासनो ... आर-
 ञ्जको च पन्तसेनासनो, नो च ये ते सन्ता विमोक्खा^१ अतिक्कम्म रूपे
 आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा^२ विहरति ... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म
 रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अना-
 5 सबं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं
 परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्म-
 कथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनय-
 धरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म
 10 रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं
 चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा
 उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति ।

२. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
 बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
 15 धम्मं देसेति, विनयधरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता
 विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, आस-
 वानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं
 अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति. एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो
 होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्त-
 20 पासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

१०. विज्जासुत्तं

R. 13

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं
 सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं
 सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो
 च होति, सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

- 25 २. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहुस्सुतो
 ... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्मकथिको च, नो च
 परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति
 .. विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनयधरो

B. 267

च, नो च अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ... पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
 नो च दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथा-
 कम्मूपगे सत्ते पजानाति दिब्बेन च चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
 ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, नो च आसवानं खया ... पे०...
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । 5
 तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो
 च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं,
 विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं ... यथाकम्मूपगे
 सत्ते पजानेय्यं, आसवानं च खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरेय्यं' ति । 10

R. 14

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
 बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
 धम्मं देसेति, विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
 सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सज्जेसं
 अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन च चक्खुना विसुद्धेन अति- 15
 क्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवानं च
 खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।
 इमेहि, खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको
 च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति । 20

आनिसंसवग्गो पठमो

तत्सुद्धानं

किमत्थियं चेतना च^१, तयो^१ उपनिषा पि च^१ ।समाधि सारिपुत्तो च, ज्ञानं^३ सन्तेन विज्जया ति ॥

- — ० — —

२. नाथवग्गो

१. सेनासनसुप्तं

१. "पञ्चवङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चवङ्गसमन्नागतं
 सेनासनं सेवमानो भजमानो नचिरस्सेव आसवानं खया अनासवं चेतो-

B. 268,
R. 15

१. सीलं - सी०, स्या०, रो० । २-२. उपनिषा आनन्द पञ्चमं - सी०, स्या०,
 रो० । ३. सद्धो - सी०, स्या०, रो० ।

विमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं दिद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्तत्वा उप-
सम्पज्ज विहरेय्य ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमभ्रागतो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति; सहहति तथागतस्स बोधिं - ‘इति
५ पि सो भगवा ... पे०... भगवा’ ति; अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को, सम-
वेपाकिनिया गहणिया समभ्रागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय
पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी, यथामूतं अत्तानं भाविकत्ता
सत्थरि वा विञ्छूसु वा सन्नह्यचारीसु; आरद्धविरियो विहरति,
अकुसलानं धम्मनं पहानाय, कुसलानं धम्मनं उपसम्पदाय; धामवा
१० दण्हपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु; पञ्चावा होति, उदयत्य-
गामिनिया पञ्चाय समभ्रागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमभ्रागतो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमभ्रागतं होति ?
इध, भिक्खवे, सेनासनं नातिदूरं होति नाच्चासन्नं गमनागमनसम्पन्नं
१५ दिवा अप्पाकिण्णं^१ रत्ति अप्पसहं अप्पनिग्घोसं अप्पडंसमकसवातातप-
सिरिसपसम्फस्स^२; तस्मिं खो पन सेनासने विहरन्तस्स अप्पकसिरेन^३
उपपज्जन्ति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्खारा;
तस्मिं खो पन सेनासने थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा
R. 16 धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा; ते कालेन कालं उपसङ्गमित्वा
२० परिपुच्छन्ति परिपञ्चन्ति - ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति; तस्स
ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति अनुत्तानीकतं च उत्तानि करोन्ति
अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु^४ धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । एवं
खो, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमभ्रागतं होति । पञ्चङ्गसमभ्रागतो
खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमभ्रागतं सेनासनं सेवमानो भजमानो
B. 269 25 नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्तत्वा उपसम्पज्ज विह-
रेय्या” ति ।

१. अप्पकिण्णं - स्या०, रो० । २. ० वातातपसरीसपसम्फस्सं - य० ।

३. अप्पकसिरेनेव - स्या०, रो० । ४. कङ्खाठानियेसु - स्या०; कङ्खाठानियेसु - रो० ।

२. पञ्चङ्गसुतं

१. “पञ्चङ्गविष्यहीनो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो इमस्मि धम्मविनये ‘केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चति । कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्यहीनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, व्यापादो पहीनो होति, धीनमिदं पहीनं होति, उद्धच्चकुक्कुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना होति । 5 एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्यहीनो होति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन पञ्चाक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्ति- 10 आणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ।

३. “पञ्चङ्गविष्यहीनो खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो इमस्मि धम्मविनये ‘केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चति ।

“कामच्छन्दो च व्यापादो, धीनमिदं च भिक्खुनो । 15

उद्धच्चं विचिकिच्छा च, सब्बसो व न विज्जति ॥

“असेखेन च सीलेन, असेखेन समाधिना । R. 17

विमुत्तिया च सम्पन्नो, आणेन च तथाविधो ॥

“स वे पञ्चङ्गसम्पन्नो, पञ्च’ अङ्गे’ विवज्जयं ।

इयस्मि’ धम्मविनये, केवली इति वुच्चती” ति ॥ 20

३. संयोजनसुतं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि दस ? पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि । कतमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, कामच्छन्दो, व्यापादो — इमानि पञ्चो- B. 270 रम्भागियानि संयोजनानि ;

२. “कतमानि पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्वच्चं, अविज्जा - इमानि पञ्चद्वम्भागियानि संयोजनानि । इमानि खो, भिक्खवे, दस संयोजनानी” ति ।

४. चेतोखीलमुत्तं

१. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा
5 पञ्च चेतोखीला^१ अप्पहीना पञ्च चेतसोविनिबद्धा असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेषु नो बुद्धि^२ ।

R. 18

२. “कतमस्स पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्प-
10 सीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कङ्कति .. पे०... सङ्खे
कङ्कति ... सिक्खाय कङ्कति ... सन्नहाचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो
आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्नहाचारीसु
कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स चित्तं न नमति
आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति
20 आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ।

४. “कतमस्स पञ्च चेतसोविनिबद्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगत-
25 पेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगत-
पिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय

B. 271

१. चेतोखीला - स्वा०, रो० । २. बुद्धि - स्वा० ।

अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनु-
योगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिबन्धो
असमुच्छिन्नो होति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कावे अवीतरागो होति
... पे०... रूपे अवीतरागो होति... पे०... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा 5
सेय्यसुखं पस्ससुखं मिदसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्जतरं देवनिकायं
पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा
ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति । यो सो,
भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति —
‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि 10
देवञ्जतरो वा’ ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सात-
च्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय
पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो असमुच्छिन्नो होति ।
इमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ।

R. 19

६. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा 15
इम पञ्च चेतोऽस्तीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना,
तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्का कुसलेसु
धम्मेषु नो वुद्धि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति 20
आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा
भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोऽस्तीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा
असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्का
कुसलेसु धम्मेषु नो वुद्धि ।

७. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा 25
पञ्च चेतोऽस्तीला पहीना पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना, तस्स
या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु
नो परिहानि ।

८. “कतमस्स पञ्च चेतोऽस्तीला पहीना होन्ति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि न कङ्कति न विचिकिच्छति, अधिमुच्चति 30

B. 272

सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि न कङ्कति न विचि-
किच्छति अधिमुच्चति सम्पसीदति, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनु-
योगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय
सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो पहीनो होति ।

R. 20

- 5 ६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु घम्मे न कङ्कति ... पे०...
सङ्घे न कङ्कति ... सिक्खाय न कङ्कति ... सब्रह्मचारीसु न कुपितो
होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु
सब्रह्मचारीसु न कुपितो होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो,
तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स
10 चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं
पञ्चमो चेतोखीलो पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना
होन्ति ।

१०. “कतमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना होन्ति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु बीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो
15 विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु
कामेसु बीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगत-
परिळाहो विगततण्हो, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय
पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधा-
नाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिबन्धो सुसमुच्छिन्ना होति ।

B. 273

- 20 ११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये बीतरागो होति
... पे०... रूपे बीतरागो होति ... पे०... न यावदत्थं उदरावद्देहकं
भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति, न अञ्जतरं
देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति । यो
25 सो, भिक्खवे, भिक्खु न अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय ... पे०... देवञ्ज-
तरो वा ति, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधा-
नाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय,
एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो सुसमुच्छिन्ना होति । इमस्स
पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना होन्ति ।

30

१२. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा

इमे पञ्च चेतोस्त्रीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना,
तस्सा या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु
धम्मेसु नो परिहानि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति 5
आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा
भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोस्त्रीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा
सुसमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव पाटिकङ्का
कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी” ति ।

५. अप्यमादसुतं

१. “यावता, भिक्खवे, सत्ता अपदा वा द्विपदा वा चतुप्पदा 10
वा बहुप्पदा वा रूपिनो वा अरूपिनो वा सञ्जिनो वा असञ्जिनो वा
नेवसञ्जिनासञ्जिनो वा, तथागतो तेसं अगमक्खायति अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते
अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि जङ्गलानं^१ पाणानं 15
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं
अगमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला
धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं
अगमक्खायति ।

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो 20
सब्बा ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटो^३ तासं अगमक्खायति;
एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका
अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि मूलगन्धा, काठानुसारियं 25
तेसं अगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं
अगमक्खायति ।

B. 274,
R. 22

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि सारगन्धा, लोहितचन्दनं तेसं अगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि पुष्पगन्धा, वस्सिकं तेसं अगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि खुद्दराजानो^१, सब्बे ते रज्ज्वा चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता भवन्ति^२, राजा तेसं चक्कवत्ती अगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि तारकरूपानं पभा, सब्बा ता चन्दप्पभाय कलं नाग्वन्ति सोळ्ळसिं, चन्दप्पभा तासं अगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे आदिच्चो नभं अब्भुस्सक्कमानो^३ सब्बं आकासगतं तमगतं अभिविहच्च भासते च तपते च विरोचति च; एवमेव खो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

१०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, सब्बा ता समुद्दङ्गमा समुद्दिन्ना समुद्दपोणा समुद्दपब्भारा, महासमुद्दो तासं अगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमाद-समोसरणा । अप्पमादो तेसं अगमक्खायती^४ ति ।

६. आहुनेय्यसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे दस ? तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो, पच्चेकबुद्धो^१, उभतोभागविमुत्तो, पुञ्ञाविमुत्तो, कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्भावमुत्तो, सद्धानुसारी, धम्मानुसारी,

१. खुद्दराजानो - ली०, रो०; खुद्दराजा - स्वा० । २. वसन्ति - स्वा० । ३. अब्भुस्सक्कमानो - ली०, रो० । ४. पच्चेकसम्बुद्धो - स्वा०, रो० ।

गोत्रम् — इमे खो, भिक्षवे, दस पुगला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकलेतं लोकस्सा” ति ।

७. पठमनाथसुत्तं

१. “सनाथा, भिक्षवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्षवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्षवे, नाथकरणा धम्मा । कत्तमे दस ? इध, भिक्षवे, भिक्षु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

B. 275

२. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसान- कल्याणा सात्थ’ सव्यञ्जन’ केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि- वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता’ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु बहु- स्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

15 R. 24

३. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु कल्याणमित्तो होति कल्याण- सहायो कल्याणसम्पवङ्को । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

४. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनि । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु सुवचो होति ... पे०... अनुसासनि, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

20

५. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो तन्नूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु यानि तानि सब्रह्मचारीनं ... पे०... अलं कातुं अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

25

६. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु धम्मकामो होति पियसमुदा- हारो, अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो” । यं पि, भिक्षवे,

१-१. सात्था सव्यञ्जना - सी० । २. धता - त्या०, रो० । ३. उल्लारपामुज्जो - त्या०, रो० ।

B. 276

भिक्षु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिधम्मो अभिविनये उच्चार-
पामोज्जो, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु आरद्धविरियो विहरति
अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा
५ दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु,
अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

R. 25

८. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवर-
१० पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भिक्षवे,
भिक्षु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु सतिमा होति परमेन सति-
नेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता ।
१५ यं पि, भिक्षवे, भिक्षु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो
चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो नाथ-
करणो ।

१०. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु पञ्जवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख-
२० क्खयगामिनिया । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु पञ्जवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

“सनाथा, भिक्षवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्षवे,
अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्षवे, दस नाथकरणा धम्मा” ति ।

८. इतिथिनाथसुत्तं

२५ १. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डकस्स आराधे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि —
“भिक्षवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

२. “सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरणा धम्मा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-पवेसु । ‘सीलवा वतायं भिक्खु पातिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचार-गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-पवेसू’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । ‘बहुस्सुतो वतायं भिक्खु सुतधरो सुतसन्निधयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सारथं सव्यञ्जवं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-सहायो कल्याणसम्पवङ्को । ‘कल्याणमित्तो वतायं भिक्खु कल्याण-सहायो कल्याणसम्पवङ्को’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मोहि समभ्रागतो, खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासिनि । ‘सुवचो वतायं भिक्खु सोवचस्सकरणेहि धम्मोहि समभ्रागतो, खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासिनि’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति,

B. 278

मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति ।
तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव
पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सन्नह्याचारीनं
5 उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो, तन्नूपायाय
बीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । ‘यानि तानि सन्नह्या-
चारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो वतायं भिक्खु अनलसो,
तन्नूपायाय बीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं’ ति थेरा पि
नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा
10 पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स
मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु
धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पिय-
समुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उट्ठारपामोज्जो । ‘धम्मकामो वतायं
15 भिक्खु पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उट्ठारपामोज्जो’ ति
थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू
... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पि-
तस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु
धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

R. 28

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा
दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु ‘आरद्धविरियो वतायं
भिक्खु विहरति ! अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय, यामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषू’
25 ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू
... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानु-
कम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का
कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवर-
30 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्कारेन । ‘सन्तुट्ठो वतायं

भिक्षु इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति थेरा पि नं भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जान्ति, मज्झिमा पि भिक्षू ... नवा पि भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जान्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

5

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्षु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । ‘सतिमा बतायं भिक्षु परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता’ ति थेरा पि नं भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जान्ति, मज्झिमा पि भिक्षू ... नवा पि भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जान्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

10

११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्षु पञ्जवा होति उदयत्यगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । ‘पञ्जवा बतायं भिक्षु उदयत्यगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया’ ति थेरा पि नं भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जान्ति, मज्झिमा पि भिक्षू ... नवा पि भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जान्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स ... पे०... नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

20

१२. “सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, दस नाथकरणा धम्मा” ति ।

१३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्षू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

६. पठमअरियावाससुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आवाससु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्षु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति, छट्ठसमन्नागतो, एकारक्खो, चतुरापस्सेनो, पनुण्णपच्चेकसच्चेनो, समवयसट्ठेसनो, अनाविलसङ्कप्पो, पस्सद्वकाय-

25

सङ्कारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्चो । इमे खो, भिक्खवे, दस
अरियावासा, ये अरिया आर्वांसु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति
वा” ति ।

१०. दुतियअरियावाससुत्तं

१. एकं समयं भगवा कुरूसु विहरति कम्मासधम्मं नाम कुरूनं
५ निगमो । तत्र खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच —

२. “दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आर्वांसु वा
आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
पञ्चङ्गविप्पहीनो होति, छलङ्गसमन्नागतो, एकारक्खो, चतुरापस्सेनो,
पनुण्णपच्चेकसच्चो, समवयसट्ठेसो, अनाविलसङ्कप्पो, पस्सदकाय-
१० सङ्कारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्चो ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, व्यापादो पहीनो होति,
धीनमिदं पहीनं होति, उद्वच्चकुक्कुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना
होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु छलङ्गसमन्नागतो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो,
उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोत्तेन सहं सुत्वा ... पे०...
घानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुब्बं
फुसित्वा ... मनसा धम्मं विज्जाय नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको
२० विहरति सतो सम्पजानो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु छलङ्गसमन्नागतो
होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु एकारक्खो होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु सतारक्खेन चेतसा समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
एकारक्खो होति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु चतुरापस्सेनो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं
परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु चतुरा-
पस्सेनो होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपच्चेकसच्चो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो यानि तानि पुष्पसमणब्राह्मणानं पुष्पपच्चेक-
सच्चानि, सेय्यवीदं - ‘सस्सतो लोको’ ति वा, ‘असस्सतो लोको’ ति वा,
‘अन्तवा लोको’ ति वा, ‘अनन्तवा लोको’ ति वा, ‘सं जीवं तं सरीरं’ ति वा, ‘अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं’ ति वा, ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति वा, ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति वा, ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति वा, ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति वा, सब्बानि तानि नुण्णानि होन्ति पनुण्णानि चत्तानि यन्तानि मुत्तानि पहीनानि पटिनिस्सट्ठानि । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपच्चेकसच्चो होति ।

10

८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामेसना पहीना होति, भवेसना पहीना होति, ब्रह्म-
चरियेसना पटिप्पस्सदा । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो होति ।

९. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनाविलसङ्कप्पो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामसङ्कप्पो पहीनो होति, व्यापादसङ्कप्पो पहीनो होति, विहिंसासङ्कप्पो पहीनो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अनाविलसङ्कप्पो होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्वकायसङ्कारो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्वकायसङ्कारो होति ।

११. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो रागा चित्तं विमुत्तं होति, दोसा चित्तं विमुत्तं होति, मोहा चित्तं विमुत्तं होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो होति ।

१२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तपञ्चो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘रागो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अन-
भावङ्कतो आर्याति अनुप्पादधम्मो’ ति पजानाति, दोसो मे पहीनो ...पे०... ३०

B 282

‘मोहो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्पुकतो अनभावङ्कृतो आर्यति
अनुष्णादधम्मो’ ति पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्त-
पञ्चो होति ।

१३. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं अरिया अरियावासे’
5 आर्यासिं सु, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आर्यासिं सु; ये हि केचि, भिक्खवे,
अनागतमद्धानं अरिया अरियावासे आवसिस्सन्ति, सब्बे ते इमेव दस
अरियावासे आवसिस्सन्ति; ये हि केचि, भिक्खवे, एतरहि अरिया
अरियावासे आवसन्ति, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवसन्ति । इमे
खो, भिक्खवे, दस अरियावासा, ये अरिया आर्यासिं सु वा आवसन्ति वा
10 आवसिस्सन्ति वा” ति ।

नाथवग्गो^३ दुतियो ।

तत्सुद्धानं

सेनासनं^४ च पञ्चङ्गं^५, संयोजनाखिलेन च ।

अप्पमादो आहुनेय्यो, द्वे नाथा द्वे अरियावासा^६ ति ॥

-----०-----

३. महावग्गो

१. सीहनावसुत्तं

१. “सीहो, भिक्खवे, मिगराजा सायन्हसमयं आसया निक्खमति ।
आसया निक्खमित्वा विजम्भति । विजम्भित्वा समन्ता चतुद्दिसं”
R. 33 15 अनुविलोकेति । समन्ता चतुद्दिसं अनुविलोकेत्वा तिक्खत्तुं सीहनादं
नदति । तिक्खत्तु सीहनादं नदित्वा गोचराय पक्कमति । तं किस्स
हेतु ? ‘माहं खुदके पाणे विसमगते सङ्घातं आपादेसि’ ति !

२. “‘सीहो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स । यं खो, भिक्खवे, तथागतो परिसाय धम्मं देसेति,
20 इदमस्स होति सीहनादस्मि ।

B. 283

३. “दसयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि

१. अरियावासे - स्या०, रो० । २. नाथकरणवग्गो - स्या० । ३-३. सेनासना च
अङ्गा च - स्या०; सेनासना च अङ्गानि - रो० । ४. वत्तेन चा - स्या०; अरियावासेन चा -
रो० । ५. चतुद्दिसा - स्या०, रो० ।

बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि दसं ? इध, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सम्बत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सम्बत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१-१. सम्बत्थगामिनि ० - सी०, रो० । २-२. अनेकधातु-नानाधातु-लोकं - सी०, रो० ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिस्सया-
पत्तीनं सङ्किलेसं बोदानं बुद्धानं यथाभूतं पजानाति । यं पि ... पे०...
पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ... पे०...
ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तित्तो पि जातियो
चतत्तो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीसं पि जातियो
तिसं पि जातियो चत्तालीसं’ पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जाति-
सत्तं पि जातिसहस्सं पि जातिसत्तसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके
पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टिविवट्टकप्पे, ‘अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो
एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो
चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो
एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो” ति,
इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि
भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं —
एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं
पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति,
यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं
नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति — ‘इमे वत
भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-
दुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठि-
कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-
वादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं
मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन

अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । R. 36

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । 10

“इमानि खो, भिक्खवे, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती” ति । 15

२. अधिवृत्तिपदसुत्तं

१. अथ खो आर्यस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिधं खो आर्यस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच —

“ये ते, आनन्द, धम्मा तेसं तेसं अधिवृत्तिपदानं” अभिञ्जा सच्छिक्किरियाय संबत्तन्ति, विसारदो अहं, आनन्द, तत्थ^३ पटिजानामि । तेसं तेसं तथा तथा धम्मं देसेतुं यथा यथा पटिपन्नो सन्तं वा अत्थी ति अस्सति, असन्तं वा नत्थी ति अस्सति, हीनं वा हीनं ति अस्सति, पणीतं वा पणीतं ति अस्सति, सउत्तरं वा सउत्तरं ति अस्सति, अनुत्तरं वा अनुत्तरं ति अस्सति; यथा यथा वा पन तं आतेय्यं^३ वा दट्ठेय्यं वा सच्छिक्करेय्यं^३ वा, तथा तथा अस्सति वा दक्खति वा सच्छिक्करिस्सति 20 B. 286 R. 37

१. अधिवृत्तिपदानं — स्या०, रो० । २. तत्र — सी० । ३-३. ० दट्ठेय्यं वा सच्छिक्कातय्यं — सी०; आतय्यं वा दट्ठेय्यं वा सच्छिक्कतय्यं — स्या०; ० दिट्ठेय्यं वा सच्छिक्कातय्यं — रो० ।

वा' ति ठानमेतं विज्जति । एतदानुत्तरियं, आनन्द, आणानं यदिदं तत्थ तत्थ यथाभूतआणं । एतस्मा चाहं^१, आनन्द, आणा अञ्जं आणं उत्तरितरं वा पणीततरं वा नत्थी ति वदामि ।

२. “दसयिमानि, आनन्द, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि दस ? इधानन्द, तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द, तथागतो ठानं च ठानतो अट्टानं च अट्टानतो यथाभूतं पजानाति, इदम्पानन्द, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

३. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो सब्बत्थगामिनि पटिपदं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R. 98 20 ६. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

७. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

८. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधि-समापत्तीं सङ्किलेसं बोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

९. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं

अनुस्सरति, सेय्यवीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देशं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१०. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो दिब्बेम चक्खुना विसुद्धेन अतिककन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्पूपणे सत्ते पजानाति । यम्पानन्द 5 ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

११. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमृत्तिं पञ्जाविमृत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यम्पानन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमृत्तिं ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पानन्द, 10 तथागतस्स तथागतबलं होति, य बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

“इमानि खो, आनन्द, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती” ति । 15

३. कामसुतं

१. “अत्थि, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । R. 39 अत्थि, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन । अत्थि, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा^१ पहातब्बा ।

२. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चि^२ देसं कायेन । 20 तमेनं अनुविच्च विञ्जू सन्नह्याचारी एवमाहंसु - ‘आयस्मा खो अकुसलं आपन्नो किञ्चि देसं कायेन । साधु वतायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेतू’ ति । सो अनुविच्च विञ्जूहि सन्नह्याचारीहि वुच्चमानो कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । 25

३. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चि देसं वाचाय । तमेनं B. 286

१. दिस्वा दिस्वा - सी०, स्वा०, रो० । २. कञ्चिवेव - सी०, स्वा०, रो० ।

अनुविच्च विञ्जू सन्नहाचारी एवमाहंसु - 'आयस्मा खो अकुसलं
आपन्नो किञ्चि देसं वाचाय । साधु वतायस्मा वचीदुच्चरितं पहाय
वचीमुच्चरितं भावेतू' ति । सो अनुविच्च विञ्जूहि सन्नहाचारीहि
वुच्चमानो वचीदुच्चरितं पहाय वचीमुच्चरितं भावेति । इमे वुच्चन्ति,
5 भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ।

४. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय,
पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा ? लोभो, भिक्खवे, नेव कायेन पहातब्बा
नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा । दोसो, भिक्खवे ... पे०...
R. 40 मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पठासो ... मच्छरियं, भिक्खवे,
10 नेव कायेन पहातब्बं नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बं ।

५. "पापिका, भिक्खवे, इस्सा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय,
पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा । कतमा च, भिक्खवे, पापिका इस्सा ?
इध, भिक्खवे, इज्झति गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा धनेन वा धञ्जेन
वा रजतेन वा जातरूपेन वा । तत्राञ्जतरस्स दासस्स वा उपवासस्स'
15 वा एवं होति - 'अहो वतिमस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा न
इज्जेय्य धनेन वा धञ्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा' ति । समणो
वा पन ब्राह्मणो वा लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारानं । तत्राञ्जतरस्स समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा एवं
होति - 'अहो वत अयमायस्मा न लाभी अस्स चीवरपिण्डपातसेनासन-
20 गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापिका
इस्सा^१ ।

६. "पापिका, भिक्खवे, इच्छा नेव कायेन पहातब्बा नो
वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा । कतमा च, भिक्खवे, पापिका
इच्छा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सद्धो समानो 'सद्धो ति मं जानेय्यु'
25 ति इच्छति; दुस्सीखो समानो 'सीलवा ति मं जानेय्यु' ति इच्छति;
अप्पस्सुतो समानो 'बहुस्सुतो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; सज्जणिकारामो
समानो 'पविबित्तो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; कुसीतो समानो 'आरद्ध-
विरियो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; मुट्ठस्सति समानो 'उपट्ठितस्सती
ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; असमाहितो समानो 'समाहितो ति मं

१ तत्राञ्जतरस्स - सी०, स्या०, रो० । २. औपवासस्स - सी० । ३. एत्थ 'पापिका
भिक्खवे इस्सा ... पहातब्बा' ति सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु ग्रन्थिको पाठो विद्यति ।

जानेय्यु' ति इच्छति; दुष्पञ्चो समानो 'पञ्चवा ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; अस्त्रीणासवो समानो 'स्त्रीणासवो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापिका इच्छा । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा ।

R. 41

७. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो अभिमुय्य इरियति", दोसो 5
... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो^१ ... मच्छरियं ...
पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिमुय्य इरियति । सो एवमस्स वेदितब्बो — 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति,
तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिमुय्य इरियति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो 10
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिमुय्य इरियती' ति ।

८. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो नाभिमुय्य इरियति, दोसो
... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ...
पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिमुय्य इरियति, सो एवमस्स 15
वेदितब्बो — 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति,
तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिमुय्य इरियति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिमुय्य इरियती'" ति । 20

४. महाचुन्दसुतं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सहजातिर्यं ।
तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि — "आवुसो भिक्खवे"
ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्च-
स्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच —

R. 42

"जाणवादं, आवुसो, भिक्खुं वदमानो — 'जानामिमं धम्मं, 25
पस्सामिमं धम्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिमुय्य तिट्ठति,

१. इरियति — स्या० । २. पलासो — स्या०, रो० । ३. भिक्खवो — सी०, स्या०, रो० ।

B. 290

दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्मा तथा
 5 पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

२. "भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो - 'भावितकायोमिह भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्जो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं
 10 लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ...
 15 मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

R. 43

३. "आणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च - 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
 20 भावितचित्तो भावितपञ्जो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा .. पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नाय-
 25 मायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

B. 291

४. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो दलिद्दो व समानो अङ्गुवादं
 30 वदेय्य, अघनो व समानो घनवावादं वदेय्य, अमोगो व समानो भोगवा-
 वादं वदेय्य । सो किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने न सक्कुणेय्य

उपनीहातुं धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एवं जानेभ्यु-
 - 'दलितो व अयमायस्मा समानो अद्भुवादं वदेति, अधनो व अयमायस्मा
 समानो धनवावादं वदेति, अभोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं
 वदेति । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धन-
 करणीये समुपपन्ने न सक्कोति उपनीहातुं धनं वा धञ्जं वा रजतं 5
 वा जातरूपं वा' ति ।

“एवमेव खो, आवुसो, आणवादां च भिक्खु वदमानो भावनावादं
 च - 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
 भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभि-
 भुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो 10
 ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो
 एवमस्स वेदितब्बो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो
 लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमा-
 यस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ...
 उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका 15 R. 44
 इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती'
 ति ।

५. “आणवादां, आवुसो, भिक्खु वदमानो - 'जानामिमं धम्मं,
 पस्सामिमं धम्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति,
 दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं 20
 ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स
 वेदितब्बो - 'अयमायस्मा तथा' पजानाति यथा पजानतो लोभो न
 होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा
 पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो
 ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न 25
 होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

६. “भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो - 'भावितकायोमिह
 भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो,
 भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ...

उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका
इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो - 'तथा अयमायस्मा
पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो
नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो
5 न होति ... मोहो ... कोषो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं
... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं
पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

७. "आणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च -
'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
10 भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभि-
भुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोषो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो
... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो
एवमस्स वेदितब्बो - 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो
R. 45 न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमा-
15 यस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोषो ...
उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका
इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य
तिट्ठती' ति ।

८. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो अड्ढो व समानो अड्ढुवादं
20 वदेय्य, धनवा व समानो धनवावादं वदेय्य, भोगवा व समानो भोगवावादं
वदेय्य । सो किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने सक्कुण्येय्य उपनीहातुं
धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एवं जानेय्युं - 'अड्ढो
व अयमायस्मा समानो अड्ढुवादं वदेति, धनवा व अयमायस्मा समानो
धनवावादं वदेति, भोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं वदेति ।
25 तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये
समुप्पन्ने ण्कोति उपनीहातुं धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा'
ति; एवमेव खो, आवुसो, आणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं
च - 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य
30 तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोषो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो
... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो

R. 45

B. 293

एवमस्स वेदितब्बो — 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभि- 5 भुय्य तिट्ठती" ति ।

५. कसिणसुतं

१. "दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ?
पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्ध्यं अप्पमाणं;
आपोकसिणमेको सञ्जानाति ... पे०... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ...
वायोकसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ... 10
पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ...
ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ...
विञ्जानकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्ध्यं अप्पमाणं ।
इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानी" ति ।

R. 46

६. काळीसुतं

१. एकं समयं आयस्मा महाकच्चानो अवन्तीसु विहरति 15
कुलघरे^१ पवत्ते पव्वते । अथ खो काळी उपासिका कुलघरिका येनायस्मा
महाकच्चानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो काळी उपासिका
कुलघरिका आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदबोच —
B. 294

२. "वुत्तमिदं, भन्ते, भगवता कुमारिपञ्हेसु — 20
'अत्थस्स पत्ति^२ हृदयस्स सन्ति^३,
जेत्वान सेनं पियसातरूपं ।
एकोहं^४ ज्ञायं^५ सुखमनुबोधिं^४,
तस्मा जनेन न करोमि सखि^५ ।
सखी^६ न सम्पज्जति केनचि मे' ति ॥ 25

१. कुलघरे — सी०, स्या०, रो० । २-२. पत्ति हृदयस्स सन्ति — स्या० ।
३-३. एकोहं ज्ञायं — स्या०; एकोहं ज्ञायी — रो० । ४. सुखमनुबोधिं — स्या० । ५. सखि —
सी०, स्या०, रो० । ६. सखी — सी०, स्या०, रो० ।

R. 47

“इमस्स खो, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथं
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ?

३. “पथवीकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि, एके समण-
ब्राह्मणा ‘अत्थो’ ति अभिनिब्बत्तेसुं^१ । यावता खो, भगिनि, पथवीकसिण-
समापत्तिपरमता, तदभिञ्जासि भगवा । तदभिञ्जाय भगवा अस्साद-
मद्दस^२ आदीनवमद्दस निस्सरणमद्दस मग्गामग्गआणदस्सनमद्दस ।
तस्स अस्साददस्सनहेतु^३ आदीनवदस्सनहेतु निस्सरणदस्सनहेतु मग्गा-
मग्गआणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति विदिता होति ।

४. “आपोकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... पे०... तेजो-
कसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... वायोकसिणसमापत्तिपरमा खो,
भगिनि ... नीलकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... पीतकसिण-
समापत्तिपरमा खो, भगिनि ... लोहितकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि
... ओदातकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... आकासकसिणसमा-
पत्तिपरमा खो, भगिनि ... विञ्जाणकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि,
एके समणब्राह्मणा ‘अत्थो’ ति अभिनिब्बत्तेसुं । यावता खो, भगिनि,
विञ्जाणकसिणसमापत्तिपरमता, तदभिञ्जासि भगवा । तद-
भिञ्जाय भगवा अस्सादमद्दस आदीनवमद्दस निस्सरणमद्दस मग्गामग्ग-
आणदस्सनमद्दस । तस्स अस्साददस्सनहेतु आदीनवदस्सनहेतु निस्सरण-
दस्सनहेतु मग्गामग्गआणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति विदिता
होति । इति खो, भगिनि, यं तं वृत्तं भगवता कुमारिपञ्हेसु -

B. 296

‘अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति ,
जेत्वान सेनं पियसातरूपं ।
एकोहं झायं सुखमनुबोधिं ,
तस्मा जनेन न करोमि सखि ।
सखी न सम्पज्जति केमचि मे’ ति ॥

R. 48

25

“इमस्स खो, भगिनि, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

१. नु खो - सी०, स्या०, रो० । २-२. अत्थाभि० - सी०, स्या०, रो० ।

३. आदिमद्दस - सी०, स्या०, रो० । ४. आदिदस्सनहेतु - सी०, स्या०, रो० ।

७. पठमसङ्गहापञ्चासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाय-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो सम्बहुला भिक्खू पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पविंसि^१ । अथ खो तेसं भिक्खून्
एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यधून
मयं येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यामा” 5
ति ।

२. अथ खो ते भिक्खू येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
आरामो तेनुपसङ्कमि^२सु; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परि-
ब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कयं सारणीयं^३ कीतिसारेत्वा
एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो ते भिक्खू ते अञ्जतित्थिया 10
परिब्बाजका एतदवोचुं —

३. “समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति —
‘एथ तुम्हे, भिक्खवे, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय’
विहरथा’ ति; मयं पि खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम — ‘एथ
तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय 15
विहरथा’ ति । इध नो, आवुसो, को विससो को अधिप्पयासो^४ किं
नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स अम्हाकं वा, यदिदं धम्मदेसनाथ वा
धम्मदेसनं अनुसासनिया वा अनुसासनि” ति ? R. 49

४. अथ खो ते भिक्खू तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
भासितं नेव अभिनन्दिसु नप्पटिक्कोसिसु । अनभिनन्दित्वा अप्पटि- 20
क्कोसित्वा उट्ठयासना पक्कमिसु — “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
अत्थं आजानिस्सामा” ति । B. 296

५. अथ खो ते भिक्खू सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं
पिण्डपातपटिक्कन्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमि^५सु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू 25
भगवन्तं एतदवोचुं —

१. सावत्थियं — सी०, स्या०, रो० । २. पविंसि — रो० । ३. सारणीयं — सी०,
स्या०, रो० । ४. अभिञ्जाय अभिञ्जाय — सी०, स्या०, रो० । ५. अधिप्पयासो — सी०;
अधिप्पयासो — स्या०; अधिप्पयासो — रो० ।

६. “इष मयं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि पिण्डाय पविसिम्हा । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यभून मयं येन अञ्ज-
तित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमेय्यामा’ ति । अथ खो
५ मयं, भन्ते, येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमिम्हा ; उपसङ्कुमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदिम्हा । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिम्हा । एकमन्तं निसिन्ने खो, भन्ते, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका अम्हे एतदवोचुं — ‘समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति — एथ तुम्हे, भिक्खवे,
१० सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय विहरथा ति; मयं पि खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम— एथ तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय विहरथा ति । इष नो, आवुसो, को विसेसो को अधिप्पयासो किं नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स अम्हाकं वा, यदिदं धम्मदेसनाय वा धम्मदेसनं अनुसासनिया वा
१५ अनुसारनि’ ति ?

R. 50

“अथ खो मयं, भन्ते, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिम्हा नप्पटिक्कोसिम्हा । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिम्हा — ‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामा’” ति ।

- २० ७. “एवंवादिनो, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एव-
मस्सु वचनीया — ‘एको, आवुसो, पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं, द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानि, तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानि, चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानि,
B. 297 पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानि, छ पञ्हा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानि, सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानि, अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानि, नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानि, दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी’ ति । एवं पुट्ठा, भिक्खवे, अञ्ज-
तित्थिया परिब्बाजका न^१ चेव^२ सम्पायिस्सन्ति, उत्तरि^३ च^३ विघातं आपज्जिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? यथा तं, भिक्खवे, अविसयस्मि ।
३० नाहं तं, भिक्खवे, पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्बह्मके सस्समण-

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो इमेसं पञ्चानं वेय्याकरणेन चित्तं
आरावेय्य, अञ्जत्र तथागतेन वा तथागतसावकेन वा इतो वा पन
सुत्वा ।

८. “एको पञ्चो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं” ति, इति खो
पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मो, भिक्खवे, भिक्खु सम्मा ५
निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्त-
दस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति ।
कतमस्मि एकधम्मो ? ‘सब्बे सत्ता आहारट्टितिका’ — इमस्मि खो,
भिक्खवे, एकधम्मो भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव 10
धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘एको पञ्चो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं’
ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 51

९. “द्वे पञ्चा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी” ति, इति खो पनेतं
वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? द्वीसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु सम्मा 15
निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परि-
यन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति ।
कतमेषु द्वीसु ? नामे च रूपे च — इमेषु खो, भिक्खवे, द्वीसु धम्मेषु
भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो
होति । ‘द्वे पञ्चा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं 20
पटिच्च वुत्तं ।

१०. “तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानी” ति,
इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तीसु, भिक्खवे, धम्मेषु
भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्त- 25
करो होति । कतमेषु तीसु ? तीसु वेदनासु — इमेषु खो, भिक्खवे,
तीसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा
विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्या-
करणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 298

20

R. 52

११. “चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी’
ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? चतूसु, भिक्खवे,
धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्च-
मानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्ख-
5 स्सन्तकरो होति । कतमेसु चतूसु ? चतूसु आहारेसु – इमेसु खो,
भिक्खवे, चतूसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च
दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा
‘चत्तारि वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

10 १२. “पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानी’ ति, इति
खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चसु, भिक्खवे, धम्मेषु
भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होति । कतमेसु पञ्चसु ? पञ्चसु उपादानक्खन्धेषु – इमेसु खो,
15 भिक्खवे, पञ्चसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च
दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च
वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१३. “छ पञ्हा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानी’ ति, इति खो
20 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? छसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु
सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा
परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होति । कतमेसु छसु ? छसु अज्झत्तिकेसु आयतनेसु – इमेसु खो,
भिक्खवे, छसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
25 सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
धम्मेषु दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘छ पञ्हा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानी’
ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 53

B. 299

१४. “सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानी’ ति, इति खो
पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? सत्तसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु
30 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा

परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 होति । कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु विञ्जाणट्ठितीसु — इमेसु खो,
 भिक्खवे, सत्तसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
 सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च
 दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्या- 5
 करणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. “अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी’ ति, इति खो
 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? अट्ठसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु
 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा
 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो 10
 होति । कतमेसु अट्ठसु ? अट्ठसु लोकधम्मेसु — इमेसु खो, भिक्खवे,
 अट्ठसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो ... पे०... दुक्खस्सन्तकरो
 होति । ‘अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं
 इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१६. “नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी’ ति, इति खो 15
 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु
 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा-
 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु — इमेसु खो, भिक्खवे, 20
 नवसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा
 विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
 धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी’
 ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. “दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी’ ति, इति खो
 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु 25
 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा
 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 होति । कतमेसु दससु ? दससु अकुसलेसु कम्मपथेसु — इमेसु खो,
 भिक्खवे, दससु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
 सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च 30

B. 300

दिद्वेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्या-
करणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

८. वुत्तियमहापञ्हासुत्तं

१. एकं समयं भगवा कजङ्गलायं विहरति वेळुवने । अथ खो
सम्बहुला कजङ्गलका' उपासका येन कजङ्गलिका भिक्खुनी तेनुप-
5 सङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा कजङ्गलिकं भिक्खुनि अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकं
भिक्खुनि एतदवोचुं -

२. "वुत्तमिदं, अय्ये, भगवता महापञ्हेसु - 'एको पञ्हो एको
उद्देसो एकं वेय्याकरणं, द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानि, तयो पञ्हा
R. 55 10 तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानि, चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि
वेय्याकरणानि, पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानि, छ पञ्हा
छ उद्देसा छ वेय्याकरणानि, सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानि,
अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानि, नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्या-
करणानि, दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति । इमस्सं नु खो,
15 अय्ये, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

३. "न खो पनेतं, आवुसो, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा
पटिग्गहितं, न पि मनोभावनीयानं भिक्खूनं सम्मुखा सुतं सम्मुखा
पटिग्गहितं; अपि च, यथा मेत्थं खायति तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ,
भासिस्सामी" ति । "एवं, अय्ये" ति, खो कजङ्गलका उपासका
20 कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया पच्चस्सोसुं । कजङ्गलिका भिक्खुनी
एतदवोच -

४. "एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं" ति, इति खो
पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मो, आवुसो, भिक्खु
सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमूचमानो सम्मा
25 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिद्वेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो
होति । कतमस्मि एकधम्मो ? सब्बे सत्ता आहारट्टितिका - इमस्मि
खो, आवुसो, एकधम्मो भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो

सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'एको पञ्चो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं' ति, इति यं तं वृत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वृत्तं । B. 301

५. "द्वे पञ्चा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी" ति इति, खो पनेतं वृत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वृत्तं ? द्वीसु, आवुसो, धम्मेषु भिक्खु 5 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु द्वीसु ? नामे च रूपे च ... पे०... कतमेसु तीसु ? तीसु वेदनासु - इमेसु खो, आवुसो, तीसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी 10 सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'तयो पञ्चा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वृत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वृत्तं ।

६. "चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी" ति, इति खो पनेतं वृत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वृत्तं ? चतूसु, आवुसो, 15 धम्मेषु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु चतूसु ? चतूसु सतिपट्ठानेषु - इमेसु खो, आवुसो, चतूसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देसा चत्तारि 20 वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वृत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वृत्तं ।

७. "पञ्च पञ्चा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानी" ति, इति खो पनेतं वृत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वृत्तं ? पञ्चसु, आवुसो, धम्मेषु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं 25 अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु पञ्चसु ? पञ्चसु इन्द्रियेषु ... पे०... कतमेसु छसु ? छसु निस्सरणीयासु घातूसु ... पे०... कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु बोज्जङ्गेषु ... पे०... कतमेसु अट्ठसु ? अट्ठसु अरियअट्ठङ्गिकमग्गेषु - इमेसु खो, आवुसो, अट्ठसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं

अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो होति । 'अट्ठ पञ्हा अट्ठहेसा अट्ठ वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 302

८. "नव पञ्हा नवुहेसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, आवुसो, धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेषु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु - इमेषु खो, आवुसो, नवसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो होति । 'नव पञ्हा नवुहेसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 58

९. "दस पञ्हा दसुहेसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, आवुसो, धम्मेषु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेषु दससु ? दससु कुसलेसु कम्मपथेषु - इमेषु खो, आवुसो, दससु धम्मेषु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मं दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्हा दसुहेसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१०. "इति खो, आवुसो, यं तं वुत्तं भगवता सङ्खित्तेन' भासितासु' महापञ्हासु - 'एको पञ्हो एको उहेसो एकं वेय्याकरणं ... पे०... दस पञ्हा दसुहेसा दस वेय्याकरणानी' ति, इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । आकङ्क्षमाना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तञ्जेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ^१ । यथा नो नं^२ भगवा व्याकरोति तथा नं धारेय्याथा^३ ति । "एवं, अय्ये" ति खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकाय खो भिक्खुनिया भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना कजङ्गलिकं भिक्खुनि अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं

१-१. सी०, स्वा०, रो० पोत्वकेसु नत्थि । २ पुच्छेय्याथ - सी०; परिपुच्छेय्याथ - स्वा० । ३. सी० . स्वा०, १० पोत्वकेसु नत्थि ।

निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका यावतको अहोसि कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया सद्धि कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेत्तुं ।

११. “साधु साधु, गहपतयो ! पण्डिता, गहपतयो, कजङ्ग-
लिका भिक्खुनी । महापञ्जा, गहपतयो, कजङ्गलिका भिक्खुनी ।
मं चे' पि तुम्हे, गहपतयो, उपसङ्कमित्वा^१ एतमत्थं पटिपुञ्छेय्याथ, अहं 5
पि चेत्तं एवमेव व्याकरेय्यं यथा तं कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया व्याकतं ।
एसो चेव तस्स अत्थो । एवं च नं धारेय्याथा” ति ।

B. 303

R. 59

६. पठमकोसलसुतं

१. “यावता, भिक्खवे, कासिकोसला, यावता रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं^२, राजा तत्थ पसेनदि कोसलो अगमक्खायति ।
रञ्जो पि खो, भिक्खवे, पसेनदिस्स कोसलस्स अत्थेव अञ्जथत्तं अत्थि 10
विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अगो विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

२. “यावता, भिक्खवे, चन्दिमसुरिया परिहरन्ति दिसा भन्ति विरोचमाना^३, ताव सहस्सधा लोको । तस्मिं सहस्सधा लोके सहस्सं चन्दानं सहस्सं सुरियानं सहस्सं सिनेरुपब्बतराजानं सहस्सं जम्बुदीपानं 15
सहस्सं अपरगोयानानं सहस्सं उत्तरकुरूनं सहस्सं पुब्बविदेहानं चत्तारि महासमुद्दसहस्सानि चत्तारि महाराजसहस्सानि सहस्सं चातुमहाराजि-
कानं सहस्सं तावत्तिसानं सहस्सं यामानं सहस्सं तुसितानं सहस्सं निम्मान-
रत्तीनं^४ सहस्सं परनिम्मितवसवत्तीनं सहस्सं^५ ब्रह्मलोकानं । यावता,
भिक्खवे, सहस्सी^६ लोकघातु^७, महाब्रह्मा तत्थ अगमक्खायति । महा- 20
ब्रह्मानो पि खो, भिक्खवे, अत्थेव अञ्जथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं
पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं
निब्बिन्दन्तो अगो विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

R 60

३. “होति सो, भिक्खवे, समयो यं अयं लोको संवट्टति ।
संवट्टमाने, भिक्खवे, लोके येभ्य्येन सत्ता आभस्सरसंवत्तनिका^८ भवन्ति । 30

१-१. सवे - सी०, स्या०, रो० । २ मं० - सी०, स्या०, रो० । ३ विजिते - सी० ।

४. विरोचना - सी० । ५-५. स्या० पोत्थके न दिस्सति । ६-६. सहस्स० - स्या०, रो० ।

७. आभस्सरवत्तनिका - सी०, स्या०, रो० ।

B. 304

ते तत्थ होन्ति मनोमया पीतिभक्खा सयम्पभा अन्तलिक्खेचरा सुमट्ठायिनो
चिरं दीघमद्धानं तिट्ठन्ति । संवट्ठमाने, भिक्खवे, लोके आभस्सरा
देवा अगमक्खायन्ति । आभस्सरानं पि खो, भिक्खवे, देवानं अत्थेव
अञ्जयत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरिय-
5 सावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अगो विरज्जति,
पगेव हीनस्मिं ।

४. “दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ?
पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ; आपो-
कसिणमेको सञ्जानाति .. पे०... तेजो कसिणमेको सञ्जानाति ...
10 वायो कसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ...
पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ...
ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ...
विञ्जानकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ।
इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानि ।

R. 61

15 “एतदग्ग, भिक्खवे, इमेसं दसम्भं कसिणायतनानं यदिदं विञ्जान-
कसिणं एको सञ्जानाति उद्धं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । एवं-
सञ्जानो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्चीनं पि खो,
भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्जयत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं,
भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं
20 निब्बिन्दन्तो अगो विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

५. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अट्ठ ?
अज्झत्तं रूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण-
दुब्बण्णानि ; ‘तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवसञ्ची होति ।
इदं पठमं अभिभायतनं ।

24 “अज्झत्तं रूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
सुवण्णदुब्बण्णानि ; ‘तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्ची
होति । इदं दुतियं अभिभायतनं ।

“अज्झत्तं अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि
सुवण्णदुब्बण्णानि ; ‘तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्ची
30 होति । इदं ततियं अभिभायतनं ।

“अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
अप्यमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि; ‘तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी’
ति, एवंसञ्जी होति । इदं चतुत्थं अभिभायतनं ।

“अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि
नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । सेय्यथापि नाम उमा- 5
पुप्फं’ नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं
बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नील-
निभासं; एवमेव अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि; ‘तानि अभि-
भुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति । इदं पञ्चमं अभि- 10
भायतनं ।

“अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेय्यथापि नाम कणि-
कारपुप्फं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेय्यथा वा पन तं
वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं 15
पीतनिभासं; एवमेव अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि; ‘तानि अभि-
भुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

“अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि
लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । सेय्यथा- 20
पि नाम बन्धुजीवकपुप्फं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं
लोहितकनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं
लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं; एवमेव
अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि
लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि; ‘तानि 25
अभिभुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति । इदं सत्तमं
अभिभायतनं ।

“अज्ज्ञत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि
ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि । सेय्यथापि
नाम ओसधितारका ओदाता ओदातवण्णा ओदातनिदस्सना ओदात- 30

B. 306

निभासा, सेय्यथा वा पन तं क्त्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं
ओदातं ओदातवण्णं ओदातनिदस्सनं ओदातनिभासं; एवमेव अञ्जत्तं
अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि
ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभूय जानामि
5 पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं अट्ठमं अभिभायतनं । इमानि
खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानि ।

R. 63

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं अट्ठमं अभिभायतनानं यदिदं अञ्जत्तं
अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि
ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभूय जानामि
10 पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । एवंसञ्जिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति
सत्ता । एवंसञ्जीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्जथत्तं
अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मि
पि निब्बिन्दति । तस्मि निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

६. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ?
15 दुक्खा पटिपदा दग्धाभिञ्जा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा, सुखा
पटिपदा दग्धाभिञ्जा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा - इमा खो,
भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्समं पटिपदानं यदिदं सुखा
पटिपदा खिप्पाभिञ्जा । एवम्पटिपन्ना पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता ।
20 एवम्पटिपन्नानं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्जथत्तं अत्थि
विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मि
पि निब्बिन्दति । तस्मि निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

७. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, सञ्जा । कतमा चतस्सो ?
परितमेको सञ्जानाति, महग्गतमेको सञ्जानाति, अप्पमाणमेको
25 सञ्जानाति, 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनमेको सञ्जानाति -
इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो सञ्जा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्समं सञ्जानं यदिदं 'नत्थि
किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनमेको सञ्जानाति । एवंसञ्जिनो पि खो,
भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्जीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव
30 अञ्जथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरिय-

सावको तस्मिं पि निब्विन्दति । तस्मिं निब्विन्दन्तो अग्गे विरज्जति,
पगेव हीनस्मिं ।

८. “एतदग्गं, भिक्खवे, बाहिरकानं दिट्ठिगतानं यदिदं ‘नो
चस्सं, नो च मे सिया, न भविस्सामि, न मे भविस्सती’ ति । एवंदिट्ठिनो,
भिक्खवे, एतं पाटिकह्वं — ‘या चायं भवे’ अप्पटिकुल्यता, सा चस्स न
भिक्खवे, एतं पाटिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सति; या चायं भवनिरोधे पाटिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सती’
ति । एवंदिट्ठिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंदिट्ठिनं पि खो,
भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अज्झथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं,
भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्विन्दति । तस्मिं निब्वि-
न्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

९. “सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा परमत्थविसुद्धिं
पञ्जापेत्ति । एतदग्गं, भिक्खवे, परमत्थविसुद्धिं पञ्जापेत्तानं यदिदं
सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उप-
सम्पज्ज विहरति । ते तदभिञ्जाय तस्स सच्छिकिरियाव धम्मं देसेन्ति ।
एवंवादिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंवादीनं पि खो, भिक्खवे,
सत्तानं अत्थेव अज्झथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे,
सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्विन्दति । तस्मिं निब्विन्दन्तो अग्गे
विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

१०. “सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा परमदिट्ठधम्मनिब्बानं
पञ्जापेत्ति । एतदग्गं, भिक्खवे, परमदिट्ठधम्मनिब्बानं पञ्जापेत्तानं
यदिदं छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं
च निस्सरणं च यथाभूतं विदित्वा अनुपादाविमोक्खो । एवंवादि खो
मं, भिक्खवे, एवमक्खायि एके समणब्राह्मणा असत्ता तुच्छा मुसा अभूतेन
अग्गाविक्खन्ति — ‘समणो गोतमो न कामानं परिज्झं पञ्जापेत्ति,
न रूपानं परिज्झं पञ्जापेत्ति, न वेदनानं परिज्झं पञ्जापेत्ती’ ति ।
कामानं चाहं, भिक्खवे, परिज्झं पञ्जापेमि, रूपानं च परिज्झं
पञ्जापेमि, वेदनानं च परिज्झं पञ्जापेमि, दिट्ठेव धम्मे निच्छातो
निब्बुतो सीतिभूतो अनुपादापरिनिब्बानं पञ्जापेमि” ति ।

१०. दुस्तिथकोसलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उय्योधिकका
निवत्तो होति विजितसङ्गामो लद्धाधिप्पायो । अथ खो राजा पसेनदि
कोसलो येन आरामो तेन पायासि । यावत्तिका यानस्स भूमि, यानेन
5 गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं पाविसि । तेन खो पन
समयेन सम्बहुला भिक्खू अम्भोकासे चङ्कुमन्ति । अथ खो राजा
पसेनदि कोसलो येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू
एतदवोच —

B. 308

२. “कहं नु खो, भन्ते, भगवा एतरहि विहरति अरहं
10 सम्मासम्बुद्धो । दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, त भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-
सम्बुद्धं” ति ।

“एसो, महाराज, विहारो संवुतद्वारो । तेन अप्पसद्दो उप-
सङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अग्गळं
आकोटेहि; विवरिस्सति ते भगवा द्वारं” ति ।

३. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारो संवुतद्वारो,
15 तेन अप्पसद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा
अग्गळं आकोटेसि । विवरि भगवा द्वारं । अथ खो राजा पसेनदि
कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवतो
पादानि मुखेन च परिचुम्बति पाणीहि च परिसम्बाहति नामं च सावेत्ति —
R. 66 20 “राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजाह, भन्ते, पसेनदि कोसलो” ति ।

४. “कं पन त्वं, महाराज, अत्थवसं सम्पस्समानो इमस्मि
सरीरे एवरूपं परमनिपच्चकारं करोसि, भेत्तूपहारं उपदंसेसी” ति ?

५. “कतञ्चुतं खो अहं, भन्ते, कतवेदित सम्पस्समानो भगवति
एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेत्तूपहारं उपदंसेमि । भगवा हि,
25 भन्ते, बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अरिये जाये
पत्तिट्ठापिता यदिदं कल्याणधम्मताय कुसलधम्मताय । यं पि, भन्ते,
भगवा बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अरिये जाये

पतिद्वापिता यदिदं कल्याणधम्मताय कुसलधम्मताय, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

६. “पुन च परं, भन्ते, भगवा सीलवा बुद्धसीलो^१ अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्नागतो । यं पि, भन्ते, भगवा सीलवा 5 बुद्धसीलो अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्नागतो, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

७. “पुन च परं, भन्ते, भगवा दीघरत्तं आरञ्जको, अरञ्ज- 10 वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । यं पि, भन्ते, भगवा दीघरत्तं आरञ्जको, अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटि- 15 सेवति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

८. “पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपात- 15 सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

९. “पुन च परं, भन्ते, भगवा आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । यं पि, भन्ते, भगवा 20 आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

१०. “पुन च परं, भन्ते, भगवा यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया^२, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेक- 25 कथा असंसगकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्जाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिञ्जाणदस्सनकथा, एवरूपाय^३ कथाय निकामलाभी अक्किच्छलाभी अकसिरलाभी । यं पि, भन्ते, भगवा यायं कथा अभि-

१. इमं — रो० । २. बुद्धसीलो — स्या०, रो० । ३. चेतोविवरणसप्पाया — स्या० ।

४. एवरूपिया — सी०, रो० ।

सल्लेखिका चेतोविहरणसप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनकथा, एवरूपाय कथाय निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

R. 58

- 5 ११. “पुन च परं, भन्ते, भगवा चतुष्मं ज्ञानानं^१ आभिचेत्तसि-
कानं^२ दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिर-
लाभी । यं पि, भन्ते, भगवा चतुष्मं ज्ञानानं आभिचेत्तसिकानं दिट्ठधम्म-
सुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो
अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति^३ एवरूपं परमनिपच्चकारं
10 करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

B. 310

१२. “पुन च परं, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्स-
रति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चत्तस्सो
पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिसं
पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसत्तं पि
15 जातिसहस्सं पि जातिसत्तसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्ट-
कप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे — ‘अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो
एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो
अमुत्र उदपादि; तत्राप्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो
एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो”
20 ति । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।
यं पि, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं —
एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं
पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो
भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

- 23 १३. “पुन च परं, भन्ते, भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे
दुब्बण्णे, सुगते दुंगते यथाकम्मूपगे सत्ते पज्जानाति — ‘इमे वत भोन्तो
सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-

१. स्वा० पोत्यके नत्थि । २. आभिचेत्तसिकान — सी०, रो० । ३. भगवतो —
स्वा० । ४. इधूपपन्नो — स्वा०; इधूपपन्नो — रो० ।

दुश्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्टिका मिच्छादिट्टि- २.००
कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं
निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-
वादका सम्मादिट्टिका सम्मादिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं ५
मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना' ति, इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।
यं पि, भन्ते, भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं
सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं १०
उपदंसेमि ।

१४. "पुन च परं, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं ३. ३११
चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुत्तिं ... पे०... सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि खो १५
अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं
करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

१५. "हन्व च' दानि मयं, भन्ते, गच्छाम । बहुकिच्चा मयं
बहुकरणीया" ति ।

"यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मञ्जसी" ति । २०

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा
पदक्लिणं कत्वा पक्कामी ति ।

महाबज्जो ततियो ।

तत्सुबुद्धानं

सीहाधिवृत्ति^१ कायेन^२, चुन्देन^३ कसिणेन च ।
काळी^४ च^५ द्वे महापञ्हा, कोसलेहि परे दुवे ति ॥

R. 70

१. सी०, स्वा०, रो० पोत्थकेसु नस्ति । २-२. सीहाधिवृत्ति० - सी०, स्वा०, रो० ।
३. चन्दो - स्वा० । ४-४. कालि - सी०, रो०; काली - स्वा० ।
अ० ४-२०

४. उपालिवग्गो

१. उपालिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच -

२. “कति नु खो, भन्ते, अत्थवसे^१ पटिच्च तथागतेन सावकानं
५ सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं” ति ?

३. “दस खो, उपालि, अत्थवसे पटिच्च तथागतेन सावकानं
सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं । कतमे दस ? सङ्खसुद्धताय,
सङ्खफासुताय, दुम्मझकूणं पुग्गलानं निग्गहाय, पेसलानं भिक्खूणं फासु-
विहाराय, दिट्ठघम्मिकानं आसवानं संवराय, सम्परायिकानं आसवानं
१० पटिघाताय, अप्ससन्नानं पसादाय, पसन्नानं भिय्योभावाय, सद्धम्म-
द्वितिया, विनयानुग्गहाय - इमे खो, उपालि, दस अत्थवसे पटिच्च
तथागतेन सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं” ति ।

२. पातिमोक्खट्ठपनासुत्तं

B. ३१२

१. “कति नु खो, भन्ते, पातिमोक्खट्ठपना” ति ?

R. ७१

२. “दस खो, उपालि, पातिमोक्खट्ठपना । कतमे दस ?
१५ पाराजिको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, पाराजिककथा विप्पकता^२
होति, अनुपसम्पन्नो तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, अनुपसम्पन्नकथा
विप्पकता होति, सिक्खं पच्चक्खातको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति,
सिक्खं पच्चक्खातककथा विप्पकता होति, पण्डको तस्सं परिसायं निसिन्नो
होति, पण्डककता विप्पकता होति, भिक्खुनिदूसको तस्सं परिसायं
२० निसिन्नो होति, भिक्खुनिदूसककथा विप्पकता होति - इमे खो, उपालि,
दस पातिमोक्खट्ठपना” ति ।

३. उब्बाहिकासुत्तं

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उब्बा-
हिकाय सम्मन्नितब्बो” ति ?

१. अत्थवसेन - जी० । २. विप्पकथा - जी० ।

२. “दसहि खो, उपालि, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहि-
 काय सम्मन्नितब्बो । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा
 होति; पातिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु
 वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुतधरो
 सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियो- 5
 सानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
 वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता वचसा परिचिता
 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; उभयानि खो पनस्स पाति-
 मोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-
 निच्छित्तानि सुतसो अनुब्यञ्जनसो; विनये खो पन ठितो होति असंहीरो; 10
 पटिबलो होति उभो अत्तपच्चत्थिके^१ सञ्जापेतुं पञ्जापेतुं निज्जापेतुं
 पेक्खेतुं पसादेतुं; अधिकरणसमुप्पादवूपसमकुसलो^२ होति — अधिकरणं
 जानाति; अधिकरणसमुदयं जानाति; अधिकरणनिरोधं जानाति;
 अधिकरणनिरोधगामिनि^३ पटिपदं^४ जानाति । इमेहि खो, उपालि, दसहि
 धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो” ति । 15

R. 72

४. उपसम्पदासुतं

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना
 उपसम्पादेतब्बं” ति ?

B. 313

२. “दसहि खो, उपालि, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना उप-
 सम्पादेतब्बं । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति,
 पातिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु 20
 भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुतधरो
 सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसान-
 कल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
 वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता^५ वचसा परिचिता
 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन 25
 स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छित्तं सुतसो अनुब्यञ्जनसो;

१. अत्तपच्चत्थिके — सी०, स्या०, रो० । २. ० समुप्पाद-वूपसम० — सी० ।
 ३-३. ० गामिनीपटिपदं — स्या० । ४. घता — सी०, स्या०, रो० ।

- पटिबलो होति गिलानं उपट्टातुं वा उपट्टापेतुं वा; पटिबलो होति अनभिरतिं ब्रूपासापेतुं वा; पटिबलो होति उपपन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिबलो होति उपपन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिबलो होति अधिशीले समादपेतुं; पटिबलो होति अधिचित्ते समादपेतुं; ५ पटिबलो होति अधिपञ्जाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतब्बं” ति ।

५. निस्सयसुत्तं

B. 73

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातब्बो” ति ?
२. “दसहि खो, उपालि, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो 10 दातब्बो । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छित्तं सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; पटिबलो होति गिलानं उपट्टातुं वा उपट्टापेतुं वा; पटिबलो होति अनभिरतिं ब्रूपासापेतुं वा 15 ब्रूपासापेतुं वा; पटिबलो होति उपपन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिबलो होति उपपन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिबलो होति अधिशीले ... पे०... अधिचित्ते ... अधिपञ्जाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातब्बो” ति ।

६. सामणेरसुत्तं

B. 314

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना 20 सामणोरो उपट्टापेतब्बो” ति ?
२. “दसहि खो, उपालि, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना साम-
णोरो उपट्टापेतब्बो । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन स्वागतं होति 25 सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छित्तं सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; पटिबलो होति गिलानं उपट्टातुं वा उपट्टापेतुं वा; पटिबलो होति अनभिरतिं

वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिबलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिबलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो धिवेचेतुं; पटिबलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिबलो होति अधिचित्ते समादपेतुं; पटिबलो होति अधिपञ्जाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्महि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्ठापेतब्बो' ति । 5

७. सङ्खभेदसुत्तं

१. "सङ्खभेदो सङ्खभेदो' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्खो भिन्नो होती' ति ?

२. "इधुपालि, भिक्खू अघम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभ्रासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, 10
भासितं लपितं तथागतेन अभ्रासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । 15
ते इमेहि दसहि वत्थूहि अवकस्सन्ति अपकस्सन्ति' आवेनि कम्मानी करोन्ति आवेनि' पातिमोक्खं' उद्दिस्सन्ति । एत्तावता खो, उपालि, सङ्खो भिन्नो होती' ति ।

८. सङ्खसामग्रीसुत्तं

१. "सङ्खसामग्री सङ्खसामग्री' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्खो समगो होती' ति ? B. 315

२. "इधुपालि, भिक्खू अघम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं धम्मो 20
ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभ्रासितं अलपितं तथागतेन अभ्रासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन

१. अवकस्सन्ति - डी०, रो०; पवकस्सन्ति - स्या० । २-२. आवेनिकपातिमोक्खं - स्या० ।

आविर्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्चत्तं तथागतेन पञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मनि करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उद्दिस्सन्ति । एत्तावता खो, उपाणि, सङ्खो 5 समग्गो होती” ति ।

६. पठमआनन्दसुत्तं

R. 75

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “सङ्खभेदो सङ्ख- 10 भेदो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्खो भिन्नो होती” ति ?

२. “इधानन्द, भिक्खू अघम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति ... पे०... पञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि अवकस्सन्ति अपकस्सन्ति आवेनि कम्मनि करोन्ति आवेनि पातिमोक्खं उद्दिस्सन्ति । 15 एत्तावता खो, आनन्द, सङ्खो भिन्नो होती” ति ।

३. “समग्गं पन, भन्ते, सङ्खं भिन्दित्वा^१ किं सो पसवती” ति ? “कप्पट्टिकं^२, आनन्द, किञ्चिसं पसवती” ति ।

“किं पन, भन्ते, कप्पट्टिकं किञ्चिसं” ति ?

“कप्पं, आनन्द, निरयमिह पचचती ति —

R. 76

20

“आपायिको नेरयिको, कप्पट्टो सङ्खभेदको । वग्गरतो अघम्मट्ठो, योगक्खेमा^३ पधंसति^४ । सङ्खं समग्गं भिन्दित्वा^५, कप्पं निरयमिह पचचती” ति ॥

१०. दुतियआनन्दसुत्तं

B. 316

१. “सङ्खसामग्गी सङ्खसामग्गी” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्खो समग्गो होती” ति ?

१. भेत्वा — सी०, स्वा०, रो० । २. कप्पट्टियं — सी०, स्वा०, रो० । ३-४. योगक्खेमतो पंसति — सी०, स्वा०, रो० । ५. भेत्वान — सी०, स्वा०, रो० ।

२. “इष्टानन्द, भिक्षू अघम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन 5 आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मणि करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उट्ठिस्सन्ति । एत्तावता खो, आनन्द, सङ्खो समग्गो होती” ति । 10

३. “भिन्नं पन, भन्ते, सङ्खं समग्गं कत्वा किं सो पसवती” ति ?
 “ब्रह्मं, आनन्द, पुञ्जं पसवती” ति ।
 “किं पन, भन्ते, ब्रह्मं पुञ्जं” ति ?
 “कप्पं, आनन्द, सग्गमिह मोदती ति —

“सुखा सङ्खस्स सामग्गी, समग्गानं च अनुग्गहो । 15 R. 77
 समग्गरतो धम्मट्ठो, योगक्खेमा न धंसति ।
 सङ्खं समग्गं कत्वान, कप्पं सग्गमिह मोदती” ति ॥
 उपालिवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

उपालि ठपना^१ उब्बाहो, उपसम्पदनिस्सया^२ ।
 सामणेरो च द्वे भेदा, आनन्देहि^३ परे^४ दुवे ति^५ ॥

— ० —

५. अक्कोसवग्गो

१. विवाहसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप- 20
 सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदबोच —

B. 317

१. ठपन — सी०, रो०; पन — स्या० । २. ० निस्सयेन च — सी०, स्या०, रो० ।

३. आनन्देन — सी० । ४-५. अपरे द्वेति — सी०, रो०; अपरे द्वे — स्या० ।

२. “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन सङ्खे भण्डनकलह-
विग्गहविवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती” ति ?

३. “इधुपालि, भिक्खू अघम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अघम्मो
ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति,
5 अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति,
भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति,
अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथा-
गतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं
तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथागतेना ति
10 दीपेन्ति । अयं खो, उपालि, हेतु अयं पच्चयो, येन सङ्खे भण्डनकलह-
विग्गहविवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती” ति ।

B. 78

२. पठमविवादमूलसुत्तं

१. “कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी” ति ?

२. “दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ?
इधुपालि, भिक्खू अघम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति,
15 अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभासितं
अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं
तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथा-
गतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं
तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथागतेना ति
20 दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । इमानि
खो, उपालि, दस विवादमूलानी” ति ।

३. दुत्तिथविवादमूलसुत्तं

१. “कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी” ति ?

२. “दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ?
इधुपालि, भिक्खू अनापत्तिं आपत्ती ति दीपेन्ति, आपत्तिं अनापत्ती
B. 318 25 ति दीपेन्ति, लह्कं आपत्तिं गहकापत्ती ति दीपेन्ति, गहकं आपत्तिं
लह्कापत्ती ति दीपेन्ति, दुदुल्लं आपत्तिं अदुदुल्लापत्ती ति दीपेन्ति,

अपुद्गुलं आपत्तिं दुद्गुलापत्तीति दीपेन्ति, सावसेसं आपत्तिं अनव-
सेसापत्तीति दीपेन्ति, अनवसेसं आपत्तिं सावसेसापत्तीति दीपेन्ति,
सप्पटिकम्मं आपत्तिं अप्पटिकम्मापत्तीति दीपेन्ति, अप्पटिकम्मं आपत्तिं
सप्पटिकम्मापत्तीति दीपेन्ति । इमानि खो, उपालि, दस विवाद-
मूलानी”ति ।

R. 79

४. कुसिनारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कुसिनारायं विहरति बलिहरणे वनसण्डे ।
तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो”ति । “भदन्ते”ति ते
भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन पञ्च धम्मे
अज्झत्तं पच्चवेक्खित्वा पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा परो चोदेतब्बो ।
कतमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं पच्चवेक्खितब्बा ? चोदकेन, भिक्खवे,
भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पच्चवेक्खितब्बं — ‘परिसुद्धकायसमाचारो
नु खोमिह, परिसुद्धेनमिह कायसमाचारेण समभ्भागतो अच्छिद्देन अप्पटि-
मंसेन । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ति ? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्धकायसमाचारो होति परिसुद्धेन कायसमाचारेण
समभ्भागतो अच्छिद्देन अप्पटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘इद्ध ताव
आयस्मा कायिकं सिक्खस्सू’ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन
एवं पच्चवेक्खितब्बं — ‘परिसुद्धवचीसमाचारो नु खोमिह, परिसुद्धेनमिह
वचीसमाचारेण समभ्भागतो अच्छिद्देन अप्पटिमंसेन । संविज्जति नु
खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्ध-
वचीसमाचारो होति परिसुद्धेन वचीसमाचारेण समभ्भागतो अच्छिद्देन
अप्पटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘इद्ध ताव आयस्मा वाचसिकं
सिक्खस्सू’ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन
एवं पच्चवेक्खितब्बं — ‘मेत्तं नु खो मे चित्तं पच्चुपट्ठितं सन्नह्याचारीसु
अनाघातं । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ति ? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं चित्तं पच्चुपट्ठितं होति सन्नह्याचारीसु अना-

B. 319

धातं, तस्स भवन्ति वत्तारो - 'इह ताव आयस्मा सन्नहाचारीसु मेत्तं चित्तं उपट्ठापेही' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पच्चवेक्खितब्बं - 'बहुस्सुतो नु खोमिह सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपा' मे धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं^१ सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहु-
स्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटि-
विद्धा, तस्स भवन्ति वत्तारो - 'इह ताव आयस्मा आगमं परियापुणस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

R. 81

६. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पच्चवेक्खितब्बं - 'उभयानि खो' पन^२ मे पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खुनो उभयानि पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, 'इदं पनायस्मा, कत्थ वुत्तं भगवता' ति, इति पुट्ठो न सम्पायिस्सति^३ । तस्स भवन्ति वत्तारो - 'इह ताव आयस्मा विनयं सिक्खस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो । इमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं पच्चवेक्खितब्बा ।

७. "कतमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं उपट्ठापेतब्बा ? 'कालेन वक्खामि, नो अकालेन; भूतेन वक्खामि, नो अभूतेन; सण्हेन वक्खामि, नो फण्सेन; अत्थसंहितेन वक्खामि, नो अनत्थसंहितेन; मेत्तचित्तो वक्खामि, नो दोसन्तरो' ति - इमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं उपट्ठापेतब्बा । चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन इमे पञ्च धम्मे

१. तथारूपास्स - स्था० । २. सात्था - नी० । ३-३. नु खो - सी०, रो०; खो - स्था० । ४. सम्पायति - सी०, स्था०, रो० ।

अज्झत्तं पच्चवेक्खित्वा इमे पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा' परो
चोदेतब्बो" ति ।

५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने । कतमे
दस ? इध, भिक्खवे, राजा महेसिया सद्धि निसिन्नो होति । तत्र
भिक्खु पविसति । महेसी वा भिक्खुं दिस्वा सितं पातुकरोति, भिक्खु 5
वा महेसिं दिस्वा सितं पातुकरोति । तत्थ रञ्जो एवं होति — 'अट्ठा
इमेसं कतं वा करिस्सन्ति वा' ति ! अयं, भिक्खवे, पठमो आदीनवो
राजन्तेपुरप्पवेसने ।

B. 320

२. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा बहुकिच्चो बहुकरणीयो अञ्ज-
तरं इत्थि गन्त्वा न सरति — 'सा तेन गब्भं गण्हाति' । तत्थ रञ्जो एवं 10
होति — 'न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जत्र पब्बजितेन ।
सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो
राजन्तेपुरप्पवेसने ।

R. 82

३. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे अञ्जतरं रतनं
नस्सति । तत्थ रञ्जो एवं होति — 'न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, 15
अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं,
भिक्खवे, ततियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे अब्भन्तरा गृहमन्ता
बहिद्धा सम्भेदं गच्छन्ति । तत्थ रञ्जो एवं होति — 'न खो इध अञ्जो
कोचि पविसति, अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म' 20
ति । अयं, भिक्खवे, चतुथो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे पिता वा पुत्तं पत्थेति
पुत्तो वा पितरं पत्थेति । तेसं एवं होति — 'न खो इध अञ्जो कोचि
पविसति, अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म' ति ।
अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

25

६. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा नीचट्टानियं उच्चे ठाने ठपेति ।
येसं तं अमनापं तेसं एवं होति — 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया

नु खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने ।

B. 321

७. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा उच्चट्टानियं नीचे ठाने ठपेति ।
येसं तं अमनापं तेसं एवं होति — 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया
5 नु खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा अकाले सेनं उय्योजेति । येसं
तं अमनापं तेसं एवं होति — 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नु
खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो आदीनवो राजन्ते-
10 पुरप्पवेसने ।

R. 83

९. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा काले सेनं उय्योजेत्वा अन्तरा-
मगतो निवत्तापेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति — 'राजा खो
पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं,
भिक्खवे, नवमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

15 १०. "पुन च परं, भिक्खवे, रज्ज्वा अन्तेपुरं हत्थिसम्मद्द^१
अस्ससम्मद्द^२ रथसम्मद्द^३ रजनीयानि रूपसद्दुग्धरसफोटुब्बानि, यानि न
पब्बजितस्स^४ सारूप्यानि^५ । अयं, भिक्खवे, दसमो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने । इमे खो, भिक्खवे, दस आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने" ति ।

६. सक्कसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं
20 निग्रोधारामे । अथ खो सम्बट्ठला सक्का^३ उपासका^४ तदहुपोसथे येन
भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो सक्के उपासके भगवा एतदवोच —

२. "अपि नु तुम्हे, सक्का, अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथा"
ति ?

25 "अप्पेकदा मयं, भन्ते, अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसाम,
अप्पेकदा न उपवसामा" ति ।

१-१. हत्थिसम्मद ०सम्मद ०सम्मद — सी०, रो०; हत्थिसम्भावं ०सम्भावं
०सम्भावं — स्या० । २-२. पब्बजितसारूप्यानि — सी०, स्या०, रो० । ३-३. सक्कउपासका —
सी० ।

“तेसं वो, सक्का, अलाभा तेसं दुल्लब्धं, ये तुम्हे एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अट्ठङ्गसमभागतं उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथ ।

“तं किं मञ्जथ, सक्का, इध पुरिसो येन केनचिं कम्मट्ठानेन अनापज्जं अकुसलं दिवसं अट्ठकहापणं निब्बिसेय्य । दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? 5 R. 84

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सक्का, इध पुरिसो येन केनचिं कम्मट्ठानेन अनापज्जं अकुसलं दिवसं कहापणं निब्बिसेय्य । दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? B. 322

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं, मञ्जथ, सक्का, इध पुरिसो येन केनचिं कम्मट्ठानेन अनापज्जं अकुसलं दिवसं द्वे कहापणे निब्बिसेय्य ... तयो कहापणे निब्बिसेय्य ... चत्तारो कहापणे निब्बिसेय्य ... पञ्च कहापणे निब्बिसेय्य ... छ कहापणे निब्बिसेय्य ... सत्त कहापणे निब्बिसेय्य ... अट्ठ कहापणे निब्बिसेय्य ... नव कहापणे निब्बिसेय्य ... दस कहापणे निब्बिसेय्य ... वीस^१ कहापणे निब्बिसेय्य ... तिसं^२ कहापणे निब्बिसेय्य ... चत्तारीसं^३ कहापणे निब्बिसेय्य ... पञ्चासं^४ कहापणे निब्बिसेय्य ... कहापणसतं निब्बिसेय्य । दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? 15

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सक्का, अपि नु सो पुरिसो दिवसे^५ दिवसे^६ कहापणसतं कहापणसहस्सं निब्बिसमानो लद्धं लद्धं निक्खिपन्तो वस्स-सतायुको^७ वस्ससतजीवी महन्तं भोगक्खन्धं अधिगच्छेय्या” ति ? 20

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सक्का, अपि नु सो पुरिसो भोगहेतु भोगनिदानं भोगाधिकरणं एकं वा रत्ति एकं वा दिवसं उपड्ढं वा रत्ति उपड्ढं वा दिवसं एकन्तमुखप्पटिसंवेदी^८ विहरेय्या” ति ? 25

१. स्या० पोत्वके नत्थि । २. अट्ठकहापणे - सी० । ३. अनापज्जं - सी० । ४. वीसति - सी०; वीस - स्या० । ५. तिसं - स्या० । ६. चत्ताळीसं - सी०, स्या० । ७-७. दिवसे - स्या० । ८. स्या० पोत्वके नत्थि । ९. एकन्तमुखप्पटिसंवेदी - सी०, स्या०, रो० ।

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किस्स हेतु” ?

“कामा हि, भन्ते, अनिच्चा तुच्छा मुसा मोसधम्मा” ति ।

३. “इध पन वो, सक्का, मम सावको दस वस्सानि अप्पमत्तो

R. 85

५ आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि^१ एकन्तसुखप्पटि-संवेदी विहरेय्य । सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, दस वस्सानि । इध मम सावको नव वस्सानि ... अट्ठ वस्सानि ... सत्त वस्सानि ... छ वस्सानि ... पञ्च वस्सानि

B. 323

१० चत्तारि वस्सानि ... तीणि वस्सानि ... द्वे वस्सानि ... एकं वस्सं अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटि-संवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, एकं वस्सं । इध मम सावको दस

१५ मासे अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटि-पज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, दस मासा । इध मम सावको नव मासे ... अट्ठ मासे ... सत्त मासे ... छ मासे ... पञ्च मासे

२० चत्तारो मासे ... तयो मासे ... द्वे मासे ... एकं मासं ... अट्ठमासं अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-सुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, अट्ठमासो । इध मम सावको

२५ दस रत्तिन्दिवे अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, दस रत्तिन्दिवा । इध मम सावको नव रत्तिन्दिवे ... अट्ठ

R. 86

३० रत्तिन्दिवे ... सत्त रत्तिन्दिवे ... छ रत्तिन्दिवे ... पञ्च रत्तिन्दिवे ...

१. ०सतं पि वस्ससतसहस्सानि - सी०, रो० ।

चत्तारो रत्तिन्दिबे ... तयो रत्तिन्दिबे ... इ रत्तिन्दिबे ... एकं रत्तिन्दिबं
अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो मया मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्ज-
मानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससत्तानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-
सुखप्पटिसंबेदी विहरेय्य, सो च स्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा
अपण्णकं वा सोतापन्नो । तेसं वो, सक्का, अलाभा तेसं दुल्लब्धं, ये तुम्हे 5
एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अट्ठङ्गसमभागतं
उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथा” ति ।

“एते मयं, भन्ते, अज्जतग्गे अट्ठङ्गसमभागतं उपोसथं
उपवसिस्सामा” ति ।

७. महालिसुप्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार- 10 B. 324
सालायं । अथ खो महालि लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
महालि लिच्छवि भगवन्तं एतदवोच -

२. “को नु खो, भन्ते हेतु, को पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय
पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ? 15

“लोभो खो, महालि, हेतु, लोभो पच्चयो पापस्स कम्मस्स
किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । दोसो खो, महालि, हेतु, दोसो
पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । मोहो
खो, महालि, हेतु, मोहो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स
कम्मस्स पवत्तिया । अयोनिस्सो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, अयोनिस्सो 20
मनसिकारो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स
पवत्तिया । मिच्छापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, मिच्छापणिहितं
चित्तं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया
ति । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय
पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति । 25

३. “को पन, भन्ते, हेतु, को पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स
किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“अलोभो खो, महालि, हेतु, अलोभो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स
किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अदोसो खो, महालि, हेतु,

- अदोसो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अमोहो खो, महालि, हेतु, अमोहो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । योनिस्सो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, योनिस्सो मनसिकारो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । सम्मापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, सम्मापणिहितं चित्तं पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । इमे चे, महालि, दस धम्मा लोके न संविज्जेय्युं, नयिष' पञ्जायेथ अधम्म-
 10 चरिया विसमचरिया ति वा धम्मचरिया समचरिया ति वा । यस्मा च खो, महालि, इमे दस धम्मा लोके संविज्जन्ति, तस्मा पञ्जायति अधम्मचरिया विसमचरिया ति वा धम्मचरिया समचरिया ति वा”
 ति ।

B. 325

८. पब्बजितअभिण्हसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खि-
 15 तब्बा । कतमे दस ? ‘वेवण्णियमिह अज्झूपगतो’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘परपटिबद्धा मे जीविका’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘अञ्जो मे आकप्पो करणीयो’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘कच्चि नु खो मे अत्ता सीलतो न उपवदती’ ति पब्ब-
 20 जितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘कच्चि नु खो मं अनुविच्च विञ्जू सव्वहाचारी सीलतो न उपवदन्ती’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खित-
 तब्बं; ‘सब्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘कम्मस्सकोमिह कम्मदायादो कम्मयोनि कम्म-
 बन्धु कम्मपटिसरणो, यं कम्मं करिस्सामि कल्याणं वा पापकं वा तस्स दायादो भविस्सामी’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘कथंभूतस्स
 25 मे रत्तिन्दिवा वीतिवत्तन्ती’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘कच्चि नु खो अहं सुञ्जागारे अभिरमामी’ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; ‘अत्थि नु खो मे उत्तरिमनुस्सधम्मो’ अलमरियञ्जाण-

दस्सन्विसेसो अभिगतो, योहं^१ पच्छिमे काले सन्नहाचारीहि पुट्ठो न मज्झकु भविस्सामी^२ ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं । इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बा^३ ति ।

६. सरीरदुधम्मसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा सरीरट्ठा । कतमे दस ? सीतं, उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो, कायसंवरो, वचीसंवरो, ५
आजीवसंवरो, पोन्नोभविको^४ भवसङ्कारो — इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा सरीरट्ठा” ति ।

१०. भण्डनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छाभत्तं १० B. 89
पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्टानसालायं सन्निसिन्ना सन्नपतिता भण्डनजाता 10 B. 326
कलहजाता^५ विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येन
उग्रट्टानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “काय नुत्थ, भिक्खवे, एतरहि
कथाय सन्निसिन्ना सन्नपतिता, का च पन वो अन्तराकथा 15
विप्पकता” ति ?

३. “इध मयं, भन्ते, पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्टान-
सालायं सन्निसिन्ना सन्नपतिता भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना
अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरामा” ति ।

४. “न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्दाय^६ 20
अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं, यं तुम्हे भण्डनजाता कलहजाता
विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरेय्याथ ।

५. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा
सङ्गहाय अबिवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे दस ?

१. सोहं — सी०, स्या०, रो० । २. पोन्नोभविको — सी०, रो० । ३. स्या० पोत्थके
नत्थि । ४. छट्ठा — सी०, स्या०, रो० ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति
आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति
सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो
5 सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

R. 90

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतघरो
सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसान-
कल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता
10 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो
होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो
गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

B. 327

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवद्धो । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति
15 कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो
गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि
धम्मेहि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनि । यं पि, भिक्खवे,
भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो खमो
20 पदक्खिणग्गाही अनुसासनि, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो
गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सन्नह्यचारीनं
उच्चावचानि किङ्करणीयानि – तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रूपायाय
वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु
25 यानि तानि सन्नह्यचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि – तत्थ
दक्खो होति अनलसो तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं
अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय
अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पिय-

समुदाहारो, अभिषम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो' । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिषम्मे अभिविनये उल्लार-पामोज्जो, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति 5
अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय 10
अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

R. 91

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतर-
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासन-
गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अयं पि धम्मो सारणीयो ... पे०... 15
संवत्तति ।

B. 328

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सति-
नेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो 20
सारणीयो ... पे०... संवत्तति ।

१४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति, उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया, 25
अयं पि धम्मो सारणीयो ... पे०... संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तन्ती" ति ।

अक्कोसवग्गो पञ्चमो ।

तत्सुद्धानं

R. 92

विवादा' द्वे च मूलानि', कुसिनारपवेसने' ।

सक्को' महालि अभिण्ह', सरीरट्ठा च भण्डना ति ॥

पठमो' पण्णासको समत्तो' ।

६. सचित्तवग्गो

१. सचित्तसुत्तं

B. 329

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "भिक्खवो"

5 ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. "नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अथ 'सचित्तपरियायकुसलो' भविस्सामी" ति - एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितव्वं ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
10 सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको'
आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदकपत्ते' सकं मुखनिमित्तं
पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स
वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा
अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो - 'लाभा वत मे, परिसुद्धं
15 वत मे' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा
होति कुसलेसु घम्मेसु - 'अभिज्जालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभि-
ज्जालु नु खो बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि,
अव्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, थीनमिद्धपरियुट्ठितो नु खो
बहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु
20 खो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु
खो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो' नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो

R. 93

१-१. विवादच्चेव मूलानि - सी० । २. कुसिनारपवेसने - सी०, स्या०, रो० ।
३-३ सक्का महालि बन्धा च - सी०, स्या०, रो० । ४-४. आनिससपण्णासको पठमो - सी०,
स्या०, रो० । ५-५. ० कुसल। भविस्सामा - स्या० । ६. मण्डनकजातियो - सी०;
मण्डनकजातियो - रो० । ७ उदपत्ते - सी०, रो० । ८. ० वेचिकिच्छो - स्या० ।

नु खो बहुलं विहरामि, अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ट-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्टचित्तो नु खो बहुलं विह-
रामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं
विहरामि, कुसीतो नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं
विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो बहुलं 5
विहरामी' ति ।

४. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
'अभिज्जालु बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, धीनमिद्ध-
परियुट्ठितो बहुलं विहरामि, उद्धतो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो बहुलं
विहरामि, कोधनो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्टचित्तो बहुलं विहरामि, 10
सारद्धकायो बहुलं विहरामि, कुसीतो बहुलं विहरामि, असमाहितो
बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं
धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
च अण्णटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । सेय्यथापि,
भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स 15
वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च
अण्णटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य । एवमेव खो तेन,
भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अण्णटिवानी
च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । 20

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
'अनभिज्जालु बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, विगत-
धीनमिद्धो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो
बहुलं विहरामि, अक्कोधनो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्टचित्तो बहुलं
विहरामि, असारद्धकायो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो बहुलं 25
विहरामि, समाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना
तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि' आसवानं खयाय योगो
करणीयो" ति ।

२. सारिपुत्तमुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२. “नो चे, आवुसो, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
५ अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति - एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं ।

B. 331

३. “कथं च, आवुसो, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
सेय्यथापि, आवुसो, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको
आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्चे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्च-
१० वेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्ग-
णस्स वा पहाणाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा,
तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो - ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं वत मे’
ति । एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
कुसलेसु धम्मेषु - ‘अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभिज्झालु
१५ नु खो बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अव्यापन्न-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, धीनमिद्वपरियुद्धितो नु खो बहुलं विहरामि,
विगतधीनमिद्वो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु खो बहुलं विहरामि,
अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि,
लिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो नु खो बहुलं विहरामि,
२० अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि,
असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं
विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, कुसीतो नु खो बहुलं
विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो
बहुलं विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामी’ ति ।

R. 95

४. “सचे, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति -
‘अभिज्झालु बहुलं विहरामि ... पे०... असमाहितो बहुलं विहरामी’ ति,
तेनावुसो, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहाणाय अधि-
२५ मत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति
च सम्पजञ्जं च करणीयं । सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा

आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं
छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि च सति च सम्प-
जञ्जं च करेय्य । एवमेव खो, आबुसो, तेन भिक्खुना तेसयेव पापकानं
अकुसलानं धम्मनं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च
उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । 5

५. “सचे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
‘अनभिज्जालु बहुलं विहरामि ... पे०... समाहितो बहुलं विहरामी’ ति,
तेनावुसो, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु धम्मेषु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं
खयाय योगो करणीयो” ति ।

B. 332

३. ठितिसुत्तं

१. “ठितिं पाहं”, भिक्खवे, न वण्णयामि कुसलेसु धम्मेषु, 10 R. 96
पगेव परिहानि । बुद्धिं च खो अहं, भिक्खवे, वण्णयामि कुसलेसु धम्मेषु,
नो ठितिं नो हानि ।

२. “कथं च, भिक्खवे, हानि होति कुसलेसु धम्मेषु, नो ठिति
नो बुद्धि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्दाय सीलेन सुतेन
चागेन पञ्जाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव तिट्ठन्ति नो वड्ढन्ति । 15
हानिमेतं, भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेषु, नो ठितिं नो बुद्धि । एवं
खो, भिक्खवे, हानि होति कुसलेसु धम्मेषु, नो ठितिं नो बुद्धि ।

३. “कथं च, भिक्खवे ठिति होति कुसलेसु धम्मेषु, नो हानि
नो बुद्धि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्दाय सीलेन सुतेन
चागेन पञ्जाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव हायन्ति नो वड्ढन्ति । 20
ठितिमेतं, भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेषु, नो हानिं नो बुद्धि । एवं
खो, भिक्खवे, ठिति होति कुसलेसु धम्मेषु, नो बुद्धिं नो हानि ।

४. “कथं च, भिक्खवे, बुद्धि होति कुसलेसु धम्मेषु, नो ठितिं नो
हानि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन
पञ्जाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव तिट्ठन्ति नो हायन्ति । बुद्धिमेतं, 25
भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेषु, नो ठितिं नो हानिं । एवं खो, भिक्खवे,
बुद्धि होति कुसलेसु धम्मेषु, नो ठितिं नो हानि ।

५. “नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति - एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितव्वं ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?

- R. 97 5 सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको
B. 333 आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं
पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स
वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं
वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो - ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं वत
10 मे’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
कुसलेसु धम्मेषु - ‘अभिज्जालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभिज्जालु
नु खो बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अब्यापन्न-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, धीनमिद्धपरियुद्धितो नु खो बहुलं विहरामि,
विगतधीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु खो बहुलं विहरामि,
15 अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विह-
रामि, तिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो नु खो बहुलं
विहरामि, अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो नु खो
बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो
नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, कुसीतो
20 नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो
नु खो बहुलं विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामी’ ति ।

७. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति -
‘अभिज्जालु बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, धीनमिद्ध-
परियुद्धितो बहुलं विहरामि, उद्धतो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो बहुलं
25 विहरामि, कोधनो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं विहरामि,
सारद्धकायो बहुलं विहरामि, कुसीतो बहुलं विहरामि, असमाहितो
बहुलं विहरामी’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं
धम्मनं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । सेय्यथापि, भिक्खवे,
30 आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा
निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च

अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उत्साहो च उत्सोह्दी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

८. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 5 B.394
‘अनभिज्झालु बहुलं विहरामि, अब्बापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, विगत-
थीनमिद्धो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिञ्छो
बहुलं विहरामि, अक्कोषनो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं
विहरामि, असारद्धकायो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो बहुलं विहरामि,
समाहितो बहुलं विहरामी’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेषु 10
धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो” ति ।

४. समयसुत्तं

१. “नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति — एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्बं ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ? 15
सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्हनकजातिको
आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं
पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा
अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं
वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कुप्पो — ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं 20 R. 99
वत मे’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा
होति कुसलेसु धम्मेसु — ‘लाभी नु खोम्हि अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न नु
खोम्हि लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी नु खोम्हि अधिपञ्जाधम्म-
विपस्सनाय, न नु खोम्हि लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय’ ति ।

३. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 25
‘लाभीम्हि अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाया’
ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अज्झत्तं चेतोसमथे पतिट्ठाय अधिपञ्जा-
धम्मविपस्सनाय योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति
अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

B. 335

४. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘लाभीमिह’ अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतो-समथस्स’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय पतिट्ठाय अज्झत्तं चेतोसमथे योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी
5 चैव होति अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय लाभी च अज्झत्तं चेतोसमथस्स ।

R. 100

५. “सचे, पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधि-मत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति
10 च सम्पज्झं च करणीयं । सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं च सति च सम्पज्झं च करेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
15 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीयं । सो अपरेन समयेन लाभी चैव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधि-पञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

६. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘लाभीमिह अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाया’
20 ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो ।

७. “चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं
25 पि असेवितब्बं पि । गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । पुग्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि ।

८. “चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं

पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्जा चीवरं — 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं ।
तत्थ यं जञ्जा चीवरं — 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा
परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं । 5
'चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी'
ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 336

६. "पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि
असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं — 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला
धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो
न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं — 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो
अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो
पिण्डपातो सेवितब्बो । 'पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि —
सेवितब्बं, पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 15

R. 101

१०. "सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं
पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्जा सेनासनं — 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा
अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-
तब्बं । तत्थ यं जञ्जा सेनासनं — 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला
धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं
सेवितब्बं । 'सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवितब्बं पि
असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 20

११. "गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि — सेवि-
तब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं — 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला
धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो गामनिगमो न
सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं — 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो
अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो

25

गामनिगमो सेवितब्बो । 'गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि - सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१२. "जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि - सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं - 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला घम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला घम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं - 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला घम्मा परिहायन्ति, कुसला घम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितब्बो । 'जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि - सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१३. "पुगलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि - सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा पुगलं - 'इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला घम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला घम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पुगलो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा पुगलं - 'इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला घम्मा परिहायन्ति, कुसला घम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो पुगलो सेवितब्बो । 'पुगलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि - सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

५. परिहानमुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२. "परिहानधम्मो पुगलो, परिहानधम्मो पुगलो' ति, आवुसो, वुच्चति । 'अपरिहानधम्मो पुगलो, अपरिहानधम्मो पुगलो' ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता, कित्तावता च पन अपरिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता" ति ?

“दूरतो पि खो मयं, आवुसो, आगच्छाम’ आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स सन्तिके’ एतस्स भासितस्स अत्थमञ्जातुं । साधु वतायस्मन्त्त-
येव सारिपुत्तं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

R. 103

३. “तेनहावुसो, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी”
ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्च-
स्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

B. 338

४. “कितावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो
भगवता ? इधावुसो, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं न सुणाति, सुता चस्स
धम्मा सम्मोस’ गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसो असम्फुट्ठपुब्बा ते
चस्स न समुदाचरन्ति, अविञ्जातं चेव न विजानाति । एत्तावता
खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता ।

10

५. “कितावता च पनावुसो, अपरिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो
भगवता ? इधावुसो, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स
धम्मा न सम्मोस’ गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसो असम्फुट्ठ-
पुब्बा ते चस्स समुदाचरन्ति, अविञ्जातं चेव विजानाति । एत्तावता
खो, आवुसो, अपरिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता ।

15

६. “नो चे, आवुसो, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति — एवं हि वो, आवुसो,
सिक्खितब्बं ।

20

७. “कथं चावुसो, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
सेय्यथापि, आवुसो, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको
आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सक्कं मुखनिमित्तं पच्च-
वेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्ग-
णस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा,
तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो — ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं वत मे’
ति । एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
कुसलेसु धम्मेसु — ‘अनभिज्जालु नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो
मे एसो धम्मो उदाहु नो, अब्बापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति

25

R. 104

- न खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि,
 संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि,
 संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, तिण्णविचिकिच्छो नु खो
 बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अक्कोधनो
 B 399 5 नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो,
 असिङ्कलिट्टचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो
 उदाहु नो, लाभो नु खोमिह अज्झत्तं धम्मपामोज्जस्स, संविज्जति नु खो
 मे एसो धम्मो उदाहु नो, लाभो नु खोमिह अज्झत्तं चेतोसमथस्स, संवि-
 ज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, लाभो नु खोमिह अधिपञ्जाधम्म-
 10 विपस्सनाय, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति ।

८. "सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सब्बे पिमे
 कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुनो सब्बेसंयेव इमेसं
 कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।
 15 सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स
 वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च
 उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं च सति च सम्पज्झं च करेय्य । एवमेव
 खो, आवुसो, तेन भिक्खुना सब्बेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय
 अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी
 20 च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।

९. "सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एकच्चे कुसले
 R. 105 धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, एकच्चे कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति,
 तेनावुसो, भिक्खुना ये कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेसु कुसलेसु
 धम्मेसु पतिट्ठाया, ये कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेसं कुसलानं
 25 धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
 च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीयं । सेय्यथापि, आवुसो,
 आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बा-
 पनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं
 च सति च सम्पज्झं च करेय्य । एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना
 30 ये कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेसु कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाया, ये
 कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेसं कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय

अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी
च सति च सम्पजज्जं च करणीयं ।

१०. “सचे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सब्बे पिमे कुसले
धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुना सब्बेस्वेव इमेसु कुसलेसु
धम्मेसु पतिट्ठाय, उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो” ति ।

B. 340

5

६. पठमसञ्जासुत्तं

१. “दसयिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला
होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा दस ? असुभ-
सञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा, सब्बलोके अनभिरति-
सञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा,
पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा — इमा खो, भिक्खवे, दस
सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा
अमतपरियोसाना” ति ।

10

७. दुतियसञ्जासुत्तं

१. “दसयिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला
होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा दस ?
अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा, अट्टिकसञ्जा, पुळुवकसञ्जा^१, विनीलक-
सञ्जा, विच्छिद्दकसञ्जा, उद्धमातकसञ्जा — इमा खो, भिक्खवे,
दस सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा
अमतपरियोसाना” ति ।

R 106

15

८. मूलकसुत्तं

१. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं —
“किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदया
सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किपमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-

20

१. अनभिरतिसञ्जा — सी०, स्या०, रो० । २. पुलवकसञ्जा — सी०; पुळवक-
सञ्जा — रो० ।

पतेय्या सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा, विओगधा सब्बे धम्मा, किपरियोसाना सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति व्याकरेय्याथा" ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
5 सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

B. 341

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
10 एतदवोच -

R. 107

२. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं-
‘किम्मूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किस्सम्भवा सब्बे धम्मा, किस्समुदया
सब्बे धम्मा, किस्समोसरणा सब्बे धम्मा .. किपरियोसाना सब्बे धम्मा’
ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं
15 व्याकरेय्याथ - ‘छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा,
समाधिप्पमुखा’ सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्चुत्तरा
सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा, अमतोगधा सब्बे धम्मा, निब्बान-
परियोसाना सब्बे धम्मा’ ति । एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ज-
20 तित्थियानं परिब्बाजकानं एवं व्याकरेय्याथा” ति ।

६. पब्बज्जासुत्तं

१. “तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं - ‘यथापब्बज्जापरि-
चित्तं च नो चित्तं भविस्सति, न चुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा
चित्तं परियादाय ठस्सन्ति; अनिच्चसञ्जापरिचित्तं च नो चित्तं भवि-
स्सति, अनत्तसञ्जापरिचित्तं च नो चित्तं भविस्सति, असुभसञ्जापरि-
25 चित्तं च नो चित्तं भविस्सति, आदीनवसञ्जापरिचित्तं च नो चित्तं
भविस्सति, लोकस्स समं च विसमं च जत्वा तंसञ्जापरिचित्तं च नो
चित्तं भविस्सति, लोकस्स भवं^१ च विभवं च जत्वा तंसञ्जापरिचित्तं

१. समाधिप्पमुखा - सी०, स्या०, रो० । २. सम्भवं - सी०, स्या०, रो० ।

च नो चित्तं भविस्सति, लोकस्स समुदयं च अत्थङ्गमं च अत्वा तंसञ्जा-
परिचितं च नो चित्तं भविस्सति, पहानसञ्जापरिचितं च नो चित्तं
भविस्सति, विरागसञ्जापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, निरोध-
सञ्जापरिचितं च नो चित्तं भविस्सती' ति - एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्बं ।

R. 108

5

२. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो यथापब्बज्जापरिचितं च
चित्तं होति न बुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिष्ठन्ति,
अनिब्बसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, अनससञ्जापरिचितं च चित्तं
होति, असुभसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, आदीनवसञ्जापरिचितं
च चित्तं होति, लोकस्स समं च विसमं च अत्वा तंसञ्जापरिचितं च
चित्तं होति, लोकस्स भवं च विभवं च अत्वा तंसञ्जापरिचितं च
चित्तं होति, लोकस्स समुदयं च अत्थङ्गमं च अत्वा तंसञ्जापरिचितं च
चित्तं होति, पहानसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, विरागसञ्जापरिचितं
च चित्तं होति, निरोधसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, तस्स द्विन्नं फलानं
अञ्जतरं फलं पाटिकह्वं - दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे
अनागामिता" ति ।

B. 342

10

15

१०. गिरिमानन्धसुखं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा गिरिमानन्दो आबाधिको
होति दुक्खितो बाब्बहिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

20

२. "आयस्मा, भन्ते, गिरिमानन्दो आबाधिको होति दुक्खितो
बाब्बहिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुप-
सङ्गमत्तु अनुकम्पं उपादाया" ति ।

"सच्चे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो' दस सञ्जा
अस्येय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो दस
सञ्जा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्य ।

25

R. 109

३. “कतमा इदं ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, असुन-
सञ्जा, आदीनवसञ्जा, पद्धानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा,
सम्बलोके अनभिरतिसञ्जा, सम्बसङ्कारेसु अनिच्छासञ्जा, आना-
पानस्सति’ ।

5

R. 343

४. “कतमा चानन्द, अनिच्चसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
क्खति - ‘रूपं अनिच्चं, वेदना अनिच्चा, सञ्जा अनिच्चा, सङ्कारा
अनिच्चा, विञ्जाणं अनिच्चं’ ति । इति इमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्हेसु
अनिच्चानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द, अनिच्चसञ्जा ।

10

15

५. “कतमा चानन्द, अनत्तसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
क्खति - ‘चक्खु’ अनत्ता, रूपा अनत्ता, सोतं अनत्ता, सद्दा अनत्ता, धानं
अनत्ता, गन्धा अनत्ता, जिह्वा अनत्ता, रसा अनत्ता, काया’ अनत्ता,
फोढुब्बा अनत्ता, मनो अनत्ता, धम्मा अनत्ता’ ति । इति इमेसु छसु
अज्झत्तिकबाहिरेसु आयतनेसु अनत्तानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चता-
नन्द, अनत्तसञ्जा ।

20

६. “कतमा चानन्द, असुभसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु इममेव
कायं उद्धं पादतला अधो केसमत्थका तच्चपरियन्तं पूरं नानाप्यकारस्स
असुचिनो पच्चवेक्खति - ‘अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता
तथो भंसं न्हाए अट्ठि अट्ठिमिञ्जं’ वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं
पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो
मेदो अस्सु वसा खेळा सिङ्घाणिका लसिका मुत्तं’ ति । इति इमस्मिं
काये असुभानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द, असुभसञ्जा ।

25

R. 110

७. “कतमा चानन्द, आदीनवसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
क्खति - ‘बहुदुक्खो खो अयं कायो बहुआदीनवो ? इति इमस्मिं काये
विविधा आबाधा उप्पज्जन्ति, सेय्यथीदं - चक्खुरोगो सोतरोगो धान-
रोगो जिह्वारोगो कायरोगो सीसरोगो कण्णरोगो मुखरोगो दन्तरोगो

१. अनिच्चसञ्जा आनापानसति - सी०, स्या०, रो० । २. चक्खु - सी०, स्या०,
रो० । ३. कायो - सी०, स्या०, रो० । ४. अट्ठिमिञ्जा - सी० ।

श्रोत्ररोगो^१ कासो सासो पिनासो ब्रह्मो^२ जरो कुच्छिरोगो मुच्छा पक्व-
 न्दिका सूला विसृष्टिका कुट्टं गण्डो किलासो सोसो अपमारो ददु कण्डु
 कच्छु नखसा^३ वितच्छिका लोहितं^४ पित्तं^५ मधुमेहो भ्रंसा पिठका भगन्दला
 पित्तसमुद्धाना आबाधा सेम्हसमुद्धाना आबाधा वातसमुद्धाना आबाधा
 सन्निपातिका आबाधा उत्तुपरिणामजा आबाधा विसमपरिहारजा आबाधा
 ओपक्कमिका आबाधा कम्मविपाकजा आबाधा सीतं उण्हं जिघच्छा
 पिपासा उच्चारो पस्सावो^६ ति । इति इमस्मि काये आदीनवानुपस्सी
 विहरति । अयं बुच्चतानन्द, आदीनवसञ्जा ।

B. 344

८. “कतमा चानन्द, प्हानसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु उप्पन्नं
 कामवितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं^{१०}
 गमेति । उप्पन्नं व्यापादवितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति,
 व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नं विहिंसावितक्कं नाधिवासेति,
 पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नुप्पन्ने पापके
 अकुसले धम्मे नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं
 गमेति । अयं बुच्चतानन्द, प्हानसञ्जा ।

15

९. “कतमा चानन्द, विरागसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
 अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
 क्खति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिप्पटि-
 निस्सम्भो तण्हाक्खयो विरागो निब्बानं’ ति । अयं बुच्चतानन्द, विराग-
 सञ्जा ।

20

१०. “कतमा चानन्द, निरोधसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
 अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
 क्खति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिप्पटि-
 निस्सम्भो तण्हाक्खयो निरोधो निब्बानं’ ति । अयं बुच्चतानन्द, निरोध-
 सञ्जा ।

R. 111

25

११. “कतमा चानन्द, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा ? इधा-
 नन्द, भिक्खु ये लोके उपादाना^१ चेतसो अघिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते
 पजहन्तो विहरति^२ अनुपादियन्तो^३ । अयं बुच्चतानन्द, सब्बलोके
 अनभिरतिसञ्जा ।

१. सी०, त्या०, रो० पीत्यकेसु वीत्ति । २. ब्रह्मो—सी०, त्या०, रो० । ३. रक्खसा—
 सी०, त्या०, रो० । ४-५. लोहितपित्तं—सी०, रो० । ६. उपायुपादाना—सी०, त्या०, रो० ।
 १-६. विरजति न उपादियन्तो—सी०, त्या०, रो० ।

१२. “कतमा चानन्द, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्ज्ञा ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसङ्खारेसु’ अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति । अयं वुच्चतानन्द, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्ज्ञा ।

१३. “कतमा चानन्द, आनापानस्सति ? इधानन्द, भिक्खु
 5 अरञ्जगतो वा हक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं
 आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा । सो सत्तो व
 अस्ससति सत्तो व पस्ससति । दीघं वा अस्ससन्तो ‘दीघं अस्ससामी’ ति
 पजानाति । दीघं वा पस्ससन्तो ‘दीघं पस्ससामी’ ति पजानाति । रस्सं
 वा अस्ससन्तो ‘रस्सं अस्ससामी’ ति पजानाति । रस्सं वा पस्ससन्तो
 B. 945 10 ‘रस्सं पस्ससामी’ ति पजानाति । ‘सब्बकायपटिसंबेदी अस्ससि-
 स्सामी’ ति सिक्खति । ‘सब्बकायपटिसंबेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति ।
 ‘पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं काय-
 सङ्खारं पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पीतिपटिसंबेदी अस्ससिस्सामी’
 ति सिक्खति । ‘पीतिपटिसंबेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘सुख-
 15 पटिसंबेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘सुखपटिसंबेदी पस्ससिस्सामी’
 ति सिक्खति । ‘चित्तसङ्खारपटिसंबेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति ।
 ‘चित्तसङ्खारपटिसंबेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं चित्त-
 सङ्खारं अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं पस्स-
 सिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘चित्तपटिसंबेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति ।
 R. 112 20 ‘चित्तपटिसंबेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । अभिप्पमोदयं चित्तं
 ... पे०... समादहं चित्तं ... पे०... विमोचयं चित्तं ... पे०... अनिच्चानु-
 पस्सी ... पे०... विरागानुपस्सी ... पे०... निरोधानुपस्सी ... पे०... ‘पटि-
 निस्सगानुपस्सी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पटिनिस्सगानुपस्सी
 पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । अयं वुच्चतानन्द, आनापानस्सति ।

१४. “सचे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस
 सञ्ज्ञा भासेय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो
 इमा दस सञ्ज्ञा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्या” ति ।

१५. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमा दस
 सञ्ज्ञा उग्गहेत्वा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

आयस्मतो गिरिमानन्दस्स इमा दस सञ्जा अभसि । अथ लो आयस्मतो गिरिमानन्दस्स दस सञ्जा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्मि । वुट्ठहि चायस्मा गिरिमानन्दो तम्हा आबाधा । तथा पहीनो च पनायस्मतो गिरिमानन्दस्स सो आबाधो ग्रहोसी” ति ।

सच्चित्तवग्गो छडो ।

तत्सुद्धानं

सच्चित्तं^१ च सारिपुत्तं^२, ठितं^३ च समथेन च^४ ।

परिहानो^५ च^६ द्वे सञ्जा, मूला^७ पब्बजितं गिरी ति^८ ॥

७. यमकवग्गो

१. अविज्जासुत्तं

१. “पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्जायति अविज्जाय — ‘इतो पुब्बे अविज्जा नाहोसि, अथ पच्छा सम्भवी’” ति । एवञ्चेतं^१, भिक्खवे, वुच्चति, अथ च पन पञ्जायति — ‘इदप्पच्चया अविज्जा’ ति ।

B. 346,
R. 113

२. “अविज्जं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । 10
को चाहारो अविज्जाय ? ‘पञ्च नीवरणा’ तिस्स वचनीयं । पञ्च पाहुं, भिक्खवे, नीवरणे साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चञ्च नीवरणानं ? ‘तीणि दुच्चरितानी’ तिस्स वचनीयं । तीणि पाहुं, भिक्खवे, दुच्चरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णं दुच्चरितानं ? ‘इन्द्रियअसंवरं’ तिस्स वचनीयं । इन्द्रिय- 15
असंवरं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियअसंवरस्स ? ‘असतासम्पजञ्जं’ तिस्स वचनीयं । असतासम्प-
जञ्जं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असता-
सम्पजञ्जस्स ? ‘अयोनिसो मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं । अयोनिसो
मनसिकारं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो 20

१-१. सच्चित्त-सारिपुत्ता च - सी०, स्या०, रो० । २-२. ठितं च समथेन च - सी० । ३-३. परिहाना च - सी०, रो०; परिहाना - स्वा० । ४-४. मूलापब्बजिता गिरी ति - सी०; मूला पब्बजितावधो - स्या०; ० पब्बजिता ० - रो० । ५. समभवी - न० । ६. एवमेतं - सी० ।

अयोनिस्तो मनसिकारस्स ? 'अस्सद्वियं' तिस्स वचनीयं । अस्सद्वियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्वियस्स ? 'असद्वम्मस्सवनं' तिस्स वचनीयं । असद्वम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असद्वम्म-
 5 स्सवनस्स ? 'असप्पुरिससंसेवो' तिस्स वचनीयं ।

३. "इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो असद्वम्म-
 स्सवनं परिपूरेति, असद्वम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति, अस्सद्वियं
 10 परिपूरं अयोनिस्तो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिस्तो मनसिकारो परिपूरो
 असतासम्पजञ्जं परिपूरेति, असतासम्पजञ्जं परिपूरं इन्द्रियअसंवरो
 परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि
 दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा
 अविज्जं परिपूरेन्ति । एवमेतिस्सा अविज्जाय आहारो होति,
 एवं च पारिपूरि ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते थुल्लफुसितके देवे
 15 वस्सन्ते' तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पव्वतकन्दरपदरसास्सा परिपूरेति,
 पव्वतकन्दरपदरसास्सा परिपूरा कुसोब्भे' परिपूरेन्ति । कुसोब्भा परि-
 पूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परिपूरेन्ति,
 कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महा-
 समुद्दं सागरं परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो
 20 होति, एवं च पारिपूरि ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो असद्वम्म-
 स्सवनं परिपूरेति, असद्वम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति, अस्सद्वियं
 परिपूरं अयोनिस्तो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिस्तो मनसिकारो परिपूरो
 असतासम्पजञ्जं परिपूरेति, असतासम्पजञ्जं परिपूरं इन्द्रियअसंवरो
 25 परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि
 दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परि-
 पूरा अविज्जं परिपूरेन्ति; एवमेतिस्सा अविज्जाय आहारो होति, एवं च
 पारिपूरि ।

१. • देवे गल्लगायन्ते - टी०, रो०; • देवे गल्लगायन्ते - स्या० । २. कुसुब्भे -
 टी०, रो०; कुसुब्भे - स्या० ।

५. “विज्जाविमुक्तिं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को आहारो विज्जाविमुक्तिया ? ‘सत्त बोज्झङ्गा’ तिस्स वचनीयं । सत्त पाहुं, भिक्खवे, बोज्झङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे । को आहारो सत्तन्नं बोज्झङ्गानं ? ‘चत्तारो सतिपट्टाना’ तिस्स वचनीयं । चत्तारो पाहुं, भिक्खवे, सतिपट्टाने साहारे वदामि, नो अनाहारे । को आहारो चतुष्मं सतिपट्टानानं ? ‘तीणि सुचरितानी’ तिस्स वचनीयं । तीणि पाहुं, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को आहारो तिण्णं सुचरितानं ? ‘इन्द्रियसंवरो’ तिस्स वचनीयं । इन्द्रियसंवरं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को आहारो इन्द्रियसंवरस्स ? ‘सतिसम्पज्झञ्ज’ तिस्स वचनीयं । सतिसम्पज्झञ्जं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को आहारो सतिसम्पज्झञ्जस्स ? ‘योनिसो मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं । योनिसो मनसिकारं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को आहारो योनिसो मनसिकारस्स ? ‘सद्धा’ तिस्स वचनीयं । सद्धं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को आहारो सद्धाय ? ‘सद्धम्मस्सवनं’ तिस्स वचनीयं । सद्धम्मस्सवनं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को आहारो सद्धम्मस्सवनस्स ? ‘सप्पुरिससंसेवो’ तिस्स वचनीयं ।

६. “इति लो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिसो मनसिकारं परिपूरेति, योनिसो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्झञ्जं परिपूरेति, सतिसम्पज्झञ्जं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि चत्तारो सतिपट्टाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्टाना परिपूरा सत्त बोज्झङ्गे परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुक्तिं परिपूरेन्ति; एवमे-तिस्सा विज्जाविमुक्तिया आहारो होति, एवं च परिपूरि ।

७. “सेम्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तं उदकं यथानिष्ठं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुल्लदियो परिपूरेन्ति,

R. 116

कुम्भदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्
सगरं परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो होति,
एवं च पारिपूरि ।

- “एवमेव ह्यो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं
5 परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिस्सो
मनसिकारं परिपूरेति, योनिस्सो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्झं
परिपूरेति, सतिसम्पज्झं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो
परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि
चत्तारो सतिपट्टाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्टाना परिपूरा सत्त बोज्झङ्गे
10 परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्तिं परिपूरेन्ति; एवमे-
तिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरी” ति ।

२. तण्हामुत्तं

१. “पुरिमा, भिक्खवे, कोटिं न पञ्जायति भवतण्हाय — ‘इतो
पुब्बे भवतण्हा नाहोसि, अथ पच्छा सम्भवी’ ति । एवञ्चेत्तं, भिक्खवे,
बुच्चति, अथ च पन पञ्जायति — ‘इदप्पच्चया भवतण्हा’ ति ।

B. 349 15

२. “भवतण्हं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं ।
को चाहारो भवतण्हाय ? ‘अविज्जा’ तिस्स वचनीयं । अविज्जं पाहं,
भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अविज्जाय ?
‘पञ्च नीवरणा’ तिस्स वचनीयं । पञ्च नीवरणे पाहं, भिक्खवे, साहारे
वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चन्नं नीवरणानं ? ‘तीणि
20 दुच्चरितानी’ तिस्स वचनीयं । तीणि पाहं, भिक्खवे, दुच्चरितानि
साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णन्नं दुच्चरितानं ?
‘इन्द्रियअसंवरो’ तिस्स वचनीयं । इन्द्रियअसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं
वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियअसंवरस्स ? ‘असता-
सम्पज्झं’ तिस्स वचनीयं । असतासम्पज्झं पाहं, भिक्खवे, साहारं
R. 117 25 वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असतासम्पज्झस्स ? ‘अयोनिस्सो
मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं । अयोनिस्सो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे,
साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अयोनिस्सो मनसिकारस्स ?

‘अस्सद्वियं’ तिस्स वचनीयं । अस्सद्वियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्वियस्स ? ‘अस्सद्वम्मस्सवनं’ तिस्स वचनीयं । अस्सद्वम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्वम्मस्सवनस्स ? ‘असप्पुरिससंसेवो’ तिस्स वचनीयं ।

5

३. “इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्वम्मस्सवनं परिपूरेति, अस्सद्वम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति, अस्सद्वियं परिपूरं अयोनिस्सो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिस्सो मनसिकारो परिपूरो असत्तासम्पज्झं परिपूरेति, असत्तासम्पज्झं परिपूरं इन्द्रियअसवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसवरो परिपूरो तीणि 10
दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, अविज्जा परिपूरा भवतण्हं परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च परिपूरि ।

४. “संय्यापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते 15
तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पब्बत-
कन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा महा-
सोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुल्लदियो परिपूरेन्ति, कुल्लदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुदं सागरं 20
परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुदस्स सागरस्स आहारो होति, एवं
च परिपूरि ।

B. 350

“एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्वम्मस्सवनं परिपूरेति, अस्सद्वम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति, 18
अस्सद्वियं परिपूरं अयोनिस्सो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिस्सो मनसिकारो परिपूरो असत्तासम्पज्झं परिपूरेति, असत्तासम्पज्झं परिपूरं इन्द्रिय-
असवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परि-
पूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च
नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, अविज्जा परिपूरा भवतण्हं परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च परिपूरि ।

R. 118

५. “विज्जाविमुत्तिं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो 30
अनाहारं । को चाहारो विज्जाविमुत्तिया ? ‘सत्त बोज्झङ्गा’ तिस्स

- वचनीयं । सत्त पाहं, भिक्खवे, बोज्झङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे ।
 को चाहारो सत्तभं बोज्झङ्गानं ? 'चत्तारो सतिपट्टाना' तिस्स वचनीयं ।
 चत्तारो पाहं, भिक्खवे, सतिपट्टाने साहारे वदामि, नो अनाहारे । को
 चाहारो चतुभं सतिपट्टानानं ? 'तीणि सुचरितानी' तिस्स वचनीयं ।
 5 तीणि पाहं, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि ।
 को चाहारो तिण्णभं सुचरितानं ? 'इन्द्रियसंवरो' तिस्स वचनीयं ।
 इन्द्रियसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 इन्द्रियसंवरस्स ? 'सतिसम्पज्झञ्जं' तिस्स वचनीयं । सतिसम्पज्झञ्जं
 पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 10 सतिसम्पज्झञ्जस्स ? 'योनिस्सो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं । योनिस्सो
 मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 योनिस्सो मनसिकारस्स ? 'सद्धा' तिस्स वचनीयं । सद्धं पाहं, भिक्खवे,
 साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो सद्धाय ? 'सद्धम्मस्सवनं'
 तिस्स वचनीयं । सद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो
 15 अनाहारं । को चाहारो सद्धम्मस्सवनस्स ? 'सप्पुरिससंसेवो' तिस्स
 वचनीयं ।

६. "इति खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं
 परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिस्सो
 मनसिकारं परिपूरेति, योनिस्सो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्झञ्जं
 B. 351 20 परिपूरेति, सतिसम्पज्झञ्जं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रिय-
 संवरं परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परि-
 पूरानि चत्तारो सतिपट्टाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्टाना परिपूरा सत्त
 बोज्झङ्गे परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्ति परिपूरेन्ति;
 R. 119 एवमेतिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

- 25 ७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपण्वते थुल्लफुसितके देवे
 वस्सन्ते तं उदकं यथानिभं पवत्तमानं ... पे०... एवमेतस्स महासमुद्दस्स
 सागरस्स आहारो होति, एवं च पारिपूरि । एवमेव खो, भिक्खवे,
 सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति ... पे०... एवमेतिस्सा
 विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरी" ति ।

३. निट्ठसुत्तसुत्तं

१. “ये केचि, भिक्खवे, मयि निट्ठं गता सब्बे ते दिट्ठिसम्पन्ना ।
 तेसं दिट्ठिसम्पन्नानं पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ।
 कतमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा ? सत्तक्खत्तुपरमस्स, कोलङ्कोलस्स, एक-
 वीजिस्स, सकदागामिस्स, यो च दिट्ठेव धम्मे अरहा — इमेसं पञ्चन्नं
 इध निट्ठा । कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ? अन्तरापरिनिब्बा- 5
 यिस्स, उपहृच्चपरिनिब्बायिस्स, असङ्खारपरिनिब्बायिस्स, ससङ्खार-
 परिनिब्बायिस्स, उद्धंसोतस्स अकनिट्ठगामिनो — इमेसं पञ्चन्नं इध
 विहाय निट्ठा । ये केचि, भिक्खवे, मयि निट्ठं गता, सब्बे ते दिट्ठिसम्पन्ना ।
 तेसं दिट्ठिसम्पन्नानं इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा, इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय
 निट्ठा” ति । 10

४. अवेच्चप्पसन्नसुत्तं

१. “ये केचि, भिक्खवे, मयि अवेच्चप्पसन्ना, सब्बे ते सोतापन्ना ।
 तेसं सोतापन्नानं पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा । कतमेसं
 पञ्चन्नं इध निट्ठा ? सत्तक्खत्तुपरमस्स^१, कोलङ्कोलस्स, एकवीजिस्स^२,
 सकदागामिस्स, यो च दिट्ठेव धम्मे अरहा — इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा ।
 कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ? अन्तरापरिनिब्बायिस्स, उपहृच्च- 15
 परिनिब्बायिस्स, असङ्खारपरिनिब्बायिस्स, ससङ्खारपरिनिब्बायिस्स, उद्धं-
 सोतस्स अकनिट्ठगामिनो — इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा । ये केचि,
 भिक्खवे, मयि अवेच्चप्पसन्ना सब्बे ते सोतापन्ना । तेसं सोतापन्नानं
 इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा, इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा” ति । B. 352

५. पठमसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो मगधेसु विहरति नालक- 20
 गामके । अथ खो सामण्डकानि परिब्बाजको येनायस्मा सारिपुत्तो
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सदिं सम्मोदि ।
 सम्मोदनीयं कथं सारणीयं बीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्नो खो सामण्डकानि परिब्बाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच —

२. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, सुखं, किं दुक्खं” ति ?

“अभिनिब्बत्ति खो, आवुसो, दुक्खा, अनभिनिब्बत्ति सुखा । अभिनिब्बत्तिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकह्वं – सीतं उण्हं जिघच्छा पिपासा उच्चारो पप्सावो अग्गिसम्फत्सो दण्डसम्फत्सो सत्थसम्फत्सो
5 आती पि मित्ता पि सङ्गम्म समागम्म रोसेन्ति । अभिनिब्बत्तिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकह्वं । अनभिनिब्बत्तिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकह्वं – न सीतं न उण्हं न जिघच्छा न पिपासा न उच्चारो न पप्सावो न अग्गिसम्फत्सो न दण्डसम्फत्सो न सत्थसम्फत्सो आती पि मित्ता पि सङ्गम्म समागम्म न रोसेन्ति । अनभिनिब्बत्तिया, आवुसो,
10 सति इदं सुखं पाटिकह्वं” ति ।

६. इतियसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो मगधेषु विहरति नालक-
गामके । अथ खो सामण्डकानि परिब्बाजको येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि ।
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
R. 122 15 निसिन्नो खो सामण्डकानि परिब्बाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदबोच –

२. “किं नु खो, आवुसो, सारिपुत्त, इमस्मिं धम्मविनये सुखं, किं दुक्खं” ति ?

“अनभिरति खो, आवुसो, इमस्मिं धम्मविनये दुक्खा, अभिरति सुखा । अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकह्वं – गच्छन्तो पि
B. 353 20 सुखं सातं नाधिगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ... गामगतो पि ... अरञ्जगतो पि ... रुक्खमूलगतो पि ... सुञ्जा-
गारगतो पि ... अब्भोकासगतो पि ... भिक्खुमज्झगतो पि सुखं सातं नाधिगच्छति । अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकह्वं ।

३. “अभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकह्वं – गच्छन्तो
25 पि सुखं सातं अधिगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ... गामगतो पि ... अरञ्जगतो पि ... रुक्खमूलगतो पि ... सुञ्जागारगतो
पि ... अब्भोकासगतो पि ... भिक्खुमज्झगतो पि सुखं सातं अधिगच्छति ।
अभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकह्वं” ति ।

७. पठमनळकपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-
सङ्घेन सद्धिं येन नळकपानं नाम कोसलानं निगमो तदवसरि । तत्र
सुदं भगवा नळकपाने विहरति पलासवने । तेन खो पन समयेन भगवा
तदद्दुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति । अथ खो भगवा बहुदेव
रत्तिं भिक्खूनं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा 5
सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनुविलोकेत्वा आयस्मन्तं
सारिपुत्तं आमन्तेसि -

२. “विगतथीनमिद्धो खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो । पटिभातु
तं, सारिपुत्त, भिक्खूनं धम्मी कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं
आयमिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो 10
पच्चस्सोसि ।

३. अथ खो भगवा चतुग्गुणं सङ्घाटि पञ्जापेत्वा दक्खिणेन
पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेसि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो
उट्टानसञ्चं मनसि करित्वा । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू
आमन्तेसि - “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू 15
आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

४. “यस्स कस्सच्चि, आवुसो, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु,
हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु
धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्का
कुसलेसु धम्मेसु नो बुद्धि । सेय्यथापि, आवुसो, काळपक्खे चन्दस्स या 20
रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति
आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सच्चि
सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं
नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा
आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेसु नो बुद्धि । 25

५. “अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो ति, आवुसो, परिहानमेतं; ‘अहि-
रिको पुरिसपुग्गलो’ ति, आवुसो, परिहानमेतं; ‘अनोत्तप्पी पुरिसपुग्गलो’

१. भिक्खू - सी०, स्या०, रो० । २. विगतथीनमिद्धो - म० । ३. आयमिस्सामी
- सी० । ४. चतुग्गुणं - स्या०, रो० । ५. हिरी - सी०, स्या०, रो० । ६. विरियं - म० ।
७. पाटिकङ्कानियेव - स्या० ।

ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कुसीतो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'दुप्पञ्चो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कोषनो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'उपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापिच्छो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापमित्तो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं ।

६. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि । सेय्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि ।

७. "सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'हिरीमा पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'ओत्तप्पी पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'आरद्धविरियो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'पञ्जवा पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अक्कोषनो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अनुपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अप्पिच्छो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'कल्याणमित्तो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'सम्मादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं" ति ।

८. अथ खो भगवा पच्चुट्ठाय आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि —
 "साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो बुद्धि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो,

सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु ... पे०... पञ्ञा
नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा ... पे०... नो बुद्धि ।

R. 125

६. “अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, परिहानमेतं;
अहिरिको ... अनोत्तप्पी ... कुसीतो ... दुप्पञ्ञो ... कोधनो ... उपनाही
... पापिच्छो ... पापमित्तो ... ‘मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, 5
परिहानमेतं ।

१०. “यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु,
हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु
धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्खा
कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या 10
रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति
आभाय वड्डति आरोगपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि
सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं
अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा
आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि । 15

११. “सद्धो पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं;
हिरीमा ... ओत्तप्पी ... आरद्धविरियो ... पञ्ञवा ... अक्कोधनो ...
अनुपनाही ... अप्पिच्छो ... कल्याणमित्तो ... ‘सम्मादिट्ठिको पुरिस-
पुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं” ति ।

B. 356

८. वृत्तिपञ्चकपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नळकपाने विहरति पलासवने । तेन खो 20
पन समयेन भगवा तदद्दुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति ।
अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति भिक्खून् धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनु-
विलोकेत्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि —

२. “विगतथीनमिद्धो खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो । पटिभातु 25
तं, सारिपुत्त, भिक्खून् धम्मो कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं
आयमिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

R. 126

३. अथ खो भगवा चतुग्गुणं सङ्घाटि पञ्जापेत्वा दक्खिणेन पस्सेन सीहेत्थेय्यं कप्पेसि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठान-सञ्जं मनसि करित्वा । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - “आवुसो, भिक्खवे” ति ! “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 5 सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

४. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि ... सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मानुधम्म-प्पटिपत्ति नत्थि ... अण्णमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा
 10 दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि । सेय्यथापि, आवुसो, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरि-णाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि ... सोता-
 15 वधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मा-नुधम्मप्पटिपत्ति नत्थि ... अण्णमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

५. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी
 20 अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि ... सोतावधानं अत्थि ... धम्मधारणा अत्थि ... अत्थूपपरिक्खा अत्थि ... धम्मानुधम्म-प्पटिपत्ति अत्थि ... अण्णमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो परि-हानि । सेय्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
 25 वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु ... पे०... अण्णमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी” ति ।

६. अथ खो भगवा पञ्चद्वय आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि —
 “साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा नत्थि कुसलेसु
 धम्मेषु हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... पञ्ञा नत्थि ... विरियं नत्थि ...
 सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ...
 धम्मानुधम्मप्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेषु तस्स ५
 या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु
 नो बुद्धि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
 वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति
 आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि
 कुसलेसु धम्मेषु ... पे०... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स 10
 या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु
 नो बुद्धि ।

७. “यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु हिरी
 अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि ... सोतावधानं
 अत्थि ... धम्मधारणा अत्थि ... अत्थूपपरिक्खा अत्थि ... धम्मानुधम्म- 15
 प्पटिपत्ति अत्थि ... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा
 दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि ।
 सेय्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा
 आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति आरोह-
 परिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु 20
 धम्मेषु ... पे०... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा
 दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु नो
 परिहानी” ति ।

R. 129,
B. 358

६. पठमकथावत्सुसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पञ्छाभत्तं 25
 पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्टानसालायं सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकविहितं
 तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महा-
 मत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्यकथं सयनकथं
 मालाकथं गन्धकथं आतिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं

जनपदकथं इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं पुब्बपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इति भवाभवकथं इति वा ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसस्यं पटिसल्लाना बुद्धितो येन उपट्टानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
 5 निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “काय नुत्थ, भिक्खवे, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना सन्नपतिता, का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता” ति ?

“इध मयं, भन्ते, पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्टानसालाय सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकविहितं तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहराम, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं ... पे०... इति भवाभवकथं इति वा” ति ।

R. 129 10

३. “न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्दाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं, यं तुम्हे अनेकविहितं तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरेय्याथ, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महामत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्यकथं सयनकथं मालाकथं गन्धकथं जातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं
 15 इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं पुब्बपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इति भवाभवकथं इति वा ति ।

B. 359

४. “दसयिमानि, भिक्खवे, कथावत्थूनि । कतमानि दस ? अप्पिच्छकथा, सन्तुट्ठिकथा, पविवेककथा, असंसगगकथा, विरियारम्भकथा, सीलकथा, समाधिकथा, पञ्जाकथा, विमुत्तिकथा, विमुत्तिज्जाण-
 20 दस्सनकथा ति — इमानि खो, भिक्खवे, दम कथावत्थूनि ।

“इमेसं चे तुम्हे, भिक्खवे, दसन्नं कथावत्थूनं उपादायुपादाय कथं कथेय्याथ, इमेसं पि चन्दिमसुरियानं एवमहिद्धिकानं एवमहानुभावानं तेजसा तेजं परियादियेय्याथ, को पन वादो अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं” ति !

१०. दुतियकथावत्थुसुत्तं

- 25 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डकत्तस आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्टानसालाय सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकविहितं

तिरच्छानकथं अनुयुक्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महा-
मत्तकथं ... पे०... इतिभवाभवकथं इति वा ति ।

२. “दसयिमानि, भिक्खवे, पासंसानि ठानानि । कतमानि
दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च अप्पिच्छो होति, अप्पिच्छकथं
च भिक्खूनं कत्ता होति । ‘अप्पिच्छो भिक्खु अप्पिच्छकथं च भिक्खूनं
कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

R. 130

३. “अत्तना च सन्तुट्ठो होति, सन्तुट्ठिकथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘सन्तुट्ठो भिक्खु सन्तुट्ठिकथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंस-
मेतं ठानं ।

४. “अत्तना च पविवित्तो होति, पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘पविवित्तो भिक्खु पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं
ठानं ।

५. “अत्तना च असंसट्ठो होति, असंसट्ठकथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘असंसट्ठो भिक्खु असंसट्ठकथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं
ठानं ।

15

६. “अत्तना च आरद्धविरियो होति, विरियारम्भकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘आरद्धविरियो भिक्खु विरियारम्भकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

७. “अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं
कत्ता होति । ‘सीलसम्पन्नो भिक्खु सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता’
ति पासंसमेतं ठानं ।

B. 360

८. “अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘समाधिसम्पन्नो भिक्खु समाधिसम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

९. “अत्तना च पञ्जासम्पन्नो होति, पञ्जासम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘पञ्जासम्पन्नो भिक्खु पञ्जासम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

25

१०. “अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाकथं
च भिक्खूनं कत्ता होति । ‘विमुत्तिसम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिसम्पदाकथं
च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

30

११. “अत्तना च विमुत्तिआणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्ति-
आणदस्सनसम्पदाकथं च भिक्खून् कत्ता होति । ‘विमुत्तिआणदस्सन-
सम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिआणदस्सनसम्पदाकथं च भिक्खून् कत्ता’ ति
पासंसमेतं ठानं । इमानि खो, भिक्खवे, दस पासंसानि ठानानी” ति ।

यमकवन्धो सत्तमो ।

तत्सुद्धानं

R. 191 5

अविज्जा तण्हा निट्ठा च, अवचेच्च द्वे सुखानि च ।

नल्लकपाने’ द्वे वुत्ता, कथावत्थूपरे दुवे ति’ ॥

— ० —

८. आकङ्खवग्गो

१. आकङ्खसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 961 10

२. “सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा,
पातिमोक्खसंवरसंवुता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु
भयदस्साविनो, समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसु ।

३. “आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘सब्रह्मचारीनं पियो चस्सं
मनापो च गरु च भावनीयो चा’ ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्झत्तं
१५ चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्ज्ञानो विपस्सनाय समन्नागतो ब्रूहेता
सुञ्जागारानं ।

४. “आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘लाभी अस्सं चीवर-
पिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं’ ति, सीलेस्वेवस्स
परिपूरकारी अज्झत्तं चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्ज्ञानो विपस्सनाय
२० समन्नागतो ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

५. “आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘येसाहं परिभुजामि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं तेसं ते कारा

८

१-१. नल्लकपाने द्वे च वत्थुकथा अपरे द्वे — त्या० ।

महप्फला अस्तु महानिसंसा' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

६. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'ये मे पेता आत्ती सालोहिता कालङ्कता' पसन्नचित्ता अनुस्सरन्ति तेषं तं महप्फलं अस्स महानिसंसं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं । 5 R. 132

७. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'सन्तुट्ठो अस्सं इतरी-तरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

८. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'खमो अस्सं सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय ङंसमकसवातातपसिर्रिसपसम्पस्सानं, 10 दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं^१ खरानं^२ कटुकानं असातानं^३ अमनापानं पाणहरानं अधिवासक-जातिको अस्सं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

९. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'अरतिरतिसहो अस्सं, न च मं अरतिरति सहेय्य, उप्पन्नं अरतिरति अभिमुय्य अभिमुय्य विह- 15 रेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१०. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'भयभेरवसहो^४ अस्सं, न च मं भयभेरवो सहेय्य, उप्पन्नं भयभेरवं अभिमुय्य^५ अभिमुय्य^६ विह- 20 रेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं । B. 362

११. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'चतुन्नं ज्ञानानं आभि-चेतसिकानं विट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी 25 अकसिरलाभी' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१२. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमूर्ति पञ्जाविमूर्ति विट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्खत्वा 30 उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्झत्तं चेतोसमय-मनुयुतो अनिराकतज्ज्ञानो विपस्सनाय समन्नागतो ब्रूहेता सुञ्जागारानं । R. 133

१३. "सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा, पातिमोक्खसंवरसंवृता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु

१. कालकता - सी०, स्वा०, रो० । २. तिप्पानं - सी०, स्वा०, रो० । ३-१. कटुकानं सातानं - स्वा० । ४. भयभेरवं सहो - स्वा० । ५-५. अभिमुय्य - स्वा० ।

भयदस्साविनो, समादाय सिक्खय सिक्खापदेसू' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

२. कण्टकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं सम्बहुलेहि अभिञ्जातेहि अभिञ्जातेहि थेरेहि सावकेहि सद्धि -
5 आयस्मता च चालेन, आयस्मता च उपचालेन, आयस्मता च कुक्कुटेन,
आयस्मता च कळिम्भेन, आयस्मता च निकटेन, आयस्मता च कटि-
स्सहेन; अञ्जेहि च अभिञ्जातेहि अभिञ्जातेहि थेरेहि सावकेहि
सद्धि ।

२. तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
10 लिच्छवी भद्रेहि^१ भद्रेहि^१ यानेहि परपुराय^२ उच्चासदा महासदा महावनं
अञ्जोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो तेसं आयस्मन्तानं एतदहोसि
- "इमे खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी भद्रेहि भद्रेहि
यानेहि परपुराय उच्चासदा महासदा महावनं अञ्जोगाहन्ति भगवन्तं
दस्सनाय । 'सद्धकण्टका खो पन ज्ञाना' वुत्ता भगवता । यघ्नून मयं
B. 363 R. 134 15 येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमेय्याम । तत्थ मयं अप्पसदा
अप्पाकिण्णा^३ फासुं^४ विहरेय्यामा^५" ति । अथ खो ते आयस्मन्तो येन
गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमिसु; तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसदा
अप्पाकिण्णा फासुं विहरन्ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "कहं नु खो, भिक्खवे,
20 चालो, कहं उपचालो, कहं कुक्कुटो, कहं कळिम्भो, कहं निकटो, कहं
कटिस्सहो; कहं नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता" ति ?

४. "इध, भन्ते, तेसं आयस्मन्तानं एतदहोसि - 'इमे खो
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी भद्रेहि भद्रेहि यानेहि
परपुराय उच्चासदा महासदा महावनं अञ्जोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय
25 ... अप्पसदा अप्पाकिण्णा फासुं विहरेय्यामा' ति । अथ खो ते, भन्ते,

१. पालेन - स्या० । २. उपपालेन - स्या० । ३. कक्कटेन - सी०, स्या०, रो० ।

४. कळिम्भेन - सी० । ५. कटेन - सी० । ६-९. गदेहि - सी० । ७. वरपुराय - सी०,
रो०; परं पराय - स्या० । ८. अप्पाकिण्णा - सी०, स्या०, रो० । ९. फासु - स्या०, रो० ।

आयस्मन्तो येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्गमिसु । तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा फासुं विहरन्ती" ति ।

५. "साधु साधु, भिक्खवे, यथा ते महासावका सम्मा व्याकरमाना व्याकरेय्युं, 'सद्दकण्टका हि, भिक्खवे, ज्ञाना' वुत्ता मया ।

६. "दसयिमे, भिक्खवे, कण्टका । कतमे दस ? पविवेका- 5
रामस्स सङ्गणिकारामता कण्टको, असुभनिमित्तानुयोगं अनुयुत्तस्स सुभ-
निमित्तानुयोगो कण्टको, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारस्स विसूकदस्सनं कण्टको,
ब्रह्मचरियस्स मातुगामूपचारो' कण्टको, पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको, R. 135
दुतियस्स ज्ञानस्स वितक्कविचारा कण्टका, ततियस्स ज्ञानस्स पीति
कण्टको, चतुत्थस्स ज्ञानस्स अस्सासपस्सासो कण्टको, सञ्जावेदयित- 10
निरोधसमापत्तिया सञ्जा च वेदना च कण्टको रागो कण्टको दोसो
कण्टको मोहो कण्टको ।

७. "अकण्टका, भिक्खवे, विहरथ । निक्कण्टका, भिक्खवे, B. 364
विहरथ । अकण्टकनिक्कण्टका, भिक्खवे, विहरथ । अकण्टका, भिक्खवे,
अरहन्तो; निक्कण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो; अकण्टकनिक्कण्टका, 15
भिक्खवे, अरहन्तो" ति ।

३. इष्टवस्त्रसुतं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा 20
लोकस्मि । कतमे दस ? भोगा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि;
वण्णो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि; आरोग्यं इट्ठं कन्तं मनापं
दुल्लभं लोकस्मि; सीलं' इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; ब्रह्मचरियं
इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; मित्ता इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा
लोकस्मि; बाहुसच्चं इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; पञ्जा इट्ठा
कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा
लोकस्मि; सग्गा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि ।

२. "इमेसं' खो, भिक्खवे, दससं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं 25 R. 136
मनापानं दुल्लभानं लोकस्मि दस धम्मा परिपत्त्या - आलस्यं' अनुट्ठानं

१. मातुगामोपविचारो - सी०, रो०; मातुगामुपचारो - स्या० । २. सीलानि - रो० । ३. इमे - सी०, रो० । ४. आलस्यं - झी०, स्या०, रो० ।

भोगानं परिपन्थो, अमण्डना अविभूसना वण्णस्स परिपन्थो, असप्पाय-
किरिया आरोग्यस्स परिपन्थो, पापमित्ता सीलानं परिपन्थो, इन्द्रिय-
असंवरो ब्रह्मचरियस्स परिपन्थो, विसंवादना मित्तानं परिपन्थो, असज्जाय-
किरिया बाहुसच्चस्स परिपन्थो, असुस्सुसा अपरिपुच्छा पञ्जाय परि-
5 पन्थो, अननुयोगो अपच्चवेक्खणा धम्मानं परिपन्थो, मिच्छापटिपत्ति
सग्गानं परिपन्थो । इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकिस्मि इमे दस धम्मा परिपन्था ।

३. “इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकिस्मि दस धम्मा आहारा — उट्ठानं अनालस्यं भोगानं
10 आहारो, मण्डना विभूसना वण्णस्स आहारो, सप्पायकिरिया आरो-
ग्यस्स आहारो, कल्याणमित्ता सीलानं आहारो, इन्द्रियसंवरो ब्रह्म-
चरियस्स आहारो, अविसंवादना मित्तानं आहारो, सज्जायकिरिया
बाहुसच्चस्स आहारो, सुस्सुसा^१ परिपुच्छा पञ्जाय आहारो, अनुयोगो
B. 365 पच्चवेक्खना धम्मानं आहारो, सम्मापटिपत्ति सग्गानं आहारो ।
15 इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं
लोकिस्मि इमे दस धम्मा आहारा” ति ।

४. वड्डिसुत्तं

“ 137

१. “दसहि, भिक्खवे, वड्डीहि वड्डमानो अरियसावको अरि-
याय वड्डिया वड्डति, सारादायी च होति वरादायी^१ कायस्स । कतमेहि
दसहि ? खेत्तवत्थूहि वड्डति, धनधञ्जेन वड्डति, पुत्तदारोहि वड्डति,
20 दासकम्मकरपोरिसेहि वड्डति, चतुप्पदेहि वड्डति, सट्ठाया वड्डति, सीलेन
वड्डति, सुतेन वड्डति, चागेन वड्डति, पञ्जाय वड्डति — इमेहि खो, भिक्खवे,
दसहि वड्डीहि वड्डमानो अरियसावको अरियाय वड्डिया वड्डति, सारा-
दायी च होति वरादायी कायस्सा ति ।

“धनेन धञ्जेन च योष वड्डति ,
25 पुत्तेहि दारोहि चतुप्पदेहि च ।
स भोगवा होति यसस्सि पूजितो ,
जातीहि मित्तेहि अथो पि राजुभि ॥

“सद्धाय सीलेन च योधं बहुति,
पञ्जाय चागेन सुतेन चूभयं ।
सो तादिसो सप्पुरिसो विचक्खणो,
दिट्ठेव धम्मे उभयेन वहुती” ति ।।

५. मिगसालासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ- ५
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मिगसाला 10
उपासिका आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच —

२. “कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो R. 138
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी होति” B. 366
आराचारी विरतो मेयुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याक्तो — 15
‘सकदागामिपत्तो’ तुसितं कायं उपपन्नो’ ति । पितामहो मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता
व्याक्तो — ‘सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो’ ति ।

“कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका 20
भविस्सन्ति अभिसम्परायं” ति ?

“एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याक्तं” ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय निवेसने
पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा आनन्दो
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 25
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो आयस्मा
आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

१. कर्षकथा — स्या०, रो० । २. अहोसि — सी०, स्या०, रो० । ३. सकदागामी सत्तो —
सी०, स्या०, रो० । ४. वेत्ता पियो — सी०, रो०; पितु पियो — स्या० ।

४. “इषाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चान्ते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
- 5 निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच — ‘कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेधुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो
- 10 सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । पितामहो मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो — सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं’ ति ?
- 15 एवं वुत्ते अहं, भन्ते, मिगसालं उपासिकं एतदवोचं — ‘एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याकतं’ ति ।

५. “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अभ्यत्ता अम्मका’ अम्मकपञ्जा’, के च पुरिसपुग्गलपरोपरिये जाणे ?

- “दसयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोक्स्मि ।
- 20 कतमे दस ? इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो^१ दुस्सीलो होति । तं च चेतो-विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति, यत्थस्स तं दुस्सील्यं^२ अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय;
- 25 हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

६. “इष पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति । तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि

R. 140

१-१. अम्बका अम्बकपञ्जा - सी०, रो०; अम्बका अम्बकपञ्जा - स्था० । २. म० पोत्थके नत्थि । ३. दुस्सिल्यं - म० ।

कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं^१ होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति ।
सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामी
येव होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स’ पि तेव धम्मा,
अपरस्स’ पि तेव धम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो’ ति ? 5
तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

“तत्रानन्द, ख्वायं^२ पुगगलो दुस्सीलो होति । तं च चेतो-
विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं
निरुज्झति । तस्स सबनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति,
दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, 10
पुगगलो अमुना पुरिमेन पुगगलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च ।
तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुगगलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं
को जानेय्य, अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुगगलेसु
पमाणिका अहुवत्थ, मा पुगगलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्जति^३ हानन्द, B. 368
पुगगलेसु^४ पमाणं गण्हन्तो । अहं^५ वा, आनन्द, पुगगलेसु पमाणं गण्हेय्यं 15
यो वा पनस्स मादिसो ।

७. “इध पनानन्द, एकच्चो पुगगलो सीलवा होति । तं
च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं सीलं
अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सबनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि
अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न 20
लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय;
हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

८. “इध पनानन्द, एकच्चो पुगगलो सीलवा होति । तं च
चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं सीलं अपरि-
सेसं निरुज्झति । तस्स सबनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, 25
दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स
भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो
हानगामी ।

१. पुप्पटिविद्धं — स्या०, रो० । २. इमिस्सा — सी०; इमस्सा — स्या०, रो० ।
३. अपरस्सा — सी०; अपरस्सा — स्या०, रो० । ४. ख्वायं — सी० । ५. कहञ्चि — सी०;
मञ्जति — स्या० । ६. पुगगलो पुगगलेसु — सी०, स्या०, रो० । ७-७. अहञ्जानाद — सी०,
स्या०, रो० ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ... पे०... अहं वा, आनन्द, पुग्लेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

६. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्लो तिब्बरागो होति । तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स सो रागो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१०. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्लो तिब्बरागो होति । तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स सो रागो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

११. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्लो कोधनो होति । तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स सो कोधो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१२. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्लो कोधनो होति । तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स सो कोधो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ... पे०... अहं वा, आनन्द, पुग्लेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

१३. “इष पनानन्द, एकच्चो पुगगलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; 5 हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१४. “इष पनानन्द, एकच्चो पुगगलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो 10 R. 149 कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । 15

“तत्रानन्द, व्यायं पुगगलो उद्धतो होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुगगलो अमुना पुरिभेन पुगगलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स 20 हेतु ? इमं हानन्द, पुगगलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्जत्र तथागतं ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुगगलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुगगलेसु पमाणं गण्हत्थ । खञ्जति हानन्द, पुगगलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुगगलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो । 25

“का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका अम्मकपञ्जा, के च पुरिसपुगगलपरोपरिये आणे ! इमे खो, आनन्द, दस पुगगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

१५. “यथारूपेण, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि यथारूपेण सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स, नयिष पुराणो इसि- 30

R. 144

दत्तस्स गतिं पि अञ्जस्स । यथारूपाय चानन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि तथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स, नयिष इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो^१ एकङ्गहीना^२ ति ।

६. तयोधम्मसुत्तं

१. “तयोमे^३, भिक्खवे, धम्मा लोके न संविज्जेय्यं, न तथागतो लोके उप्पज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिब्बेय्य” । कतमे तयो ? जाति च, जरा च, मरणं च — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा लोके न संविज्जेय्यं, न तथागतो लोके उप्पज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिब्बेय्य ।
- १० यस्मा च खो, भिक्खवे, इमे तयो धम्मा लोके संविज्जन्ति तस्मा तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो, तस्मा तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिब्बति^४ ।

B. 371

२. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं । कतमे तयो ? रागं अप्पहाय, दोसं अप्पहाय,
- १५ मोहं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं ।

३. “तयोमे भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । कतमे तयो ? सक्कायदिट्ठि अप्पहाय, विचिकिच्छं अप्पहाय, सीलब्बतपरामासं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो
- २० धम्मे अप्पहाय अभब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं ।

R. 145

४. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं । कतमे तयो ? अयोनिसो मनसिकारं अप्पहाय, कुम्मगगसेवनं अप्पहाय, चेतसो लीनत्तं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो सक्कायदिट्ठि
- २५ पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं ।

५. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मगगसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । कतमे तयो ?

१. उभतो — सी०, स्या०, रो० । २. एकन्तहीना — स्या० । ३. तयो — सी०, रो० । ४. दिप्पेय्य — सी०, रो०; दीपेय्य — स्या० । ५. दिप्पति — सी०, स्या०, रो० ।

मुट्टसच्चं अप्पहाय, असम्पज्झं अप्पहाय, चेतसो विक्खेपं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।

६. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो मुट्टसच्चं पहातुं असम्पज्झं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । कतमे तयो ? अरियानं 5
अदस्सनकम्यतं अप्पहाय, अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं अप्पहाय, उपा-
रम्भचित्तं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो
मुट्टसच्चं पहातुं असम्पज्झं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं ।

७. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरियानं अदस्सन-
कम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्तं पहातुं । 10
कतमे तयो ? उट्ठच्चं अप्पहाय, असंवरं अप्पहाय, दुस्सील्यं अप्पहाय —
इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं
पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्तं पहातुं ।

B. 372

८. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो उट्ठच्चं पहातुं
असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । कतमे तयो ? अस्सद्वियं अप्पहाय, 15
अवदञ्जुतं अप्पहाय, कोसज्जं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे
अप्पहाय अभब्बो उट्ठच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं ।

R. 146

९. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अस्सद्वियं पहातुं
अवदञ्जुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं । कतमे तयो ? अनादरियं अप्प-
हाय, दोवचस्सतं अप्पहाय, पापमित्तं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, 20
तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अस्सद्वियं पहातुं अवदञ्जुतं पहातुं कोसज्जं
पहातुं ।

१०. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनादरियं
पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्तं पहातुं । कतमे तयो ? अहिरिकं
अप्पहाय, अनोत्तापं अप्पहाय, पमादं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, 25
तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं
पापमित्तं पहातुं ।

११. “अहिरिकोयं, भिक्खवे, अनोत्तापी^३ पमत्तो होति । सो
पमत्तो समानो अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्तं

१. अरियधम्मं — स्वा०, रो० । २. अदस्सनकम्यतं — रो० । ३. अनोत्तापी — सी०,
स्वा०, रो० ।

- पहातुं । सो पापमित्तो समानो अभव्वो अस्सद्वियं पहातुं अबदञ्जुतं
 पहातुं कोसज्जं पहातुं । सो कुसीतो समानो अभव्वो उद्धच्चं पहातुं
 असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । सो दुस्सीलो समानो अभव्वो अरियानं
 अदस्सनकम्यत्तं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यत्तं पहातुं उपारम्भचित्तत्तं
 5 पहातुं । सो उपारम्भचित्तो समानो अभव्वो मुटुसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं
 R. 147 पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । सो विक्खित्तचित्तो समानो अभव्वो
 अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मगसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।
 सो लीनचित्तो समानो अभव्वो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं
 सीलव्वतपरामासं पहातुं । सो विचिकिच्छो समानो अभव्वो रागं
 B. 373 10 पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । सो रागं अप्पहाय दोसं अप्पहाय मोहं
 अप्पहाय अभव्वो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं ।

१२. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो जातिं पहातुं जरं
 पहातुं मरणं पहातुं । कतमे तयो ? रागं पहाय, दोसं पहाय, मोहं
 पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो जातिं पहातुं जरं
 15 पहातुं मरणं पहातुं ।

१३. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो रागं पहातुं दोसं
 पहातुं मोहं पहातुं । कतमे तयो ? सक्कायदिट्ठि पहाय, विचिकिच्छं
 पहाय, सीलव्वतपरामासं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय
 भव्वो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं ।

20 १४. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो सक्कायदिट्ठि पहातुं
 विचिकिच्छं पहातुं सीलव्वतपरामासं पहातुं । कतमे तयो ? अयोनिसो
 मनसिकारं पहाय, कुम्मगसेवनं पहाय, चेतसो लीनत्तं पहाय — इमे खो,
 भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं
 सीलव्वतपरामासं पहातुं ।

25 १५. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अयोनिसो मनसिकारं
 पहातुं कुम्मगसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । कतमे तयो ?
 मुटुसच्चं पहाय, असम्पजञ्जं पहाय, चेतसो विक्खेपं पहाय — इमे खो,
 भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग-
 सेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।

१६. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । कतमे तयो ? अरियाणं अदस्सनकम्म्यतं पहाय, अरियधम्मस्स असोतुकम्म्यतं पहाय, उपारम्भ-चित्ततं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं ।

R. 148

१७. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरियाणं अदस्सन-कम्म्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्म्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? उद्वच्चं पहाय, असंवरं पहाय, दुस्सील्यं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अरियाणं अदस्सनकम्म्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्म्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं ।

B. 374

१८. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो उद्वच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । कतमे तयो ? अस्सद्धियं पहाय, अव-दञ्चुतं पहाय, कोसज्जं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो उद्वच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं ।

10

१९. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्चुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं । कतमे तयो ? अनादरियं पहाय, दोवचस्सतं पहाय, पापमित्ततं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्चुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं ।

15

२०. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? अहिरिकं पहाय, अनोत्तप्पं पहाय, पमादं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं ।

20

२१. “हिरिमायं^१, भिक्खवे, ओत्तापी अप्पमत्तो होति । सो अप्पमत्तो समानो भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । सो कल्याणमित्तो समानो भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्चुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं । सो आरद्धविरियो समानो भब्बो उद्वच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । सो सीलवा समानो भब्बो अरियाणं अदस्सनकम्म्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्म्यतं पहातुं उपारम्भ-चित्ततं पहातुं । सो अनुपारम्भचित्तो समानो भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं

25 R. 149

१. हिरिमायं — सी०, स्वा०, रो० ।

असम्पजञ्चं पहातुं चेतसो विक्खवे पहातुं । सो अविक्खित्तचित्तो
 समानो भब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो
 लीनत्तं पहातुं । सो अलीनचित्तो समानो भब्बो सक्कायदिट्ठि पहातुं
 विचिकिच्छं पहातुं सीलव्वतपरामासं पहातुं । सो अविचिकिच्छो समानो
 B. 375 ५ भब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । सो रागं पहाय दोसं पहाय
 मोहं पहाय भब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं” ति ।

७. काकमुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, असद्वम्मेहि समन्नागतो काको । कतमेहि
 दसहि ? धंसी च, पगब्भो च, तित्तिणो^१ च, महग्घसो च, लुद्धो च,
 अकारुणिको च, दुब्बलो च, ओरविता^२ च, मुट्ठस्सति च, नेचयिको^३ च –
 10 इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्वम्मेहि समन्नागतो काको । एवमेव
 खो, भिक्खवे, दसहि असद्वम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खु । कतमेहि
 दसहि ? धंसी च, पगब्भो च, तित्तिणो च, महग्घसो च, लुद्धो च,
 अकारुणिको^४ च, दुब्बलो च, ओरविता च, मुट्ठस्सति च, नेचयिको च –
 इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्वम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खू” ति ।

८. निगण्ठमुत्तं

R. 150 15 १. “दसहि, भिक्खवे, असद्वम्मेहि समन्नागता निगण्ठा ।
 कतमेहि दसहि ? अस्सढा, भिक्खवे, निगण्ठा; दुस्सीला, भिक्खवे,
 निगण्ठा; अहिरिका, भिक्खवे, निगण्ठा; अनोत्तप्पिनो, भिक्खवे, निगण्ठा;
 असप्पुरिससम्भत्तिनो, भिक्खवे, निगण्ठा; अत्तुक्कंसकपरवम्भका,
 भिक्खवे, निगण्ठा; सन्दिट्ठिपरामासा^५ आधानग्गाही^६ दुप्पट्ठिनिस्सगिणो,
 20 भिक्खवे, निगण्ठा; कुहका, भिक्खवे, निगण्ठा; पापिच्छा, भिक्खवे,
 निगण्ठा; पापमित्ता^७, भिक्खवे, निगण्ठा – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
 असद्वम्मेहि समन्नागता निगण्ठा” ति ।

१ तित्तिनो – सी० । २ ओरवी – स्या० । ३ नेचयिको – सी० । ४ अका
 अकारुणिको – सी० । ५ परामासि – स्या० । ६ अषानगाहि – स्या०; आषानगाहि –
 रो० । ७ भिच्छादिट्ठिका – सी०, स्या०, रो० ।

६. आघातवत्थुसुतं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, आघातवत्थूनि । कतमानि दस ?
 ‘अनत्थं मे अचरी’ ति आघातं बन्धति; ‘अनत्थं मे चरती’ ति आघातं
 बन्धति; ‘अनत्थं मे चरिस्सती’ ति आघातं बन्धति; ‘पियस्स मे मनापस्स
 अनत्थं अचरी’ ति ...पे०... अनत्थं चरती ति ...पे०... अनत्थं चरिस्सती
 ति आघातं बन्धति, ‘अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरी’ ति ...पे०...
 अत्थं चरती ति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आघातं बन्धति; अट्टाने
 च कुप्पति — इमानि खो, भिक्खवे, दस आघातवत्थूनी” ति ।

B. 376

१०. आघातपटिविनयसुतं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, आघातपटिविनया । कतमे दस ?
 ‘अनत्थं मे अचरि, तं कुतेत्थ लब्भा’ ति आघातं पटिविनेति, ‘अनत्थं
 मे चरति, तं कुतेत्थ लब्भा’ ति आघातं पटिविनेति, ‘अनत्थं मे चरिस्सति,
 तं कुतेत्थ लब्भा’ ति आघातं पटिविनेति, पियस्स मे मनापस्स अनत्थं
 अचरि ...पे०... चरति ...पे०... चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं
 पटिविनेति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति
 ...पे०... अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं पटिविनेति, अट्टाने
 च न कुप्पति — इमे खो, भिक्खवे, दस आघातपटिविनया” ति ।

R. 151

10

15

आकङ्खवणो अट्टमो ।

तत्सुहार्त्तं

आकङ्खो कण्टको इट्ठा, वड्ढि च मिगसालाय^१ ।तयो^१ धम्मा च^२ काको च, निगण्ठा^३ द्वे च आघाता ति^३ ॥

६. थेरवग्गो

१. वाहनसुतं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गङ्गराय पोक्खरणिंया
 तीरे । अथ खो आयस्मा वाहनो^४ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-

१. मिगसालया — सी०; मिगसालय — स्या०, रो० । २-२. अमब्बो चेष — सी०,
 स्या०, रो० । ३-३. ० द्वेवत्थुनी ति — सी०; निगन्धा दस वत्थुनि — स्या०; ० द्वे च
 वत्थुनी ति — रो० । ४. वाहनो — सी०, रो०; वाहनो — स्या० ।

मित्रा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा वाहनो भगवन्तं एतदवोच -

२. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो
विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन^१ चेतसा विहरती” ति ?

R. 152 8

३. “दसहि खो, वाहन, धम्मेहि तथागतो निस्सटो^२ विसंयुत्तो
विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । कतमेहि दसहि ? रूपेण
खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन

B. 377

चेतसा विहरति, वेदनाय खो, वाहन ... पे० ... सञ्जाय खो, वाहन,
... सङ्गारेहि खो, वाहन ... विञ्जाणेन खो, वाहन ... जातिया खो,

10

वाहन ... जराय खो, वाहन ... मरणेन खो, वाहन ... दुक्खेहि खो,
वाहन ... किलेसेहि खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो

विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । सेय्यथापि, वाहन, उप्पलं वा पदुमं
वा पुण्डरीकं वा उदके जातं उदके संवहुं उदका पच्चुग्गम्म^३ ठितं^३ अनुप-

15

नित्तं उदकेन; एवमेव खो, वाहन, इमेहि दसहि धम्मेहि तथागतो
निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरती” ति ।

२. आनन्दसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्रा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं^४
खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच -

२. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अस्सट्ठो समानो इमस्मिं धम्मविनये
वुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

३. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘दुस्सीलो समानो इमस्मिं धम्म-
विनये बुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

४. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अप्पस्सुतो समानो इमस्मिं धम्म-
विनये बुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

25

५. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘दुब्बचो’ समानो इमस्मिं धम्मविनये
बुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

R. 153

१. विमरियादीकतेन - सी०, स्या०, रो० । २. निस्सटो - सी० । ३-३. अणु-
गम्म सिद्धि - सी०, स्या०, रो० । ४. निसिन्नो - रो० । ५. दुब्बच्चो - स्या०, रो० ।

६. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘पापमित्तो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

७. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘कुसीतो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

८. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘मुट्ठस्सति समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ५

९. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘असन्तुट्ठो समानो इमस्मिं धम्म- विनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । B. 378

१०. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘पापिच्छो समानो इमस्मिं धम्म- विनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । 10

११. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘मिच्छादिट्ठिको समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

“सो वतानन्द, भिक्खु ‘इमेहि दसहि धम्मेहि समन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

१२. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सद्धो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । 15

१३. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सीलवा समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१४. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘बहुस्सुतो सुतधरो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । 20

१५. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सुवचो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१६. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘कल्याणमित्तो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१७. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘आरद्धविरियो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । 25

१८. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘उपट्ठितस्सति’ समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । R. 154

१६. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘सन्तुद्धो समानो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

२०. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘अप्पिच्छो समानो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

B. 379 5

२१. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘सम्मादिट्ठिको समानो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

“सो वतानन्द, भिक्षु ‘इमेहि दसहि धम्मोहि समन्नागतो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

३. पुण्णियसुत्तं

10 १. अथ खो आयस्मा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच —

२. “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति अप्पेकदा नप्पटिभाती” ति ?

15 ३. “सद्धो च, पुण्णिय, भिक्षु होति, नो च उपसङ्कमिता; नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्षु सद्धो च होति उपसङ्कमिता च, एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

४. “सद्धो च, पुण्णिय, भिक्षु होति उपसङ्कमिता च, नो च पयिरुपासिता ...पे०... पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परि-
20 पुच्छिता च, नो च ओहितसोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो’ च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं धारेति ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति ... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति
R. 155 नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति ... अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च
25 कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^१ अत्यस्स विञ्जापनिया ... कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय

१. अहितसोतो — सी०, रो० । २. अनेलगलाय — सी० ।

अनेलगळाय अत्थस्स विज्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं, नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

५. “यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च, पयिरुपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, 5 सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थ-मज्जाय धम्ममज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं — एवं तथागतं धम्मदेसना पटि- 10 भाति । इमेहि खो, पुण्णिय, दसहि धम्मेहि समन्नागता एकन्तपटिभाना’ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

B. 380

४. व्याकरणसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच — 15

२. “इधावुसो, भिक्खु अज्झं व्याकरोति — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्त- 20 कुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुज्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्त- कुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुज्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं आपज्जति अनयं आप- 25 ज्जति व्यसनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

R. 156

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति- कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च 25 मनसि करोति — ‘किं नु खो अयमायस्मा अज्झं व्याकरोति — खीणा

१. एकन्तपटिभानं — सी०; एकन्तं — स्था०; एकन्तं पटिभानं — रो० ।
२. पटिभाती — स्था० । ३. इरिणं — सी०; इरणं — स्था०; इरिणं — रो० । ४. विचिनं — सी०, रो० । ५. व्यसनं — सी०, रो० । ६. अनयव्यसनं — सी०, रो० ।

जाति, वृत्तितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यस्ताया त्ति पजानामी' ति ?

४. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
B. 381 5 पजानात्ति - 'कोधनो खो अयमायस्मा'; कोधपरियुद्धितेन चेतसा
बहुलं विहरति । कोधपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

'उपनाही खो पन अयमायस्मा; उपनाहपरियुद्धितेन चेतसा
बहुलं विहरति । उपनाहपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
10 परिहानमेतं ।

'मक्खी खो पन अयमायस्मा; मक्खपरियुद्धितेन चेतसा बहुलं
विहरति । मक्खपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

'पळासी खो पन अयमायस्मा; पळासपरियुद्धितेन चेतसा बहुलं
15 विहरति । पळासपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

'इस्सुकी खो पन अयमायस्मा; इस्सापरियुद्धितेन चेतसा बहुलं
विहरति । इस्सापरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

20 'मच्छेरी खो पन अयमायस्मा; मच्छेरपरियुद्धितेन चेतसा
R. 157 बहुलं विहरति । मच्छेरपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-
विनये परिहानमेतं ।

'सठो खो पन अयमायस्मा, साठेय्यपरियुद्धितेन चेतसा बहुलं
विहरति । साठेय्यपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
25 परिहानमेतं ।

'मायावी खो पन अयमायस्मा; मायापरियुद्धितेन चेतसा बहुलं
विहरति । मायापरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

'पापिच्छो खो पन अयमायस्मा; इच्छापरियुद्धितेन चेतसा

बहूंसं विहरति । इच्छापारियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत्तं ।

‘सति’ खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा बोसानं आपन्नो । अन्तरा बोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत्तं ।

B. 382

5

५. “सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेत्तं विज्जती” ति ।

५. कत्थीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सहजातियं । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच —

10

२. “इधावुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु — ‘अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं दुतियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं ततियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं चतुत्थं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं विज्जाणञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं नेवसञ्जानासञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पी’ ति ।

15

R. 158

20

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुज्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुज्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं^१ आपज्जति अनयं आपज्जति व्यसनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

25

१. मुट्ठस्सति — सी०, स्या०, रो० । २. विजिनं — सी०, रो० ।

B. 383

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
मनसि करोति - “किं नु खो अयमायस्मा कल्पी होति विकल्पी अधि-
गमेसु - अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि ... पे०... अहं
५ सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि बुद्धहामि पी’ ति ।

५. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति - “दीघरत्तं खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्दकारी सबलकारी
कम्मासकारी न सन्ततकारी’ न सन्ततवृत्ति सीलेसु । दुस्सीलो खो
१० अयमायस्मा । दुस्सील्यं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहान-
मेतं ।

‘अस्सद्धो खो पन अयमायस्मा; अस्सद्धियं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- ‘अप्पस्सुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारी; अप्पसच्चं खो
R. 159 १५ पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘दुब्बच्चो’ खो पन अयमायस्मा; दीवच्चस्सता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्तता खो पन तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- २० ‘कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘मुट्ठस्सति खो पन अयमायस्मा; मुट्ठसच्चं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- ‘कुहको खो पन अयमायस्मा; कोहज्जं खो पन तथागत-
२५ प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘दुब्भरो खो पन अयमायस्मा; दुब्भरता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- ‘दुप्पज्जो खो पन अयमायस्मा; दुप्पज्जता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं’ ।
B. 384

६. “सेय्यथापि, आवुसो, सहायको सहायकं एवं वदय्य - ‘यदा
३०

ते, सम्म, धनेन धनकरणीयं अस्स, याचेय्यासि' मं धनं । दस्सामि ते धनं' ति । सो किञ्चिदेव' धनकरणीये समुप्पन्ने सहायको सहायकं एवं वदेय्य — 'अत्थो मे, सम्म, धनेन । देहि मे धनं' ति । सो एवं वदेय्य — 'तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — 'अलिकं मं, सम्म, अवच; तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य — 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं' अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — 'अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य — 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — 'अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य — 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । अपि च अहमेव उम्मादं पापुणि चेतसो विपरियायं' ति ।

“एवमेव लो, आवुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु — अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं दुतियं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं ततियं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं चतुत्थं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं विञ्जानञ्चायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं नेवसञ्जानासञ्चायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि बुद्धहामि पी' ति ।

७. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिन् अपज्जति अनयं आपज्जति व्यसनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

८. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो

१. याचित्ससि — सी०, रो०; पवेवेय्याधि — स्या० । २. किस्मिञ्चिदेव — सी०, स्या०, रो० । ३. न तुच्छकं — सी० । ४. विपिनं — सी०; विजिनं — रो० ।

परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति - 'किं नु खो अयमायस्मा कल्थी होति विकल्थी अधि-
गमेसु - अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि ... पे०... अहं सञ्जावेदयित-
निरोधं समापज्जामि पि बुद्धुहामि पी' ति ।

5 ६. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तपरियायकुसलो चेतसा चेतो परिच्च पजानाति - 'दीघरत्तं
B. 161 खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्दकारी सबलकारी कम्मासकारी, न
सन्ततकारी न सन्ततवुत्ति सीलेसु । दुस्सीलो खो अयमायस्मा; दुस्सील्यं
खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

10 'अस्सद्धो खो पन अयमायस्मा; अस्सद्धियं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'अप्पसुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारो; अप्पसच्चं खो
पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

15 'दुब्बचो खो पन अयमायस्मा; दोवचस्सता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्तता खो पन तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

20 'मुटुस्सति खो पन अयमायस्मा; मुटुसच्चं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुहको खो पन अयमायस्मा; कोहज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 386 'दुब्भरो खो पन अयमायस्मा; दुब्भरता खो पन तथागत-
25 प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'दुपज्जो खो पन अयमायस्मा; दुपज्जता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

१०. "सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मि
धम्मविनये बुद्धि विरुब्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।
30 सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे पहाय इमस्मि धम्मविनये बुद्धि
विरुब्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

६. अधिमानसुतं

१. एकं समयं आयस्मा महाकस्सपो राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा महाकस्सपो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकस्सपस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकस्सपो एतदवोच —

R. 162

२. “इधावुसो, भिक्खु अञ्जं व्याकरोति — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिन्तं आपज्जति अनयं आपज्जति व्यसनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

10

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति — ‘किं नु खो अयमायस्मा अञ्जं व्याकरोति — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

15

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति — ‘अधिमानिको खो अयमायस्मा अधिमानसच्चो, अप्पत्ते पत्तसञ्जी, अकते कतसञ्जी, अनधिगते अधिगतसञ्जी । अधिमानेन अञ्जं व्याकरोति — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

B. 387

20

५. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति — ‘किं नु खो अयमायस्मा निस्साय अधिमानिको अधिमानसच्चो, अप्पत्ते पत्तसञ्जी, अकते कतसञ्जी, अनधिगते अधिगतसञ्जी । अधिमानेन अञ्जं व्याकरोति — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

R. 163

६. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति - 'बहुस्सुतो खो पन अयमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते
धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्य-
५ ऊजनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा
बहुस्सुता^१ होन्ति धाता^२ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया
सुप्पटिविद्धा । तस्मा अयमायस्मा अधिमानिको अधिमानसच्चो, अप्पस्से
पत्तसञ्जी, अकते कतसञ्जी, अनधिगते अधिगतसञ्जी । अधिमानेन
अऊजं व्याकरोति - खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,
१० नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

७. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति - 'अभिज्झालु खो पन अयमायस्मा; अभिज्झापरियुट्ठितेन
चेतसा बहुलं विहरति । अभिज्झापरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते
१५ धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 388

'व्यापन्नो^३ खो पन अयमायस्मा; व्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा
बहुलं विहरति । व्यापादपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

- 'थीनमिद्धो^४ खो पन अयमायस्मा; थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा
२० बहुलं विहरति । थीनमिद्धपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-
विनये परिहानमेतं ।

'उद्धतो खो पन अयमायस्मा; उद्धच्चपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं
विहरति । उद्धच्चपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

- २५ 'विचिकिच्छो खो पन अयमायस्मा; विचिकिच्छापरियुट्ठितेन
चेतसा बहुलं विहरति । विचिकिच्छापरियुट्ठानं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कम्मरामो खो पन अयमायस्मा कम्मरतो कम्मरामतं अनुयुत्तो ।
कम्मरामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

R. 164

१-१. बहुस्सुता वता - सी०, स्या०, रो० । २. व्यापादो - सी०, रो० । ३. थिन-
मिद्धो - य० ।

‘भस्सारामो खो पन अयमायस्मा भस्सरतो भस्सारमतं अनुयुत्तो । भस्सारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘निहारामो खो पन अयमायस्मा निहारतो निहारामतं अनुयुत्तो । निहारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सङ्गणिकारामो खो पन अयमायस्मा सङ्गणिकरतो सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो । सङ्गणिकारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सत्ति’ खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसैसाधिगमेन अन्तरा बोसानं आपन्नो । अन्तरा बोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

८. “सो बतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं धम्मविनये बुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । सो बतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये बुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

B. 589

७. नप्पियसुतं

१. तत्र खो भगवा कालङ्कतं^१ भिक्खुं^२ आरब्ध भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “इध, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति, अधिकरणसमयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति अधिकरणसमयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय^३ न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति, सिक्खाकामस्स^४ न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति सिक्खाकामस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

R. 165

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति, इच्छाविनयस्स

25

१. सङ्गणिकारतो — स्या०, रो० । २. मुटुस्सति — सी०, स्या०, रो० । ३-४. कलन्धक० — सी०; काळक० — स्या०; कालक० — रो० । ४ गरुताय — सी०, रो० । ५. सिक्खा-समादानस्स — सी०, स्या०, रो० ।

न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति इच्छाविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति, कोधविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति कोधविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति, मक्खविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति मक्खविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न साम-
१० नञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

B. 390

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सठो होति, साठेय्यविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सठो होति साठेय्यविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

R. 166 20

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मायावी होति, मायाविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु मायावी होति मायाविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं न निसामकजातिको” होति, धम्मनिसन्तिया न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं न निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति, पटिसल्लानस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति पटिसल्लानस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गहताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सब्बहाचारीनं न पटिसन्थारको होति, पटिसन्थारकस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे,

भिक्षु सन्नह्यचारीनं न पटिसन्धारको होति पटिसन्धारकस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

१२. “एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मं सन्नह्यचारी सक्करेय्यं गरं करेय्यं मानेय्यं पूजेय्यं’ ति, अथ खो नं सन्नह्यचारी न चेव सक्करोन्ति न गरं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू सन्नह्यचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति ।

१३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, अस्सल्लुङ्कुस्स’ किञ्चा पि एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मं मनुस्सा आजानीयट्ठाने ठपेय्यं, आजानीय-भोजनं च भोजेय्यं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्यं’ ति, अथ खो नं मनुस्सा न चेव आजानीयट्ठाने ठपेन्ति न च आजानीयभोजनं भोजेन्ति न च आजानीयपरिमज्जनं परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वड्ढेय्यानि अप्पहीनानि समनुपस्सन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मं सन्नह्यचारी सक्करेय्यं गरं करेय्यं मानेय्यं पूजेय्यं’ ति, अथ खो नं सन्नह्यचारी न चेव सक्करोन्ति न गरं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू सन्नह्यचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति ।

B. 391

R. 167

20

१४. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति, अधिकरणसमयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति अधिकरणसमयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

१५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति, सिक्खाकामस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति सिक्खाकामस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

25

१. गरं — सी०, स्या०, रो० । २. अस्सल्लुङ्कुस्स — सी०, रो०; अस्समूळ्हकस्स — स्या० ।

१६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो होति, इच्छा-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो होति
इच्छाविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय
संवत्तति ।

5 १७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोधनो होति, कोध-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोधनो होति कोध-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

१८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति, मक्ख-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति मक्ख-
10 विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

R 168 १९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति, साठेय्य-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति साठेय्य-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे० . एकीभावाय संवत्तति ।

B. 392 २०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति, माया-
15 विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति माया-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे० .. एकीभावाय संवत्तति ।

२१. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं निसामकजातिको
होति, धम्मनिसन्तिया वण्णवादी । य पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं
निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया वण्णवादी, अयं पि धम्मो
20 ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति, पटि-
सल्लानस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति
पटिसल्लानस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्नह्याचारीनं पटिसन्धारको
25 होति, पटिसन्धारकस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सन्नह्याचारीनं
पटिसन्धारको होति पटिसन्धारकस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियत्ताय
गह्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

२४. “एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं इच्छा
उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मं सन्नह्याचारी सक्करेय्युं गहं करेय्युं मानेय्युं
30 पूजेय्युं’ ति, अथ खो नं सन्नह्याचारी सक्करोन्ति गहं करोन्ति मानेन्ति

पूजन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू सन्नह्माचारी ते पापके अकुसले धम्मे पहीने समनुपस्सन्ति ।

२५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, भद्दस्स अस्साजानीयस्स किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मं मनुस्सा आजानीयट्ठाने ठपेय्युं, आजानीयभोजनं च भोजेय्युं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्युं’ ति, 5
अथ खो नं मनुस्सा आजानीयट्ठाने च ठपेन्ति आजानीयभोजनं च भोजेन्ति 5
आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि बङ्केय्यानि पहीनानि समनुपस्सन्ति ।

R. 169

“एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं 10
इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मं सन्नह्माचारी सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं’ ति, अथ खो नं सन्नह्माचारी सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू सन्नह्माचारी ते पापके अकुसले धम्मे पहीने समनुपस्सन्ती” ति ।

८. अवकोसकमुत्तं

१. “यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अवकोसकपरिभासको अरियूप- 15 B. 393
वादी’ सन्नह्माचारीनं ठानमेतं’ अवकासो’ यं सो दसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं निगच्छेय्य’ । कतमेसं दसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधि-
गता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति’, सद्धम्मेसु वा अधिमानिको होति अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं आपज्जति, गाब्हं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तवक्खेपं, 20
सम्मूढो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अवकोसकपरिभासको अरियूपवादी सन्नह्माचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं दसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं निगच्छेय्या” ति ।

१. अरियूपवादी — सी०, त्या०, रो० । २-२. अट्ठानमेतं अनवकासो — सी०, त्या०, रो० । ३. न निगच्छेय्य — सी०, त्या०, रो० । ४. वोदायन्ति — सी०; वोदायति — त्या० ।

६. कोकालिकसुप्तं

R. 170

१. अथ खो कोकालिको भिक्षु येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिद्धो खो कोकालिको भिक्षु भगवन्तं एतदबोच -

२. “पापिच्छा, भन्ते, सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं
५ वसं गता” ति ।

“मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना” ति ।

३. दुतियं पि खो कोकालिको भिक्षु भगवन्तं एतदबोच -
“किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छा व
१० सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता” ति ।

“मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना” ति ।

४. ततियं पि खो कोकालिको भिक्षु भगवन्तं एतदबोच -
“किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छा व
१५ सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता” ति ।

B. 394

“मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना” ति ।

५. अथ खो कोकालिको भिक्षु उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तस्स च कोकालिकस्स
२० भिक्षुनो सासपमत्तीहि^१ पीळकाहि^२ सम्बो कायो फुटो^३ अहोसि । सासप-
मत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेसुं, मुग्गमत्तियो हुत्वा कलायमत्तियो
अहेसुं, कलायमत्तियो हुत्वा कोलट्टिमत्तियो अहेसुं, कोलट्टिमत्तियो हुत्वा
कोलमत्तियो अहेसुं, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसुं, आमलक-
मत्तियो हुत्वा तिण्डुकमत्तियो^४ अहेसुं, तिण्डुकमत्तियो हुत्वा, बेळुवसला-
२५ टुकमत्तियो अहेसुं, बेळुवसलाटुकमत्तियो हुत्वा बिल्लमत्तियो^५ अहेसुं,
बिल्लमत्तियो हुत्वा पभिज्जिसु, पुब्बं च लोहितं च पग्घरिसु । सो^६
सुदं^७ कदलिपत्तेसु^८ सेति मच्छो व विसगिलितो^९ ।

R. 171

१. सासपमत्ताहि - सी० । २. पिलकाहि - सी०; पिळकाहि - स्वा०, रो० ।
३. फुटो - स्वा० । ४. सी०, स्वा०, रो० पोत्थकेसु नस्ति । ५. बिल्लमत्तियो - स्वा० ।
६-९. स्वास्सुबं - सी०, स्वा०, रो० । ७. कद्वलिपत्तेसु - स्वा० । ८. विसकलिकत्तो - स्वा० ।

६. अथ खो तुरू^१ पञ्चेकन्नह्या^२ येन कोकालिको भिक्षु तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमि^३त्वा वेहासे ठत्वा कोकालिकं भिक्षुं एतदबोच —
“पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्त-
मोग्गल्लाना” ति ।

“कोसि त्वं, आवुसो” ति ?

5

“अहं तुरू पञ्चेकन्नह्या” ति ।

“ननु त्वं, आवुसो, भगवता अनागामी व्याकतो, अथ किञ्चरहि
इधागतो ? पस्स यावं च ते इदं अपरद्धं” ति ।

७. अथ खो तुरू पञ्चेकन्नह्या कोकालिकं भिक्षुं गाथाहि
अज्झमासि —

10

“पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी^४ जायते मुखे ।

याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुग्भासितं भणं ॥

“यो निन्दियं पसंसति,

तं वा निन्दति यो पसंसियो ।

विचिनाति मुखेन सो कलि,

15

कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥

“अप्पमत्तको^५ अयं कलि,

यो अक्खेसु धनपराजयो ।

सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना,

अयमेव महत्तरो कलि ।

20

यो सुगतेसु मनं पटूसये^६ ॥

“सतं सहस्सानं निरब्बुदानं,

B. 395

छत्तिसति पञ्च च अब्बुदानि ।

यमरियगरही निरयं उपेति,

वाचं मनं च पणिघाय पापकं” ति ॥

25

८. अथ खो कोकालिको भिक्षु तेनेव आवाधेन कालमकासि ।
कालङ्कतो च कोकालिको भिक्षु पदुमं^७ निरयं^८ उपपज्जति सारिपुत्त-
मोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

R. 172

१-१. तुपुपञ्चेकन्नह्या — सी०, रो०; तुधिपञ्चेकन्नह्या — स्वा० । २. कुठारी — स्वा० ।
३. अपसङ्कतो — सी०, स्वा०, रो० । ४. पदोत्तये — सी०, स्वा०, रो० । ५. पदुमनिरयं — सी०,
स्वा० ।

६. अथ खो ब्रह्मा सहम्पति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णो केवलकम्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो
ब्रह्मा सहम्पति भगवन्तं एतदवोच - “कोकालिको, भन्ते, भिक्खु
5 कालङ्कतो । कालङ्कतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पटुमं निरयं
उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा” ति । इदमवोच ब्रह्मा
सहम्पति । इदं वत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेव-
न्तरघायि ।

१०. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि -
10 “इमं, भिक्खवे, रत्तिं ब्रह्मा सहम्पति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णो केवलकम्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो, भिक्खवे, ब्रह्मा
सहम्पति मं एतदवोच - ‘कोकालिको, भन्ते, भिक्खु कालङ्कतो; काल-
ङ्कतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पटुमं निरयं उपपन्नो सारिपुत्त-
15 मोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति ।
इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

११. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “कीव
दीघं नु खो, भन्ते, पटुमे निरये आयुप्पमाणं” ति ?

“दीघं खो, भिक्खु, पटुमे निरये आयुप्पमाणं । न तं सुकरं
R. 173 20 सङ्घातुं - ‘एत्तकानि वस्सानी ति वा एत्तकानि वस्ससत्तानी ति वा
एत्तकानि वस्ससहस्सानी ति वा एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा’” ति ।

“सक्का पन, भन्ते, उपमं कातुं” ति ?

“सक्का, भिक्खु,” ति भगवा अबोच - “सेय्यथापि, भिक्खु,
वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो ततो पुरिसो वस्ससतस्स वस्ससतस्स
B. 396 25 अच्चयेन एकमेकं तिलं उद्धरेय्य । खिप्पतरं खो सो, भिक्खु, वीस-
तिखारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिकखयं परियादानं
गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
अब्बुदा निरया, एवमेको निरब्बुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
निरब्बुदा निरया, एवमेको अबबो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति

अबबा निरया, एवमेको अटटो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 अटटा निरया, एवमेको अहहो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 अहहा निरया, एवमेको कुमुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 कुमुदा निरया, एवमेको सोगन्धिको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 सोगन्धिका निरया, एवमेको उप्पलको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, 5
 वीसति उप्पलका निरया, एवमेको पुण्डरीको निरयो । सेय्यथापि,
 भिक्खु, वीसति पुण्डरीका निरया, एवमेको पदुमो निरयो । पदुमं खो
 पन, भिक्खु, निरयं कोकालिको भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु
 चित्तं आघातेत्वा” ति ।

इदमबोच भगवा । इदं वत्वान^१ सुगतो अथापरं एतदबोच 10
 सत्था —

“पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी जायते मुखे ।

R. 174

याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुग्भासितं भणं ॥

“यो निन्दियं पसंसति,

तं वा निन्दति यो पसंसियो ।

15

विचिनाति मुखेन सो कलिं,

कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥

“अप्पमत्तको अयं कलिं,

यो अक्खेसु धनपराजयो ।

सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना,

20

अयमेव महत्तरो कलि ।

यो सुगतेसु मनं पदूसये ॥

“सतं सहस्सानं निरब्बुदानं,

छत्तिं सति पञ्च च अब्बुदानि ।

यमरियगरही निरयं उपेति,

25

वाचं मनं च पणिघाय पापकं” ति ।

१०. श्रीवासववत्सुतं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनपसङ्कमि;
 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिभं
 खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदबोच —

B. 397

२. “कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

R. 175

३. “दस, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि
 5 समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति । कतमानि दस ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं
 पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं
 10 होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणा-
 सवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा
 15 होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिष्ठं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपम्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं व्यन्तीभूतं
 सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
 20 विवेकनिष्ठं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपम्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभि-
 रतं व्यन्तीभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि, इदं पि, भन्ते, खीणा-
 सवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं
 खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

६. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना
 25 भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते,
 खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु
 आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

७. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सम्म-
 30 ष्यधाना भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०... चत्तारो इद्धिपादा भाविता

होन्ति सुभाविता ... पे०... पञ्चिन्द्रियाणि ... पञ्च बलानि भावितानि
होन्ति सुभावितानि ... सत्त बोद्धवन्तं भाविता होन्ति सुभाविता ...
अरियो भट्टङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, खीणा-
सवस्स भिक्खुनो अरियो भट्टङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इदं
पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो ३
भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — 'खीणा मे आसवा' ति ।

“इमानि खो, भन्ते, दस खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि
बलेहि समभागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति —
'खीणा मे आसवा'” ति ।

चरवग्गो नवमो ।

तत्सुद्धानं

वाहनानन्दो^१ पुण्णियो^२, व्याकरं^३ कत्थिमानिको^४ ।

10

नप्पियक्कोसकोकालि^५, खीणासवबलेन^६ चा ति^७ ॥

— ० —

१०. उपालिवग्गो

१. कामभोगीसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपति भगवा एतदवोच —

15

२. “दसयिमे, गहपति, कामभोगी सन्तो संविज्जमाना
लोकिस्मि । कतमे दस ? इध, गहपति, एकच्चो कामभोगी अघम्मेन
भोगे परियेसति साहसेन; अघम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन न अत्तामं
सुखेति न^१ पीणेति^२ न संविमज्जति न पुञ्ञानि करोति ।

R. 177

१-१. बाहुनो आनन्दा च — सी०; बाहुनो आनन्दो च — स्या०; बाहुनो आनन्दो
च — रो० । २-२. पुण्णियो च व्याकरण — सी०; पुण्णियो च व्याकरणं — स्या०; पुण्णियो च
व्याकरणं — रो० । ३. कत्थि भट्टङ्गाधिकरणं — सी०; कत्थी भट्टङ्गाधिकरणं — स्या० रो० ।
४-४. कोकालिको च बलानि चा — सी०, रो०; कोकालिको च बलानि च — स्या० ।
५-५. पीणेति — स्या०, रो० ।

R. 399

३. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी अघम्मनेन भोगे परियेसति साहसेन; अघम्मनेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

४. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी अघम्मनेन भोगे
5 परियेसति साहसेन; अघम्मनेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति ।

५. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्माघम्मनेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माघम्मनेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न
10 पुञ्ञानि करोति ।

६. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्माघम्मनेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माघम्मनेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

15 ७. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्माघम्मनेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माघम्मनेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति ।

८. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मनेन भोगे
20 परियेसति असाहसेन; धम्मनेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

R. 178 ९. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मनेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मनेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

25 १०. "इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मनेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मनेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति । ते च भोगे गघितो^१ मुञ्छितो अज्झोपपन्नो^२ अनादीनवदस्सावी अनित्सरणपञ्चो परिभुञ्जति ।

B. 400

११. “इयं पत्न, गृहपति, एकच्छो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति । ते च भोगे अमघितो अमृच्छित्तो अनज्जोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति ।

१२. “तत्र, गृहपति, खायं कामभोगी अधम्मने भोगे परियेसति 5
साहसेन, अधम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि गारय्हो । ‘अधम्मने भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । ‘न अत्तानं सुखेति न पीणेती’ ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो । ‘न संविभजति न पुञ्ञानि करोती’ ति, इमिना ततियेन 10
ठानेन गारय्हो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि गारय्हो ।

१३. “तत्र, गृहपति, खायं कामभोगी अधम्मने भोगे परियेसति साहसेन, अधम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि गारय्हो एकेन ठानेन पासंसो । ‘अधम्मने भोगे परियेसति साहसेना’ ति, 15
इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । ‘अत्तानं सुखेति पीणेती’ ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । ‘न संविभजति न पुञ्ञानि करोती’ ति इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो इमिना एकेन ठानेन पासंसो ।

१४. “तत्र, गृहपति, खायं कामभोगी अधम्मने भोगे परियेसति 20 R. 179
साहसेन, अधम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी एकेन ठानेन गारय्हो द्वीहि ठानेहि पासंसो । ‘अधम्मने भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो । ‘अत्तानं सुखेति पीणेती’ ति, इमिना B. 401
पठमेन ठानेन पासंसो । ‘संविभजति पुञ्ञानि करोती’ ति, इमिना 23
दुतियेन ठानेन पासंसो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन गारय्हो, इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो ।

१५. “तत्र, गृहपति, खायं कामभोगी धम्माधम्मने भोगे परिये-
सति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन
पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि 30

करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी एकेन ठानेन पासंसो तीहि ठानेहि गारय्हो । 'धम्मने भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना एकैन ठानेन पासंसो । 'अधम्मने भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन
 5 गारय्हो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि तीहि ठानेहि गारय्यो ।

१६. "तत्र, गृहपति, उवायं कामभोगी धम्माधम्मने भोगे परिये-
 सति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन
 10 पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि
 करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि पासंसो द्वीहि ठानेहि
 गारय्हो । 'धम्मने भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन
 ठानेन पासंसो । 'अधम्मने भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन
 ठानेन गारय्हो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन
 15 पासंसो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना दुतियेन
 ठानेन गारय्हो । अयं गृहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो
 इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो ।

R. 180

B. 402

१७. "तत्र, गृहपति, उवायं कामभोगी धम्माधम्मने भोगे परिये-
 सति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन
 20 पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति,
 अयं, गृहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो ।
 'धम्मने भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो ।
 'अधम्मने भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।
 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति
 25 पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन पासंसो । अयं, गृहपति,
 कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।

१८. "तत्र, गृहपति, उवायं कामभोगी धम्मने भोगे परियेसति
 असाहसेन, धम्मने भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न
 पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी
 30 एकेन ठानेन पासंसो द्वीहि ठानेहि गारय्हो । धम्मने भोगे परियेसति

असाहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो ।

१९. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति 5
असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति
न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि
पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना'
ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना
दुतियेन ठानेन पासंसो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति इमिना 10
एकेन ठानेन गारय्हो । अयं गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि
पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।

R. 181

२०. "तत्र, गहपति य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति
असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति
संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे गघितो मुच्छितो अज्झोपन्नो 15
अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं, गहपति,
कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो । 'धम्मेन भोगे
परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं
सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति
पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन पासंसो । 'ते च भोगे 20
गघितो मुच्छितो अज्झोपन्नो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो
परिभुञ्जती' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो । अयं, गहपति, काम-
भोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।

B. 403

२१. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति
असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति 25
संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अगघितो अमुच्छितो अनज्झो-
पन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं, गहपति,
कामभोगी चतूहि ठानेहि पासंसो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना'
ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना
दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना 30

तत्तिथेन ठात्तेन पासंसो । ते च भोगे भ्रगधितो भ्रमुच्छित्तो
अनज्ज्ञोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति' ति,
इमिना चतुत्थेन ठात्तेन पासंसो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमेहि
चतूहि ठात्तेहि पासंसो ॥

- 5 २९. "इमे खो, गृहपति, दस कामभोगी सन्तो संविज्जमाना
लोकस्मि । इमेसं खो, गृहपति, दसन्नं कामभोगीनं व्यायं कामभोगी
धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन
अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, ते च भोगे भ्रगधितो
भ्रमुच्छित्तो अनज्ज्ञोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति,
10 अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अग्नो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च
पवरो च । सेय्यथापि, गृहपति, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा
नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्थ अगमक्खायति;
एवमेव खो, गृहपति, इमेसं दसानं कामभोगीनं व्यायं कामभोगी धम्मेन
भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं
B. 404 15 सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, ते च भोगे भ्रगधितो
भ्रमुच्छित्तो अनज्ज्ञोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति,
अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अग्नो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च
पवरो चा' ति ।

२. भयसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गृहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
20 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गृहपति भगवा एतदवोच —

२. "यतो, खो, गृहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि बेरानि
वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च' सेतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, अरियो
चस्स जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पट्टिविद्धो, सो' आकङ्क्षमानो
25 अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — 'खीणनिरयोमिह खीणतिरच्छानयोनि
खीणपेत्तिविसब्बो खीणपायदुग्गतिविनिपातो । सेतापन्नोहमस्मि
अविनिपातवम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति ।

३. “कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?

यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिदृक्षम्मिकं पि भयं वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंबेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिदृक्षम्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंबेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति ।

R. 183

“यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी ... मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादद्वायी सुरामेरयमज्जपमादद्धानपञ्चया दिदृक्षम्मिकं पि भयं वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंबेदेति, सुरामेरयमज्जपमादद्धाना पटिविरतो नेव दिदृक्षम्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंबेदेति । सुरामेरयमज्जपमादद्धाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

B. 405

४. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ? इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘इति पि सो भगवा ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति; धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपत्तिसको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ज्जूही’ ति; सङ्खे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, उज्जुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, आायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्खो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खत्तं लोकस्सा’ ति; अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति ‘अखण्डेहि अच्छिद्देहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि’ विञ्ज्जुप्पसत्थेहि अपरामट्ठेहि समाधिसंवत्तनिकेहि’ । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ।

R. 184

५. “कतमो चत्स अरियो आयो पञ्चाय सुदिट्ठो होति सुप्पटि-

१. सी०, स्स०, रो० पोत्तकेसु नरिष । २ भुजिस्सेहि — सी०; भुजिस्सेहि — स्या० ।

- विद्वो ? इध, गृहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिवस्वति — 'इति इमस्मि सति इदं होति; इमस्सुप्पादा इदं उप्पज्जति; इमस्मि असति इदं न होति; इमस्स निरोधा इदं निरुज्झति, यदिदं — अविज्जापच्चया सङ्कारा, सङ्कारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूप-
 5 पच्चया सञ्जायतनं', सञ्जायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदना-
 पच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति, एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति; अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्कारनिरोधो ...पे०... एवमेतस्स
 10 केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती' ति । अयं चस्स अरियो आयो पञ्जाय सुविट्ठो होति सुप्पटिविद्वो ।

B. 406

- “यतो खो, गृहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, अयं चस्स अरियो आयो पञ्जाय सुविट्ठो होति सुप्पटिविद्वो, सो
 15 आकङ्क्षमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — 'खीणनिरयोमिह खीण-
 तिरच्छानयोनो' खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोता-
 पन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो” ति ।

३. किंविट्ठिकसुत्तं

R. 185

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गृहपति दिवा दिवस्स
 20 सावत्थिया निक्खमि भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो अनाथपिण्डिकस्स
 गृहपतिस्स एतदहोसि — “अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय । पटि-
 सल्लीनो भगवा । मनोभावनीयानं पि भिक्खून् अकालो दस्सनाय ।
 पटिसल्लीना मनोभावनीया भिक्खू । यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं
 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमेय्य” ति ।
 25 २. अथ, खो अनाथपिण्डिको गृहपति येन अञ्जतित्थियानं
 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमि । तेन खो षण् समयेन अञ्ज-

तिथिया परिब्बाजका सङ्गम्म समागम्म उन्नादिनो उच्चासद्महासद्दा^१
अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अद्दंसु खो ते
अञ्जतिथिया परिब्बाजका अनाथपिण्डिकं गहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं ।
दिस्वान अञ्जमञ्जं सण्ठापेसुं^२ - “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो
सद्मकत्थ । अयं अनाथपिण्डिको गहपति आरामं^३ आगच्छति समणस्स
गोतमस्स सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही
ओदातवसना सावत्थियं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो अनाथपिण्डिको
गहपति । अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता अप्प-
सद्दस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्गमि-
तब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ खो ते अञ्जतिथिया^४ परिब्बाजका
तुण्ही अहेसुं ।

३. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन ते अञ्जतिथिया
परिब्बाजका तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्जतिथियेहि परि-
ब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^५ बीतिसारेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं ते
अञ्जतिथिया परिब्बाजका एतदवोचुं -

४. “वदेहि, गहपति, किंदिट्टिको समणो गोतमो” ति ?

“न खो अहं, भन्ते, भगवतो सब्बं दिट्ठि जानामी” ति ।

“इति^६ किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिट्ठि
जानासि; वदेहि, गहपति, किंदिट्टिका भिक्खू” ति ?

“भिक्खून् पि खो अहं, भन्ते, न सब्बं दिट्ठि जानामी” ति ।

“इति किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिट्ठि
जानासि न पि भिक्खून् सब्बं दिट्ठि जानासि; वदेहि, गहपति,
किंदिट्टिकोसि तुवं” ति ?

“एतं खो, भन्ते, अम्हेहि न दुक्करं ब्याकातुं यंदिट्टिका मयं” ।

इङ्ग ताव आयस्मन्तो यथासकानि दिट्ठिगतानि ब्याकरोन्तु, पच्छापेतं
अम्हेहि न दुक्करं भविस्सति ब्याकातुं यंदिट्टिका मयं” ति ।

५. एवं वृत्ते अञ्जतरो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपतिं

१. उच्चासद्दा महासद्दा - सी०, स्या०, रो० । २. सण्ठापेसुं - सी०, स्या० । ३. सी०,
स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. सारणीयं - सी०,
स्या०, रो० । ६. इति - स्या० । ७. यवति - सी०, स्या०, रो० ।

एतदवोच — “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति — एवं-
दिट्ठिको अहं, गहपती” ति ।

अञ्जतरो पि खो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपति एतद-
वोच — “असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठिको
5 अहं, गहपती” ति ।

अञ्जतरो पि खो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपति एतद-
वोच — “अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ...
अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति
तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव
10 होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति —
एवंदिट्ठिको अहं, गहपती” ति ।

६. एवं वुत्ते अनाथपिण्डिको गहपति ते परिब्बाजके एतदवोच—
“ज्वायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह — ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं
R. 187 मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठिको अहं, गहपती’ ति, इमस्स अयमायस्मतो
15 दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना परतोघोसपच्चया’
वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता पटिच्चसमुप्पन्ना ।
यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं ।
यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो’ आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो
आयस्मा अञ्जुपगतो ।

B. 408 20 “यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह — ‘असस्सतो लोको, इदमेव
सच्चं मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठिको अहं, गहपती’ ति, इमस्सा पि
अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना
परतोघोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता
पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्च-
25 समुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा
अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अञ्जुपगतो ।

“यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह — ‘अन्तवा लोको ... पे०...
अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ...
होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति

१. परतोसपच्चया — वी०, त्या०, रो० । २. तदेवेसो — वी०, त्या०, रो० ।
३. पटिच्चसमुप्पन्ना — वी० ।

च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इवमेव सच्चं भोषमञ्जं ति - एवंदिट्टिको अहं, गहपती' ति, इमस्सा पि अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उपपन्ना परतोषोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्गता चेत- यिता पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्गतं चेतयितं पटिच्च- 5 समुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अज्झुपगतो' ति ।

७. एवं वुत्ते ते परिव्वाजका अनाथपिण्डिकं गहपति एतद- बोचुं - "व्याकतानि खो, गहपति, अम्हेहि सब्बेहेव यथासकानि दिट्ठि- गतानि । वदेहि, गहपति, किदिट्टिकोसि तुवं" ति ? 10

"यं खो, भन्ते, किञ्चि भूतं सङ्गतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति - एवंदिट्टिको अहं, भन्ते" ति ।

"यं खो, गहपति, किञ्चि भूतं सङ्गतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेव त्वं, गहपति, अल्लीनो, 15 तदेव त्वं, गहपति, अज्झुपगतो" ति ।

"यं खो, भन्ते, किञ्चि भूतं सङ्गतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति - एवमेतं यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठं । तस्स च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानामी" ति । 20

८. एवं वुत्ते ते परिव्वाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्तक्खन्धा अघोमुखा पज्झायन्ता अप्पटिभाना निसीदिसु । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति ते परिव्वाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तक्खन्धे अघोमुखे पज्झायन्ते अप्पटिभाने विदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अनाथ- 25 पिण्डिको गहपति यावतको अहोसि तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

"साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, भोषपुरिसा कासेन कालं सहधम्मने सुनिगगहितं निगहेतब्बा" ति ।

९. अथ खो भगवा अनाथपिण्डिकं गहपति धम्मिया कथाय 30 सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेमि सम्पहंसेसि । अथ खो अनाथपिण्डिको

R. 189

गृहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदमिक्षणं कत्वा पक्कामि ।

१०. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते अनाथपिण्डिके गृहपतिमिह भिक्खू आमन्तेसि - “यो पि सो, भिक्खवे, भिक्खु वस्ससतुपसम्पन्नो”
 5 इमस्मि धम्मविनये, सो पि एवमेव अञ्जतिथिये परिब्बाजके सह-
 धम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेय्य^१ यथा तं अनाथपिण्डिकेन गृहपतिना
 निग्गहिता” ति ।

४. वज्जियमाहितसुक्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गगगराय पोक्खरणिा तीरे । अथ खो वज्जियमाहितो गृहपति दिवा दिवस्स चम्पाय निक्खमि
 10 भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो वज्जियमाहितस्स गृहपतिस्स एतदव्होसि -
 “अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय । पटिसल्लीनो भगवा । मनो-
 भावनीयानं पि भिक्खूनं अकालो दस्सनाय । पटिसल्लीना मनोभावनीया
 पि भिक्खू । यन्नूनाहं येन अञ्जतिथियानं परिब्बाजकानं आरामो
 तेनुपसङ्कमेय्य” ति ।

B. 410 15

२. अथ खो वज्जियमाहितो गृहपति येन अञ्जतिथियानं
 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि । तेन खो पन समयेन ते अञ्ज-
 तिथिया परिब्बाजका सङ्गम्म समागम्म उन्नादिनो उच्चासद्दमहासद्दा
 अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अहसंसु खो ते
 अञ्जतिथिया परिब्बाजका वज्जियमाहितं गृहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं ।
 20 दिस्वान^२ अञ्जमञ्जं सण्ठापेसुं - “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु । मा भोन्तो
 सद्दमकत्थ । अयं वज्जियमाहितो गृहपति आगच्छति समणस्स गोतमस्स
 R. 190 सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही
 ओदातवसना चम्पायं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो वज्जियमाहितो
 गृहपति । अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता अप्प-
 25 सद्दस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्क-
 मितब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ खो ते अञ्जतिथिया परिब्बाजका
 तुण्ही अहेसुं ।

१. दीवरत्तं अवेधि धम्मो - स्या० । २. निग्गहेय्य - स्या० । ३. दिस्वा - सी० ।

३. अथ खो वज्रजयमाहितो गृहपति येन ते अञ्जतिस्त्विह्य परिब्बाजका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतिस्त्विह्येहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धं खो वज्रजयमाहितं गृहपति ते अञ्जतिस्त्विह्य परिब्बाजका एतदवोचुं — “सच्चं किर, गृहपति, समणो 5
गोतमो सब्बं तपं गरहति, सब्बं तपस्सि लूखाजीविं एकंसेन उपक्कोसति उपवदती” ति ?

“न खो, भन्ते, भगवा सब्बं तपं गरहति न पि सब्बं तपस्सि लूखाजीविं एकंसेन उपक्कोसति उपवदति । गारय्हं खो, भन्ते, भगवा गरहति, पसंसितब्बं पसंसति । गारय्हं खो पन, भन्ते, भगवा गरहन्तो 10
पसंसितब्बं पसंसन्तो विभज्जवादो” भगवा । न सो भगवा एत्थ एकंस-
वादो” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो परिब्बाजको वज्रजयमाहितं गृहपति एतदवोच — “आगमेहि त्वं, गृहपति, यस्स त्वं समणस्स गोतमस्स वण्णं भासति, समणो गोतमो वेनयिको अप्पञ्जत्तिको” ति ? 15

“एत्थ पाहुं, भन्ते, आयस्मन्ते वक्खामि सहघम्मेन — ‘इदं कुसलं’ ति, भन्ते, भगवता पञ्जत्तं; ‘इदं अकुसलं’ ति, भन्ते, भगवता पञ्जत्तं । इति कुसलाकुसलं भगवा पञ्जापयमानो सपञ्जत्तिको भगवा; न सो भगवा वेनयिको अप्पञ्जत्तिको” ति ।

५. एवं वुत्ते ते परिब्बाजका तुण्हीभूता मङ्कभूता पत्त- 20 B. 411,
R. 191
क्खन्धा अधोमुखा पज्झायन्ता अप्पटिभाना^१ निसीदिसु । अथ खो वज्रजयमाहितो गृहपति ते परिब्बाजके तुण्हीभूते मङ्कभूते पत्तक्खन्धे अधोमुखे पज्झायन्ते अप्पटिभाने विदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो वज्रजयमाहितो गृहपति यावत्तको अहोसि तेहि 25
अञ्जतिस्त्विह्येहि परिब्बाजकेहि सद्धि कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो
आरोचेसि ।

६. “साधु साधु, गृहपति ! एवं खो ते, गृहपति, मोघपुरिसा कालेन कालं सहघम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्तब्बा । नाहुं, गृहपति, सब्बं

१. पसंसिय — सी०, स्या०, रो० । २. विभज्जवादी — स्या० । ३. एकंसवादी — स्या० ।
४. सो समणो — सी०, स्या०, रो० । ५. स्या० पीत्वके नत्ति । ६. अप्पटिभाणा —
स्या०; अप्पटिभाने — रो० ।

तपं तपितब्बं ति वदामि; न च' पनाहं, गहपति, सब्बं तपं न तपितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बं समादानं समादितब्बं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बं समादानं न समादितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बं पधानं पदहितब्बं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बं पधानं न पदहितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि । न पनाहं, गहपति, सब्बो पटिनिस्सग्गो न पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बा^१ विमुत्ति^२ विमुच्चितब्बा ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बा विमुत्ति न विमुच्चितब्बा ति वदामि ।

10 “यं हि, गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं तपं न तपितब्बं ति वदामि । यं च ख्वास्स गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपं तपं तपितब्बं ति वदामि ।

R. 192

“यं हि, गहपति, समादानं समायित्तो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं समादानं न समादितब्बं ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, समादानं समायित्तो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपं समादानं समादितब्बं ति वदामि ।

“यं हि, गहपति, पधानं पदहतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं पधानं न पदहितब्बं ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, पधानं पदहतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपं पधानं पदहितब्बं ति वदामि ।

B. 412

“यं हि, गहपति, पटिनिस्सग्गं पटिनिस्सज्जितो^३ अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो न पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, पटिनिस्सग्गं पटिनिस्सज्जितो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि ।

“यं हि, गहपति, विमुत्तिं विमुच्चितो^४ अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपा विमुत्ति न विमुच्चितब्बा

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेषु नस्यि । २-२. सब्बं विमुत्ति - स्या० । ३. पटिनिस्सज्जितो - सी० । ४. विमुच्चयतो - सी० ।

ति वदामि । यं च स्वास्स, गहपति, विमुत्तिं विमुच्चतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ति, एवरूपा विमुत्तिं विमुच्चित्वा ति वदामी” ति ।

अथ खो वज्जियमाहितो गहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं 5 अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

७. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते वज्जियमाहिते गहपतिमिह भिक्खू भ्रामन्तेसि — “यो पि सो”, भिक्खवे, भिक्खु” दीघरत्तं अप्परजक्खो” इमस्मिं धम्मविनये, सो पि एवमेव” अञ्जतित्थिये परिब्बाजके सहधम्मेन सुनिगहितं निगण्हेय्य यथा तं वज्जियमाहितेन गहपतिना 10 निगहिता” ति ।

५. उत्तियसुत्तं

१. अथ खो उत्तियो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परि- 15 ब्बाजको भगवन्तं एतदवोच —

२. “किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ?

“अव्याकतं खो एतं”, उत्तिय, मया — ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

“किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघ- 20 मञ्जं” ति ?

“एतं पि खो, उत्तिय, अव्याकतं मया — ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

“किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथा- 25 गतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति

१-१. खो भिक्खु - स्या०; खो भिक्खु - टी० । २. अप्परजक्खो - स्या० । ३. एवमेव - स्या०, टी० । ४. एवं - टी० ।

तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं" ति ?

"एतं पि खो, उत्तिय, अब्ब्याकतं मया - 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं'" ति ।

5 "किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं" ति, इति पुट्ठो समानो 'अब्ब्याकतं खो एतं, उत्तिय, मया - सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि ।

"किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं" ति, इति पुट्ठो समानो - 'एतं पि खो, उत्तिय, अब्ब्याकतं मया असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि ।

R. 194 15 "किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति, इति पुट्ठो समानो - 'एतं पि खो, उत्तिय, अब्ब्याकतं मया - 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि । अथ किञ्चरहि भोता गोतमेन व्याकतं" ति ?

"अभिञ्जाय^१ खो अहं, उत्तिय, सावकानं धम्मं देसेमि सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय 20 आयस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

"यं पनेतं भवं गोतमो अभिञ्जाय^२ सावकानं धम्मं देसेसि^३ सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय आयस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, सब्बो वा^४ तेन लोको नीयति^५ उपङ्गो वा तिभागो वा" ति ? एवं वुत्ते भगवा तुण्ही 25 अहोसि ।

B. 414

३. अथ खो आर्यस्मत्तो आनन्दस्स एतदहोसि - "भा हेवं खो उत्तियो परिब्बाजको पापकं दिट्ठिगतं पटिलभि^६ - 'सब्बसामुक्कंसिकं^७ वत मे समणो गोतमो पञ्चं पुट्ठो संसादेति, नो विस्सज्जेति, न^८ नून^९

१. अभिञ्जा - स्या० । २. अभिञ्जाय अभिञ्जाय - सी० । ३. देसेसि - सी० । ४. च - रो० । ५. नीयस्सति - सी०; निम्मास्सति - स्वा०; निम्बिस्सति - रो० । ६. पटिलभति - सी०, रो० । ७. सब्बा सामुक्कंसिकं - सी०; सब्बं सामुक्कंसिकं - स्वा० । ८-९. नून न - स्या० ।

विसहती' ति । तदस्स उत्तियस्स परिब्बाजकस्स दीघरत्तं अहिताय दुक्खाया' ति ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो उत्तियं परिब्बाजकं एतदवोच —
 “तेनहावुसो उत्तिय, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिघेकच्चे'
 विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति । सेय्यथापि, आवुसो 5
 उत्तिय, रञ्जो पच्चन्तिमं नगरं दब्हुद्दापं' दब्हुपाकारतोरणं एक-
 द्वारं । तत्रस्स दोवारिको पण्डितो व्यत्तो' भेधावी अञ्जातानं निवारेता
 आतानं पवेसेता । सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथं
 अनुक्कमति' । अनुपरियायपथं अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धि
 वा पाकारविवरं वा, अन्तमसो बिळारनिक्खमनमत्तं' पि । नो च 10
 खास्स एवं आणं होति — ‘एत्तका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा
 निक्खमन्ति वा' ति । अथ खास्स एवमेत्थ होति — ‘ये खो केचि ओळा-
 रिका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा, सब्बे ते इमिना
 द्वारेन पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा' ति ।

R. 195

“एवमेव खो, आवुसो उत्तिय, न' तथागतस्स एवं उस्सुवकं 15
 होति — ‘सब्बो वा तेन लोको नीयति, उपड्डो वा, तिभागो वा' ति ।
 अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति — ‘ये खो केचि लोकम्हा नीयिंसु वा
 नीयन्ति वा नीयिस्सन्ति वा, सब्बे ते पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उप-
 विकलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सत्तिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्ता, सत्त
 बोझङ्गे यथाभूतं भावेत्वा । एवमेते लोकम्हा नीयिंसु वा नीयन्ति वा 20
 नीयिस्सन्ति वा' ति । यदेव खो त्वं, आवुसो उत्तिय, भगवन्तं पञ्हुं'
 अपुञ्छि' तदेवेतं पञ्हुं भगवन्तं अञ्जेन परियायेन अपुञ्छि । तस्मा
 ते तं भगवा न ब्याकासी' ति ।

६. कोकनुवसुतं

१. “एकं समयं आयस्मा आनन्दो राजगहे' विहरति तपोदा-
 रामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो' रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय येन 25
 तपोदा तेनुपसङ्गमि गतानि परिसिञ्चित्तुं । तपोदे' गतानि परि-

B. 415,
R. 196

१. पि मिघेकच्चे — सी० । २. दब्हुद्दाप — सी०, रो०; त दब्हुद्दालं — स्वा० ।
 ३. वियत्तो — सी० । ४-४. सी०, स्वा०, रो० पोत्वकेसु नत्थि । ५. बिळारनिक्खमनमत्तं —
 सी०; बिळारनिक्खमनमत्तं — स्वा०; बिळारनिक्खमनमत्तं — रो० । ६. तं — सी० । ७. इमं
 पञ्हुं — स्वा० । ८. अपुञ्छि — सी० । ९-९. स्वा० पोत्वके नत्थि । १०. तपोदाय — स्वा०, रो० ।

सिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकबीवरो अट्टासि गत्तानि पुब्बापयमानो ।
कोकनुदो पि खो परिब्बाजको रत्तिया पञ्चूससमयं पञ्चुट्ठाय येन तपोदा
तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । अट्ठासा खो कोकनुदो परिब्बाजको
आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान आयस्मन्तं आनन्दं

5 एतदवोच -

२. “क्वत्थ’, आवुसो” ति ?

“अहमावुसो, भिक्खू” ति ।

“कतमेसं, आवुसो, भिक्खूनं” ति ?

“समणानं, आवुसो, सक्कपुत्तियानं” ति ।

10 “पुच्छेय्याम मयं आयस्मन्तं किञ्चिदेव देसं, सचे आयस्मा
प्रोकासं करोति पञ्हुस्स वेय्याकरणाया” ति ।

“पुच्छावुसो, सुत्वा वेदिस्सामा” ति ।

“किं नु खो, भो, ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’
ति - एवंदिट्ठि भव” ति ?

15 “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि - ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं
मोघमञ्जं” ति ।

“किं पन, भो, ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’
ति - एवंदिट्ठि भव” ति ?

20 “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि - ‘असस्सतो लोको, इदमेव
सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

R. 197 “किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ...
तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो
परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति
तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा,

25 इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भव” ति ?

“न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि - ‘नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

B. 416 “तेन हि भवं न जानाति, न पस्सती” ति ?

“न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पस्सामि । जानामहं, आवुसो, पस्सामी” ति ।

३. “किं नु खो, भो, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि — सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि । 5

“किं पन, भो, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि — असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि — नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि । 15

“तेन हि भवं न जानाति न पस्सती” ति, इति पुट्ठो समानो — ‘न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पस्सामि । जानामहं, आवुसो, पस्सामी’ ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो” ति ?

४. “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । 20 25

“यावता, आवुसो, दिट्ठिगता यावता दिट्ठिद्धानं दिट्ठिअधिद्धानं दिट्ठिपरियुद्धानं दिट्ठिसमुद्धानं दिट्ठिसमुग्घातो, तमहं जानामि तमहं

R. 198

B. 417

१-१. विट्ठिद्धाना अधिद्धान परियुद्धान समुद्धान समुग्घातो — सी०; विट्ठिद्धाना अधिद्धान परियुद्धान समुग्घातो — स्या०; विट्ठिद्धान-अधिद्धान-परियुद्धान-समुद्धान-समुग्घातो — री० ।

पस्सामि । तमहं जानन्तो तमहं पस्सन्तो क्याहं वक्खामि — ‘न जानामि न पस्सामी’ ति ? जानामहं, आवुसो, पस्सामी” ति ।

“को नामो आयस्मा, कथं च पनायस्मन्तं सब्बहाचारी जानन्ती” ति ?

5 “आनन्दो’ ति खो मे, आवुसो, नामं । ‘आनन्दो’ ति च पन मं सब्बहाचारी जानन्ती” ति ।

“महाचरियेन वत किर, भो’, सद्धि मन्तयमाना न जानिम्ह” — ‘आयस्मा आनन्दो’ ति । सचे हि मयं जानेय्याम” — ‘अयं आयस्मा आनन्दो’ ति, एतकं पि नो नप्पटिभासेय्य । खमतु च मे आयस्मा
10 आनन्दो’ ति ।

७. आहुनेय्यसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्य्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु
15 भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु ।

२. “बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ” सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया
20 सुप्पटिविद्धा ।

३. “कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को ।

४. सम्मादिट्ठिको होति सम्मादस्सनेन समन्नागतो ।

५. “अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभोति — एको पि हुत्वा बहुधा होति; बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुट्टं”
B 418 25 तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे; पथविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके; उदके पि

१. सञ्जानन्ती — स्या० । २. जीता — सी०, रो० । ३. जानिम्हा — स्या० ।
४. सञ्जानेय्याम — सी०, स्या०, रो० । ५. सत्तं — सी० । ६. तिरोकुट्टं — म० ।

अभिज्जमाने गच्छति, सेय्यथापि पथविथं; आकासे पि पल्लङ्गेन कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमे पि चन्दिमसुरिये एवमहिद्धिके एवमहानुभावे पाणिना' परामसति' परिमज्जति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति ।

६. "दिब्बाय सोतघातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो 5 सद्दे सुणाति दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके च ।

७. "परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति । सरागं वा चित्तं 'सरागं चित्तं' ति पजानाति; बीतरागं वा चित्तं 'बीतरागं चित्तं' ति पजानाति; सद्दोसं वा चित्तं ... पे०... बीतदोसं वा चित्तं ... पे०... समोहं वा चित्तं ... बीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा चित्तं ... 10 विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं 'अविमुत्तं चित्तं' ति पजानाति ।

८. "अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं - एकं 15 पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं' पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे - 'अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो 20 एवंसुखदुक्खपटिसंबेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि^३; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खपटिसंबेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो' ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

९. "दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति 25 चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-कम्मूपगे सत्ते पजानाति - 'इमे वत खो भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वक्खीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरि-

R. 200

20

B. 419

१-१. पाणिना परिमसति - सी० । २. चत्तालीसं - सी०; चत्तालीसं - स्या० ।
३. उपादि - सी० । ४. इधूपपन्नो - सी०, रो०; इधूपपन्नो - स्या० ।

यानं उपवादका मिच्छादिद्विका मिच्छादिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनी-
सुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिद्विका सम्मादिद्वि-
5 कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-
कम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

१०. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं
R. 201 10 दिद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा" ति ।

८. धेरसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो धेरो भिक्खु यस्सं
15 यस्सं दिसायं विहरति, फासुयेव विहरति । कतमेहि दसहि ? धेरो होति रत्तञ्जू चिरपब्बजितो, सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति ... पे०... दिद्विया सुप्पटिविद्धो^१, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, अधिकरण-
20 समुप्पादवूपसमकुसलो होति, धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे अभिविनये उच्चारपामोज्जो^२, सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, पासादिको होति अभिक्कन्त-
पटिक्कन्ते^३ सुसंवुतो अन्तरधरे^४ निसज्जाय, चतुस्रं ज्ञानानं आभि-
चेतसिकानं दिद्वधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
25 अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं दिद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि

१. सुप्पटिविद्धा - सी०, त्या०, रो० ।

२. उच्चारपामोज्जो - सी०, त्या०, रो० ।

३. अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते - सी० । ४. अन्तरधरे पि - सी०, त्या०, रो० ।

खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो थेरो भिक्खु यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, फासुथेव विहरती” इति ।

६. उपलिसुतं

१. अथ खो आर्यस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आर्यस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच — “इच्छामहं, भन्ते, अरञ्जवनपत्थानि^१ पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं” इति ।

R. 202

२. “दुरभिसम्भवानि हि” खो, उपालि, अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । दुक्करं पविवेकं दुरभिरमं । एकत्ते हरन्ति मञ्जे मनो वनानि समाधिं अलभमानस्स भिक्खुनो । यो खो, उपालि, एवं वदेय्य — ‘अहं समाधिं अलभमानो अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेविस्सामी’ इति, तस्सेतं पाटिकह्वं — ‘संसीदिस्सति वा उप्लविस्सति^२ वा’ इति^३ ।

३. “सेय्यथापि, उपालि, महाउदकरहदो । अथ आगच्छेय्य हत्थिनागो सत्तरतनो वा अद्दुट्ठरतनो^४ वा । तस्स एवमस्स — ‘यन्नूनाहं इमं उदकरहदं अगोहेत्वा कण्णसंघोविकं पि खिड्डुं कीळेय्यं पिट्टिसंघोविकं^५ पि खिड्डुं कीळेय्यं । कण्णसंघोविकं पि खिड्डुं कीळित्वा पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डुं कीळित्वा न्हात्वा^६ च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा येन कामं पक्कमेय्यं’ इति । सो तं उदकरहदं अगोहेत्वा कण्णसंघोविकं पि खिड्डुं कीळेय्यं पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डुं कीळेय्यं; कण्णसंघोविकं पि खिड्डुं कीळित्वा पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डुं कीळित्वा न्हात्वा च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा^७ येन कामं पक्कमेय्यं । तं किस्स हेतु ? महा^८, उपालि^९, अत्तभावो गम्भीरे गाधं विन्दति ।

“अथ आगच्छेय्य ससो वा बिळारो वा । तस्स एवमस्स — ‘को चाहं, को च हत्थिनागो ! यन्नूनाहं इमं उदकरहदं अगोहेत्वा कण्णसंघोविकं पि खिड्डुं कीळेय्यं पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डुं कीळेय्यं; कण्णसंघोविकं पि खिड्डुं कीळित्वा पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डुं कीळित्वा न्हात्वा^{१०}

25 R. 203

१. अरञ्जे वनपत्थानि — सी०, रो० । २. सी०, रो० पीत्यकेनु नत्थि । ३-३. उपलविस्सति वा — सी०, स्या०, रो० । ४. अद्दुट्ठरतनो — सी०, रो० । ५. न्हात्वा — सी०, रो० । ६-६. महाहूपालि — सी०, रो० ।

B 421

च पिवित्वा च पञ्चुत्तरित्वा येन कामं पक्कमेय्यं^१ ति । सो तं उदक-
रहं सहसा अप्पटिसङ्खा^२ पक्खन्वेय्य^३ । तस्सेतं पाटिकङ्खं - 'संसी-
दिस्सति वा उप्लविस्सति वा' ति । तं किस्स हेतु ? परित्तो, उपालि,
अत्तभावो गम्भीरे गाघं न विन्दति । एवमेव खो, उपालि, यो एवं
5 वदेय्य - 'अहं समाधिं अलभमानो अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेना-
सनानि पटिसेविस्सामी' ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं - 'संसीदिस्सति वा उप्ल-
विस्सति वा' ति ।

४. "सेय्यथापि, उपालि, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको
सकेन मुत्तकरीसेन कीळति । तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वायं केवला
10 परिपूरा बालखिड्डा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेन समयेन बुद्धिमन्वाय इन्द्रि-
यानं परिपाकमन्वाय यानि कानिचि कुमारकान कीळापनकानि भवन्ति,
सेय्यथीदं - वड्ढकं^४ षट्ठिकं मोक्खच्चिकं चिङ्गुलकं^५ पत्ताब्भकं रथकं
15 धनुकं, तेहि कीळति । तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वायं खिड्डा पुरिमाय^६
अभिवक्कन्ततरा च पणीततरा चा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेन समयेन बुद्धिमन्वाय
इन्द्रियानं परिपाकमन्वाय पञ्चहि कामगुणेहि सम्पित्तो सम्झीभूतो
20 परिचारेति चक्खुविञ्जेय्येहि रूपेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि
कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सोतविञ्जेय्येहि सदेहि ... धानविञ्जे-
य्येहि गन्धेहि ... जिह्वाविञ्जेय्येहि रसेहि ... कायविञ्जेय्येहि फोट्ट-
ब्बेहि^७ इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि ।
तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वायं खिड्डा पुरिमाहि खिड्डाहि अभिवक्कन्ततरा
25 च पणीततरा चा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

५. "इध खो पन वो^८, उपालि, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं
सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्व अनुत्तरो पुरिसदम्म-

१-१. अप्पटिसङ्खाय पक्खन्वेय्य - सी०, रो० । २. वड्ढं - सी०, रो० ।

३. पिङ्गुलिक - स्या० । ४. पुरिमाय खिड्डाय - सी०, स्या०, रो० । ५. पोट्टब्बेहि -
सी० । ६. स्या० पोत्थके नत्ति ।

सारथिं सत्या देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं
सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं भज्जेकल्याणं परियोसान-
कल्याणं सात्थं सब्बज्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति ।

६. “तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अञ्जतरस्मि 5
वा कुले पच्चाजातो । सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति ।
सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सम्बाधो
घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पब्बज्जा’ । नयिदं सुकरं अगारं
अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्गलिखितं ब्रह्मचरियं
चरितुं । यधूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्चादेत्वा 10
अगारस्मा अनगारियं पब्बजेत्थं’ ति ।

B. 422

७. “सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोगक्खन्धं पहाय महन्तं वा
भोगक्खन्धं पहाय अप्पं वा ज्जातिपरिवट्टं पहाय महन्तं वा ज्जातिपरिवट्टं
पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्चादेत्वा अगारस्मा
अनगारियं पब्बजति । 15

८. “सो एवं पब्बजितो समानो भिक्खून् सिक्खासाजीवसमा-
पन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो
निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

“अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति दिन्नादायी
दिन्नपाटिकङ्की; अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति । 20

“अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी विरतो
मेथुना गामधम्मा । R. 205

“मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्च-
सन्धो थेतो पच्चयिको अविस्वादको लोकस्स ।

“पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, इतो 25
सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता
अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता,
समग्गाराभो समग्गरतो समग्गनन्दी; समग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

“फस्सं वाचं पहाय फस्साय वाचाय पटिविरतो होति । या

सा वाचा नेता' कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

“सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवर्ति वाचं भासिता होति^१ कालेन सापदेसं परियन्तवर्ति अत्थसंहितं ।

B. 423

“सो बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति । एक- भक्तिको होति रत्तूपरतो, विरतो विकालभोजना । नच्चगीतवादित- विसूकदस्सना पटिविरतो होति, मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसन- द्धाना पटिविरतो होति, उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति, जातरूपरजतपटिग्गहणा पटिविरतो होति, आमकघञ्जपटिग्गहणा पटि- विरतो होति, आमकमंसपटिग्गहणा पटिविरतो होति, इत्थिकुमारिक- पटिग्गहणा पटिविरतो होति, दासिदासपटिग्गहणा पटिविरतो होति, अजेळकपटिग्गहणा पटिविरतो होति, कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा पटिविरतो होति, हत्थिगवस्सवळवपटिग्गहणा^२ पटिविरतो होति^३, खेतत्वत्थुपटि- ग्गहणा पटिविरतो होति, दूतेय्यपहिणगमनानुयोगा पटिविरतो होति, कयविककया पटिविरतो होति, तुलाकूटकंसकूटमानकूटा पटिविरतो होति, उक्कोटनवञ्चननिकतिसावियोगा^४ पटिविरतो होति, छेदन- वधवन्धनविपराभोसआलोपसहसाकारा^५ पटिविरतो होति ।

R. 206

६. “सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि- हारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति, सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति सपत्तभारो व डेति । एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरिहारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति । सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्जमुखं पटिसंवेदेति । १०. “सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुव्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेन चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरत्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोत्तेन

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. म० पोत्थके नत्थि । ३-३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

४. ० सावियोगा - सी०; उक्कोटनवञ्चननिकतिसावियोगा - स्या० । ५. छेदनवध- वन्धविपराभोसआलोपसाहसा - स्या० ।

सहं सुत्वा ... धानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोडुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्जाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असद्वत्ं विहरन्तं अभिज्झादोभनत्सां पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सकेय्यं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । सो इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्नागतो अज्झत्तं अब्बासेकसुखं पटि-संवेवेति ।

११. “सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलो-किते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी होति, संक्खाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते स्थायिते सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

१२. “सो इमिना च अरियेन सीलक्खन्वेन समन्नागतो, इमिना च अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्नागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्प-जञ्जेन समन्नागतो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्ज-गतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा ।

१३. “सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति । व्यापादपदोसं पहाय अब्बापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति । धीनमिद्धं पहाय विगतधीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्जी सत्तो सम्प-जानो, धीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति । विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकयङ्कथी कुसलेसु धम्मेषु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

१४. “सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपविकलसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितवकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीसतरो चा’” ति ?

B. 424

10

R. 207

15

20

25

30

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

B. 425 5 १५. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

10 R. 208 “इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

१६. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

20 १७. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु सुखस्स च पहाणा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं ... पे०... पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समत्तिकमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

30 १८. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो आकासा-

नञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं
उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... ।

"सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति
आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... ।

"सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म 'सन्तमेतं पणीतमेतं'
ति नेवसञ्जानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि,
उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो
चा'" ति ?

R. 209

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना
अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव
अनुपत्तसदत्था विहरन्ति ।

10 B. 426

१६. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्चा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति; पञ्जाय
चस्स दित्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । तं किं मञ्जसि, उपालि,
'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'"
ति ?

15

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना
अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, अनुपत्तसदत्था
च' विहरन्ति । इद्ध त्वं, उपालि, सद्धे विहराहि । सद्धे ते विहरतो
फासु भविस्सती" ति ।

20

१०. अभिव्यक्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छि-
कातुं । कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोषं, उपनाहं, मक्खं, पळासं,
इस्सं, मच्छरियं, मानं — इमे खो भिक्खवे, दस धम्मे अप्पहाय अभब्बो
अरहत्तं सच्छिकातुं ।

25

२. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।
कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोषं, उपनाहं, मक्खं, पळासं, इस्सं,

मच्छरियं, भानं - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सञ्चिकात्तु" ति ।

उपालिवग्गो^१ दसमो ।

तस्सुहानं

R. 210

कामभोगी भयं^२ दिट्ठि, वज्जियमाहितुत्तिया^३ ।

कोकनुदो ग्राहुनेय्यो^४, थेरो उपालि अभब्बो^५ ति" ॥

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

११. समणसञ्जावग्गो

१. समणसञ्जासुत्तं

B 427 5

१. "तिस्सो^१ इमा, भिक्खवे", समणसञ्जा भाविता बहुलीकता सत्त धम्मे परिपूरेन्ति । कतमा तिस्सो ? वेवण्णियमिह अञ्जुपगतो, परपटिबद्धा मे जीविका, अञ्जो मे आकप्पो करणीयो ति - इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्जा भाविता बहुलीकता सत्त धम्मे परिपूरेन्ति ।

२. "कतमे सत्त ? सन्ततकारी^२ होति सन्ततवृत्ति सीलेसु,
10 अनभिज्जालु होति, अब्यापज्झो होति, अनतिमानी होति, सिक्खाकामो
R 211 होति, इदमत्थतिस्स होति जीवितपरिक्खारेसु, आरद्धविरियो^३ च^४ विहरति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्जा भाविता बहुलीकता इमे सत्त धम्मे परिपूरेन्ती" ति ।

२. बोज्झङ्गसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता तिस्सो
15 विज्जा परिपूरेन्ति । कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचय-
सम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बो-

१. उपामकवग्गो - स्या०, रो० । २. वेर - नी०, स्या०, रो० । ३. वज्जउत्तिया उभो - सी०, वज्जियउत्तिया उभो - स्या०, रो० । ४. ग्राहुनियो - सी०, स्या०; ग्राहुनियो - रो० । ५-५. आमवो - स्या०, अभवो ति - नी० । ६-६. तिस्सो भिक्खवे - स्या०, रो० । ७. निच्च मततकारी - स्या०, रो०, निच्च सन्ततकारी - सी० । ८. वीरियो - म० । ९. स्या० पीत्यके नत्ति ।

ज्जाङ्गो, समाधिसम्बोज्जाङ्गो, उपेक्खासम्बोज्जाङ्गो - इमे खो, भिक्खवे, सत्त बोज्जाङ्गा भाविता बहुलीकता तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ति ।

२. कतमा तिस्सो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बे-
निवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि
जातियो ... पे०... इति सत्कारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनु- 5
स्सरति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेम ... पे०... यथा-
कम्मूपगे सत्ते पजानाति । आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्जविहरति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त बोज्जाङ्गा भाविता बहुलीकता
इमा तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ती” ति ।

३. मिच्छत्सुतं

१. “मिच्छत्तं, भिक्खवे, आगम्म विराधना होति, नो आरा- 10 B. 428
धना । कथं च, भिक्खवे, मिच्छत्तं आगम्म विराधना होति, नो आरा-
धना ? मिच्छादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो प्होति, मिच्छा-
सङ्कप्पस्स मिच्छावाचा प्होति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो प्होति,
R 212
मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो प्होति, मिच्छाआजीवस्स मिच्छा-
वायामो प्होति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति प्होति, मिच्छा- 15
सतिस्स मिच्छासमाधि प्होति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणं प्होति,
मिच्छाआणिस्स” मिच्छाविमुत्ति प्होति । एवं खो, भिक्खवे, मिच्छत्तं
आगम्म विराधना होति, नो आराधना ।

१. “सम्मत्तं, भिक्खवे, आगम्म आराधना होति, नो विराधना ।
कथं च, भिक्खवे, सम्मत्तं आगम्म आराधना होति, नो विराधना ? 20
सम्मादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, सम्मासङ्कप्पो प्होति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मा-
वाचा प्होति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो प्होति, सम्माकम्मन्तस्स
सम्माआजीवो प्होति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो प्होति, सम्मा-
वायामस्स सम्मासति प्होति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि प्होति, सम्मा-
समाधिस्स सम्माआणं प्होति, सम्माआणिस्स सम्माविमुत्ति प्होति । 25
एवं खो, भिक्खवे, सम्मत्तं आगम्म आराधना होति, नो विराधना” ति ।

४. बीजसुत्तं

१. “मिच्छादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स मिच्छासङ्क-
प्पस्स मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावाया-
मस्स मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स
यं च कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं^१ यं च वचीकम्मं ... थं च
५ मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च
पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा अनिद्वाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय
दुक्खाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स^२, भिक्खवे, पापिका ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, निम्बबीजं वा कोसातकीबीजं^३ वा^४
R. 213 तित्तकलावुबीजं वा अल्लाय पथविया निक्खित्तं यं चैव पथचिरसं
B. 429 10 उपादियति यं च आपोरसं उपादियति, सब्बं तं तित्तकत्ताय कटुकत्ताय
असातत्ताय संवत्तति । तं किस्स हेतु ? बीजं हि, भिक्खवे, पापकं ।
एवमेव खो, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठिकस्स पुरिसपुग्गलस्स मिच्छासङ्कप्पस्स
मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामस्स
मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स यं
१५ चैव कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं ... यं च मनो-
कम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि
ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा अनिद्वाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय
दुक्खाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, पापिका ।

२. “सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स सम्मासङ्कप्पस्स
२० सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवस्स सम्मावायामस्स सम्मा-
सतिस्स सम्मासमाधिस्स सम्माआणिस्स सम्माविमुत्तिस्स यं चैव कायकम्मं
यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं
यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना
यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा इद्वाय कन्ताय मनापाय हिताय
२५ सुखाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, भट्टिका ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छुबीजं वा सालिबीजं वा मुट्ठिकाबीजं
वा अल्लाय पथविया निक्खित्तं यं च^५ पथचिरसं उपादियति यं च आपो-

१ समादिन्नं - रो० । २ हि - सी०, स्या०, रो० । ३-३. कोसातकीबीजं
वा - सी०, रो०; कोसाटकीबीजं व - स्या० । ४. चैव - सी०, रो० ।

रसं उपादियति सव्वं तं सातत्ताय मधुरत्ताय असेचनकत्ताय संवत्तति ।
 तं किस्स हेतु ? बीजं हि भिक्खवे, भट्ठकं । एवमेव खो, भिक्खवे,
 सम्मादिट्ठिकस्स ... पे०... सम्माविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं यथादिट्ठि
 समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं ... यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं
 समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सव्वे 5
 ते धम्मा इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । तं किस्स
 हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, भट्ठिका” ति ।

R. 214

५. विज्जासुत्तं

१. “अविज्जा, भिक्खवे, पुब्बङ्गमा अकुसलानं धम्मानं समा-
 पत्तिया, अन्वदेव अहिरिकं अनोत्तप्पं । अविज्जागतस्स, भिक्खवे,
 अविदुसुनो मिच्छादिट्ठि प्होति, मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छासङ्कप्पो प्होति, 10
 मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचा प्होति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो
 प्होति, मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो प्होति, मिच्छाआजीवस्स
 मिच्छावायामो प्होति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति प्होति, मिच्छा-
 सतिस्स मिच्छासमाधि प्होति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणं प्होति,
 मिच्छाआणिस्स मिच्छाविमुत्ति प्होति । 15

B. 430

२. “विज्जा, भिक्खवे, पुब्बङ्गमा कुसलानं धम्मानं समापत्तिया,
 अन्वदेव हिरोत्तप्पं । विज्जागतस्स, भिक्खवे, विदुसुनो सम्मादिट्ठि
 प्होति, सम्मादिट्ठिकस्स सम्मासङ्कप्पो प्होति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मा-
 वाचा प्होति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो प्होति, सम्माकम्मन्तस्स
 सम्माआजीवो प्होति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो प्होति, सम्मा- 20
 वायामस्स सम्मासति प्होति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि प्होति, सम्मा-
 समाधिस्स सम्माआणं प्होति, सम्माआणिस्स सम्माविमुत्ति प्होती” ति ।

६. निज्जरसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, निज्जरघत्थूनि । कतमानि दस ?
 सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छा-
 दिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा 25

R. 215

होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

२. “सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छासङ्कप्पपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासङ्कप्पपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

३. “सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

४. “सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

B. 431 15 ५. “सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

६. “सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

७. “सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

८. “सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति ।

६. “सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं निज्जिण्णं होति; ये च मिच्छाआणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माआणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति ।

१०. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निज्जिण्णा 5 होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, दस निज्जरवत्थूनी” ति ।

७. धोवनसुत्तं

१. “अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणेषु जनपदेषु धोवनं नाम । तत्थ 10 होति अन्नं पि पानं पि खज्जं पि भोज्जं पि लेय्यं पि पेय्यं पि नच्चं पि गीतं पि वादितं पि । अत्थेतं, भिक्खवे, धोवनं; ‘नेतं नत्थी’ ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, धोवनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थ-संहितं न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय 15 न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्ति ।

B. 432

२. “अहं च खो, भिक्खवे, अरियं धोवनं देसेस्सामि, यं धोवनं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्ति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परि-मुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव- 20 दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

३. “कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं, यं धोवनं” एकन्त-निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय 25 निब्बानाय संवत्ति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परि-मुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन

R. 217

परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोभनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
दुक्खदोभनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

४. “सम्मादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निद्धोता होति;
ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते
5 चस्स निद्धोता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा
भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति ।

५. “सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निद्धोतो होति
... पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्धोता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्धोतो होति ... सम्माआजीवस्स,
10 भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्धोतो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो निद्धोतो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति
निद्धोता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निद्धोतो
होति ... सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं निद्धोतं होति ... पे०... ।

B. 493

६. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्धोता होति;
15 ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
ते चस्स निद्धोता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा
भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं एकन्त-
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बा-
नाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति,
20 जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परि-
मुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोभनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
दुक्खदोभनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती” ति ।

८. तिकिच्छकमुत्तं

R. 218

१. “तिकिच्छका, भिक्खवे, विरेचनं देन्ति पित्तसमुद्धानानं पि
आबाधानं पटिघाताय, सेम्हसमुद्धानानं पि आबाधानं पटिघाताय, वात-
25 समुद्धानानं पि आबाधानं पटिघाताय । अत्थेतं, भिक्खवे, विरेचनं;
‘नेतं नत्थी’ ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, विरेचनं सम्पज्जति
पि विपज्जति पि ।

२. “अहं च खो, भिक्खवे, अरियं विरेचनं देसेस्सामि, यं विरेचनं

सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते”ति खो ते 5 भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

३. “कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं विरेचनं, यं विरेचनं सम्प-
ज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया
परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता
मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक- 10
परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

४. “सम्मादिट्ठिक्कस्म, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि विरित्ता होति;
ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते
चस्स विरित्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूर्णि गच्छन्ति । 15

५. “सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो विरित्तो होति
... पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा विरित्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो विरित्तो होति ... सम्माआजीवस्स,
भिक्खवे, मिच्छाआजीवो विरित्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो विरित्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति 20
विरित्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि विरित्तो
होति ... सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं विरित्तं होति ... पे०... । R. 219

६. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति विरित्ता होति;
ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
ते चस्स विरित्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा 25
भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं विरेचनं यं
विरेचनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिधम्मा
सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि
परिमुच्चन्ती” ति ।

६. वमनसुत्तं

१. "तिकिच्छका, भिक्खवे, वमनं देन्ति पित्तसमुद्धानानं पि आबाधानं पटिघाताय, सेम्हसमुद्धानानं पि आबाधानं पटिघाताय, वात-समुद्धानानं पि आबाधानं पटिघाताय । अत्थेतं, भिक्खवे, वमनं; 'नेतं नत्थी' ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, वमनं सम्पज्जति पि
5 विपज्जति पि ।

२. "अहं च खो, भिक्खवे, अरियं वमनं देसेस्सामि, यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक-
10 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ ... पे०... एतदवोच-

३. "कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं वमनं, यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
15 दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

४. "सम्मादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि वन्ता होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स वन्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
परिपूर्णि गच्छन्ति ।

५. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो वन्तो होति ... पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा वन्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो वन्तो होति ... सम्माआजीवस्स भिक्खवे, मिच्छाआजीवो वन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो वन्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति वन्ता
20 होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि वन्तो होति ... सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं वन्तं होति ... पे०... ।

६. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति वन्ता होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स वन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा

भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं वमनं यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती” ति ।

१०. निदमनीयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, निदमनीया धम्मा । कतमे दस ? 5
सम्मादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निदन्ता होति; ये च मिच्छा-
दिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निदन्ता
होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं
गच्छन्ति ।

R. 221

२. “सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निदन्तो होति 10
... पे०... सम्मावाचस्स भिक्खवे, मिच्छावाचा निदन्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निदन्तो होति ... सम्माआजीवस्स,
भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निदन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो निदन्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति
निदन्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निदन्तो 15
होति ... सम्माजाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाजाणं निदन्तं होति ... ।

३. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निदन्ता
होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुला धम्मा सम्भव-
न्ति ते चस्स निदन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला
धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति । इमे खो, भिक्खवे, दस निदमनीया 20
धम्मा” ति ।

B. 436

११. पठमअसेखसुत्तं

१. अथ खो अज्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
नो भिक्खु भगवन्तं एतदबोच —

२. “असेखो असेखो” ति, भन्ते, वुच्चति । कितावता नु’ खो’, 25
भन्ते, भिक्खु असेखो होती” ति ?

“इध, भिक्खु, भिक्खु असेखाय सम्मादिट्ठिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासङ्कुप्पेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मा-
 5 अजीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मासतिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना समन्नागतो होति, असेखेन सम्माज्जाणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मा-
 विमुत्तिया समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु असेखो होती”
 ति ।

१२. दुतियअसेखमुत्तं

R. 222

१. “दसयिमे, भिक्खवे, असेखिया धम्मा । कतमे दस ?
 10 असेखा सम्मादिट्ठि, असेखो सम्मासङ्कुप्पो, असेखा सम्मावाचा, असेखो सम्माकम्मन्तो, असेखो सम्माअजीवो, असेखो सम्मावायामो, असेखा सम्मासति, असेखो सम्मासमाधि, असेखं सम्माज्जाण, असेखा सम्मा-
 विमुत्ति — इमे खो, भिक्खवे, दस असेखिया धम्मा” ति ।

समणसञ्जावग्गो एकादसमो ।

तस्सुद्धानं

सञ्जा^१ बोज्झङ्गा मिच्छत्तं, बीजं^२ विज्जाय निज्जर^३ ।
 15 धोवनं^४ तिकिच्छा वमनं^५ निद्वमेन^६ द्वे असेखा^७ ति ॥

—०—

१२. पच्चोरोहणिवग्गो

१. पठमअधम्ममुत्तं

B. 437

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो अनत्थो च; धम्मो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ? मिच्छादिट्ठि-

१. समणसञ्जा — स्या० । २-२ ० निज्जरा — सी०, रो०; उपविज्जय — स्या० ।

३-३ धोवनञ्च तिकिच्छा च — सी०, रो०; विज्जानं धोवनतिकिच्छा — स्या० ।

४-४. ० सेखा — सी०; निद्वमेन द्वे वा — स्या० ।

मिच्छासङ्कपो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छा-
वायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाआणं, मिच्छाविमुत्ति —
अयं बुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ।

B. 223

३. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? सम्मादिट्ठि,
सम्मासङ्कपो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, 5
सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — अयं बुच्चति,
भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च
वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा
अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं’ ति, इति यं तं वुत्तं, 10
इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

२. दुर्लभसङ्ख्यसुतं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च
वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा
अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं । कतमो च, भिक्खवे,
अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? 15

२. “मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये
च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

३. “मिच्छासङ्कपो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासङ्कपो धम्मो; 20 B. 438
ये च मिच्छासङ्कप्पपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मासङ्कप्पपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

४. “मिच्छावाचा, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो; ये
च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 25 R. 224
अनत्थो; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

५. “मिच्छाकम्मन्तो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो;

ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारि-
पूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

६. “मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो;
ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
अयं अनत्थो; सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारि-
पूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

७. “मिच्छावायामो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो;
ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
अयं अनत्थो; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

८. “मिच्छासति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासति धम्मो; ये
च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

९. “मिच्छासमाधि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो;
ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
अयं अनत्थो; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१०. “मिच्छाआणं, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआणं धम्मो;
ये च मिच्छाआणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
अयं अनत्थो; सम्माआणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. “मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो;
ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
अयं अनत्थो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च
वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा

अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं' ति ।

३. तत्तिवप्रमाणमुत्तं

१. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति । इदमवोच 5 R. 225 भगवा । इदं वत्तान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

२. अथ खो तेसं भिक्खूनं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि — "इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिस्सित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च 10 विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या' ति ?

३. अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि — "अयं खो आयस्मा 15 आनन्दो सत्थु चेव संवणितो सम्भावितो च विञ्चूनं सब्रह्मचारीनं । पहोति चायस्मा' आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यन्नून मयं येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम' । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरिस्सति 20 तथा नं धारेस्सामा' ति ।

४. अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिसु; 25 उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धिं सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोचुं —

B. 440

५. "इदं खो नो, आवुसो आनन्द, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं

उद्दिष्टत्वा वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविट्ठो
- 'अधम्मो च ... पे०... तथा पटिपज्जितब्ब' ति ।

R. 226

- “तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-
होसि - ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा’ सङ्खित्तेण उद्देसं उद्दिष्टत्वा
5 वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविट्ठो - अधम्मो च
...पे०... तथा पटिपज्जितब्बं ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेण
उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्थारेण अत्थं अविभजितस्स वित्थारेण अत्थं
विभजेय्या’ ति ?

- “तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि - ‘अयं खो आयस्मा
10 आनन्दो सत्थु चेव संवण्णिणतो सम्भाविता च विञ्जूनं सङ्गहाचारीनं ।
पट्ठोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेण उद्देसस्स उद्दिष्टस्स
वित्थारेण अत्थं अविभजितस्स वित्थारेण अत्थं विभजितुं । यञ्चून मयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम^१; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं
आनन्दं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरि-
15 स्सति तथा नं धारेस्सामा^२’ ति । विभजतु आयस्मा आनन्दो” ति ।

६. “सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्थिको सारगवेसी सार-
परियेसनं चरमानो महतो रुक्खस्स तिट्ठतो सारवतो अतिक्कम्मेव भूलं
अतिक्कम्म खन्वं साखापलासे सारं परियेसितब्बं मञ्जेय्य^३; एवं सम्पद-
मिदं आयस्मन्तानं सत्थरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा अम्हे
20 एतमत्थं पटिपुच्छितब्बं मञ्जाय^४ । सो हावुसो, भगवा जानं जानाति
पस्सं पस्सति, चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता
अत्थस्स निन्नेता अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स
कालो अहोसि यं तुम्हे भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छे-
य्याय । यथा वो^५ भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याया^६’ ति ।

B. 441,
R. 227

- 25 ७. “अद्वावुसो आनन्द, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति
चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निन्नेता
अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि
यं मयं भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम, यथा नो
भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम । अपि चायस्मा आनन्दो सत्थु

१. भगवता - म० । २. तेनुपसङ्कमिस्साम - त्या० । ३. धारेय्याया - सी०,
त्या० । ४. मञ्जेय्य - सी०, रो० । ५. नो - सी०, त्या० ।

चेव संवणितो सम्भावितो च विञ्जूनं सन्नहाचारीनं । पटोति चायस्मा
आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेण अत्थं
अविभजत्तस्स वित्थारेण अत्थं विभजितुं । विभजंतायस्मा आनन्दो
अणरं कत्वा” ति ।

८. “तेन हावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” 5
ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं ।
अथायस्मा आनन्दो एतदबोच—

९. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिस्सित्वा
वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो
च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । 10
अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो
यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । कतमो चावुसो, अधम्मो, कतमो
च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. “मिच्छादिट्ठि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो;
ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 15
अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ति
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. “मिच्छासङ्कप्पो, आवुसो, अधम्मो; सम्मासङ्कप्पो धम्मो ...
मिच्छावाचा, आवुसो, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो, R. 228
आवुसो, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो .. मिच्छाआजीवो, आवुसो, 20
अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो ... मिच्छावायामो, आवुसो, अधम्मो;
सम्मावायामो धम्मो ... मिच्छासति, आवुसो, अधम्मो; सम्मासति
धम्मो ... मिच्छासमाधि, आवुसो, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो ...
मिच्छाआणं, आवुसो, अधम्मो; सम्माआणं धम्मो ... मिच्छाविमुत्ति, 25
आवुसो, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया
अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्ति-
पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ति गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दि-
स्सित्वा वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो —

‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’
ति, इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स एव^१ वित्थारेन अत्थं आजानामि । आकङ्ख-
माना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटि-
५ पुच्छेय्याथ । यथा वो नं भगवा व्याकरोति^२ तथा नं धारेय्याथा^३’ ति ।

१३. “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमित्सु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदित्सु ।
एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं —

१४. “यं खो नो भगवा^३ सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन
अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे,
वेदितब्बो...पे०...तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिर-
पक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन
उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं
१५ पविट्ठो — अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जि-
तब्बं ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या’ ति ?

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा
आनन्दो सत्थु चेव संवणितो सम्भावितो च विञ्छूनं सब्रह्मचारीनं ।
२० पहीति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यन्नून मयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरिस्सति
तथा नं धारेस्सामा’ ति ।

“अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिम्हा^४;
उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतमत्थं अपुच्छिम्हा^५ । तेसं नो, भन्ते,
आयस्मता आनन्देन इमेहि आकारेहि इमेहि पदेहि इमेहि व्यञ्जनेहि
अत्थो सुविभत्तो’ ति ।

१. सी० पोत्वके नत्थि । २. व्याकरेय्य — स्या० । ३. भन्ते भगवा — सी०, स्या०, रो० ।

४. तेनुपसङ्कमिम्ह — सी० । ५. अपुच्छिम्ह — सी० ।

१५. “साधु साधु, भिक्खवे ! पण्डितो, भिक्खवे, आनन्दो । महापञ्चो, भिक्खवे, आनन्दो । मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चे तं एवमेव व्याकरेय्यं यथा तं आनन्देन व्याकृतं । एसो चेव तस्स अत्थो एवं च नं धारेय्याथा” ति ।

४. अजितसुत्तं

१. अथ खो अजितो^१ परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि ; 5
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अजितो
परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच -

R. 230

२. “अम्हाकं, भो गोतम, पण्डितो नाम सन्नह्यचारी । तेन
पञ्चमत्तानि चित्तट्टानसतानि चिन्तितानि^२, येहि अञ्जतित्थिया 10
उपारद्धा व^३ जानन्ति^३ उपारद्धस्मा^३” ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “धारेय नो तुम्हे,
भिक्खवे, पण्डितवत्थूनी” ति ?

B. 444

“एतस्स, भगवा, कालो एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा भासेय्य,
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति । 15

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ^४; भासिस्सामी”
ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच -

४. “इध, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन अधम्मिकं
वादं अभिनिगण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । 20
तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्महासद्दा^५ होति - ‘पण्डितो वत, भो,
पण्डितो वत, भो’ ति ।

५. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन धम्मिकं
वादं अभिनिगण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति ।
तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्महासद्दा होति - ‘पण्डितो वत, 25
भो, पण्डितो वत, भो’ ति ।

१. अजितो - स्या० । २. स्या० पोत्थके नत्ति । ३-३. पजानन्ति - सी० ।

४. उपारद्धम्हा - सी०, रो० । ५. उच्चासद्दा महासद्दा - सी०, स्या०, रो० ।

६. “इष पन, भिक्खवे, एकच्चो अघम्मिकेन वादेन घम्मिकं च वादं अघम्मिकं च वादं अभिनिगग्हति अभिनिप्पीळेति, तेन च अघम्मिकं परित्तं रञ्जेति । तेन सा अघम्मिका परित्ता उच्चासह-महासदा होति — ‘पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो’ ति* ।

R. 231 5

७. “अघम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो घम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अघम्मं च विदित्वा घम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा घम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं ।

८. “कतमो च, भिक्खवे, अघम्मो, कतमो च घम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मादिट्ठि
10 घम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला घम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला घम्मा भावनापारिपूर्ति गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

B. 445

९. “मिच्छासङ्कप्पो, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मासङ्कप्पो घम्मो ... मिच्छावाचा, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मावाचा घम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो,
15 भिक्खवे, अघम्मो; सम्माकम्मन्तो घम्मो ... मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अघम्मो; सम्माआजीवो घम्मो ... मिच्छावायामो, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मावायामो घम्मो .. मिच्छासति, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मासति घम्मो ... मिच्छासमाधि, भिक्खवे अघम्मो; सम्मासमाधि घम्मो .. मिच्छाज्जाणं, भिक्खवे, अघम्मो; सम्माज्जाणं घम्मो ।

20

१०. “मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अघम्मो; सम्माविमुत्ति घम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला घम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला घम्मा भावनापारिपूर्ति गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

R. 232 25

११. “अघम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो घम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अघम्मं च विदित्वा घम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा घम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

* ‘इष पन भिक्खवे एकच्चो अघम्मिकेन वादेन अघम्मिकं वादं ... वत भो ती’ ति सी०, स्या०, रो० नीत्येकेषु अधिको पाठो विस्तति ।

५. सङ्गारवसुतं

१. अथ खो सङ्गारवो^१ ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि;
उपसङ्कुमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - “किं नु खो, भो गोतम, ओरिमं तीरं, किं
पारिमं तीरं” ति ?

5

२. “मिच्छादिट्ठि खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं
तीरं; मिच्छासङ्कुप्पो ओरिमं तीरं, सम्मासङ्कुप्पो पारिमं तीरं; मिच्छा-
वाचा ओरिमं तीरं, सम्मावाचा पारिमं तीरं; मिच्छाकम्मन्तो ओरिमं
तीरं, सम्माकम्मन्तो पारिमं तीरं; मिच्छाआजीवो ओरिमं तीरं, सम्मा-
आजीवो पारिमं तीरं; मिच्छावायामो ओरिमं तीरं, सम्मावायामो
पारिमं तीरं; मिच्छासति ओरिमं तीरं, सम्मासति पारिमं तीरं; मिच्छा-
समाधि ओरिमं तीरं, सम्मासमाधि पारिमं तीरं; मिच्छाआणं ओरिमं
तीरं, सम्माआणं पारिमं तीरं; मिच्छाविमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्मा-
विमुत्ति पारिमं तीरं ति । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं
तीरं ति ।

15

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

“ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुघेय्यं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेय पण्डितो ।

20 B. 446

ओका अनोकमागम्म^२, विवेके यत्थ दूरमं ॥

“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधिज्जेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

R. 293

आदानपटिनिस्सम्मे, अनुपादाय ये रता ।

25

खीणासवा जुतिमन्तो^३, ते लोके परिनिब्बुता” ति ॥

१. सङ्गारवो - स्या० । २. अनोकमागम्म - स्या० । ३. जूतिमन्तो - वी०

६. ओरिमतीरसुत्तं

१. “ओरिमं च, भिक्खवे”, तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं ।
तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति
खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं तीरं ?
५ मिच्छादिट्ठि^१ ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं तीरं ... पे०... मिच्छा-
विमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्माविमुत्ति पारिमं तीरं । इदं खो, भिक्खवे,
ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥
१० “ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥
“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥
“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
१५ परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥
“येसं सम्बोधियङ्ग्लेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता ।
खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता” ति ॥

७. पठमपच्चोरोहणीसुत्तं

B. 447

R. 234

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि^१ ब्राह्मणो तदहुपोसथे
सीसन्हातो^२ नवं खोमयुगं निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि^३ आदाय भगवतो
अविदूरे एकमन्तं ठितो होति । अद्दसा खो भगवा जाणुस्सोणि ब्राह्मणं
तदहुपोसथे सीसन्हातं नवं खोमयुगं निवत्थं अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं^४
ठितं । दिस्वान^५ जाणुस्सोणि ब्राह्मणं एतदवोच —

२. “किं नु त्वं, ब्राह्मण, तदहुपोसथे सीसन्हातो नवं खोमयुगं

१. वो भिक्खवे — सी० स्या०, रो० । २. मिच्छादिट्ठि भिक्खवे — सी०, स्या०,
रो० । ३. जानुस्सोनि — सी० । ४. सीसन्हातो — सी०, रो०; सीसन्हातो — स्या० । ५. अल्लं
कुसमुट्ठि — सी०, रो० । ६. अविदूरे एकमन्तं — सी०, स्या०, रो० । ७. दिस्वा — सी०, रो० ।

निवृत्यो अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं ठितो ? किं न्वज्ज ब्राह्मण-कुलस्सा” ति ?

“पच्चोरोहणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा” ति ।

“यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती” ति ?

“इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसंहाता नवं खोमयुगं 5
निवृत्या अल्लेन गोमयेन पथवि ओपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पत्थरित्वा
अन्तरा च वेलं अन्तरा च अन्यागारं सेय्यं कप्पेन्ति । ते तं रत्ति तिक्खत्तुं
पच्चुट्ठाय पञ्जलिका अग्गि नमस्सन्ति — ‘पच्चोरोहाम भवन्तं, पच्चो-
रोहाम भवन्तं’ ति । बहुकेन च सप्पितेलनवनीतेन अग्गि सन्तप्पेन्ति ।
तस्सा च रत्तिया अच्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे 10
सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती” ति ।

“अज्जथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति’,
अज्जथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती” ति ।

“यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी
होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये 15
पच्चोरोहणी होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि;
भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच — B. 448

३. “इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — 20 B. 235
‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको दिट्ठे चैव धम्मे अभिसम्परायं चा’
ति । सो इति पटिसङ्काय मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चो-
रोहति ।

... मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको विपाको — दिट्ठे चैव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्काय मिच्छासङ्कप्पं पजहति; 25
मिच्छासङ्कप्पा पच्चोरोहति ।

... मिच्छावाचाय खो पापको विपाको — दिट्ठे चैव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्काय मिच्छावाचं पजहति;
मिच्छावाचाय पच्चोरोहति ।

... मिच्छाकम्मन्तस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छाकम्मन्तं पजहति; मिच्छाकम्मन्ता पच्चोरोहति ।

... मिच्छाआजीवस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छाआजीवं पजहति; मिच्छाआजीवा पच्चोरोहति ।

... मिच्छावायामस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छावायामं पजहति; मिच्छावायामा पच्चोरोहति ।

... मिच्छासतिया खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छासतिं पजहति; मिच्छासतिया पच्चोरोहति ।

... मिच्छासमाधिस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छासमाधिं पजहति; मिच्छासमाधिम्हा पच्चोरोहति ।

B. 449

... मिच्छाआणस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छाआणं पजहति; मिच्छाआणम्हा पच्चोरोहति ।

“इध, ब्राह्मण, ... पटिसञ्चिक्खति - ‘मिच्छाविमुत्तिया खो पापको विपाको - दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय मिच्छाविमुत्तिं पजहति; मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति । एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती” ति ।

४. “अञ्जथा, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी, अञ्जथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती । इमिस्सा च, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं नागवत्ति सोळसि । अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत्त” ति ।

R. 236

८. दुतियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. “अरियं वो भिक्खवे, पच्चोरोहणीं देसेस्सामि । तं सुणाथ ...
 कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, भिक्खवे, अरियसावको
 इति पटिसञ्चिव्वत्ति – ‘मिच्छादिट्ठिया खो पांपको विपाको – दिट्ठे
 चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठि
 पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको 5
 विपाको ... मिच्छावाचाय खो ... मिच्छाकम्मन्तस्स खो ... मिच्छा-
 आजीवस्स खो ... मिच्छावायामस्स खो ... मिच्छासतिया खो ... मिच्छा-
 समाधिस्स खो ... मिच्छाजाणस्स खो ... मिच्छाविमुत्तिया खो पापको
 विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय
 मिच्छाविमुत्तिं पजहति; मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति । अयं वुच्चति, 10
 भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी” ति ।

९. पुब्बङ्गमसुत्तं

१. “सुरियस्स^१, भिक्खवे, उदयतो एतं पुब्बङ्गमं एतं पुब्ब-
 निमित्तं, यदिदं – अरुणुगं^२ । एवमेव खो, भिक्खवे, कुसलानं धम्मानं
 एतं पुब्बङ्गमं एतं पुब्बनिमित्तं, यदिदं – सम्मादिट्ठि । सम्मादिट्ठिकस्स^३,
 भिक्खवे, सम्मासङ्कप्पो प्होति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मावाचा प्होति, 15
 सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो प्होति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो
 प्होति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो प्होति, सम्मावायामस्स सम्मा-
 सति प्होति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि प्होति, सम्मासमाधिस्स
 सम्माजाणं प्होति, सम्माजाणस्स सम्माविमुत्ति प्होती” ति ।

B. 450

R. 297

१०. आसवकलयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता आसवानं 20
 खयाय संवत्तन्ति । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
 वाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मा-
 समाधि, सम्माजाणं, सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा
 भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ती” ति ।

पच्चोरोहणिवग्गो बारसमो ।

१. सुरियस्स – म० । २. अरुणुगं – सी०, रो०; अरुणुत्तं – त्या० । ३. ० विट्ठिस्स –
 सी०, रो० ।

तत्सुद्धानं

तयो अघम्मा^१ अजितो, सङ्गारवो च ओरिमं ।
द्वे चेव पच्चोरोहणी, पुब्बङ्गमं आसवक्खयो^२ ति ॥

१३. परिसुद्धवगो^३

१. पठमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, नाञ्जत्र
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा,
५ सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि,
सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा परिसुद्धा
परियोदाता, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

२. दुतियसुत्तं

R. 238 १. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा अनुप्पन्ना उपपज्जन्ति, नाञ्जत्र
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति —
10 इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा अनुप्पन्ना उपपज्जन्ति, नाञ्जत्र सुगत-
विनया” ति ।

३. ततियसुत्तं

B. 451 १. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा महप्फला महानिसंसा, नाञ्जत्र
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति —
इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा महप्फला महानिसंसा, नाञ्जत्र
15 सुगतविनया” ति ।

४. चतुत्थसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति
दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र

१. अघम्मं — सी० । २. आसवो वा — सी०, टी० । ३. परिसुद्धवगो — स्वा० ।

सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

५. पञ्चमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

६. छट्ठसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता अनुप्पन्ना उपपज्जन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुलीकता अनुप्पन्ना उपपज्जन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

७. सत्तमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

८. अष्टमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता

बहुलीकता रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

९. नवमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्त-
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय
5 निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि
... पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुली-
कता एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय
सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

१०. दसमसुत्तं

R. 240

१. “दसयिमे, भिक्खवे, मिच्छत्ता । कतमे दस ? मिच्छा-
10 दिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो,
मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाआणं, मिच्छा-
विमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस मिच्छत्ता” ति ।

११. एकादसमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, सम्मत्ता । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि,
सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मा-
15 वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति – इमे
खो, भिक्खवे, दस सम्मत्ता” ति ।

परिसुद्धवग्गो तेरसमो ।

१४. साधुवग्गो

१. साधुसुत्तं

B. 453

१. “साधुं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि’ असाधुं च । तं
सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति
खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

१. देसिस्सामि – सी०, स्वा०, रो० ।

२. “कतमं च, भिक्खवे, असाधु^१ ? मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाआणं, मिच्छाविमुत्ति — इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु । कतमं च, भिक्खवे, साधु^२ ? सम्मादिट्ठि, सम्मा-सङ्कप्पो, सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, 5 सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — इदं वुच्चति, भिक्खवे, साधु” ति ।

R. 241

२. अनरियधम्मसुत्तं

१. “अनरियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधम्मं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो । कतमो 10 च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो” ति ।

३. अकुसलसुत्तं

१. “अकुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि कुसलं, च । तं सुणाय ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-विमुत्ति — इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं । कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? 15 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसलं” ति ।

४. अत्थसुत्तं

१. “अत्थं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्थं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनत्थो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्थो । कतमो च, भिक्खवे, अत्थो ? 20 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्थो” ति ।

R. 242

५. धम्मसुत्तं

१. “धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? मिच्छादिट्ठि .. पे०... मिच्छा-

B. 454

१. कतमो — सी० । २. असाधुं — सी०, त्या०, रो० । ३. साधुं — सी०, त्या०, रो० ।

विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अघम्मो । कतमो च, भिक्खवे, धम्मो ?
सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो" ति ।

६. सासवसुत्तं

१. "सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च । तं
सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि
5 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो धम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो धम्मो" ति ।

७. सावज्जमुत्तं

१. "सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं च ।
तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि
10 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो" ति ।

८. तपनीयमुत्तं

R. 249 १. "तपनीयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं
च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? मिच्छा-
15 दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो" ति ।

९. आचयगामिसुत्तं

१. "आचयगामिं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अपचयगामिं
च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो ?
20 मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-

गामी धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो ? सम्मा-
दिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी
धम्मो” ति ।

B. 455

१०. दुक्खद्वयसुत्तं

१. “दुक्खद्वयं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखद्वयं च ।
तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खद्वयो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि 5
... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खद्वयो धम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, सुखद्वयो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखद्वयो धम्मो” ति ।

११. दुक्खविपाकसुत्तं

१. “दुक्खविपाकं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं
च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो ? 10
मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खविपाको धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो ?
सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको
धम्मो” ति ।

R. 244

सावुवग्गो चुदसमो ।

— — ० — —

१५. अरियवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. “अरियमग्गं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनरिय- 15
मग्गं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ?
मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो
मग्गो । कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो ? सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो” ति ।

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. “कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुक्कमग्गं
 च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हमग्गो ? मिच्छादिट्ठि
 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हमग्गो । कतमो
 च, भिक्खवे, सुक्कमग्गो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं
 ५ वुच्चति, भिक्खवे, सुक्कमग्गो” ति ।

३. सद्धम्मसुत्तं

१. “सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च । तं सुणाथ
 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-
 विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो । कतमो च, भिक्खवे,
 सद्धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
 १० सद्धम्मो” ति ।

४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं

१. “सप्पुरिसधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्पुरिसधम्मं
 च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसधम्मो ? मिच्छा-
 दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिस-
 धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०...
 १५ सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो” ति ।

५. उप्पादेतब्बसुत्तं

१. “उप्पादेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादे-
 तब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो
 धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
 न उप्पादेतब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो ?
 २० सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो
 धम्मो” ति ।

६. आसेवितव्वसुत्तं

१. “आसेवितव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न आसेवितव्वं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न आसेवितव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न आसेवितव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, आसेवितव्वो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसेवितव्वो धम्मो” ति ।

७. भावेतव्वसुत्तं

१. “भावेतव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतव्वं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, भावेतव्वो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतव्वो धम्मो” ति ।

B. 437

८. बहुलीकातव्वसुत्तं

१. “बहुलीकातव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न बहुलीकातव्वं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न बहुलीकातव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातव्वो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुलीकातव्वो धम्मो” ति ।

15

९. अनुस्सरितव्वसुत्तं

१. “अनुस्सरितव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न अनुस्सरितव्वं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न अनुस्सरितव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न अनुस्सरितव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितव्वो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरितव्वो धम्मो” ति ।

R. 247

20

१०. सच्छिकातब्बसुत्तं

१. “सच्छिकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न सच्छिकातब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो ?
 5 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो” ति ।

अरियवग्गो पन्नरसमो ।

ततियो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

१६. पुग्गलवग्गो

१. सेवितब्बसुत्तं

B. 458

R. 248

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो । कतमेहि दसहि ? मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति, मिच्छाआजीवो होति, मिच्छा-
 10 वायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति, मिच्छाआणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो ।

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो । कतमेहि दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो
 15 होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माआणी होति, सम्माविमुत्ति होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो” ति ।

२-१२. भजितब्बादिसुत्तानि

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न भजितब्बो
 20 ... पे०... भजितब्बो ... पे०... न पयिरुपासितब्बो ... पयिरुपासितब्बो
 ... पे०... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ... पे०... न पासंसो होति ...

पासंसो होति ... पे०... अगारवो होति ... सगारवो होति ... पे०... अप्प-
 तित्सो^१ होति ... सप्पतित्सो^२ होति ... पे०... न आराधको होति ...
 आराधको होति ... पे०... न विसुज्जति ... विसुज्जति ... पे०... मानं
 नाधिभोति ... मानं अधिभोति ... पे०... पञ्जाय न वड्ढति ... पञ्जाय
 वड्ढति ... पे०... ।

R. 249

5

२. “बहुं अपुञ्जं पसवति ... बहुं पुञ्जं पसवति । कतमेहि
 दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति,
 सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मा-
 सति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माआणी होति, सम्माविमुत्ति होति
 — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्ममेहि समन्नागतो पुग्गलो बहुं पुञ्जं
 पसवती” ति ।

B. 459

10

पुग्गलवग्गो सोऽसमो ।

— ० —

१७. जाणुस्सोणिवग्गो

१. ब्राह्मणपञ्चोरोहणीसुतं

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि ब्राह्मणो तदहुपोसथे
 सीसंन्हातो नवं खोमयुगं निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि आदाय भगवतो
 अविदूरे एकमन्तं ठितो होति । अइसा खो भगवा जाणुस्सोणि ब्राह्मणं
 तदहुपोसथे सीसंन्हातं नवं खोमयुगं निवत्थं अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं
 ठितं । दिस्वान जाणुस्सोणि ब्राह्मणं एतदवोच —

15

२. “किं नु त्वं, ब्राह्मण, तदहुपोसथे सीसंन्हातो नवं खोमयुगं
 निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं ठितो ? किं न्वज्ज ब्राह्मण-
 कुलस्सा” ति^३ ?

“पञ्चोरोहणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा” ति ।

20

“यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ?

R. 250

“इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसंन्हाता नवं खोमयुगं
 निवत्था अल्लेन गोमयेन^४ पथवि ओपुज्जित्वा हरितेहि कुसेहि पथरित्वा

१. अप्पतिस्सो — सी०, स्या०, रो० । २. सप्पतिस्सो — सी०, स्या०, रो० । ३. ति पुज्जि
 — सी० । ४. गोमेन — सी० ।

अन्तरा च वेलं अन्तरा च अग्न्यागारं सेय्यं कप्पेन्ति । ते तं रत्तिं तिवक्खत्तुं पच्चुट्ठाय पञ्जलिका अग्निं नमस्सन्ति - 'पच्चोरोहाम भवन्तं, पच्चोरोहाम भवन्तं' ति । बहुकेन' च सप्पितेलनवनीतेन अग्निं सन्तप्पेन्ति । तस्सा च रत्तिया अच्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे
5 सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती" ति ।

"अञ्जथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति, अञ्जथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती" ति ।

B. 460

"यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये
10 पच्चोरोहणी होती" ति ।

"तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भो" ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

३. "इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति -
15 'पाणातिपातस्स खो पापको विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पच्चोरोहति ।

... अदिन्नादानस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय अदिन्नादानं पजहति;
20 अदिन्नादाना पच्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय कामेसुमिच्छाचारं पजहति; कामेसुमिच्छाचारा पच्चोरोहति ।

... मुसावादस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्प-
R. 251 25 रायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मुसावादं पजहति; मुसावादा पच्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय पिसुणं वाचं पजहति; पिसुणाय वाचाय पच्चोरोहति ।

... फरसाय वाचाय खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय फरसं वाचं पजहति; फरसाय वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय सम्फप्पलापं पजहति; 5 सम्फप्पलापा पच्चोरोहति ।

... अभिज्झाय खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभि- सम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय अभिज्झं पजहति; अभिज्झाय पच्चोरोहति ।

B. 461

... व्यापादस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं 10 चा ति । सो इति पटिसङ्खाय व्यापादं पजहति; व्यापादा पच्चोरोहति ।

“इध, ब्राह्मण ... पटिसञ्चिक्खति - ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती” ति । 15

४. “अञ्जया खो, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति, अञ्जया च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति । इमिस्सा, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं नाग्घति सोळ्ळसि । अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति । 20

२. अरियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. “अरियं वो, भिक्खवे, पच्चोरोहणिं देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुक मनसि करोथ; आसिस्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. “कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, 25 B. 252 भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति - ‘पाणातिपातस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पच्चोरोहति ।

... अदिन्नादानस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभि-
सम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय अदिन्नादानं पजहति;
अदिन्नादाना पच्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको ... पे०... कामेसु-
5 मिच्छाचारा पच्चोरोहति ।

B. 462 ... मुसावादस्स खो पापको विपाको ... पे०... मुसावादा
पच्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... पिसुणाय
वाचाय पच्चोरोहति ।

10 ... फरसाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... फरसाय
वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको ... पे०... सम्फप्पलापा
पच्चोरोहति ।

... अभिज्झाय खो पापको विपाको ... पे०... अभिज्झाय
15 पच्चोरोहति ।

... व्यापादस्स खो पापको विपाको ... पे०... व्यापादा पच्चो-
रोहति ।

“इयं भिक्खवे ... पटिसञ्चिक्खति - ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको
विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्गाय
20 मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । अयं बुच्चति,
भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी” ति ।

३. सङ्गारवसुत्तं

१. अयं खो सङ्गारवो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो
25 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

२. “किं नु खो, भो गोतम, ओरिमं तीरं, किं पारिमं तीरं” ति ?

“पाणातिपातो खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता बेरमणी
पारिमं तीरं । अदिन्नादानं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, अदिन्नादाना

बेरमणी पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसु-
मिच्छाचारा बेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा
बेरमणी पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय
बेरमणी पारिमं तीरं । फरसा वाचा ओरिमं तीरं, फरसाय वाचाय बेरमणी
पारिमं तीरं । सम्फप्पलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्पलापा बेरमणी पारिमं 5
तीरं । अभिज्झा ओरिमं तीरं, अनभिज्झा पारिमं तीरं । व्यापादो ओरिमं
तीरं, अब्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिट्ठि ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि
पारिमं तीरं । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

B. 463,
R. 253

10

“ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।

ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥

“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

15

“येसं सम्बोधिपङ्केसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ते रता ।

खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता” ति ॥

४. ओरिमसुत्तं

१. “ओरिमं च, भिक्खवे, तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं । 20

तं सुणाय ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं
तीरं ? पाणातिपातो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता बेरमणी
पारिमं तीरं । अदिन्नादानं ओरिमं तीरं, अदिन्नादाना बेरमणी
पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसुमिच्छाचारा
बेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा बेरमणी 25
पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय बेरमणी
पारिमं तीरं । फरसा वाचा ओरिमं तीरं, फरसाय वाचाय बेरमणी
पारिमं तीरं । सम्फप्पलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्पलापा बेरमणी पारिमं

तीरं । अभिज्ञा ओरिमं तीरं, अनभिज्ञा पारिमं तीरं । व्यापादो ओरिमं तीरं, अब्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिद्वि ओरिमं तीरं, सम्मादिद्वि पारिमं तीरं । इदं खो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

R. 254 5

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

“ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मो धम्मानुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

B. 464

10

“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।

ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥

“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रत्ता ।

15

खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता” ति ॥

५. पठमअधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ? पाणाति-
20 पातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्ञा, व्यापादो, मिच्छादिद्वि — अयं बुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ।

३. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? पाणातिपाता
वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा
25 वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फरुसाय वाचाय वेरमणी, सम्फ-
प्पलापा वेरमणी, अनभिज्ञा, अब्यापादो, सम्मादिद्वि — अयं बुच्चति, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं” ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

६. वृत्तिपञ्चमस्तुतं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्थान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि । 5 R. 255 B. 465

२. अथ खो तेसं भिक्खूनं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि — “इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं” ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा वित्थारेन अत्थं विभजेय्या” ति ? 10 15

३. अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि — “अयं खो आयस्मा महाकच्चानो सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विञ्चूनं सङ्गह्यचारीनं । पट्ठोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यन्नून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा” ति । 20

४. अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमिस्सु; उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकच्चानेन सद्धिं सम्मोदिस्सु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिस्सु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदवोचुं — 25

५. “इदं खो नो, आवुसो कच्चान, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो

R. 256

— ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं’ ति ।

B. 466

“तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि
5 — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — अधम्मो च, भिक्खवे ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेण अत्थं अविभजत्तस्स वित्थारेण अत्थं विभजेय्या’ ति ?

10

“तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा महाकच्चानो सत्थु चैव संवणितो, सम्भावितो च विञ्जूनं सङ्गहाचारीनं । प्होति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेण अत्थं अविभजत्तस्स वित्थारेण अत्थं विभजितुं । यधून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं
15 महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा’ ति । विभजतु आयस्मा महाकच्चानो” ति ।

R. 257 25

६. “सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्थिको सारगवेसी सार-परियेसनं चरमानो महतो ख्वस्स तिट्ठतो सारवतो अतिक्कम्मेव मूलं
20 अतिक्कम्म खन्धं साखापलासे सारं परियेसितब्बं मञ्जेय्य । एवं सम्पदमिदं आयस्मन्तानं सत्थरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा अम्हे एतमत्थं पटिपुच्छितब्बं मञ्जेय्य । सो हावुसो, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निघेता अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चैव पनेतस्स कालो अहोसि यं तुम्हे भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छे-
य्याथ । यथा वो भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याथा” ति ।

७. “अद्वा, आवुसो कच्चान, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निघेता
अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चैव पनेतस्स कालो अहोसि
30 यं मयं भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम । अपि चायस्मा महाकच्चानो

सत्पुं चैव संबण्णितो, सम्भावितो च विञ्जूनं सङ्गहाचारीनं । पहीति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्गित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेण अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेण अत्थं विभजितुं । विभजतायस्मा महाकच्चानो अगहं करित्वा” ति ।

८. “तेन हावुसो, सुणाय, सावुकं मनसि करोथ; मासि- 5 B. 467
स्सामी” ति । “एवं, आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकच्चा-
नस्स पच्चस्सोसुं । अथायस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

९. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्गित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा
वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो च,
भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्ब’ ति । कतमो चावुसो, 10
अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. “पाणातिपातो, आवुसो, अधम्मो; पाणातिपाता वेरमणी
धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा
सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके
कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो । 15

११. “अदिन्नादानं, आवुसो, अधम्मो; अदिन्नादाना वेरमणी
धम्मो; ये च अदिन्नादानपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा
सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अदिन्नादाना वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला
धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो । R. 258

१२. “कामेसुमिच्छाचारो, आवुसो, अधम्मो; कामेसुमिच्छा- 20
चारा वेरमणी धम्मो; ये च कामेसुमिच्छाचारपच्चया अनेके पापका
अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी-
पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१३. “मुसावादो, आवुसो, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो;
ये च मुसावादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 25
अनत्थो; मुसावादा वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१४. “पिसुणा वाचा, आवुसो, अधम्मो; पिसुणाय वाचाव
वेरमणी धम्मो; ये च पिसुणवाचापच्चया अनेके पापका अकुसला

धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पिसुणाय वाचाय वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

B. 468

१५. “फरुसा वाचा, आवुसो, अधम्मो; फरुसाय वाचाय वेरमणी धम्मो; ये च फरुसावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; फरुसाय वाचाय वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१६. “सम्फप्पलापो, आवुसो, अधम्मो; सम्फप्पलापो वेरमणी धम्मो; ये च सम्फप्पलापपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्फप्पलापो वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१७. “अभिज्झा, आवुसो, अधम्मो; अनभिज्झा धम्मो; ये च अभिज्झापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अनभिज्झापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१८. “ब्ब्यापादो, आवुसो, अधम्मो; अब्ब्यापादो धम्मो; ये च ब्ब्यापादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अब्ब्यापादपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१९. “मिच्छादिट्ठि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

R. 259

२०. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्त्यारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्त्यारेन अत्थं अविभजित्त्वं एवं वित्त्यारेन अत्थं आजानामि । आकङ्कमाना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तं येव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ । यथा नो भगवा ब्याकरोति तथा नं धारेय्याथा” ति ।

१. अविभजित्वा – स्वा०, रो० ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकच्चानस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु ।
एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं -

२१. “यं खो नो, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा 5
वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो - ‘अधम्मो च,
भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति ।

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-
होसि - ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्था-
रेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो - ‘अधम्मो च, 10
भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । को नु खो
इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा
वित्थारेन अत्थं विभजेय्या’ ति ?

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि - ‘अयं खो आयस्मा महा-
कच्चानो सत्थु चैव संवणितो, सम्भाविता च विञ्चूनं सन्नह्यचारीनं । 15
पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स
उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा वित्थारेन अत्थं विभजितुं ।
यञ्चून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा
आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा
महाकच्चानो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा’ ति । 20

“अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमिम्हा;
उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं अपुच्छिम्हा’ । तेसं नो,
भन्ते, आयस्मता महाकच्चानेन इमेहि अक्खरेहि^१ इमेहि पदेहि इमेहि
व्यञ्जनेहि अत्थो सुविभजितो” ति ।

२२. “साधु साधु, भिक्खवे ! पण्डितो, भिक्खवे, महाकच्चानो । 25
महापञ्चो, भिक्खवे, महाकच्चानो । मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्क-
मित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चेत्तं एवमेव व्याकरेय्यं यथा
तं महाकच्चानेन व्याकतं । एसो चैव तस्स अत्थो । एवं च नं धारे-
य्याथा” ति ।

१. पुच्छिम्हा - सी०, स्या०, रो० । २. आकरेहि - सी०; आकारेहि - स्या०, रो० ।

७. ततियअधम्मसुत्तं

B. 470

१. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्ब^१ ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? पाणातिपातो, भिक्खवे, अधम्मो; पाणातिपाता वेरमणी धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

३. "अदिस्सदानं, भिक्खवे, अधम्मो; अदिस्सदाना वेरमणी धम्मो ... कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, अधम्मो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी धम्मो ... मुसावादो, भिक्खवे, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो ... पिसुणा वाचा, भिक्खवे, अधम्मो; पिसुणाय वाचाय वेरमणी धम्मो ... फरसा वाचा, भिक्खवे, अधम्मो; फरसाय वाचाय वेरमणी धम्मो ... सम्फप्पलापो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्फप्पलापा वेरमणी धम्मो ... अभिज्झा, भिक्खवे, अधम्मो; अनभिज्झा धम्मो ... व्यापादो, भिक्खवे, अधम्मो; अव्यापादो धम्मो ... ।

४. "मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

५. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्ब^१ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

८. कम्मनिदानसुत्तं

25

१. "पाणातिपातं पाहं^१, भिक्खवे, तिविधं वदामि - लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

१. पटिपज्जितब्बं ति - ली०, स्या०, रो० । २. पह - ली० स्या०, रो० ।

२. “अदिन्नादानं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

B. 471

३. “कामेसुमिच्छाचारं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि —
लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

४. “भुसावादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं 5
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

५. “पिसुणवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

६. “फरुसवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

10

७. “सम्फप्पलापं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

८. “अभिज्झं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

R. 262

९. “अपादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, 15
दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

१०. “मिच्छादिट्ठिं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि । इति खो, भिक्खवे, लोभो
कम्मनिदानसम्भवो, दोसो कम्मनिदानसम्भवो, मोहो कम्मनिदान-
सम्भवो । लोभक्खया कम्मनिदानसङ्खयो, दोसक्खया कम्मनिदान- 20
सङ्खयो, मोहक्खया कम्मनिदानसङ्खयो” ति ।

६. परिक्कमनसुत्तं

१. “सपरिक्कमनो अयं, भिक्खवे, घम्मो, नायं घम्मो अपरि-
क्कमनो । कथं च, भिक्खवे, सपरिक्कमनो अयं घम्मो, नायं घम्मो
अपरिक्कमनो ? पाणातिपातिस्स, भिक्खवे, पाणातिपाता वेरमणी
परिक्कमनं होति । अदिन्नादायिस्स, भिक्खवे, अदिन्नादाना वेरमणी 25
परिक्कमनं होति । कामेसुमिच्छाचारिस्स, भिक्खवे, कामेसुमिच्छा-

B. 472

चारा बेरमणी परिक्रमनं होति । मुसावादिस्स, भिक्खवे, मुसावादा
बेरमणी परिक्रमनं होति । पिसुणवाचस्स, भिक्खवे, पिसुणाय
वाचाय बेरमणी परिक्रमनं होति । फरुसाचस्स, भिक्खवे, फरुसाय
वाचाय बेरमणी परिक्रमनं होति । सम्फप्पलापिस्स^१, भिक्खवे, सम्फ-
५ प्पलापा बेरमणी परिक्रमनं होति । अभिज्जालुस्स, भिक्खवे, अनभिज्जा
परिक्रमनं होति । व्यापन्नचित्तस्स^२, भिक्खवे, अब्यापादो परिक्रमनं
होति । मिच्छादिट्ठिस्स, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि परिक्रमनं होति । एवं
खो, भिक्खवे, सपरिक्रमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो अपरिक्रमनो^३ ति ।

१०. चुन्दसुत्तं

R. 263

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्स
१० कम्मरपुत्तस्स अम्बवने । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो चुन्दं कम्मरपुत्तं भगवा एतदवोच -

२. “कस्स नो त्वं, चुन्द, सोचेय्यानि रोचेसी” ति ?

“ब्राह्मणा, भन्ते, पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका^४

१५ अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्चापेन्ति; तेसाहं सोचे-
य्यानि रोचेमी” ति ।

“यथा कथं पन, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल-
मालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्चापेन्ती” ति ?

“इध, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका
२० अग्निपरिचारिका उदकोरोहका । ते सावक^५ एवं समादपेन्ति - ‘एहि त्वं,
अम्भो पुरिस, कालस्सेव^६ उट्ठहन्तो^७ व^८ सयनग्हा पथवि आमसेय्यासि;
नो चे पथवि आमसेय्यासि, अल्लानि^९ गोमयानि^{१०} आमसेय्यासि; नो चे
अल्लानि गोमयानि आमसेय्यासि, हरितानि तिणानि आमसेय्यासि;
नो चे हरितानि तिणानि आमसेय्यासि, अग्नि परिचरेय्यासि; नो चे
२५ अग्नि परिचरेय्यासि, पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि; नो चे पञ्ज-

१. सम्फप्पलापस्स - सी०, रो० । २. व्यापावस्स - सी०, रो०; व्यापन्नस्स - स्या० ।

३. रोचेय्यासी - सी० । ४. सेवालमालका - सी०, स्या०, रो० । ५. पञ्चपेन्ति -
म० । ६. सावके - स्या० । ७. सकालस्सेव - स्या० । ८-८. उट्ठहन्तो - स्या०; बुट्ठहन्तो
व - रो० । ९-९. अल्लगोमयानि - स्या० ।

लिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि, सायततियकं उदकं ओरोहेय्यासी' ति । एवं खो, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्जापेन्ति; तेसाहं सोचेय्यानि रोचेमी' ति ।

B. 473

“अञ्जया खो, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल-
मालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्जापेन्ति,
अञ्जया च पन अरियस्स विनये सोचेय्यं होती' ति ।

R. 264

“यथा कथं पन, भन्ते, अरियस्स विनये सोचेय्यं होति ? साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये सोचेय्यं होती' ति ।

10

“तेन हि, चुन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
स्सामी' ति । “एवं, भन्ते' ति खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

३. “तिविधं खो, चुन्द, कायेन असोचेय्यं होति; चतुब्बिधं वाचाय असोचेय्यं होति; तिविधं मनसा असोचेय्यं होति ।

15

४. “कथं च, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति ?

“इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्धो लोहितपाणि हतपहते^१ निविट्ठो अदयापन्नो पाणभूतेसु^२ ।

“अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा तं^३ अदिन्नं थेय्यसङ्कातं आदाता होति ।

20

“कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता पितुरक्खिता मातापितुरक्खिता^४ भातुरक्खिता भगिनिरक्खिता जातिरक्खिता गोत्त-
रक्खिता^५ धम्मरक्खिता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुळ-
परिक्खिता^६ पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति ।

25

५. “कथं च, चुन्द, चतुब्बिधं वाचाय असोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो मुसावादी होति । सन्नगतो^७ वा परिसगतो^८ वा

१. लुद्धो - स्या० । २. हतपहटे - सी० । ३. सन्नपाणभूतेसु - सी०, रो० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. मालागुणपरिक्खिता - सी०, रो०; मालागुणपरिक्खिता - स्या० । ८-८. सन्नगतो वा परिसगतो - सी०, रो० ।

B. 474

R. 265

- आतिमज्जगतो वा पूगमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो - 'एहम्भो' पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति; अपस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु
5 वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति ।

"पिसुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं वा भेत्ता, भिन्नानं वा अनुप्पदाता, वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी वग्ग-
करणी वाचं भासिता होति ।

- 10 "फरुसवाचो होति - या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोषसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

- "सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्थवादी अधम्मवादी अविनयवादी; अनिधानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन
15 अनपदेसं अपरियन्तवर्ति अनत्थसंहितं । एवं खो, चुन्द, चतुब्बिधं वाचाय असोचेय्यं होति ।

६. "कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा असोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो अभिज्जालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अभिज्जिता होति - 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

- 20 "व्यापन्नचित्तो होति पटुट्ठमनसङ्कप्पो - 'इमे सत्ता हज्जन्तु वा बज्जन्तु' वा उच्चिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसु' ति ।

- "मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिन्नं, नट्ठि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता
25 ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मगता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्जा सच्चिकत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, चुन्द, मनसा तिविधं असोचेय्यं होति ।

७. “इमे स्त्रो, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा । इमेहि स्त्रो, चुन्द, दसहि अकुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालस्सेव उट्टहन्तो व सयनम्हा पथवि चे पि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि पथवि आमसति, असुचियेव होति ।

“अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति ।

“हरितानि चे पि तिणानि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, असुचियेव होति ।

“अग्निं चे पि परिचरति, असुचियेव होति, नो चे पि अग्निं परिचरति, असुचियेव होति ।

10

“पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति ।

“सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, असुचियेव होति; नो चे पि सायततियकं उदकं ओरोहति, असुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा असुचियेव होन्ति असुचिकरुणा च ।

15

“इमेसं पन, चुन्द, दसन्नं अकुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु निरयो पञ्जायति, तिरच्छानयोनि पञ्जायति, पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो ।

८. “तिविधं स्त्रो, चुन्द, कायेन सोचेय्यं होति; चतुब्बिधं वाचाय सोचेय्यं होति; तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ।

20

९. “कथं, च^३ चुन्द, तिविधं कायेन सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहित-दण्डो निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो, सम्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

“अदिन्नादानं पहाय, अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिन्नं धेय्यसङ्गातं आदाता होति ।

B. 476

25

“कामेसुभिच्छाचारं पहाय, कामेसुभिच्छाचारा पटिविरतो होति या ता मातुरक्खिता पितुरक्खिता मातापितुरक्खिता भ्रातुरक्खिता भगिनिरक्खिता आतिरक्खिता गोस्तरक्खिता धम्मरक्खिता ससामिका

१-१. असुचि चेव - स्या० । २. दुग्गति होति - स्या० । ३. च - न० पोस्वके नस्ति ।

B. 267

सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुलपरिक्लिता पि, तथारूपासु न चारितं
आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द, तिविधं कायेन सोचेय्यं होति ।

१०. “कथं च, चुन्द, चतुर्विधं वाचाय सोचेय्यं होति ? इध,
चुन्द, एकच्चो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभगगतो
5 वा परिसगगतो वा ज्ञातिमज्जगतो वा पूगमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो
वा अभिनीतो सक्खिपुट्टो – ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति,
सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपस्सं
वा आह ‘न पस्सामी’ ति, पस्सं वा आह ‘पस्सामी’ ति । इति अत्तहेतु
वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।
10 “पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति – न
इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, न अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता
अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता
समगगारामो समगगतो समगगन्दी समगगकर्णि वाचं भासिता होति । *

- “फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या
15 सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजन-
मनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

- “सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी
भूतवादी अत्यवादी धम्मवादी विनयवादी; निधानवर्ति वाचं भासिता
होति कालेन सापदेसं परियन्तवर्ति अत्यसंहितं । एवं खो, चुन्द, चतुर्विधं
20 वाचाय सोचेय्यं होति ।

B. 477

११. “कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ? इध,
चुन्द, एकच्चो अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अनभिज्झता होति – ‘अहो वत यं परस्स तं ममस्सा’ ति ।

- “अव्यापन्नचित्तो होति अप्पदुट्ठमनसङ्कप्पो – ‘इमे सत्ता अव्वेरा
25 होन्तु’ अव्यापज्झा, अनीघा सुखी अत्तानं परिहरन्तू’ ति ।

R. 268

“सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – ‘अत्थि दिन्नं,
अत्थि यिद्धं, अत्थि हुत्तं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको,
अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि
सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणज्जाहाणा सम्मगगता सम्मापटिपप्पा

ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ज्या सच्चिक्त्वा पवेदेन्ती' ति ।
एवं खो, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ।

१२. "इमे खो, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा ।^१ इमेहि खो, चुन्द, दसहि कुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालस्सेव उट्ठहन्तो व सयनम्हा पर्यावि चे पि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि पर्यावि आमसति, ५ सुचियेव होति ।

"अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति ।

"हरितानि चे पि तिणानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, सुचियेव होति । १०

"अग्निं चे पि परिवरति, सुचियेव होति; नो चे पि अग्निं परिवरति, सुचियेव होति ।

"पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति ।

"सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, सुचियेव होति; नो चे १५ पि सायततियकं उदकं ओरोहति, सुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा सुचियेव होन्ति सुचिकरणा च ।

"इमेसं पन, चुन्द, दसन्नं कुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो" ति' । २०

१३. एवं वृत्ते चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवन्तं एतदवोच - "अभि-
क्कन्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं
सरणं गतं" ति ।

११. जाणुस्सोणिमुत्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; R. 269
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं २५
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

२. “मयमस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा नाम । दानानि देम,
सद्धानि करोम - ‘इदं दानं पेतानं आतिसालोहितानं उपकप्पतु, इदं
दानं पेटा आतिसालोहिता परिमुञ्जन्तू’ ति । कच्चि तं, भो गोतम,
दानं पेतानं आतिसालोहितानं उपकप्पति; कच्चि ते पेटा आति-
5 सालोहिता तं दानं परिमुञ्जन्ती” ति ?

“ठाने खो, ब्राह्मण, उपकप्पति, नो अट्ठाने” ति ।

“कतमं पन^१, भो गोतम, ठानं, कतमं अट्ठानं” ति ?

३. “इध, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी
होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति,
10 फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्जालु होति, व्यापन्नचित्तो
होति, मिच्छादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा निरयं उप-
पज्जति । यो नेरयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो
तत्थ तिट्ठति । इदं पि^२ खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न
उपकप्पति ।

- 15 ४. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती ... पे०... मिच्छा-
दिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तिरच्छानयोनि उपपज्जति ।
B 479 यो तिरच्छानयोनिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो
तत्थ तिट्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न
उपकप्पति ।

- 20 ५. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति,
अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
R 270 मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरु-
साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अन-
भिज्जालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति । सो कायस्स
25 भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहव्यतं उपपज्जति । यो मनुस्सानं आहारो,
तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं
यत्थ ठितस्स तं दानं न उपकप्पति ।

६. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति
... पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं

१. कतमञ्च पन - सी०, रो०, कतम - स्या० । २. स्या० पौत्यके नत्थि ।

सहव्यतं उपपज्जति । यो देवानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिष्ठति । इदं पि, ब्राह्मण, अट्टानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकप्पति^१ ।

७. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ... पे०... मिच्छादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा पेत्तिविसयं उप- 5 पज्जति । यो पेत्तिवेसयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिष्ठति, यं वा पनस्स इतो अनुप्पवेच्छन्ति मित्तामच्चा^२ वा आतिसालोहिता^३ वा, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिष्ठति । इदं खो, ब्राह्मण, ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकप्पती” ति ।

८. “सच्चे पन, भो गोतम, सो पेतो आतिसालोहितो तं ठानं 10 अनुपपन्नो होति, को तं दानं परिभुञ्जती” ति ?

“अञ्जे पिस्स, ब्राह्मण, पेता आतिसालोहिता तं ठानं उपपन्ना होन्ति, ते तं दानं परिभुञ्जन्ती” ति ।

९. “सच्चे पन, भो गोतम, सो च्वेव पेतो आतिसालोहितो तं ठानं अनुपपन्नो होति अञ्जे पिस्स आतिसालोहिता पेता तं ठानं 15 B. 480 अनुपपन्ना होन्ति, को तं दानं परिभुञ्जती” ति ?

“अट्टानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं तं ठानं विवित्तं अस्स इमिना दीधेन अट्ठना यदिदं पेतेहि आतिसालोहितेहि । अपि च, R 271 ब्राह्मण, दायको पि अनिप्फलो” ति ।

“अट्टाने पि भवं गोतमो परिकप्पं वदती” ति ? 20

१०. “अट्टाने पि खो अहं, ब्राह्मण, परिकप्पं वदामि । इध, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामसुमिच्छा-चारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो^४ होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-दिट्ठिको होति; सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं 25 वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं^५ सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स भेदा परं मरणा हत्थीनं सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभो होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

१. न उपकप्पति - सी०, स्था०, रो० । २-३. मित्ता वा अमच्चा वा आती वा सालो-
हिता - सी०, रो० । ४. फरुसावाचो - सी०, रो० । ५. मालागन्धं विलेपनं - स्था० ।

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाती अविज्ञादायी कामेसुमिच्छा-
चारी मुसावादी पिसुणवाचो फरुसवाचो सम्फप्पलापी अभिज्झालु
व्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा हत्थीनं
सहव्यतं उपपज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स
5 वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन
सो तत्थ लाभो होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

११. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ... पे०...
मिच्छादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं
पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स
10 भेदा परं मरणा अस्सानं सहव्यतं उपपज्जति ... पे०... गुह्यं सहव्यतं
उपपज्जति ... पे०... कुक्कुरानं सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभो
होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

B 481,
R. 272

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाती ... पे०... मिच्छादिट्ठिको,
तेन सो कायस्स भेदा परं परं मरणा कुक्कुरानं सहव्यतं उपपज्जति ।
15 यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं
मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभो होति अन्नस्स
पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

१२. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो
होति ... पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
20 ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ
लाभो होति मानुसकानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०...
सम्मादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहव्यतं उप-
25 पज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं
पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ
लाभो होति मानुसकानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

१३. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो
होति ... पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
30 ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।

सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सह्य्यतं उपपज्जति । सो तत्त्व
लाभी होति दिब्बानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

R. 273

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०...
सम्मादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सह्य्यतं उप-
पज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं 5
वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्त्व लाभी
होति दिब्बानं पञ्चन्नं कामगुणानं । अपि च, ब्राह्मण, दायको पि
अनिप्फलो” ति ।

१४. “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! याक्खिच्चदं,
भो गोतम, अलमेव दानानि दातुं, अन्नं सद्धानि कातुं, यन्न हि नाम 10 B. 482
दायको पि अनिप्फलो” ति ।

“एवमेतं, ब्राह्मण, दायको पि हि, ब्राह्मण, अनिप्फलो” ति ।

“अभिवकन्तं, भो गोतम, अभिवकन्तं, भो गोतम ... पे०...
उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

जाणुस्सोगिवन्मो सत्तरसमो ।

— - ० —

१८. साधुवग्गो

१. साधुसुतं

१. “माधुं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असाधुं च । तं सुणाथ, 15
साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते
भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

R. 274

२. “कतमं च, भिक्खवे, असाधु ? पाणातिपातो, अदिन्नादानं,
कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो,
अभिज्झा, व्यापादो, मिच्छादिट्ठि — इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु । 20

३. “कतमं च, भिक्खवे, साधु ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्ना-
दाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा वेरमणी,
पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फरुसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा

वेरमणी, अनभिज्ञता, अभ्यापादो, सम्मादिट्टि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, साधू” ति ।

२. अरियधम्मसुत्तं

१. “अरियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? पाणातिपातो
 ५ ... पे०... मिच्छादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ।
 २. “कतमो च, भिक्खवे, अरियो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो धम्मो” ति ।

३. कुसलसुत्तं

- B. 483 १. “कुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अकुसलं च । तं
 10 सुणाथ ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं ।
 R. 275 २. “कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसलं” ति ।

४. अत्थसुत्तं

१. “अत्थं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्थं च । तं सुणाथ
 15 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनत्थो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्थो ।
 २. “कतमो च, भिक्खवे, अत्थो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्थो” ति ।

५. धम्मसुत्तं

१. “धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च । तं सुणाथ
 20 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी
... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो” ति ।

६. आसवसुत्तं

१. “सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च ।
तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? पाणाति-
पातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो 5
धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो
धम्मो” ति । R. 276

७. वज्जसुत्तं

१. “सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं 10 B. 484
च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? पाणा-
तिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो
धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो 15
धम्मो” ति ।

८. तपनीयसुत्तं

१. “तपनीयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं च ।
तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? पाणाति-
पातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? पाणातिपाता 20
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो
धम्मो” ति ।

६. आचयगामिसुत्तं

१. “आचयगामिं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अपचय-
गामिं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-
गामी धम्मो ।

R. 277 5 २. “कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी
धम्मो” ति ।

१०. दुक्खद्वयसुत्तं

१. “दुक्खद्वयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखद्वय च ।
तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खद्वयो धम्मो ? पाणातिपातो
10 ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खद्वयो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुखद्वयो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखद्वयो
धम्मो” ति ।

११. विपाकसुत्तं

P. 485 १. “दुक्खविपाकं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं
15 च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खविपाको धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको
20 धम्मो” ति ।

साधुवग्गो अट्टारसमो ।

१६. अरियमग्गवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. “अरियमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियमग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो मग्गो । R. 278

२. “कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो” ति । 5

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. “कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि सुक्कमग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हो मग्गो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हो मग्गो । 10

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुक्को मग्गो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुक्को मग्गो” ति ।

३. सद्धम्मसुत्तं

१. “सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो । 15

२. “कतमो च, भिक्खवे, सद्धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धम्मो” ति । B. 486

४. सप्पुरिसवम्मसुत्तं

१. “सप्पुरिसवम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्पुरिसवम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसवम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसवम्मो । R. 279

२. “कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिस-धम्मो” ति ।

५. उप्पादेतब्बधम्मसुत्तं

१. “उप्पादेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादे-
5 तब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो
10 धम्मो” ति ।

“व्यापादेतब्बं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अब्ब्यापादे-
तब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अब्ब्यापादेतब्बो
धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
अब्ब्यापादेतब्बो धम्मो ।

15 “कतमो च, भिक्खवे, व्यापादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, व्यापादेतब्बो धम्मो” ति* ।

६. आसेवितब्बधम्मसुत्तं

१. “आसेवितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नासेवितब्बं
च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, नासेवितब्बो धम्मो ?
20 पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, नासेवि-
तब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, आसेवितब्बो धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
आसेवितब्बो धम्मो” ति ।

७. भावेतव्यधम्मसुत्तं

१. “भावेतव्यं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतव्यं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतव्यो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतव्यो धम्मो ।

R. 280

२. “कतमो च, भिक्खवे, भावेतव्यो धम्मो ? पाणातिपाता 5
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतव्यो धम्मो” ति ।

८. बहुलीकातव्यसुत्तं

१. “बहुलीकातव्यं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न बहुली-
कातव्यं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातव्यो
धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, 10
न बहुलीकातव्यो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातव्यो धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुली-
कातव्यो धम्मो” ति ।

९. अनुस्सरितव्यसुत्तं

१. “अनुस्सरितव्यं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नानुस्सरि- 15
तव्यं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, नानुस्सरितव्यो
धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
नानुस्सरितव्यो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितव्यो धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरि- 20
तव्यो धम्मो” ति ।

१०. सच्चिकातव्यसुत्तं

१. “सच्चिकातव्यं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न
सच्चिकातव्यं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्चि-

R. 281

कातब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति,
भिक्षवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्षवे, सच्छिकातब्बो धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्षवे,
५ सच्छिकातब्बो धम्मो” ति ।

अरियमगावमो ऊनवीसतिमो ।

२०. अपरपुगलवग्गो

१-१२. नसेवितब्बाविसुत्तानि

१. “दसहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो पुगलो न सेवितब्बो ।
कतमेहि दसहि ? पाणातिपातो होति, अदिन्नादायी होति, कामेसु-
मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरसवाचो
होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्जालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-
१० दिट्ठिको होति - इमेहि खो, भिक्षवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुगलो
न सेवितब्बो ।

- “दसहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो पुगलो सेवितब्बो ।
कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटि-
विरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो
R. 282 15 होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरसाय वाचाय पटिविरतो
होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्जालु होति, अव्यापन्न-
चित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति - इमेहि खो, भिक्षवे, दसहि धम्मेहि
समन्नागतो पुगलो सेवितब्बो” ।

- २-११. “दसहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो पुगलो न
२० भजितब्बो ... पे०... भजितब्बो .. न पयिरुपासितब्बो ... पयिरुपासि-
तब्बो ... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ... न पासंसो होति ... पासंसो
होति ... अगारवो होति ... गारवो' होति ... अप्पतिस्सो' होति ... सप्प-
तिस्सो' होति ... न आराधको होति ... आराधको होति ... न विसुज्जति

१ सगारवो - सी०, स्या०, रो० । २ अप्पतिस्सो - सी०, स्या०, रो० । ३. सप्प-
तिस्सो - सी०, स्या०, रो० ।

... विसुज्झति ... मानं नाधिभोति^१ ... मानं अधिभोति ... पञ्चाय
न वहुति ... पञ्चाय वहुति ... पे०... पुगलो सेवितब्बो” ।

१२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुगलो बह्वं अपुञ्जं
पसवति ... बह्वं पुञ्जं पसवति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातं
पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा
पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटि-
विरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो
होति, अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति —
इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो पुगलो बह्वं पुञ्जं
पसवती” ति ।

अपरपुगलवग्गो वीसतिमो ।

चतुत्थो पण्णासको समत्तो ।

२१. करजकायवग्गो

१. पठमनिरयसंगमुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती
होति लुहो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

२. “अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं^२ गामगतं
वा अरञ्जगतं वा, तं अदिन्नं थेय्यसङ्घातं आदाता होति ।

३. “कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता भातुरक्खिता पितु-
रक्खिता मातापितुरक्खिता भातुरक्खिता भगिनिरक्खिता आति-
रक्खिता गोत्तरक्खिता धम्मरक्खिता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो
मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति ।

४. “मुसावादी होति । सभग्गतो^३ वा परिसग्गतो वा आति-
मज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खि-
पुट्ठो — ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह
‘जानामी’ ति, जानं वा आह ‘न जानामी’ ति, अपस्सं वा आह ‘पस्सामी’

१. नाधिभोति — सी० । २. परवित्तूपकरणं — स्वा० । ३. सभग्गतो — सी०, रो० ।

ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आभिस-
किञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति ।

५. "पिसुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं
शेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं
५ वा भेत्ता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी, वग्ग-
करणि वाचं भासिता होति ।

६. "फरुसवाचो होति - या सा वाचा अण्डका कक्कसा पर-
कटुका पराभिसज्जनी कोषसामन्ता असमाधिसंबत्तनिका, तथाकूपि'
वाचं भासिता होति ।

B. 491 10

७. "सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी
अधम्मवादी अविनयवादी, अनिधानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन
अनपदेसं अपरियन्तवर्ति अनत्यसंहितं ।

R. 284

८. "अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अभिज्झिता होति - 'अहो वत यं परस्स तं मम अस्सा' ति ।

15

९. "व्यापन्नचित्तो होति पटुदुमनसङ्कप्पो - 'इमे सत्ता हज्जन्तु
वा बज्जन्तु वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसु' ति ।

१०. "मिच्छादिट्टिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिन्नं,
नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं कम्मनं फलं विपाको,
नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि
20 सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना
ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्झा सच्छिक्खत्वा पवेदेन्ती' ति ।
इमेहि लो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये ।

११. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
25 एवं सम्मो । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं
पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी
दयापन्नो, सम्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

१२. "अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं

तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिशं
वेय्यसङ्गातं भावात्ता होति ।

१३. “कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो
होति । या ता मातुरक्खिता ... पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खिता
पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति ।

5

१४. “मुसावाचं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभग्गतो
वा परिसग्गतो वा आतिमज्जगतो वा पूगमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो
वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो — ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति,
सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपस्सं
वा आह ‘न पस्सामी’ ति, पस्सं वा आह ‘पस्सामी’ ति । इति अत्तहेतु वा
परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।

10

R. 285

१५. “पिसुणवाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति —
न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता
अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता
समगारामो समग्गरतो समग्गनन्दी, समग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

15

B. 492

१६. “फरुसवाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति ।
या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता
बहुजनमनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

१७. “सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति
कालवादी भूतवादी, अत्यवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवर्ति
वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवर्ति अत्यसंहितं ।

20

१८. “अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अनभिज्झिता होति — ‘अहो वत यं परस्स तं मम अस्सा’ ति ।

१९. “अब्बापन्नचित्तो होति अप्पदुद्धमनसङ्कप्पो — ‘इमे सत्ता
अवेरा होन्तु अब्बापज्जा अनीघा, सुखी अत्तानं परिहरन्तु’ ति ।

25

२०. “सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो — ‘अत्थि दिशं,
अत्थि यिट्ठं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको,
अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि
सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मगता सम्मापटिपन्ना
ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा पवेदेन्ती’ ति ।

30

इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं सग्गे” ति ।

२. बुत्तियनिरयसग्गासुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणाति-
5 पाती होति लुद्धो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाण-
भूतेसु ।

R. 286

B. 493

२. “अदिन्नादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसा-
वादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरुसवाचो होति ... सम्फप्पलापी
होति ... अभिज्झालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको
10 होति विपरीतदस्सन्नो — ‘नत्थि दिन्नं ... पे०... सयं अभिज्जा सच्छिक्कत्वा
पवेदेन्ती’ ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं
निक्खित्तो एवं निरये ।

३. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं
15 पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी
दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

४. “अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ...
कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसा-
वादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय
25 वाचाय पटिविरतो होति ... फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटि-
विरतो होति ... सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ...
अभिज्झालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति
अविपरीतदस्सन्नो — ‘अत्थि दिन्नं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं
सयं अभिज्जा सच्छिक्कत्वा पवेदेन्ती’ ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
25 धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

३. मातुगामसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातो होति ... पे०... अदिन्नादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरसावाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्झालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

R. 287

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... कामेसुमिच्छाचार पटिविरतो होति ... मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फरसाय वाचाय पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ... अनभिज्झालु होति ... अव्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

10 B. 494

४. उपासिकासुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातिनी होति ... पे०... मिच्छादिट्ठिका होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये ।

15

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ... पे०... सम्मादिट्ठिका होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे” ।

20

५. विसारवसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका अविसारदा अगारं अज्झावसति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातिनी होति ... अदिन्नादायिनी होति ... कामेसुमिच्छाचारिणी होति ... मुसावादिनी

R. 288

होति ... पिसुणवाचा होति ... फरुसवाचा होति ... सम्फप्पलापिनी
होति ... अभिज्झालुनी होति ... व्यापन्नचित्ता होति ... मिच्छादिट्ठिका
होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका
अविसारदा अगारं अज्झावसति ।

- ५ २. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका विसारदा
अगारं अज्झावसति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ...
अदिन्नादाना पटिविरता होति ... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता होति ...
मुसावादा पटिविरता होति ... पिसुणाय वाचाय पटिविरता होति ...
फरुसाय वाचाय पटिविरता होति ... सम्फप्पलापा पटिविरता होति ...
10 अनभिज्झालुनी होति ... अब्यापन्नचित्ता होति ... सम्मादिट्ठिका
होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका
विसारदा अगारं अज्झावसती” ति ।

६. संसप्पनीयसुत्तं

B 495

१. “संसप्पनीयपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि ।
तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते”
15 ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “कतमो च, भिक्खवे, संसप्पनीयपरियायो धम्म-
परियायो ? कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू
कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति — कल्याणं वा पापकं वा — तस्स
दायादा भवन्ति ।

R. 289 20

३. “इथ, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्धो लोहित-
पाणि हतपहते निविट्ठो, अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु । सो संसप्पति
कायेन, संसप्पति वाचाय, संसप्पति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं
होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति ।

- “जिम्हुगतिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विधं
25 गतीनं अञ्जतरं गतिं वदामि — ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संसप्प-
जातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संसप्पजातिका
तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला बिळारा^१ मूसिका
उलूका, ये वा पनञ्चे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्से दिस्वा

१. सो भिक्खवे — सी०, रो० । २. बिलारा — सी० ।

संस्पन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिन्नादायी होति ... पे०... कामेसुभिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरुस- 5 वाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्झालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिन्नं ... पे०... सयं अभिज्झा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । सो संस्पत्ति कायेन, संस्पत्ति वाचाय, संस्पत्ति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति । 10 R 290

"जिम्हगतिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विन्नं' गतीनं अञ्जतरं गतिं वदामि - ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संस्प- जातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संस्पजातिका तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला बिट्ठारा मूसिका 15 उलूका, ये वा पनञ्चे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्से दिस्वा संस्पन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति, यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्म- दायादा सत्ता' ति वदामि । कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्स दायादा भवन्ति । 20

५. "इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो सब्बपाण- भूतहितानुकम्पी विहरति । सो न संस्पत्ति कायेन, न संस्पत्ति वाचाय, न संस्पत्ति मनसा । तस्स उजु' कायकम्मं होति, उजु वचीकम्मं, उजु मनोकम्मं, उजु गति, उजुपपत्ति । 25

"उजुगतस्स खो पनाहं, भिक्खवे, उजुपपत्तिकस्स द्विन्नं' गतीनं अञ्जतरं गतिं वदामि - ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि वा गह- पतिमहासालकुलानि वा अश्वानि महद्धनानि महाभोगानि पट्टतजातरूप- रजतानि पट्टतवित्तूपकरणानि पट्टतघनघञ्जानि । इति खो, भिक्खवे, 30

भूता भूतस्स उपपत्तिं होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

६. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिघ्नादानं पहाय अदिघ्ना-
 दाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाच्चारो पटिविरतो होति
 R. 291 ५ ... मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय
 पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फस्सं वाचं पहाय फस्साय वाचाय
 पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ...
 अनभिज्झालु होति ... अब्बापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति
 अविपरीतदस्सनो - 'अत्थि दिन्नं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं
 10 सयं अभिज्झा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती' ति । सो न संसप्पति कायेन, न
 संसप्पति वाचाय, न संसप्पति मनसा । तस्स उज्जु कायकम्मं होति,
 उज्जु वचीकम्मं, उज्जु मनोकम्मं, उज्जु गति, उज्जुपपत्ति ।

B. 497

- "उज्जुगतिकस्स खो पन अहं, भिक्खवे, उज्जुपपत्तिकस्स द्विन्नं
 गतीनं अज्जातरं गतिं वदामि - ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन
 15 तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि
 वा गृहपतिमहासालकुलानि वा अद्धानि महद्धनानि महाभोगानि पटूत-
 जातरूपरजतानि पटूतवित्तूपकरणानि पटूतधनघञ्जानि । इति खो,
 भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्तिं होति । यं करोति तेन उपपज्जति ।
 उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति
 20 वदामि ।

"कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबल्हू
 कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्स
 दायादा भवन्ति । अयं खो सो, भिक्खवे, संसप्पनीयपरियायो' धम्म-
 परियायो" ति ।

७. पठमसञ्चेतनिकमुत्तं

R. 292 25

१. "ताहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उप-
 चित्तानं अप्पटिसंबेदित्वा' व्यन्तीभाव' वदामि । तं च खो दिट्ठेव धम्मे

१. संसप्पतिपरियायो - स्या० । २. अप्पटिसंबेदित्वा - सी०, स्या०, रो० ।
 ३. व्यन्तिभाव - स्या०, रो० ।

उपपज्ज' वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं, कतानं उपचितानं अप्पटिसवेदित्वा दुक्खस्सन्तिकिरियं वदामि ।

२. "तत्र, भिक्खवे, तिविधा^१ कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका^२ होति; चतुब्बिधा^३ वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका^४ होति; तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका^५ होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्धो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदया- 10 पन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

"अदिग्धादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, तं अदिग्धं धेय्यसङ्गातं आदाता होति ।

B. 498

"कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता ... पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खिता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता 15 होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसल-सञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मुसावादी होति । समग्गतो वा परिसग्गतो वा आतिमज्झगतो 20 वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति । 25

R. 298

"पिसुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं वा भेत्ता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वगारामो वग्गरतो वग्गनन्दी, वग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

“कस्सवाचो होति । या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोषसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

- ३ “सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी अशम्भ-
वादी अविनयवादी, अनिधानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन अन-
पदेसं अपरियन्तवर्ति अनत्यसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वची-
कम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका
होति ।

५. “कयं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
१० अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं, तं अभिज्झिता
होति — ‘अहो वत, यं परस्स तं मम अस्सा’ ति ।

B. 499

R. 294

15

“व्यापन्नचित्तो होति पटुमनसङ्कप्पो — ‘इमे सत्ता हज्झन्तु
वा बज्झन्तु वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसुं’ ति । मिच्छा-
दिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो’ — ‘नत्थि दिन्नं ... पे०... ये इमं च
लोकं परं च लोकं सयं अभिज्झा सञ्चिकत्वा पवेदेन्ती’ ति । एवं खो,
भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

६. “तिविधकायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु
२० वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेत-
निकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं
विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसल-
सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
२५ दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

“सय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धंखित्तो येन येनेव
पतिट्ठाति सुप्पतिट्ठितयेव पतिट्ठाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविध-
कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स
भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; चतुब्बिध-

वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविध-मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ती ति ।

७. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं 5 अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

८. “तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेत-निका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति 10 कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्त-सम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

R. 295

B. 500

९. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहित- 15 सत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ... पे०... ।

“अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिशं थेय्यसङ्घातं आदाता होति ।

“कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो 20 होति । या ता मातुरक्खिता ... पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु न चारितं आपज्जिता होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो 25 मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभग्गतो वा परिसग्गतो वा आतिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपस्सं वा आह ‘न

पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पज्जानमुसा भासिता होति ।

R. 296 5 "पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति - न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुपपदाता समगगारामो समगगरतो समगगननन्दी, समगगकरणं वाचं भासिता होति ।

"फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या सा वाचा नेला कण्णमुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपं वाचं भासिता होति ।

B. 501 10 "सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्यवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवति वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवति अत्यसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

15 ११. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अनभिज्जालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्जिता होति - 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

20 "अव्यापन्नचित्तो होति अप्पदुट्टमनसङ्कप्पो - 'इमे सत्ता अवरो होन्तु अव्यापज्जा अनीधा, सुखी अत्तानं परिहरन्तू' ति ।

"सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो - 'अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं ... पे... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्जा सच्चिक्कत्वा पवेदेत्ती' ति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

25 १२. "तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति; तिविधमनो-कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा
30 परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पण्णको मणि उद्धंसित्तो येन येनेव पतिट्ठाति सुप्पतिट्ठित्तंयेव पतिट्ठाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविधकाय-
कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसल-
सञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं 5
उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति । नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा^१ व्यन्तीभावं वदामि । तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटि- 10
संबेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामी” ति ।

R. 297

८. दुत्तियसञ्चेतनिकसुत्तं

१. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि । 15

B. 502

२. “तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; चतुब्बिधा वची-
कम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति । 20

३. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति 25
अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

R. 298

१. चतुब्बिधवाचा ० - सी० । २. अप्पटिसंबेदित्वा - रो० ।

५. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो,
भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

६. “तिविधकायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु
वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जन्ति, चतुब्बिधवचीकम्मन्त ... पे०... तिविधमनोकम्मन्त-
सन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

७. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं
अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं
वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं
कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

८ “तत्र खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-
सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुब्बिधा वचीकम्मन्त-
सम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनो-
कम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

९. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-
सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका
होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-
सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका
होति ।

११. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-
सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका
होति ।

१२. “तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्ति ... पे०... तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसल-सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति ... पे०...’ ।

5

६. करजकायसुत्तं

१. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

२. “स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको एवं विगताभिज्झो विगतव्यापादो असम्भूहो सम्पजानो पटिस्सतो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति ।

10

B. 504

“सो एवं पजानाति — ‘पुब्बे खो मे इदं चित्तं परित्तं ग्रहोसि’ अभवित्तं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावित्तं । यं खो पन किञ्चि पमाणकत्तं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति न तं तत्रावतिट्ठती’ ति ।

15

R. 900

“तं किं मञ्जय, भिक्खवे, दहरतग्गे चे सो” अयं कुमारो मेत्तं चेतोविमुत्तिं भावेय्य, अपि नु खो पापकम्मं करेय्या” ति ?

20

“नो हेतं, भन्ते” ।

“अकरोन्तं खो पन पापकम्मं अपि नु खो दुक्खं फुसेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते । अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्खं फुसिस्सती” ति !

३. “भावेतब्बा खो पनायं, भिक्खवे, मेत्ताचेतोविमुत्ति इत्थिया वा पुरिसेन वा । इत्थिया वा, भिक्खवे, पुरिस्स वा नायं कायो आदाय

25

१. इष स्या० पोत्यके “नाहं भिक्खवे सञ्चेतनिकानं” इत्यादिना बुच्चमानवचनेन सह एकं सुत्तं पुरिमसुत्तं विद्य गहितं । २. होति — स्या० । ३. स्या० पोत्यके नत्थि । ४-४. मेत्ता ० — सी०, स्या०, रो० ।

गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, मच्चो । सो एवं पजानाति —
 'यं खो मे इदं' किञ्चि पुब्बे इमिना करजकायेन पापकम्मं कतं, सब्बं
 तं इध वेदनीयं; न तं अनुगं भविस्सती' ति । एवं भाविता खो,
 भिक्खवे, मेत्ता चेतोविमुत्ति अनागामिताय संवत्तति, इध पञ्जस्स
 ५ भिक्खुनो उत्तरि^१ विमुत्ति अप्पटिविज्झतो ।

४. "करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ...
 उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा
 ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बा-
 वन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अबेरेन
 १० अब्यापज्जेन फरित्वा विहरति ।

R. ३०१ "सो एवं पजानाति — 'पुब्बे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि
 अभावितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं । यं खो पन
 किञ्चि पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावस्सिस्सति न तं तत्रावतिट्ठती' ति ।

B. ५०५ "तं किं मच्चय, भिक्खवे, दहरतग्गे चे सो अयं कुमारो
 १५ उपेक्खं चेतोविमुत्ति भावेय्य, अपि नु खो पापकम्मं कदेय्या" ति ?
 "नो हेतं, भन्ते" ।

"अकरोन्तं खो पन पापकम्मं अपि नु खो दुक्खं
 फुसेय्या" ति ?

"नो हेतं, भन्ते । अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्खं
 २० फुसिस्सती" ति !

५. "भावेतब्बा खो पनायं, भिक्खवे, उपेक्खाचेतोविमुत्ति
 इत्थिया वा पुरिसेन वा । इत्थिया वा, भिक्खवे, पुरिस्स वा नायं कायो
 आदाय गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, मच्चो । सो एवं पजा-
 नाति — 'यं खो मे इदं किञ्चि पुब्बे इमिना करजकायेन पापकम्मं कतं,
 २५ सब्बं तं इध वेदनीयं; न तं अनुगं भविस्सती' ति । एवं भाविता खो,
 भिक्खवे, उपेक्खाचेतोविमुत्ति अनागामिताय संवत्तति, इध पञ्जस्स
 भिक्खुनो उत्तरि विमुत्ति अप्पटिविज्झतो" ति ।

१०. अधम्मचरियासुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीत्तिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच -

२. “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे 5
सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं
उपपज्जन्ती” ति ?

“अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे
सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं
उपपज्जन्ती” ति ।

10

“को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती” ति ?

“अधम्मचरियासमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

R. 302

“न खो अहं इमस्स भोतो गोतमस्स सङ्खित्तेन भासितस्स 15
वित्थारेन अत्थं आजानामि । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु
यथाहं इमस्स भोतो गोतमस्स सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं
आजानेय्य” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो सो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । 20
भगवा एतदवोच -

B. 506

३. “तिविधा खो, ब्राह्मण, कायेन अधम्मचरियाविसमचरिया
होति; चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरियाविसमचरिया होति; तिविधा
मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया होति ।

४. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरियाविसम- 25
चरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरिया
विसमचरिया होति ।

५. “कथं च, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरियाविसम-
चरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरिया
विसमचरिया होति ।

30

६. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसम-
चरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरिया-
विसमचरिया होति । एवं अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण,
एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं
5 निरयं उपपज्जन्ति ।

७. “तिविधा ब्राह्मण, कायेन धम्मचरियासमचरिया होति;
चतुब्बिधा वाचाय धम्मचरियासमचरिया होति; तिविधा मनसा
धम्मचरियासमचरिया होति ।

R 303 10 ८. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासमचरिया
होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासम-
चरिया होति ।

९. “कथं च, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय धम्मचरिया-
समचरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय
धम्मचरियाममचरिया होति ।

15 १०. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया
होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया
होति । एवं धम्मचरियासमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

११. “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०...
20 उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

करजकायवग्गो एकवीसतिमो ।

— ० —

२२. सामञ्जसवग्गो

B. 507

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति,
कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो
होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-
25 दिट्ठिको होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्महि समन्नागतो यथाभतं
निक्खित्तो एवं निरये ।

“दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय
पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्जालु होति, 5
अव्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

२. “वीसतिया, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि वीसतिया ? अत्तना च पाणातिपाती होति,
परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च 10
अदिन्नादाने समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च
कामेसुमिच्छाचारे समादपेति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसा-
वादे समादपेति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय
समादपेति; अत्तना च फरुसावाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समाद-
पेति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति; 15
अत्तना च अभिज्जालु होति, परं च अभिज्जाय समादपेति; अत्तना च
व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति; अत्तना च मिच्छा-
दिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति — इमेहि खो, भिक्खवे,
वीसतिया धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

“वीसतिया, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो 20
एवं सग्गे । कतमेहि वीसतिया ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो
होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति;
अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणिया समादपेति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च 25
मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटि-
विरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना
च फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेर-
मणिया समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च
सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अनभिज्जालु होति, 30
परं च अनभिज्जाय समादपेति; अत्तना च अव्यापन्नचित्तो होति, परं च

अव्यापादे समादपेति; अतना च सम्मादिद्विको होति, परं च सम्मा-
दिद्विया समादपेति - इमेहि खो, भिक्खवे, वीसतिया धम्मेहि समन्नागतो
यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

३. "तिसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
५ एवं निरये । कतमेहि तिसाय ? अतना च पाणातिपाती होति, परं
च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्जो होति; अतना
च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने
च समनुञ्जो होति; अतना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च
कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्जो होति;
10 अतना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च
समनुञ्जो होति; अतना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय
समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्जो होति; अतना च फरुस-
वाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समादपेति, फरुसाय वाचाय च
समनुञ्जो होति; अतना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे
15 समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्जो होति; अतना च अभिज्झालु
होति, परं च अभिज्झाय समादपेति, अभिज्झाय च समनुञ्जो होति;
अतना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति, व्यापादे च
समनुञ्जो होति; अतना च मिच्छादिद्विको होति, परं च मिच्छा-
दिद्विया समादपेति, मिच्छादिद्विया च समनुञ्जो होति - इमेहि खो,
20 भिक्खवे, तिसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।
"तिसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
R. 306 एवं सग्गे । कतमेहि तिसाय ? अतना च पाणातिपाता पटिविरतो
होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेर-
मणिया च समनुञ्जो होति; अतना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति,
25 परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया
च समनुञ्जो होति; अतना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणिया च समनुञ्जो होति; अतना च मुसावादा पटिविरतो
होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा च समनुञ्जो
30 होति; अतना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय
वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्जो

होति; अतना च फरसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, फरसाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्चो होति; अतना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुञ्चो होति; अतना च अनभिज्जालु होति, परं च अनभिज्जाय समादपेति, अनभि- 5 ज्जाय च समनुञ्चो होति; अतना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च अब्यापादे समादपेति, अब्यापादे च समनुञ्चो होति; अतना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्चो होति - इमेहि लो, भिक्खवे, तिसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति । 10

४. "चत्तारीसाय", भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चत्तारीसाय ? अतना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्चो होति, पाणातिपातस्स च वण्णं भासति; अतना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्चो होति, अदिन्ना- 15 दानस्स च वण्णं भासति; अतना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्चो होति, कामेसुमिच्छाचारस्स च वण्णं भासति; अतना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्चो होति, मुसावादस्स च वण्णं भासति; अतना च पिसुणवाचो होति, परं च 20 पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्चो होति, पिसुणाय वाचाय च वण्णं भासति; अतना च फरसवाचो होति, परं च फरसाय वाचाय समादपेति, फरसाय वाचाय च समनुञ्चो होति, फरसाय वाचाय च वण्णं भासति; अतना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्चो होति, सम्फप्प- 25 लापस्स^१ च वण्णं भासति; अतना च अभिज्जालु होति, परं च अभिज्जाय समादपेति, अभिज्जाय च समनुञ्चो होति, अभिज्जाय च वण्णं भासति; अतना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति, व्यापादे च समनुञ्चो होति, व्यापादस्स च वण्णं भासति; अतना च मिच्छा-

१. चत्तालीसाय - स्या० । २. सम्फप्पलापाय - य० ।

दिट्टिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति, मिच्छादिट्ठिया च समनुञ्जो होति, मिच्छादिट्ठिया च वण्णं भासति - इमेहि खो, भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्ममेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

“चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो

- ५ एवं सग्गे । कतमेहि चत्तारीसाय ? अत्तना च पाणातिपाता पटि-
विरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता
वेरमणिया च समनुञ्जो होति, पाणातिपाता वेरमणिया च वण्णं
भासति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना
वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुञ्जो होति,
१० अदिन्नादाना वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा
पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति,
कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुञ्जो होति, कामेसुमिच्छा-
चारा वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो
होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया
१५ च समनुञ्जो होति, मुसावादा वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना
च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेर-
मणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्जो होति,
पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च फहसाय
वाचाय पटिविरतो होति, परं च फहसाय वाचाय वेरमणिया च समाद-
२० पेति, फहसाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्जो होति, फहसाय वाचाय
वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति,
परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया
च समनुञ्जो होति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना
च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति, अनभिज्झाय
२५ च समनुञ्जो होति, अनभिज्झाय च वण्णं भासति; अत्तना च अब्बापन्न-
वित्तो होति, परं च अब्बापादे समादपेति, अब्बापादे च समनुञ्जो
होति, अब्बापादस्स च वण्णं भासति; अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति,
परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्जो होति,
सम्मादिट्ठिया च वण्णं भासति - इमेहि खो, भिक्खवे, चत्तारीसाय
३० धम्ममेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

५-८. “दसहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो खतं उपहतं
अत्तानं परिहरति ... पे०... अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०...
वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय,
भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०...” ।

६-१२. “दसहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो इधेकच्चो 5
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति
... पे०... इधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उप-
पज्जति । वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे, ... पे०...
चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो इधेकच्चो कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ... पे०... इधेकच्चो 10
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जति” ।

R. 309

१३-१६. “दसहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो बालो वेदि-
तब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... पे०... वीसतिया, भिक्खवे ... पे०...
तिसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो
बालो वेदितब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... पे०... इमेहि स्त्रो, 15 B. 512
भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्महि समन्नागतो पण्डितो वेदितब्बो” ति ।

सामञ्जावग्गो बावीसतिमो ।

२३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय दस धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे दस ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा^१, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा,
दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा — 20
रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय दस धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे दस ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा, अट्टिकसञ्जा, पुट्टवकसञ्जा^३, विनीलक-

R. 310

१. पटिकूलसञ्जा — सी०, त्या०, रो० । २. अनभिरतिसञ्जा — सी०, त्या०, रो० ।

३. पुलवकसञ्जा — सी० ।

सञ्ज्ञा, विपुब्बकसञ्ज्ञा, विच्छिद्दकसञ्ज्ञा, उद्धृमातकसञ्ज्ञा — रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय दस धम्मा भावेतब्बा । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
5 सम्माअजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माञ्जाणं, सम्माविमुत्ति — रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

- ४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिक्खयाय ... पहाणाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय’ ... चागाय
10 ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे दस धम्मा भावेतब्बा ।

B 513

- ३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स’ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ...
... साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय’ ... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ...
15 पहाणाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे दस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

दसकनिपातपालि निद्रिता ।

— :०:—

१. उपसमाय — ली०, स्वा०, रो० । २. पमासस्स — ली०, स्वा०, रो० । ३. म०, रो० पोत्थकेदु नलि ।

११. एकादसकनिपातो

१. निस्सयवग्गो

१. किमत्थियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

B. 515,
R. 511

२. “किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानि- 5
संसानी” ति ?

“अविप्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारानिसंसानी” ति ।

३. “अविप्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

“अविप्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो” । 10

४. “पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं” ।

५. “पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ?

“पीति खो, आनन्द, पस्सद्धत्वा पस्सद्धानिसंसा” ।

६. “पस्सद्धि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ?

15

“पस्सद्धि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा” ।

७. “सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“सुखं खो, आनन्द, समाधत्थं समाधानिसंसं” ।

८. “समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

B. 516

“समाधि खो, आनन्द, यथाभूतआणदस्सनत्थो यथाभूतआण- 20
दस्सनानिसंसो” ।

९. “यथाभूतआणदस्सनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“यथाभूतज्ञाणदस्सनं खो, आनन्द, निबिदत्थं निबिदा-
निसंसं” ।

१०. “निबिदा, पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ?

R. 312

“निबिदा खो, आनन्द, विरागत्या विरागानिसंसा” ।

5

११. “विरागो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

“विरागो खो, आनन्द, विमुक्तिज्ञाणदस्सनत्थो विमुक्तिज्ञाण-
दस्सनानिसंसो ।

१२. “इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसार-
त्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि, अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जा-
निसंसो, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं, पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धा-
निसंसा, पस्सद्धिं सुखत्था सुखानिसंसा, सुखं समाघत्थं समाघानिसंसं,
समाधि यथाभूतज्ञाणदस्सनत्थो यथाभूतज्ञाणदस्सनानिसंसो, यथाभूत-
ज्ञाणदस्सनं निबिदत्थं निबिदानिसंसं, निबिदा विरागत्या विरागा-
निसंसा, विरागो विमुक्तिज्ञाणदस्सनत्थो विमुक्तिज्ञाणदस्सनानिसंसो ।
इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुब्बेन अग्गायं परेत्ती” ति ।

२. चेतनाकरणीयसुत्तं

१. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं -
‘अविप्पटिसारो मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सीलवतो
सीलसम्पन्नस्स अविप्पटिसारो उप्पज्जति ।

२. “अविप्पटिसारिस्स^१, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं -
‘पामोज्जं मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं अविप्पटि-
सारिस्स पामोज्जं उप्पज्जति ।

३. “पमुदितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं - ‘पीति मे
उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उप्पज्जति ।

४. “पीतिमनस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं - ‘कायो मे
पस्सम्भतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति ।

१-१. अरहताय परिपुत्तेती - स्वा० । २. अविप्पटिसारस्स - म० ।

५. “पस्सद्वकायस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘सुखं वेदियामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पस्सद्वकायो सुखं वेदियति । B. 517

६. “सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘चित्तं मे समाधियतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं समाधियति । R. 313

७. “समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘यथाभूतं जानामि’ पस्सामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति । 5

८. “यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं — ‘निब्बिन्दामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निब्बिन्दति । 10

९. “निब्बिन्नस्स^१, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘विरज्जामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निब्बिन्नो विरज्जति ।

१०. “विरत्तस्स^२, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनं सच्छिक्करोमी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं विरत्तो
विमुत्तिज्जाणदस्सनं सच्छिक्करोति । 15

११. “इति खो, भिक्खवे, विरागो विमुत्तिज्जाणदस्सनत्थो विमुत्तिज्जाणदस्सनानिसंसो, निब्बिदा विरागत्था विरागानिसंसा, यथाभूतज्जाणदस्सनं निब्बिदत्थं निब्बिदानिसंसं, समाधि यथाभूतज्जाणदस्सनत्थो यथाभूतज्जाणदस्सनानिसंसो, सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं, पस्सद्वि सुखत्था सुखानिसंसा, पीति पस्सद्वत्था पस्सद्वानिसंसा, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं, अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि । इति खो, भिक्खवे, धम्मा धम्मे^३ अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा^४ पारं गमनाया^५” ति । 20

३. पठमउपनिषासुतं

१. “दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो । अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूप-

१. पजानामि — सी०, स्या०, रो० । २. निब्बिन्दस्स — सी०, रो० । ३. विरत्त वित्तस्स — स्या० । ४. च धम्मे — सी०, रो० । ५-५. अपारा पार० — स्या०; अपरा पर० — सी० ।

B. 518,
R. 314

- निसं होति पामोज्जं । पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति । पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्वि । पस्सद्विया असति पस्सद्विविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं । सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्ह
- 5 असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा । निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो । विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनं ।
- 10 “सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि न पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि ... फेगु पि ... सारो पि न पारिपूर्णि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सील-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे० .. विमुत्ति-
- 15 ज्जाणदस्सनं ।
२. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
- 20 पस्सद्वि, पस्सद्विया सति पस्सद्विसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं,
सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा-
समाधिम्ह सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स
- 25 उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
- “सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारि-
पूर्णि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे सति अविष्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं” ति ।

४. द्वितीयउपनिषत्सु

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदबोच —

B. 519,
R. 315

२. “दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे असति अविष्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुख-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतआणदस्सनं, यथाभूत-
आणदस्सने असति यथाभूतआणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा, निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो,
विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिआणदस्सनं ।

“सेय्यथापि, आवुसो, हक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^१ पि न पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि न पारिपूर्णि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे असति अविष्पटिसार-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं ।

३. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे सति अविष्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना^२ होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि,
पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं, सुखे सति
सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि
सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतआणदस्सनं,

१. भिक्खवो — सी०, स्वा०, रो० । २. पपटिका — स्वा० । ३. उपनिससम्पन्नो — सी०, स्वा०, रो० ।

B. 520,
R. 516

यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना
होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो
होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति
विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

- 5 “सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पप-
टिका पि पारिपूर्णिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूर्णिं
गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे० . विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

५. तत्तिथउपनिसासुत्तं

- 10 १. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०...
एतदबोच - “दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं
होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति
पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया
15 असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुखविपन्नस्स
हतूपनिसो’ होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधि-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने
असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा, निब्बि-
दाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो, विरागे असति
20 विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

- “सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पप-
टिका पि न पारिपूर्णिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारि-
पूर्णिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूप-
निसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स
25 हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस- R. 317
सम्पन्ना होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
पस्सद्वि, पस्सद्विया सति पस्सद्विसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं,
सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा- B. 521
समाधिम्मिह सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत- 5
आणदस्सनं, यथाभूतआणदस्सने सति यथाभूतआणदस्सनसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति विमुत्तिआणदस्सनं ।

“सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पप- 10
टिका पि पारिपूर्ति गच्छति, तत्रो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिपूर्ति
गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो
होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं” ति ।

६. व्यसनसुत्तं

१. “यो” सो भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो 15
नब्रह्मचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय्य । कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति,
अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति, सद्धम्मेसु वा अधिमानिको
होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्ति
आपज्जति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति, गाब्हं वा रोगातङ्कं 20
फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा, सम्मूहो कालं करोति,
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति —
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो सन्नह-
चारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय्य । 25

२. “यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको” परिभासको अरि-
यूपवादो” सन्नहचारीनं, अट्ठानमेतं अनवकासो यं सो एकादसन्नं व्यसनानं

१-१. अयं पाठो ली०, स्या०, रो० पोत्तकेसु न विस्सति । २-२. अक्कोसक-
परिभासको अरियूपवादी — ली०, स्या०, रो० ।

B. 522

R. 318

- अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेय्य । कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न बोदायन्ति^१, सद्धम्मेषु वा अधिमानिको होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्कलित्ठं आपत्तिं आपज्जति, सिक्खं वा पञ्चक्खाय हीनायावत्तति, 5 गान्हं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा^२, सम्मूहो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति - यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो सब्रह्मचारीनं, अट्टानमेतं अनवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेय्या” ति ।

७. सञ्जासुत्तं

- 10 १. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पयवियं^३ पयविसञ्जी^४ अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी 15 अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, 20 न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं^५ पिदं^६ दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा ति ?

३. “सिया”, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पयवियं पयविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न 25 तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा-

१. बोदायति - सी०, रो० । २. सी०, स्या०, रो०, पोल्केसु नत्ति । ३-३. पठवियं पठविसञ्जी - सी०; पठवियं पठवीसञ्जी - स्या०, रो० । ४-४. यमिदं - स्या० । ५. यथाकथं सिया - सी० ।

नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न विञ्जाणञ्चा-
यतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकि-
ञ्चञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतने नेवसञ्ज्ञा-
नासञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ज्ञी अस्स, न
परलोके परलोकसञ्ज्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मृतं विञ्जातं पत्तं 5
परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्ज्ञी अस्स; सञ्ज्ञी
च पन अस्सा" ति ।

B. 523

R. 319

४. "यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... सञ्ज्ञी च पन
अस्सा" ति ?

10

५. "इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्ज्ञी होति - 'एतं सन्तं एतं
पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स, न
आपस्मि आपोसञ्ज्ञी अस्स ... सञ्ज्ञी च पन अस्सा" ति ।

15

६. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उट्ठायासता भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येना-
यस्मा सारिपुत्तो तेनुपमङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन
सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं 20
एतदवोच -

R. 320

७. "सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो
समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... पे०... सञ्ज्ञी
च पन अस्सा" ति ?

B. 524

८. "सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि- 25
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... पे०... सञ्ज्ञी च पन
अस्सा" ति ।

९. "यथा कथं पनावुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो

समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

१०. “इध, आवुसो आनन्द, भिक्खु एवंसञ्ची होति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपधिपटिनिस्सङ्गो तण्हा-
5 क्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आवुसो आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

११. “अच्छरियं, आवुसो, अम्भुतं, आवुसो ! यत्र हि नाम सत्थु चेव सावकस्स च अत्थेन अत्थो व्यञ्जनेन व्यञ्जनं संसन्दिस्सति
10 समेस्सति न विग्गट्ठिहस्सति, यदिदं अगगपदस्मि ! इदानीहं, आवुसो, भगवन्तं उपसङ्कमित्वा एतमत्थं अपुर्णिच्छ । भगवा पि मे एतेहि^३ अक्खरेहि^४ एतेहि पदेहि एतेहि व्यञ्जनेहि एतमत्थं व्याकासि, सेय्यथापि आयस्मा सारिपुत्तो । अच्छरियं, आवुसो, अम्भुतं, आवुसो, यत्र हि नाम सत्थु चेव सावकस्स च अत्थेन अत्थो व्यञ्जनेन व्यञ्जनं संसन्दि-
15 स्सति समेस्सति न विग्गट्ठिहस्सति, यदिदं अगगपदस्मि” ति !

R. 321

८. मनसिकारमुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

B. 525

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
20 यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य, न सोतं मनसि करेय्य,
न सद्दं मनसि करेय्य, न घानं मनसि करेय्य, न गन्धं मनसि करेय्य,
न जिह्वं मनसि करेय्य, न रसं मनसि करेय्य, न कायं मनसि करेय्य, न
फोढुब्बं मनसि करेय्य, न पथवि मनसि करेय्य, न आपं मनसि करेय्य,
न तेजं मनसि करेय्य, न वायं मनसि करेय्य, न आकासानञ्चायतनं
25 मनसि करेय्य, न विञ्जाणञ्चायतनं मनसि करेय्य, न आकिञ्चञ्जा-
यतनं मनसि करेय्य, न नेवसञ्जानासञ्जायतनं मनसि करेय्य, न
इधलोकं मनसि करेय्य, न परलोकं मनसि करेय्य, यं पिदं दिट्ठं सुतं

१. च — ली०, स्वा०, रो० । २. अत्थं — ली०, स्वा०, रो० । ३-४. ली०, स्वा०, रो० पीत्यकेषु न विस्तरति ।

मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति ?

३. “सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति । 5 R. 322

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति ?

५. “इधानन्द, भिक्खु एवं मनसि करोति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सग्गो तण्हावत्थो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति । 15 B. 526

६. सद्धसुतं

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे^२ । अथ खो आयस्मा सद्धो^३ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो आयस्मन्तं सद्धं भगवा एतदवोच — R. 323

२. “आजानीयझायितं खो, सद्ध, झाय^४; मा खलुङ्कझायितं^५ । कथं च, सद्ध, खलुङ्कझायितं होति ? अस्सखलुङ्को^६ हि, सद्ध, दोणिया बद्धो^७ ‘यवसं^८ यवसं’ ति झायति । तं किस्स हेतु ? न हि, सद्ध, अस्सखलुङ्कुस्स दोणिया बद्धस्स एवं होति — ‘किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी’^९ ति । सो दोणिया बद्धो ‘यवसं

१. नातिके — सी०, स्या०; आतिके — रो० । २. गिञ्जावसथे — सी०; इञ्जकावसथे — स्या० । ३. सद्धो — सी०, स्या०, रो० । ४. झाय — सी०, रो० । ५. खलुङ्कझायितं — सी०; खलुङ्कझायितं — स्या० । ६. सद्ध — सी०, स्या०, रो० । ७. अस्सखलुङ्को — सी०; अस्सखलुङ्को — स्या० । ८. बन्धो — स्या० । ९-९. यवसस्स यवसस्सं — स्या० । १०. पटिकरोमी — सी० ।

- यवसं' ति ज्ञायति । एवमेव खो, सद्ध, इधेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को अरञ्ज-
गतो पि रुक्खमूलगतो पि सुञ्जागारगतो पि कामरागपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति कामरागपरेतेन उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानाति । सो कामरागयेव अन्तरं कत्वा ज्ञायति पज्झायति निज्झा-
यति अवज्झायति^१, व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति ... धीनभिद्ध-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति ... उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति ... विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छा-
परेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति ।
सो विचिकिच्छयेव अन्तरं कत्वा ज्ञायति पज्झायति निज्झायति अवज्झा-
यति । सो पथविं पि निस्साय ज्ञायति, आपं पि निस्साय ज्ञायति, तेजं
पि निस्साय ज्ञायति, वायं पि निस्साय ज्ञायति, आकासानञ्चायतनं पि
निस्साय ज्ञायति, विञ्जाणञ्चायतनं पि निस्साय ज्ञायति, आकिञ्च-
ञ्चायतनं पि निस्साय ज्ञायति, नेवसञ्जानासञ्चायतनं पि निस्साय
ज्ञायति, इधलोकं पि निस्साय ज्ञायति, परलोकं पि निस्साय ज्ञायति,
यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा,
तं पि निस्साय ज्ञायति । एवं खो, सद्ध, पुरिसखल्लुङ्कायितं होति ।
३. "कथं च, सद्ध, आजानीयज्ञायितं होति ? भद्रो हि,
सद्ध, अस्साजानीयो दोणिया बद्धो न 'यवसं यवसं' ति ज्ञायति । तं
किस्स हेतु ? भद्रस्स हि, सद्ध, अस्साजानीयस्स दोणिया बद्धस्स एवं
होति — 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किम-
स्साहं पटिकरोमी' ति । सो दोणिया बद्धो न 'यवसं यवसं' ति ज्ञायति ।
भद्रो हि, सद्ध, अस्साजानीयो यथा इणं यथा बन्धं^२ यथा जानिं यथा कलिं
एवं पतोदस्स अज्झोहरणं समनुपस्सति । एवमेव खो, सद्ध, भद्रो पुरिसा-
जानीयो अरञ्जगतो पि रुक्खमूलगतो पि सुञ्जागारगतो पि न काम-
रागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च काम-
रागस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति, न व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति ... न धीनभिद्धपरियुद्धितेन चेतसा विहरति ... न उद्धच्चकुक्कुच्च-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति ... न विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति
न विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं

१-१. अन्तरं करित्वा - त्या०; ० करित्वा - सी०, रो० । २. अपज्झायति -
सी० । ३. बद्ध - सी०, रो० ।

पञ्जानाति । सो नेव पथवि निस्साय ज्ञायति, न आपं निस्साय ज्ञायति, न तेजं निस्साय ज्ञायति, न वायं निस्साय ज्ञायति, न आकासानञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न विञ्ज्वाणञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न आकिञ्चञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न नेवसञ्जानासञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न इधलोकं निस्साय ज्ञायति, न परलोकं निस्साय ज्ञायति, यं 5 R. 325
पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि निस्साय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन । एवं ज्ञायि च पन, सद्ध, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सब्रह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति —

‘नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी” ति ॥ 10

४. एवं वृत्ते आयस्मा सद्धो भगवन्तं एतदबोच — “कथं ज्ञायी पन, भन्ते, भद्रो पुरिसाजानीयो^१ सो नेव पथवि निस्साय ज्ञायति, न आपं निस्साय ज्ञायति, न तेजं निस्साय ज्ञायति, न वायं निस्साय ज्ञायति, न आकासानञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न विञ्ज्वाणञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न आकिञ्चञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न नेवसञ्जानासञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न इधलोकं निस्साय ज्ञायति, न परलोकं निस्साय ज्ञायति, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनु- 15
विचरितं मनसा, तं पि निस्साय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन ? कथं ज्ञायि च पन, भन्ते, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सब्रह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति — 20

‘नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी” ति ॥

५. “इध, सद्ध, भद्रस्स पुरिसाजानीयस्स पथवियं^२ पथविसञ्जा विभूता होति, आपस्मि आपोसञ्जा विभूता होति, तेजस्मि तेजोसञ्जा विभूता होति, वायस्मि वायोसञ्जा विभूता होति, आकासानञ्चायतने 25
आकासानञ्चायतनसञ्जा विभूता होति, विञ्ज्वाणञ्चायतने विञ्ज्वाणञ्चायतनसञ्जा विभूता होति, आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्जा विभूता होति, नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जा विभूता होति, इधलोके इधलोकसञ्जा विभूता

R. 326

१. ज्ञायती — स्या० । २. पुरिसाजानीयो ज्ञायति — सी०, स्या०, रो० ।
३. पठविद्या — सी०, स्या०, रो० ।

होति, परलोके परलोकसञ्ज्ञा विभूता होति, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि सञ्ज्ञा विभूता होति । एवं ज्ञायी खो, सद्ध, भद्रो पुरिसाजानीयो नेव पथिबि निस्साय ज्ञायति ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनु-
 5 विचरितं मनसा, तं पि निस्साय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन । एवं ज्ञायि च पन, सद्ध, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सब्बह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति —

‘नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी” ति ॥

१०. मोरनिवापसुत्तं

10 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति मोरनिवापे परिब्बाजका-
 रामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवे” ति । “भदन्ते”
 ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 529 15 २. “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो
 होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो
 देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? असेखेन सीलक्खन्धेन, असेखेन समाधि-
 क्खन्धेन, असेखेन पञ्चाक्खन्धेन — इमेहि, खो, भिक्खवे, तीहि
 R. 327 धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी
 अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

३. “अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
 20 अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियो-
 सानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? इद्धिपाटिहारियेन, आदेसना-
 पाटिहारियेन, अनुसासनीपाटिहारियेन — इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
 धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति, अच्चन्तयोगक्खेमी
 अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

25 ४. “अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
 अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
 परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? सम्मादिट्ठिया,
 सम्माज्जाणेन, सम्माविमुत्तिया — इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि

समन्नागतो भिक्षु अच्वन्तनिट्ठो होति अच्वन्तयोगक्खेमी अच्वन्त-
ब्रह्मचारी अच्वन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

५. “द्वीहि, भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु अच्वन्तनिट्ठो
होति अच्वन्तयोगक्खेमी अच्वन्तब्रह्मचारी अच्वन्तपरियोसानो सेट्ठो
देवमनुस्सानं । कतमेहि द्वीहि ? विज्जाय, चरणेन — इमेहि खो, 5
भिक्षवे, द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु अच्वन्तनिट्ठो होति अच्वन्त-
योगक्खेमी अच्वन्तब्रह्मचारी अच्वन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।
ब्रह्मना पेसा, भिक्षवे, सनञ्जुमारेन गाथा भासिता —

‘खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे’ ति ॥

10

“सा खो पनेसा, भिक्षवे, सनञ्जुमारेन’ गाथा भासिता’
सुभासिता, नो दुग्भासिता; अत्यसंहिता, नो अनत्यसंहिता; अनुमता
मया । अहं पि, भिक्षवे, एवं वदामि —

R. 328

‘खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे” ति ॥

B. 530

15

निस्सयवग्गो^१ पठमो ।

तत्सुद्वानं

किमतियया चेतना तयो, उपनिसा ब्यसनेन च ।

द्वे^२ सञ्ज्ञा मनसिकारो^३, सद्धो^४ मोरनिवापकं^५ ति ॥

— ० —

२. अनुस्सतिवग्गो

१. पठमब्रह्मनामसुतं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्गोधा-
रामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्षू भगवतो चीवरकम्मं
करोन्ति — “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” 20
ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को — “सम्बहुला किर भिक्षू भगवतो

१. ब्रह्मना सनञ्जुमारेन — सी०, रो० । २ सुगीता नो दुग्गीता — सी०, स्या०,
रो० । ३. निस्सायवग्गो — स्या० । ४-४. सञ्ज्ञा मनसिकारा सेखी — सी०, रो०;
सञ्ज्ञा मनसिकारो सेक्खी — स्या० । ५-५. मोरनिवापनेन च — सी०, स्या०, मोरनिवापनेन
चा ति — रो० ।

चीवरकम्मं करोन्ति - 'निद्रितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो
१ खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच - "सुतं मेतं, भन्ते- 'सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - निद्रितचीवरो भगवा तेमास-
च्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स' विहारेन विहातब्बं" ति ?

R. 329

३. "साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं
१० पतिरूपं कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ - 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं'" ति ?
सद्धो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्धो; आरद्धविरिखो
आराधको होति, नो कुसीतो; उपट्ठितस्सति आराधको होति,
नो मुट्ठस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्चवा
१५ आराधको होति, नो दुप्पञ्चो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु
धम्मेषु पविट्ठाय छे^१ धम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

B. 531

४. "इव त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि - 'इति
पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो
लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा'
२० ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति,
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं
चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं
समये चित्तं होति तथागतं आरब्धम् । उजुगतचित्तो खो पन, 'महा-
नाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
२५ धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो
बुद्धानुपस्सति भावेति ।

५. “पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि — ‘स्वा-
 क्खातो भगवतो धम्मो सन्दिट्टिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको’
 पञ्चत्तं वेदितब्बो विञ्छूही’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरिय-
 सावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं
 होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति;
 उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति धम्मं आरब्भ । उजुगतचित्तो
 खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
 धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
 पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
 अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
 विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो
 धम्मानुस्सति भावेति ।

R. 330

६. “पुन च परं त्वं, महानाम, सङ्खं अनुस्सरेय्यासि — ‘मुण्णटिपन्नो
 भगवतो सावकसङ्खो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, आयाप्पटिपन्नो
 भगवतो सावकसङ्खो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, यदिदं
 चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्खो आहु-
 नेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं
 लोकस्स’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्खं अनुस्सरति,
 नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं
 होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
 होति सङ्खं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको
 लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदि-
 तस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं
 वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरिय-
 सावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय पजाय
 अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सङ्खानुस्सति भावेति ।

B. 592

७. “पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो सीलानि अनुस्सरेय्यासि
 अखण्डानि अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्छुप्प-
 सत्थानि अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये

R. 331

अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सीलं आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सीलानुस्सति भावेति ।

B. 593

- 10 द. “पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि – ‘लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुद्धिताय पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चागं आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
- 15 अयं बुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विरहति, धम्मसोतसमापन्नो चागानुस्सति भावेति ।

R. 932

- 25 ६. “पुन च परं त्वं, महानाम, देवता अनुस्सरेय्यासि – ‘सन्ति देवा चातुम्महाराजिका, सन्ति देवा तार्वतिसा, सन्ति देवा यामा, सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मितब्रह्मवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा तत्तुत्तरि । यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सीलं संविज्जति । यथारूपेण सुतेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सुतं संविज्जति ।
- ३० यथारूपेण चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि

तथारूपो जागो संविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय समन्नागता ता देवता
इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्जा संविज्जती' ति । यस्मि,
महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीसं
च सुतं च जागं च पञ्चं च अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरि-
युट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं 5
होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति देवता आरब्ध । उजुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं,
लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो 10 B. 394
विहरति, सब्बापज्जाय पजाय अब्बापज्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो
देवतानुस्सति भावेती' ति ।

२. दुतियमहानामसुतं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्युस्मि निग्रोध-
रामे । तेन खो पन समयेन महानामो सक्को गिलाना वुट्ठितो होति
अचिरवुट्ठितो गेलज्जा । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो 15
चीवरकम्मं करोन्ति - “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं
पक्कमिस्सती” ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को - “सम्बहुला
किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - “निट्ठितचीवरो भगवा
तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच - “सुतं भेतं,
भन्ते - “सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - निट्ठित-
चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति । तेसं नो, भन्ते,
नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं” ति ? 25

३. “साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं
पतिरूपं कुलपुत्तानं यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ - ‘तेसं
नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं’ ति ?

सद्धो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्धो; आरद्धविरियो
 आराधको होति, नो कुसीतो; उपट्ठितस्सति आराधको होति, नो मुट्ठ-
 स्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्चवा आराधको
 होति, नो दुप्पञ्चो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु धम्मेषु पतिट्ठाय
 5 छ धम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

४. “इध त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि — ‘इति पि
 सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मिं,
 महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये
 रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरि-
 10 युट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति तथागतं
 आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं,
 लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति
 जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति,
 सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाम, बुद्धानुस्सति गच्छन्तो
 15 पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निश्चिन्नो पि भावेय्यासि, सयानो
 पि भावेय्यामि, कम्मन्तं अधिट्ठहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाधसयनं
 अज्झावसन्तो पि भावेय्यासि ।

R 334

५. “पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि ... पे०...
 सद्धं अनुस्सरेय्यासि .. पे०... अत्तनो सीलानि’ अनुस्सरेय्यासि ... पे०...
 20 अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि ... पे०... देवता अनुस्सरेय्यासि — ‘सन्ति
 देवा चातुम्महाराजिका ... पे०... सन्ति देवा ततुत्तरि । यथारूपाय
 सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा
 सद्धा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन .. सुतेन ... चागेन ... पञ्चाय
 समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्चा
 25 संविज्जती’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च
 देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरति, नेवस्स
 तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति,
 न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति
 देवता आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति

अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाम, देवतानुस्सति गच्छन्तो पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि, सयानो पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिट्टुहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाध- 5 सयनं अज्झावसन्तो पि भावेय्यासी” ति ।

३. नन्दियसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्युस्मि निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो ह्येति । अस्सोसि खो नन्दियो सक्को — “भगवा किर सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो” ति । अथ खो नन्दियस्स 10 B. 536 R. 33a सक्कस्स एतदहोसि — “यन्नूनाहं पि सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छेय्यं । तत्थ कम्मन्तं चैव अधिट्टुहिस्सामि, भगवन्तं च लच्छामि कालेन कालं दस्सनाया” ति ।

२. अथ खो भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छि^१ । नन्दियो पि खो सक्को सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छि । तत्थ कम्मन्तं चैव 15 अधिट्टासि^२, भगवन्तं च लभि^३ कालेन कालं दस्सनाया । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति — “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति । अस्सोसि खो नन्दियो सक्को — “सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति — 20 “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति ।

३. अथ खो नन्दियो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो नन्दियो सक्को भगवन्तं एतदवोच — “सुतं भेतं, भन्ते — ‘सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति — निट्ठित- 25 चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती’ ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्ब” ति ?

४. “साधु साधु, नन्दिय ! एतं खो, नन्दिय, तुम्हाकं पतिरूपं

१. उपगच्छि — सी०, टी० । २. अधिट्टाय — स्था० । ३. लच्छति — स्था० ।

कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्रा पुच्छेय्याथ — 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं' केनस्स विहारेण विहातब्बं' ति ? सद्धो खो, नन्दिय, आराधको होति, नो अस्सद्धो; सीलवा आराधको होति, नो दुस्सीलो; आरद्धविरियो आराधको होति, नो कुसीतो; 5 उपट्ठितस्सति आराधको होति, नो मुट्ठस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्चवा आराधको होति, नो दुप्पञ्चो । इमेसु खो ते, नन्दिय, छसु धम्मेषु पतिट्ठाय पञ्चसु धम्मेषु अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा^१ ।

R. 336

५. "इध त्वं, नन्दिय, तथागतं अनुस्सरेय्यासि — 'इति पि

B. 537

10 सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्वं अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । इति खो ते, नन्दिय, तथागतं आरब्ध अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा ।

६. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, धम्मं अनुस्सरेय्यासि — 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिप्पस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं 15 वेदितब्बो विञ्जूही' ति । इति खो ते, नन्दिय, धम्मं आरब्ध अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा ।

७. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, कल्याणमित्ते अनुस्सरेय्यासि — 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, यस्स मे कल्याणमित्ता अनुकम्पका अत्थ- 20 कामा ओवादका अनुसासका' ति । इति खो ते, नन्दिय, कल्याणमित्ते आरब्ध अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा ।

८. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि — 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुट्ठिताय पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावमामि मुत्तचागो पयत्तपाणि वोस्सग्गतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । इति खो ते, नन्दिय, 25 चागं आरब्ध अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा ।

९. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, देवता अनुस्सरेय्यासि — 'या^२ देवता अतिक्कम्मेव कबलीकाराहारभक्खानं^३ देवतानं^४ सहव्यतं अञ्जतरं

१ विहरित — रो० । २ उपट्ठापेतब्बा — स्या०, रो० । ३ अनुसासिता — स्या० ।

४ या ता — सी०, स्या०, रो० । ५ कवलिकारभक्खान — सी०; कबलीकारभक्खान — स्या०, रो० । ६ देवानं — सी०, रो० ।

मनोमयं कार्यं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पत्तिचयं । सेय्यथापि, नन्दिय, भिक्खु असमयविमुत्तो करणीयं अत्तनो न समनुपस्सति कतस्स वा पत्तिचयं; एवमेव खो, नन्दिय, या ता देवता अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवतानं सहव्यतं अञ्जतरं मनोमयं कार्यं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पत्तिचयं । इति खो ते, नन्दिय, देवता आरब्भ अञ्जतं सति उपट्ठापेतब्बा ।

5 R. 397

१०. “इमेहि खो, नन्दिय, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मे, न उपादियति । सेय्यथापि, नन्दिय, कुम्भो निकुञ्जो^१ वमतेव उदकं, नो वन्तं पच्चावमति^२; सेय्यथापि वा पन, नन्दिय, सुक्खे तिणदाये अग्निं मुत्तो डहञ्जेव गच्छति, नो दब्धं पच्चुदावत्तति; एवमेव खो, नन्दिय, इमेहि एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मे, न उपादियती” ति ।

10

B. 598

४. सुभूतिसुत्तं

१. अथ खो आर्यस्मा सुभूतिं सद्धेन भिक्खुना सद्धिं येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आर्यस्मन्तं सुभूतिं भगवा एतदवोच —

15

२. “को नामायं, सुभूति, भिक्खू” ति ?

“सद्धो नामायं, भन्ते, भिक्खु, सुदत्तस्स^३ उपासकस्स पुत्तो, सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो” ति ।

20

“कच्चि पनायं, सुभूति, सद्धो भिक्खु सुदत्तस्स उपासकस्स पुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सन्दिस्सति सद्धापदानेसू” ति ?

“एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो, यं भगवा सद्धस्स सद्धापदानानि भासेय्य । इदानाहं जानिस्सामि यदि वा अयं भिक्खु सन्दिस्सति सद्धापदानेसु यदि वा नो” ति ।

25

१. निकुञ्जो — सी०, स्या०, रो० । २. पच्चावमति — स्या०; पच्छावमति — सी० ।

३. सद्धस्स — सी०, स्या०, रो० ।

“तेन हि, सुभूति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि;
भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्सा सुभूति भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

R. 338

३. “इध, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवर-
संबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति
... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धा-
पदानं होति ।

B. 539

४. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुत-
सन्निचयो; ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा
सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथा-
रूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, सुभूति, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०...
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

15

५. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवङ्को । यं पि, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति
कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं
होति :

६. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि
धम्महि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनि । यं पि, सुभूति,
भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्महि समन्नागतो खमो पदक्खिण-
ग्गाही अनुसासनि, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

७. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चा-
वचानि’ किङ्करणीयानि तत्र’ दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय
समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, सुभूति, भिक्खु यानि तानि
सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि तत्र दक्खो होति अनलसो
तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं, इदं पि, सुभूति,
सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

R. 339

८. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदा-

हारो अभिघम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो । यं पि, सुभूति, भिक्खु
धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिघम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो,
इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

६. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुस-
लानं धम्मानं पहाणाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्ध- 5
परक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, सुभूति, भिक्खु
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाणाय कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु,
इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

१०. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु चतुष्मं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं 10
दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-
लाभी । यं पि, सुभूति, भिक्खु चतुष्मं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, 15
इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

B. 540

११. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं 15
अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि
जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो
वीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तारीसं पि जातियो पञ्चासं
पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि
अनेके पि संबट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संबट्टविवट्टकप्पे — 20
‘अमुत्रासि एवंतामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटि-
संवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि; तत्रापासि
एवंतामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी
एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकारं
सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, सुभूति, भिक्खु 25
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ... इदं पि, सुभूति, सद्धस्स
सद्धापदानं होति ।

R. 340

१२. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति — ‘इमे वत 30
भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता

मनोदुश्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिद्विका मिच्छा-
 दिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
 निरयं उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
 वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनूप-
 5 वादका सम्मादिद्विका सम्मादिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं
 मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
 अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
 सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यं पि,
 सुभूति, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते
 10 पजानाति, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्दापदानं होति ।

B. 541

१३. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया अनासवं
 चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया ... पे०...
 सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्दापदानं
 15 होती" ति ।

१४. एवं वुत्ते आयस्मा सुभूति भगवन्तं एतदवोच - "यानि-
 मानि, भन्ते, भगवता सद्धस्स सद्दापदानानि भासितानि, संबिज्जन्ति
 तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु सन्दिस्सति ।

R. 341

"अयं, भन्ते, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंबुतो
 20 विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
 सिक्खति सिक्खापदेसु ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो;
 ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं
 सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स
 25 धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया
 सुप्पटिविद्धा ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-
 सम्पवङ्को ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु सुवचो होति ... पे०... अनुसासनि ।

30

"अयं, भन्ते, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि

किङ्करणीयानि तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय
समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मो
अभिविनये उल्लारपामोज्जो ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति ... पे०... थामवा 5
दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्म-
सुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं 10
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
मानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्कत्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यानिमानि, भन्ते, भगवता सद्धस्स सद्धापदानानि 15
भासितानि, संविज्जन्ति तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु
सन्दिस्सती” ति ।

१५. “साधु साधु, सुभूति ! तेन हि त्वं, सुभूति, इमिना च
सद्धेन भिक्खुना सद्धिं विहरेय्यासि । यदा च त्वं, सुभूति, आकल्लेय्यासि
तथागतं दस्सनाय, इमिना सद्धेन भिक्खुना सद्धिं उपसङ्कमेय्यासि तथागतं 20
दस्सनाया” ति ।

५. मेत्तासुत्तं

१. “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय बत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा-
रद्धाय एकादसानिसंसा पाटिकल्ल्हा । कतमे एकादस ? सुखं सुपति,
सुखं पटिबुज्झति, न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, 25
अमनुस्सानं पियो होति, देवता रक्खन्ति, नास्स अग्नि वा विसं वा
सत्थं वा कमति, तुवटं^१ चित्तं समाधियति, मुखवण्णो विप्पसीदति,

R. 342

असम्मूहो कालं करोति, उत्तरि अप्पटिविज्झन्तो ब्रह्मलोकूपगो
होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिंया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारब्धाय
इमे एकादसानिसंसा पाटिकह्वा” नि ।

६. अट्टकनागरसुत्तं

5 १. एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुव-
गामके^१ । तेन खो पन समयेन दसमो गहपति अट्टकनागरो
पाटलिपुत्तं^२ अनुपपत्तो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो दसमो
B. 543 गहपति अट्टकनागरो येन कुक्कुटारामो येन अञ्जतरो भिक्खु
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं भिक्खु एतदवोच —

10 २. “कहं नु खो, भन्ते, आयस्मा आनन्दो एतरहि विहरति ?
दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, आयस्मन्तं आनन्दं” ति ।

“एसो, गहपति, आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुव-
गामके” ति ।

३. अथ खो दसमो गहपति अट्टकनागरो पाटलिपुत्ते तं करणीयं
15 तीरेत्वा येन बेसाली बेलुवगामको येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
R. 343 एकमन्तं निसिन्नो खो दसमो गहपति अट्टकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदवोच — “अत्थि नु खो, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता
अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्प-
20 मत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति,
अपरिक्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुपपत्तं वा अनुत्तरं
योगक्खेमं अनुपापुणाती” ति ?

“अत्थि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स
25 आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरि-
क्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुपपत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं
अनुपापुणाती” ति ।

१. बेलुवगामके — स्था०; बेलुवगामके — ली० । २. पाटलिपुत्तं — स्था० ।

४. “कतमो पन, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्प-
मत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति,
अपरिक्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्खेमं अनुपापुणाती” ति ?

5

५. “इध, गृहपति, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि
धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति - ‘इदं पि खो पठमं ज्ञानं
अभिसङ्कतं अभिसञ्चेतयितं’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्कतं अभि-
सञ्चेतयितं, तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो
आसवान् खयं पापुणाति; नो चे आसवान् खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया
ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गृहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो
पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा
आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं
अनुपापुणाति ।

10

B. 544

15

६. “पुन् च परं, गृहपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं
पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उप-
सम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति - ‘इदं पि खो चतुत्थं
ज्ञानं अभिसङ्कतं अभिसञ्चेतयितं’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्कतं
अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ
ठितो आसवान् खयं पापुणाति; नो चे आसवान् खयं पापुणाति, तेनेव
धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा
लोका । अयं पि खो, गृहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स
आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति

20

R. 344

25

30

अपरिक्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

७. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति विपुलेन महगतेन अप्पभाणेन अबेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो मेत्ताचेतोविमुत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’

१० ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

R. 345

८. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा ... पे०... मुदितसहगतेन चेतसा ... पे०... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पभाणेन अबेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो उपेक्खाचेतोविमुत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

B. 545

९. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिषसञ्ज्ञानं अत्थज्झमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो

आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटि-
 सञ्चिक्खति — 'अयं पि खो आकासानञ्चायतनसमापत्तिं अभिसङ्खता
 अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं
 तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ' ठितो आसवानं खयं
 पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय 5 R. 346
 धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिवत्थया ओप-
 पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं
 पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
 योगक्खमं अनुपापुणाति ।

१०. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं 10
 समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
 विहरति ... पे०... सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि
 किञ्ची' ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति
 पटिसञ्चिक्खति — 'अयं पि खो आकिञ्चञ्चायतनसमापत्तिं अभि-
 सङ्खता अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभि- 15
 सञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो
 आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
 रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिवत्थया
 ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
 अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा 20 B. 546
 अनुत्तरं योगक्खमं अनुपापुणाती" ति ।

११. एवं वुत्ते दसमो गहपति अट्टकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
 एतदवोच — "सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एकं निधिमुखं गवेसन्तो
 सकिदेव एकादस निधिमुखानि अधिगच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते, एकं
 अमत्तद्वारं गवेसन्तो सकिदेव एकादसं अमत्तद्वारानि' अलत्थं सेवनाय' । 25
 सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसस्स अगारं एकादसद्वारं । सो तस्मि अगारे R. 347
 आदित्ते एकमेकेन पि द्वारेन सक्कुणेय्य अत्तानं सोत्थि कातुं; एवमेव
 खो अहं, भन्ते, इमेसं एकादसन्नं अमत्तद्वारानं एकमेकेन पि अमत्तद्वारेन
 सक्कुणिस्सामि अत्तानं सोत्थि कातुं । इमे हि नाम, भन्ते, अञ्ज-

तिथिया आचरियस्स आचरियघनं परियेसिस्सन्ति । किं पनाहं
आयस्मतो आनन्दस्स पूजं न^१ करिस्सामी^२” ति !

१२. अथ खो दसमो गहपति अट्टकनागरो बेसालिकं च पाटलि-
पुत्तकं च भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन
३ सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । एकमेकं च भिक्खुं पच्चके^३ दुस्सयुगेन
अच्छादेसि, आयस्मन्तं च आनन्दं तिचीवरेन । आयस्मतो आनन्दस्स
पञ्चसतं विहारं कारापेसी ति ।

७. गोपालसुतं

१. “एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको
अभब्बो गोगणं^४ परिहरितुं फाति^५ कातुं^६ । कतमेहि एकादसहि ? इध,
B 547 भिक्खवे, गोपालको न रूपञ्जू^७ होति, न लक्खणकुसलो होति, न
आसाटिकं हारेता^८ होति, न वणं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति,
न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं जानाति, न गोचरकुसलो
होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते
न अतिरेकपूजाय पूजेता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि
15 अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अभब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्खु अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वृद्धिं विरूढिं वेपुल्लं आपज्जितुं ।
R. 348 कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्जू^७ होति, न
लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वणं पटिच्छादेता
20 होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं
जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते भिक्खु
येरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते न अतिरेक-
पूजाय पूजेता होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्जू^७ होति ? इध,
25 भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चि रूपं^९ चत्तारि महाभूतानि, चतुस्रं च महाभूतानं
उपादारूपं^{१०} ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न
रूपञ्जू^७ होति ।

१-१. करिस्सामी - स्या० । २. गोगणं - सी० । ३-३. पाति कतुं - सी०; फाति
कातुं - स्या०, री० । ४. साटेता - सी०, स्या०, री० । ५. रूपं सच्चं तं रूपं - म० ।

४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवितक्कं ... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नपुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति अनु-व्यञ्जनग्गाही ; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झा-दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटि-पज्जति ; न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं नापज्जति । सोतेन सहं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्जाय निमित्तग्गाही होति अनु-व्यञ्जनग्गाही ; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झा-दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटि-पज्जति ; न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं नापज्जति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेता होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ।

८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न तित्थं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा न परिपुच्छति न परि-पञ्हति — ‘इदं, मन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवदं चैव न विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च न उत्तानीकरोन्ति, अनेक-विहितेषु च कङ्काठानियेषु धम्मेसु कङ्कं न पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न तित्थं जानाति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न लभति अत्थवेदं, न लभति धम्मवेदं, न लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वीथिं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अरियं अट्ठङ्गिकं मग्गं यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वीथिं जानाति ।

R. 350 ११. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारो सतिपट्टाने यथाभूतं नप्पजानाति ।

१० एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ।

१२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुं सद्धा गहपतिका अभिहट्ठं पवारंति चीवरपिण्डपात-सेतासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेहि’ । तत्र भिक्खु^१ मत्तं न जानाति पटिग्गहणाय । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही

१५ होति ।

B. 549

१३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, तेसु न मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव रहो च, न मेत्तं वचीकम्मं ... न मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, न ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

१३ “इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु २५ अभब्बो इमस्मि धम्मविनये बुद्धिं विरुह्मि वेपुल्लं आपज्जितुं ।

१४. “एकादसहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो गोपालको भब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, गोपालको रूपञ्जू होति, लक्खणकुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं कत्ता होति, तित्थं जानाति,

१. ० परिक्खारेहि - सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खवे भिक्खु - स्या० ।

पीतं जानाति, बीथिं जानाति, गोचरकुसलो होति, सावसेसदोही च होति, ये ते उसमा गोपितरो गोपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता ह्येति — इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको भब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं ।

१५. “एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्ममेहि समन्नागतो 5
भिक्खु भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुद्धिं वेपुल्लं आपज्जितुं ।
कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्जू होति, लक्खण-
कुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं
कत्ता होति, तित्थं जानाति, पीतं जानाति, बीथिं जानाति, गोचरकुसलो
होति, सावसेसदोही च होति, ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता 10
सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

R. 351

१६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्जू होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चि रूपं ‘वत्तारि महाभूतानि, चतुस्रं च महा-
भूतानं उपादारूपं’ ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
रूपञ्जू होति ।

15

१७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु लक्खणकुसलो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु ‘कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो’ ति यथा-
भूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु लक्खणकुसलो होति ।

B. 550

१८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आसाटिकं हारेता होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति 20
व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवितक्कं ... उप्पन्नं विहिंसा-
वितक्कं ... उप्पन्नपुप्पे पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति
विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
आसाटिकं हारेता होति ।

१९. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वणं पटिच्छादेता होति ? 25
इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमत्तगाही होति
नानुब्यञ्जनगाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंयुतं विहरन्तं
अभिज्झादीमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवरायं
पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोत्तेन
सहं सुत्वा ... धानेन गन्धं धायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन 30

R. 352

कोटुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्जाय न निमित्तम्माही होति नानु-
 व्यञ्जनम्माही; यत्ताधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरत्तं अभिज्झा-
 दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वात्सवेय्यं, तस्स संवराय पटि-
 पज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । एवं खो,
 5 भिक्खवे, भिक्खु वणं पटिच्छादेता होति ।

२०. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धूमं कत्ता होति ? इध,
 भिक्खवे, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेता
 होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु धूमं कत्ता होति ।

२१. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु तित्थं जानाति ? इध,
 10 भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा
 मातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति —
 ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्सन्तो अविवटं
 चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च
 कङ्कठाणियेसु धम्मेसु कङ्कहं पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
 15 तित्थं जानाति ।

२२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पीतं जानाति ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने लभति अत्थवेदं, लभति
 धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पीतं
 जानाति ।

B. 551 20

२३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वीथिं जानाति ? इध,
 भिक्खवे, भिक्खु अरियं अट्टङ्गिकं मग्गं यथाभूतं पजानाति । एवं खो,
 भिक्खवे, भिक्खु वीथिं जानाति ।

२४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु गोचरकुसलो होति ? इध,
 भिक्खवे, भिक्खु चत्तारो सतिपट्टाने यथाभूतं पजानाति । एवं खो,
 25 भिक्खवे, भिक्खु गोचरकुसलो होति ।

२५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सावसेसदोही होति ? इध,
 भिक्खवे, भिक्खुं सद्धा गृहपतिका अभिहट्ठं पवारन्ति चीवरपिण्डपात-
 सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेहि । तत्र भिक्खु मेत्तं जानाति
 पटिग्गहाणाय । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सावसेसदोही होति ।

R. 353

२६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, तेसु भेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चैव 5 रहो च, भेत्तं वचीकम्मं ... भेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चैव रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जितुं” ति ।

८. पठनसमाधिसुतं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उप- 10 सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं —

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा- 15 B. 552 नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने आकिञ्चञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं 20 अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

३. “सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी 25 च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं

सुतं मुतं विज्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्स; सञ्ची च पन अस्सा ति” ?

५. “इध, भिक्खवे, भिक्खु एवंसञ्ची ह्येति — ‘एतं सन्तं
एतं पणीतं, यदिदं सम्बसङ्खारसमथो सम्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हावखयो
विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स; न
आपस्मि आपोसञ्ची अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्ची अस्स, न वायस्मि
वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न विज्जाणञ्चायतने विज्जाणञ्चायतनसञ्ची अस्स, न
आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्ची अस्स, न नेवसञ्ज्जा-
नासञ्चायतने नेवसञ्ज्जानासञ्चायतनसञ्ची अस्स, न इधलोके इध-
लोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची अस्स, यं पिदं दिट्ठं
सुतं मुतं विज्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

६. दुतियसमाधिसुत्तं

- १ तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 558

R. 355

२. “सिया नु खो भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न आपस्मि आपोसञ्ची
अस्स ... पे० . न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न नेवसञ्ज्जानासञ्चायतने नेवसञ्ज्जानासञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची
अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विज्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं
मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

३. “भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

४. “तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं ।
भगवा एतदवोच —

५. “सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

६. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपे समाधि- 5 पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

७. “इध, भिक्खवे, भिक्खु एवंसञ्जी होति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपघिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो 10 विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

R. 356

१०. तत्तियसमाधिसुत्तं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्क- 15 मिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सदिं सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिञ्चा खो ते भिक्खू आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं —

B. 554

२. “सिया नु खो, आबुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि- पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं 20 सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

३. “सिया, आबुसो, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं 25 पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, आबुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०...

यं पिदं दिद्वं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा" ति ?

R. 357

५. "इध, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्ची होति - 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ...पे०... यं पिदं दिद्वं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा" ति ।

११. चतुत्थसमाधिसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - "सिया नु खो, आवुसो, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न आपास्मि आपोसञ्ची अस्स, न तेजस्मि तेजो-सञ्ची अस्स, न वायस्मि वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाण-ञ्चायतनसञ्ची अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतन-
10 सञ्ची अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतन-सञ्ची अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोक-सञ्ची अस्स, यं पिदं दिद्वं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनु-
15 विचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा" ति ?

B. 555

२. "दूरतो पि खो मयं, आवुसो, आगच्छेय्याम आयस्मतो सारिपुत्तस्स सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थमञ्जातुं । साधु बतायस्मन्तं-
20 येव सारिपुत्तं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । आयस्मतो सारिपुत्तस्स सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति ।

R. 358

३. "तेनहावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं ।
25 आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

४. "सिया, आवुसो भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ...पे०... यं पिदं दिद्वं सुतं मुतं विञ्जातं

पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा" ति ।

५. "यथा कथं पनावुसो^१, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं
सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची 5
अस्स; सञ्ची च पन अस्सा" ति ?

६. "इध, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्ची होति - 'एतं सन्तं एतं
पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खां, आवुसो, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न 10
आपस्मि आपोसञ्ची अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्ची अस्स, न वायस्मि
वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्ची अस्स, न
आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्ची अस्स, न नेवसञ्जा-
नासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्ची अस्स, न इधलोके इध- 15
लोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं
मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्स; सञ्ची च पन अस्सा" ति ।

अनुस्सतिवग्गो दुतियो ।

तत्सुद्धानं

द्वे^२ वृत्ता महानामे^३, नन्दियेन सुभूतिना^४ ।

B. 556

मेत्ता अट्ठको^५ गोपालो^६, चत्तारो च समाधिना^७ ति ॥

20

३. सामञ्जसवग्गो

१-८. "एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको
अभब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इध,

R. 359

१. पनावुसो सारिपुत्त - सी०, स्वा०, रो० । २-३. द्वे महानामा च - सी०, स्वा०;
द्वे महानामा - रो० । ३. सुभूतिना च - सी०, रो० । ४-५. दसमो द्वेव गोपालो - सी० ।
दसमो गोपालको - स्वा०; दसमो चैव गोपालो - रो० । ५. समाधिना - स्वा०, रो० ।

भिक्षवे, गोपालको न रूपञ्चू होति, न लक्ष्मणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वणं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च हीति, ये ते उसभा गोपितरो
 5 गोपरिणायका ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति - इमेहि लो, भिक्षवे, एकादसहि अङ्गेहि समभ्रागतो गोपालको अभब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं ।

“एवमेव लो, भिक्षवे, एकादसहि धम्मेहि समभ्रागतो भिक्षु अभब्बो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरितुं ... पे०... अभब्बो चक्खुस्मिं
 10 दुक्खानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं अनत्तानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं खयानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं वयानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं विरागानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं निरोधानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरितुं” ।

15 ६-४८. सोतस्मिं ... धानस्मिं ... जिह्वाय ... कायस्मिं ... मनस्मिं ... ।

४६-६६. रूपेसु ... सद्देसु ... गन्धेसु ... रससु ... फोटुब्बेसु ... धम्मेषु ... ।

६७-१४४. चक्खुविज्जाणे ... सोतविज्जाणे ... धान-
 20 विज्जाणे ... जिह्वाविज्जाणे ... कायविज्जाणे ... मनोविज्जाणे ... ।

१४५-१६२. चक्खुसम्फस्से ... सोतसम्फस्से ... धानसम्फस्से ... जिह्वासम्फस्से ... कायसम्फस्से ... मनोसम्फस्से ... ।

B. 357

१६३-२४०. चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय ... सोतसम्फस्सजाय वेदनाय ... धानसम्फस्सजाय वेदनाय ... जिह्वासम्फस्सजाय वेदनाय ...
 25 कायसम्फस्सजाय वेदनाय ... मनोरम्फस्सजाय वेदनाय ... ।

R. 360

२४१-२८८. रूपसञ्जाय ... सद्दसञ्जाय ... गन्धसञ्जाय ... रससञ्जाय ... फोटुब्बसञ्जाय ... धम्मसञ्जाय ... ।

२८९-३३६. रूपसञ्चेतनाय ... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्धसञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोटुब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय ... ।

३३७-३८४. रूपतण्हाय ... सद्दतण्हाय ... गन्धतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... ।

३८५-४३२. रूपवितक्के ... सद्दवितक्के ... गन्धवितक्के ...
रसवितक्के ... फोटुब्बवितक्के ... धम्मवितक्के ... ।

४३३-४८०. रूपविचारे ... सद्दविचारे ... गन्धविचारे ... 5
रसविचारे ... फोटुब्बविचारे ... धम्मविचारे अनिच्चानुपस्सी विहरितुं ...
दुक्खानुपस्सी विहरितुं ... अन्नतानुपस्सी विहरितुं ... खयानुपस्सी
विहरितुं ... वयानुपस्सी विहरितुं ... विरागानुपस्सी विहरितुं ...
निरोधानुपस्सी विहरितुं ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरितुं ... पे०... ।

४. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय एकादस धम्मा भावेतब्बा । 10
कतमे एकादस ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं,
मेत्ताचेतोविमुत्ति, करुणाचेतोविमुत्ति, मुदिताचेतोविमुत्ति, उपेक्खाचेतो-
विमुत्ति, आकासानञ्चायतनं, विञ्जाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्जा-
यतनं - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे एकादस धम्मा
भावेतब्बा” ति ।

15

२- १०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... इमे एकादस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

११-१७०. “दोस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स
... मक्खस्स ... पठासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... 20
साठेय्यस्स ... धम्मस्स ... सारम्मस्स ... मानस्स ... अत्तिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे एकादस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 558,
R. 361

इदमबोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं 25
अभिनन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निवृत्तिं ।

नव सुत्तसहस्सानि, भिद्यो पञ्चसतानि च ।

सत्तपञ्चास सुत्तन्ता, अङ्गुत्तरसमायुता ति ॥

एकादसकनियातो निवृत्तो ।

— :o: —

अङ्गुत्तरनिकायपालि निवृत्ता ।

चित्तसेवद्वयम्

अनुवक्तव्यिका

अकण्टका, अरहन्तो	२०७	अधर्मो, मिच्छासत्ति	२८२
अकनिट्टगामी	२६	- मिच्छासमाधि	२८२
अकुसलकम्मपथा, दस	३१६	- मुखावादी	३११
अकुसलान् धम्मान समापत्ति	२७३	- सम्कल्पलापी	३१२
अकुसलं, कतमं	२६७, ३२६	अधिपञ्चाधम्मविपस्सना	११
अक्कोषनी, पुरिसपुगलो	१६८	अनत्तसञ्ज्ञा, कतमा	१८६
अजितो, परिब्बाजको	२८७	अनत्थो, कतमो	२८१, २६७, ३०८, ३२६
अञ्जनवने, निगदाये	६६	अनभिरति, सुखा	१६६
अट्टकनागरो, गहपति	३८४, ३८७, ३८८	अनरियो, धम्मो	२६७, ३२६
अट्ट, अभिमायतनानि	१४६	- मग्गो	२६६, ३२६
- पुरिसपुगला	४७	अनवज्जबल	१२, १३
- लोकधम्मा	१४१	अनवज्जो, धम्मो	३२७
अट्टान, कतम	३२२	अनापपिण्डकस्त आरामे, जेतवने ३, ६, २०, २४, ३५, ६६, ११८, १३७, १५०, १६६, १७२, १८५, २०१, २०२, २०४, २०६, २४१, २४८, ३५७	
अतपनीयो, धम्मो	२६८, ३२७	अनापपिण्डको, गहपति	३५, ४६, २४१, २४६, २५०, २५१
अत्थो, कतमो	२८१, २६७, ३०८, ३२६	अनासयो, धम्मो	३२७
अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु	३४६	अनिच्चसञ्ज्ञा, कतमा	१८६
अधम्मो, अदिग्गदान	३११	अनुपनाही, पुरिसपुगलो	१६८
- अभिज्ज्ञा	३१२	अनुपुब्बनिरोधा, नव	४६
- कतमो	२८१, २६७, ३२६	अनुपुब्बनिरोधो	६०
- कामेसुमिच्छाचारो	३११	अनुपुब्बपस्सदि	६०
- पाणातिपातो	३११	अनुपुब्बविहारसमापत्तिवो, नव	५०, ५४
- पिसुणा वाचा	३११	अनुपुब्बविहारा, नव	५०
- फससा वाचा	३१२	अनुप्यथा धम्मा, वन	२६५
- व्यापादो	३१२	अनुस्सरितब्बो, धम्मो	३०१, ३३१
- मिच्छाआजीवो	२८२	अनीतप्पी, पुरिसपुगलो	१६७
- मिच्छाकम्मन्तो	२८१	अन्तरापारिनिब्बायी	२६
- मिच्छाआण	२८२	अन्धवनस्मि	१०६
- मिच्छाविट्ठि	२८१, ३१२	अपचययापी, धम्मो	२६६, ३२८
- मिच्छावाचा	२८१	अपरिहानधम्मो, पुगलो	१८०, १८१
- मिच्छावायामो	२८२	अपिच्छो, पुरिसपुगलो	१६८
- मिच्छाविमुत्ति	२८२		
- मिच्छासङ्कप्पो	२८१		

अध्यापयितव्यो, धम्मो	३३०	असप्पुरिसधम्मो	३००, ३२६
अध्याप्याचारी, इसिवतो	२०६, २१०	असप्पुरिससंसेवो	१६०
अध्याप्यतो	८६	असाधु, कतमं	२६७, ३२५
अध्याप्य	८६	असुअसञ्जा, कतमा	१८६
अभिधायतनानि, अट्ट	१४६	असेखा, सम्मादिट्ठि	२८०
अभिधायतनं, अट्टमं	१४८	— सम्मावाचा	२८०
— चतुर्थं	१४७	— सम्माविमुत्ति	२८०
— छट्ठं	१४७	— सम्मासति	२८०
— दुतियं	१४६	असेखिया धम्मा, दस	२८०
— ततियं	१४६	असेखो, सम्माधाजीवो	२८०
— पञ्चमं	१४७	— सम्माकम्मन्तो	२८०
— षष्ठमं	१४६	— सम्मावाचामी	२८०
— सप्तमं	१४७	— सम्मासङ्कप्पो	२८०
अभिरति, नुत्ता	१६६	— सम्मासमाधि	२८०
अमत्तप्पतो	८६	असेखं, सम्माञ्जाण	२८०
अमत्त	८६	अस्सल्लुङ्का, तयो	३६
अयोनिस्सो मनसिकारो	१८६, १६२	अस्सद्विय, साहारं	१६०, १६३
अरहत्तं सञ्चिकात्तु	२६६	अस्सद्वो, पुरिसपुग्गलो	१६७, १६६
अरहत्तो, अकण्टका	२०७	अस्सपरस्ता, तयो	४०
— निकण्टका	२०७	अहिरिको, पुरिसपुग्गलो	१६७
अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी	२६१, ३०५	आ	
— सोचैय्यं	३१६		
अरिया, पञ्चोरोहणी	२६३, ३०५, ३०६	आकासकसिणं	१३५
अरियो, धम्मो	२६७, ३२६	आकासानञ्चायतनसञ्जा	५२
— मग्गो	२६६, ३२६	आकासानञ्चायतन	६७
अरिय, धोवनं	२७५	आकिञ्चञ्चायतनसञ्जा	५३
— वसन	२७८, २७९	आकिञ्चञ्चायतनं	६७
— विरेचनं	२७६, २७७	आघातपटिविनया, दस	२१६
अरूपरागो	६३, ११२	— नव	४६
अवन्तीसु विहरति, महाकच्चानो	१३५	आघातवत्पुनि, दस	२१६
अविज्जा	६३, ११२, १६२, २७३	— नव	४६
— साहारा	१८६	आचयगामी, धम्मो	२६८, ३२७, ३२८
अविप्पटिसारो, किमरिययो	६६	आजानीयशायितं कथ	३६८
— पामोज्जत्थो	३५७	आदीनवसञ्जा, कतुमा	१८६
अविसारदा, उपासिका	३३७	आनन्दो, आरयस्मा	२१, ६५, ७४, ७५, ६६,
अवेचचप्पसञ्जा	१६५	१०३-१०५, १५८, १८८, २०६,	
असङ्कारपरिनिब्बायी	२६	२२०, ३६२, ३६४, ३६६, ३८४	
असता सम्पज्जञ्जं	१८६, १६२	आनापानस्सति	१८८
असद्वम्मस्सवनं	१६०	आनितंसा, पञ्च	११, १२
असद्वम्मो, कतमो	३००	आपोकसिणं	१३५

भायस्मा भानन्वो ('भानन्वो भायस्मा' ति पर्वद्वयम्)

- उदायी	५४
- उपचालो	२०६
- उपालि	१५४, १५६
- कटिस्सहो	२०६
- कळिम्भो	२०६
- कुक्कुटो	२०६

- गिरिमानन्वो	१८५
- बन्दिकापुत्तो	४३, ४४

- बालो	२०६
- मन्दको	६, १०
- विकटो	२०६

- पुण्णियो	२२२
- महाकच्चानो	१३५, ३१०

- महाकस्सपो	२२६
- महाधुन्दो	१३१, २२५

- महामोगल्लानो	२१, २२३
- मेधियो	६, ७

- बाह्नो	२१६
- सद्धो	३६७

- समिद्धि	३०
- सारिपुत्तो १४, २०, २१, २४, २५,	

२७, ३०, ४३, ५४, १०२,	
१०५, १७४, १८०, १६५,	
१६६, २३६, ३६५	

- बुभूति

भारद्धविरियो, पुरिसपुगलो	३७६
भाराधना, नो विराधना	१६८

भावासमच्छरियं	२७१
भासवानं खयाय धम्मा, दस	६३

भासेवितम्भो धम्मो, कतमो	२६३
भाहारा धम्मा, दस	३०१, ३३०
	२०८

इ

इच्छा, पापिका	१३०
इद्धिपादा, वसारी	६७

इद्धिपार्द, पित्तसमाधिपधानसङ्गारसमभागत्तं	६७
- छन्दसमाधिपधानसङ्गारसमभागत्तं	६६

- विरियसमाधिपधानसङ्गारसमभागत्तं	६६
- बीमसासमाधिपधानसङ्गारसमभागत्तं	६७

इद्धिविर्णं	५६, २६०
इन्द्रियधसंवरो	१८६, १६२
इन्द्रियसंवरो	१६१, १६४
इसियत्तो, भबहुपाचो	२०६, २१०
इत्ता, पापिका	१३०

उ

उत्तमपुरितो	१११
उत्तियो, परिब्बाजको	२५५

उदायी, भायस्मा	५४
उद्धञ्चकुक्कुच्चनीवरणं	६१

उद्धञ्चं	६३, ११२
उद्धतो, पुगलो	२१३

उद्धम्भागियानि संयोजनानि, पञ्च	६३
उद्धसोतो	२६

उपचालो भायस्मा	२०६
उपनिससम्पन्नो	३६०

उपहृच्चपरिनिब्बायी	२६
उपादानक्खन्धा, पञ्च	६२

उपालि, भायस्मा	१५४, १५६
उपासकस्स सुवत्तस्स पुत्तो, सद्धो	३७६

उपासका, कजङ्गसका	१४२, १४५
उपासिका, भविसारदा	३३७

- दसहि धम्मोहि समभागता	३३७
- भिगसाला	२०६, २१३

- विसारदा	३३८
उपेक्खासम्भोजाङ्गो	२७१

उपोसथो, नवहि धङ्गेहि समभागतो	३३
उप्पासेत्तम्भो, धम्मो	३००, ३३०

उमत्तोभागविमुत्तो	८६, ८७
उरुवेककणं, मल्लानं निगमो	७४

ए

एकन्तदुक्खा, निरया	३३८, ३३६
एकन्तनिम्बिदाय धम्मा, दस	२६५, २६६

एकन्तसुखा, सम्मा	३३६
एकवीजी	२६

एकादस, धम्मा	३६६
--------------	-----

ओ

ओत्तप्पी, पुरिसपुगलो	१६८
----------------------	-----

श्रीदासकसिर्ण	१३५	कण्ठी, ममो	३२६
श्रीपथातिको	६४	कति निक्खुनो बलानि	२४०
श्रीरम्भागियानि संयोजनानि, पञ्च २६, ४०, ६२,	३८५, ३८७	करवी, निक्खु	२२५
श्रीरिम तीरं	२०६, ३०६	कबावत्थून, दस	२०२
- धदिभादानं	३०६	कपिलवरधुस्मि, निषोधारामे	१६४, ३७१, ३७४, ३७७
- धमिज्जा	३०७	कम्मदायादा, सत्ता	३३६, ३४०
- कामेसुमिच्छाचारो	३०७	कम्मारपुत्तो, सुन्दो	३१६, ३२१
- पाणातिपातो	३०६	कम्म, अपरिपक्कवेदनियं	२८
- पिसुणा वाचा	३०७	- अप्पवेदनियं	२८
- फरसा वाचा	३०७	- अवेदनियं	२६
- व्यापादो	३०७	- दिट्ठवम्मवेदनियं	२६
- मिच्छाभाजीवो	२८६	- परिपक्कवेदनियं	२८
- मिच्छाकम्मन्तो	२८६	- बहुवेदनिय	२८
- मिच्छाज्जाण	२८६	- वेदनियं	२६
- मिच्छाविट्ठि	२८६, ३०७	- सम्परायवेदनिय	२७, २८
- मिच्छावाचा	२८६	- सुखवेदनियं	२८
- मिच्छावापामो	२८६	कलन्दकनिवापे, बैठुवने	४३, ५४, २२६
- मिच्छाविमुत्ति	२८६	कल्याणमित्तो, पुरिसपुग्गवो	१६८
- मिच्छासङ्कुप्पो	२८६	कसिणायतनानि, दम	१४५, १४६
- मिच्छासमाधि	२८६	कस्सपो, बुरणो	६७
- मुसावादो	३०७	कळिम्भो, आयस्मा	२०६
- सम्पप्पलापो	३०७	काको, दसहि असद्धम्मोहि नमन्नागतो	२१८
क		कामगुणा, पञ्च	५४, ६८, ६२
कङ्कलानां विहरति, भगवा	१४२	कामच्छन्दनीवरणं	६२
कटिस्सही, आयस्मा	२०६	कामच्छन्दो	६२, १११
कण्टको, असुभनिमित्तानुयोगो	२०७	कामबीगी	२४१
- चतुत्पस्स ज्ञानस्स...	२०७	कामवितक्को	७
- ततियस्स ज्ञानस्स...	२०७	कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति, तिविधा	७
- दुतियस्स ज्ञानस्स...	२०७	कायकम्मन्तसम्पत्ति, तिविधा	३४३, ३४४, ३४६
- दोवो	२०७	कायसक्कि	८५, ८६
- पठमस्स ज्ञानस्स...	२०७	कायेन, अश्वम्मचरियाविसमचरिया, तिविधा	३४६
- मातुगामूपचारो	२०७	- असोचेय्यं तिविधं	३१७
- मोहो	२०७	- अश्वचरियासमचरिया, तिविधा	३५०
- विसूकदस्सनं	२०७	- सोचेय्यं, तिविध	३१६
- वेदना	२०७	कालेन वम्मसाकच्छाद्य, चतुत्थो आनिसंसो	१२
- सङ्गणिकारामता	२०७	- ततियो आनिसंसो	१२
- सञ्जा	२०७	- दुतियो आनिसंसो	१२
कण्डूममो, कतमो	३००	- पञ्च आनिसंसा	१२
		- पञ्चमो आनिसंसो	१२
		- पठमो आनिसंसो	११

कालेन वम्मस्सवने, वसुत्थो धानिसंसो	१२
— ततियो धानिसंसो	१२
— दुतियो धानिसंसो	१२
— पञ्च धानिसंसा	१२
— पञ्चमी धानिसंसो	१२
— पठमो धानिसंसो	११
किमिकाळाय, नदिवा	६
कुक्कुटो, धायस्मा	३८४
कुक्कुटो, धायस्मा	२०६
कुलमच्छरियं	६३
कुलं, मवहि अज्जेहि समभागत्तं	३३
कुसलानि सीलानि, किमत्थियानि	३५७
— धविप्पटिसारत्थानि	६६, ३५७
कुसलानं वम्मनं समापत्ति	२७३
कुसलेसु वम्मेषु ठिति	१७५
— बुद्धि	१७५
— हानि	१७५
कुसलं, कतमं	२६७, ३२७
कुसिनाराय विहरति, भगवा	१६१
कुसीतो, पुरिसपुगलो	१६८
कूटागारसालाय, महाबने	१६७
केवली	१११
कोकनुवो, परिम्बाजको	२५८
कोकालिको, भिक्खु	२३६, २३७
कोधनी, पुगलो	२१२
— पुरिसपुगलो	१६८
कोलङ्कोलो	२६, १६५
कोसम्भयं विहरति, भगवा	६५, ८३
कोसलानं निगयो, मळरुपानं	१६७
कोसलेसु चारिकं चरमानी, भगवा	१६७
ख	
खलुङ्गजायितं	३६७
खेमपत्तो	८६
खेमं	८६
ग	
गंगराय, पोक्खरणिवा तीरे	२१६, २५२
गतियो, पञ्च	६३

गहपति, अट्टकनायरो	३८४, ३८७
— अनाथपिण्डिको	३५, २४१, २४६, २५०, २५१
— लपुस्सो	७४, ७५
— वज्जियमाहिती	२५२, २५५
गामनिगमो, दुविघेन वेदितम्भो	१४, १७
गिज्झकूटे, पम्बते	१७, १८
गिज्झकावसथे, नातिके	३६७
गिरिम्बजे, राजगहे	१७, १६
गिरिमानन्दो, धायस्मा	१८५
गोपालकी, एकादसहि अज्जेहि समभागतो	३८८, ३९७
घ	
घटिकं	२६४
घोसितारामे	६५, ८३
च	
चतस्सो, पटिपदा	१४८
— सञ्ज्जा	१४८
चतुल्लं, ज्ञानं	५८, ६७, १५२
चतुम्बिधा, वक्कीकम्मन्तसन्धोसम्भापत्ति	३४१, ३४५
— वक्कीकम्मन्तसम्पत्ति	३४३
— वाचाय अथम्मचरियाविसमचारिया	३४६
— वम्मचरियासमचरिया	३५०
चतुम्बिधं, वाचाय सोचेय्यं	३१६, ३२०
चतुसु, ग्राहारेसु	१४०
चट्टहि सोतापत्तियज्जेहि समभागतो	४६, २४७
चत्तारि, पुरिसपुगानि	४७
— महाराजसहस्सानि	१४५
— महासमुद्दसहस्सानि	१४५
चत्तारो, इट्ठिपादा	६७
— उपनिस्साय	५
— वम्मा	६
— सत्तिपट्टाना	६१, ६३, ६५, १६१, १६४
चन्दिकापुत्तो, धायस्मा	४३, ४४
चम्पायं विहरति, भगवा	२१६, २५२
चामुम्महाराजिका, देवा	३७४
चालिकापम्बते	६
चालिकायं विहरति, भगवा	६
चालो, धायस्मा	२६०

चिह्नमूलकं	२६४
बीवरकर्म	३७१, ३७७
बुन्दो, कम्मारपुतो	३१६, ३२१
बेतसोबिनबन्धा, पञ्च	६४, ६६, ६७
बेतसोबिनबन्धो, चतुर्व्यो	६४
— ततियो	६४
— दुतियो	६४
— पञ्चमो	६४
— पठमो	६४
बेतीसु विहरति, सहजातिय	१३१, २२४
बेतोलीला, पञ्च	६३, ११३
बेतोलीलो, चतुर्व्यो	६४
— ततियो	६४
— दुतियो	६४
— पञ्चमो	६४
— पठमो	६३
बेतोविमुत्तिया, चतुर्व्यो धम्मो	८
— ततियो धम्मो	८
— दुतियो धम्मो	८
— पञ्चमो धम्मो	८
— पठमो धम्मो	८
छ	
छ धम्मा	३७२
छसु अज्जात्तिकेसु भायतनेसु	१४०
ज	
जटिसर्वासका, भिक्खुनी	६६
जनपदपदिसी, दुबिबेन वेदितम्बो	१५, १७
जापुत्तोणि, ब्राह्मणी	२६०, २८१, ३०३, ३२१
जेतवन, अनाथपिण्डकस्स आरामे ('अनाथपिण्डकस्स आरामे' ति पवं दट्ठम्)	३४
जेतवन	३४
झ	
झानानं, चतुर्थं	१५२
झानं, चतुर्थं	५८
— ततियं	५८
— दुतियं	५८
— पठमं	५८

ठ

ठानानि, तीणि	३८
ठानं, कतमं	३२०

ड

डम्हामूलका धम्मा, नव	४१
डतियं, झानं	५८, ६७, २६८, ३८५
डतुत्तरि, देवा	३७४
डथागतो, दसहि धम्मोहि निस्सटो	२२०
डदङ्गनिम्मानं	८८
डपनीयो, धम्मो	२६८, ३२७
डपुत्सो, गहपति	७४, ७५
डपोधारामे, राजगहे	२५७
डयो, अस्सलळुक्का	३६
— अस्सपरस्सा	४०
— धम्मा	२१४
— पुरिसलळुक्का	३६
— पुरिसपरस्सा	४०, ४१
डावत्तिता, देवा	३७४
डिकिच्छका, विरेचनं देन्ति	२७६
डिम्बरायो, पुग्गलो	२१२
डिरञ्छानयोनिंका, सत्ता	३३८
डिरञ्छानयोनि, ससप्पजाति	३३८, ३३९
डिविचा, कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति	३४१
— कायकम्मन्तसम्पत्ति	३४३, ३४४
— कायेन अयममचरियाविसमचरिया	३४६
— धम्मचरियासमचरिया	३४६
— मनसा अयममचरियाविसमचरिया	३४०
— धम्मचरियासमचरिया	३४०
— मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति	३४१, ३४२
डिविचं, अदिस्सादान	३१५
— अभिज्झं	३१५
— कामेसुमिच्छाचारं	३१५
— कायेन असोचयेयं	३१७
— सोचयेयं	३१८
— पाणातिपातं	३१४
— पिसुणवाचं	३१५
— ऋससवाचं	३१५
— व्यापादं	३१५

तिथिर्धनमसाश्रयोच्यं

— सोच्यं

— मिच्छादिदि

— मुसाबाध

— वाचाय अश्रयोच्यं

— सोच्यं

— सम्प्रदाय

तिस्वी, विज्ञा

— वेदना

— समनसञ्जा

तीणि, ठानानि

— कुञ्चरितानि

— सुचरितानि

— संयोजनानि

गुरु, पञ्चेकञ्ज्या

गुप्तिता, देवा

तेजोकरिण

ध

धीनमिदानीवरण

इ

दक्षिणेषु जनपदेषु, धौवनं

दस, अकुसलकम्पया

— अत्यवसे पटिकव

— असेक्षिया धम्मा

— आघातपटिविनया

— आघातवत्पूनि

— आदीनवा, राजन्तेपुरप्यवेसने

— कथावत्पूनि

— कसिणायतनानि

— कामसोयी

— धम्मा, अनुप्यसा

— आसवानं लयाय

— आहारा

— एकन्तनिम्बिदाय

— दोसविनयपरिखीसाना

— नाथकरणा

— निद्धमनीया

— पञ्चजितेन अनिष्टं पञ्चवेमिस्तव्या १६८

३१८

३१९, ३२०

३१५

३१५

३१७

३१९, ३२०

३१५

२७०, २७१

१३९

२७०

३८

१८९, १९२

१९१, १९४

२६

२३७

३७४

१३५

६१

२७५

१४१, ११९

१५४

२८०

२१९

२१९

१६३

२०२

१३५, १४६

२४१

२९४

२९३

२०८

२९५, २९६

२९५

११७-११९

२७९

२७९

दस धम्मा, परिपन्था

— परिखीबाता

— आवेतम्मा

— महप्फला

— मोहविनयपरिखीसाना

— रागविनयपरिखीसाना

— सरीरट्टा

— सारणीया

— निज्जरवत्पूनि

— पातिमोक्खट्टपना

— पाससानि, ठानानि

— पुग्गला

— निमल्लुनो बलानि

— मिच्छता

— वड्डियो

— विवादमूलानि

— सञ्जा

— सम्मत्ता

— संयोजनानि

दससो गहपति, अट्टकनागरो

दिट्ठवम्मनिम्भानं

दिट्ठि, पापिका

— भट्टिका

दुक्खनिरोधगामिनी, पटिपदा

दुक्खनिरोधो

दुक्खविपाको, धम्मो

दुक्खसमुदयो, धम्मो

दुक्खद्वयो, धम्मो

दुक्खं

दुञ्चरितानि, तीणि

दुत्तिर्य, ज्ञानं

दुप्पज्जो, पुरिसपुग्गलो

दुविषेन वदामि, गामनिगमं

— जीवर

— जनपदपदेस

— पिण्डपातं

— पुग्गलं

— सेनासनं

दुत्तीसो, पुग्गलो

द्वैवत्तो

२०७

२९४

३५५, ५३६

२९४, २९५

२९५

२९४, २९५

१६९

१६९, १७१

२७३, २७५

१५४

२०३

११६, ११७, २१०

२४०

२९६

२०८

१६०

१८३, १८५

२९६

१११, ११२

३८४, ३८७, ३८८

८८

२७२

२७२, २७३

३०

३०

२९९, ३२८

३०

२९९, ३२८

३०, १९६

१९२

५८, ६७, २६८

१९८

१४, १७, १७८, १७९

१४, १६, १७८

१४, १६, १७८

१४, १५, १७८, १७९

१४, १६, १७८, १७९

२१०, २११

४४

देवा, चातुर्म्महाराजिका	३७४	धम्मो, धाचयगामी	२६८, ३२८
- सत्तुत्तरि	३७४	- भासेवितम्बो	३३०
- सार्वार्तिता	३७४	- प्राहारे पटिकूलसञ्जा	६७
- पुसिता	३७४	- उप्पादेतम्बो	३३०
- निम्मानरतिनो	३७४	- एहिपस्सिको	४७
- परनिम्मितवसवत्तिनो	३७४	- औपनेथ्यिको	४७
- बह्मुकायिका	३७४	- कतमो	२८१, ३०८, ३२७
- बामा	३७४	- कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी	३११
शौसविनयपरिषीसाना धम्मा, दस	२६५	- तपनीयो	२६८
हीलु धम्मेषु	१३६	- दुक्खविपाको	२६६, ३२८
		- दुक्खद्वयो	२६६, ३२८
		- दुक्खे अनत्तसञ्जा	६७
धनुकं	२६४	- न अनुस्सरितम्बो	३०१, ३३१
धम्मचरियासमचरियाहेतु	३४६	- न उप्पादेतम्बो	३३०
धम्मदेसना	२२२, २२३	- न बहुलीकातम्बो	३०१, ३३१
धम्मपरियायो, सत्तप्पपरियायो	३३८	- न भावेतम्बो	३०१, ३३१
धम्ममच्छरियं	६३	- न सच्छिकातम्बो	३०२, ३३२
धम्मविचयसम्बोणसङ्को	२७०	- नाथकरणो	११७-११९
धम्मा, कायेन पहातम्बा	१२६	- नासेवितम्बो	३३०
- छ	३७२	- निरासवो	३२७
- तयो	२१४	- पच्चत्त वेदितम्बो	४७
- तव	६०, ६७	- पहानसञ्जा	६७
- नेव पहातम्बा	१३०	- पाणातिपाता वेरमणी	३११
- पञ्च	१६२	- पिसुणाय वाचाय वेरमणी	३११
- वाचाय पहातम्बा	१२६	- फस्साय वाचाय वेरमणी	३११
- सत्त	२७०	- बहुलीकातम्बो	३०१, ३३१
धम्मो, प्रकालिको	४७	- भावेतम्बो	३०१, ३३१
- अतपनीयो	२६८, ३२७	- मरणसञ्जा	६७
- अदिग्धादाना वेरमणी	३११	- मुसावादा वेरमणी	३११
- अनभिज्झा	३१२	- विरागसञ्जा	६७
- अनरियो	२६७	- सच्छिकातम्बो	६७
- अनवज्जो	३२७	- सन्दिट्टिको	४७, ६७
- अनिच्चसञ्जा	६७	- सम्बलोके अनभिरतसञ्जा	६७
- अनिच्चे दुक्खसञ्जा	६७	- सम्माप्राजीवो	२८२
- अनुस्सरितम्बो	३०१, ३३१	- सम्माकम्मन्तो	२८१
- अपचयगामी	३२८	- सम्माज्जार्ण	२८२
- अभ्यापादेतम्बो	३३०	- सम्मादिट्ठि	२८२, ३१२
- अभ्यापादो	३१२	- सम्मावाचा	२८१
- अरियो	२६७, ३२६	- सम्मावावामो	२८२
- असुभसञ्जा	६७		

धम्मो, सम्माविमुत्ति

- सम्मासङ्कप्पी

- सम्मासति

- सम्मासमाधि

- सावज्जी

- सासवी

- सुखविपाको

- सुखद्वयो

धोवनं, धरियं

- दक्खिणेषु जनपदेषु

न

न अनुस्सरितब्बो, धम्मो

न आसेवितब्बो, धम्मो

न उप्पादेतब्बो, धम्मो

न बहुलीकातब्बो, धम्मो

न भावेतब्बो, धम्मो

न सञ्चिकातब्बो, धम्मो

नदिया, किमिवाळाय

नन्दियो, सक्को

नव, अनुपुब्बनिरोधा

- अनुपुब्बविहारसमापत्तियो

- अनुपुब्बविहारा

- आघातपटिवत्थूनि

- आघातपटिविनया

- ठानानि

- तण्हामूलका, धम्मा

- धम्मा

- पुग्गला

- सञ्जा

- सत्तावासा

मल्लकपाने, पलासवने

- विहरति, भगवा

मल्लकपानं, कोसलानं निगमो

नाटपुत्तो, निगण्ठो

मरुतिके, मिञ्जकावसये

- विहरति, भगवा

नायकरजा धम्मा, दस

नासेवितब्बो, धम्मो

मालकगामके, भगवेषु

अ०४-५२

२८२

२८१

२८२

२८२

२६८, ३२७

२६८, ३२७

२६६, ३२८

२६६, ३२८

२७५

२७५

३०१, ३३१

३०१

३३०

३०१, ३३१

३०१, ३३१

३०२, ३३२

६

३७७

४६

५०, ५४

५०

४८, ४६

४६

१८, १६

४१

६०, ६७

१६, २०, २५

३२

४२, १४१

१६७, १६६

१६७, १६६

१६७

६७

३६७

३६७

११७-११६

३३०

१६५, १६६

मिकटो, धायस्मा

मिक्कटका, अहरत्तो

मिगण्ठा, असुक्कसपरवम्भका

- अनौत्तयिनी

- असप्पुरिसम्मत्तिनी

- अस्सढा

- अहिरिका

- कुहका

- दसहि धम्मेहि समभागता

- दुप्पटिनिस्सगिनी

- दुस्सीला

- पापमिता

- पापिञ्छा

- सन्दिट्ठिपराभासा

मिगण्ठो, नाटपुत्तो

मिग्गोधारामे, कपिलवत्थुस्मि

मिञ्जरवरत्थूनि, दस

मिट्ठं गता

मिद्धमनीया धम्मा, दस

मिब्बानं

- सन्दिट्ठिकं

मिब्बिदा, विरागत्था

मिब्बिदाविदामो, विमुत्तिआणदस्सनत्थो

मिम्मानरत्तिनी, देवा

निरया, एकस्तदुक्खा

निरयो, पटुमो

निरासवी, धम्मो

निरोधसञ्जा, कतमा

निरोधो

निस्सयसम्पन्नो, भिक्खु

नीलकसिण

नीवरणा, पञ्च

नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा

नेवसञ्जानासञ्जायतन

ष

पञ्चेकल्लहा, वुरु

पञ्चोरोहणी, धरियविनये

- धरिया

२०६

२०७

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

२१८

६७

१६४, ३७१,

३७५, ३७७

२७३, २७५

१६५

२७६

६१, ६२, ६४, ६८

८७

३५८

१००

३७१

३३८, ३३९

२३८

३२७

१८७

६०

५

१३५

६१, ६२

५३

६७

२३७

२६१, ३०५

२६३, ३०५, ३०६

पञ्चोरोहणी, ब्राह्मणकुलस्त	२६१
पञ्च, भानिसंज्ञा	११, १२
— उड्भ्यागियानि संयोजनानि	६३
— उपादानकखन्वा	६२, १४०
— धोरम्भागियानि संयोजनानि	२६, ४०, ६२, ३८५, ३८७
— कामगुणा	५४, ६८, ६२
— गतियो	६३
— चेतसोविनिबन्धा	६४, ६६, ६७, ११२, ११४
— चेतोसीला	६३
— जानानि	१८, १६
— धम्मा	१६२
— नीवरणा	६१, १८६, १६२, २६७
— बलानि	१२, १४
— भयानि, बेरानि	४६, ४७
— भञ्जरियानि	६३
— सिक्कादुब्बल्यानि	६१, ६४, ६६
पञ्जवा, पुरिसपुगलो	१६८
पञ्जाबल	१२, १३
पञ्जाविमुत्तो	८६
पञ्हा, भट्ट	१४१
— चत्तारो	१४०
— छ	१४०
— तयो	१३६
— दस	१४१
— द्वे	१३६
— नव	१४१
— पञ्च	१४०
— सत्त	१४०
पञ्हो, एको	१३६
पटिपदा, चतस्सो	१४८
पठमं क्षानं	५८, ६७, २६७, ३८५
पण्डितवत्थुनि	२८७
पत्ताब्बहकं	२६४
पथवीकसिणं	१३५
पथुनो, निरयो	२३८
पञ्चजितेन पञ्चवेक्सितब्बा	
धम्मा, दस	१६८, १६६
पञ्चते, पिण्डकूटे	१७, १८

वरनिमित्तवसवत्तिनो, देवा	३७४
परिपन्था धम्मा, दस	२०७
परिव्वाजकाराने, मोरनिवापे	३७०
परिव्वाजको, झजितो	२८७
— उतियो	२५५
— कौकन्दो	२५८
— सुतवा	१७
परियोदाता धम्मा, दस	२६४
परिहानधम्मो, पुगलो	१८०, १८१
पलासवने, मळकपाने	१६७, १६६
पसेनदि, कोसलो राजा	१४५, १४०, १४३
पस्सडि	८६
— सुखत्था, सुखानिससा	६६, ३५७
पस्सडिसम्भोज्झो	२७०
पहानसञ्जा, कतमा	१८७
पाटलिपुत्त	३८४
पातिमोक्खट्टपना, दस	१५४
पापक, बीज	२७२
पापमिलो, पुरिसपुगलो	१६८
पापिका, इच्छा	१३०
— इत्सा	१३०
— दिट्ठि	२७२
पापिच्छो, पुरिसपुगलो	१६८
पामोज्ज, पीतत्य	६६, ३५७
पारिम, तीर	२६०, ३०६
— अविष्ठादाना वेरमणी	३०६, ३०७
— अनभिज्झा	३०७
— अभ्यापादो	३०७
— कामेमुमिच्छाचारो वेरमणी	३०७
— पाणातिपाता वेरमणी	३०६, ३०७
— फल्लाय वाचाय वेरमणी	३०७
— मूलाबादा वेरमणी	३०७
— सम्फप्पलापा वेरमणी	३०७
— सम्भाभाजीवो	२८६
— सम्भाकम्मन्तो	२८६
— सम्भाज्जाण	२८६
— सम्भादिट्ठि	२८६, ३०७
— सम्भावाचा	२८६
— सम्भावायामो	२८६

भ	
भगवती सावकसङ्को, उजुपटिपत्रो	४७
— आद्यपटिपत्रो	४७
— सामीचिपटिपत्रो	४७
— सुपटिपत्रो	४७
भगवा भरहं सम्मासम्बुद्धो	४७
भङ्कं, बीजं	२७३
भद्दा पुरिसाजानीया, तयो	४१
भट्टिका, विट्ठि	२७२, २७३
भयानि बेरानि, पञ्च	४६, ४७
भवतप्पा, साहारा	१६२
भावेतब्बा धम्मा, दस	३५५, ३५६
भावेतब्बा, धम्मा	३०१, ३३२
भिक्खु, धक्कोधनो	२३४
— अक्कोसकपरिभासको	२३५
— अञ्चन्तनिट्ठो	३७०
— अतिरेकपूजाय पूजेता	३६३
— अधिकरणिको	२३१
— अनवसेसवीही	३८६
— अप्पिच्छो	२३४
— अमक्खी	२३४
— अमायावी	२३४
— असठी	२३४
— आरञ्जाको	१०७
— आरद्धविरियो	११८, १२०, ३८१
— आसाटिकं हारेता	३६१
— एवंसञ्जी	३६६, ३६४-३६७
— कल्याणमित्तो	११७, ११६, ३८०
— कायेन अभीतरागो	११३
— बीतरागो	११४
— किङ्करणीयेसु दक्खो	३८०
— कौकालिका	२३६, २३७
— कोबनी	२३२
— खीणासवो	१८, १६
— गोचरकुसलो	३६२
— आणवाद्दं वदमानो	१३२-१३४
— तित्थं जानाति	३६२
— तीहि धम्मेहि समन्नागतो	३७०
— दक्खो	११७, १२०

भिक्खु, दसहि धम्मेहि समन्नागतो	१०८, १५५, २६०, २६२
— तीहि धम्मेहि समन्नागतो	३७१
— धम्मकधिको	१०७
— धम्मकामो	१२०, ३८०, ३८२
— धम्मार्त्तं न निसामकजातिको	२३२
— निसामकजातिको	२३४
— धम्मे न कङ्कति	११४
— धूमं कत्ता	३६२
— न अतिरेकपूजाय पूजेता	३६०
— अधिकरणिको	२३३
— आसाटिकं हारेता	३८६
— गोचरकुसलो	३८६
— तित्थं जानाति	३८६
— धूमं कत्ता	३८६
— पटिसत्त्वानो	२३२
— पीतं जानाति	३६०
— रूपञ्जु	३८८
— लक्खणकुसलो	३८६
— वर्णं पटिच्छादिता	३८६
— वीरियं जानाति	३८६
— सिक्खामो	२३१
— निकामलभी	३८१
— निस्सयसम्पन्नो	५
— पञ्चङ्गविप्यहीनो	१११
— पञ्चङ्गसमन्नागतो	११०
— पञ्जावा	११८
— पटिसत्त्वानो	२३४
— परिसावचरो	१०७
— पापिच्छो	२३१
— पीतं जानाति	३६२
— पुब्बेनिवासं अनुस्तरति	३८१
— बह्वसुतो	१०७, ११७, ११६, ३८०
— भावनावादं वदमानो	१३२-१३४
— मक्खी	२३२
— मायावी	२३२
— रूपञ्जु	३६१
— रूपे अभीतरागो	११३
— लक्खणकुसलो	३६१

रागविनयपरियोसाना धम्म्या, दस	२६४, २६५
राजगद्दे, गिरिच्छावे	१७, १६
- सप्तोदारामे	२५७
- विहरति, ध्यानन्दो	२५७
- भगवा	१७, १८, ३७०
- महाकत्तसपो	२२६
- सारिपुत्तो	४३, ५४
राजन्तेपुरप्पवेसेने आदीनवो, अट्टमो	१६४
- चतुत्थो	१६३
- छट्ठो	१६४
- ततियो	१६३
- दसमो	१६४
- दुतियो	१६३
- नवमो	१६४
- पञ्चमो	१६३
- षष्ठमो	१६३
- सप्तमो	१६४
राजा, वसेनदि कोसलो	१४५, १४०, १४३
रूपरागो	६३, ११२
रूपसञ्जा	५२
रूपुपादानकल्लण्यो	६२
ल	
लाममच्छरियं	६३
लोकायतिका, ब्राह्मणा	६६
लोहितकसिणं	१३५
व	
वक्कुकां	२६४
वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति, चतुन्विधा	३४१, ३४५
वचीकम्मन्तसम्पत्ति, चतुन्विधा	३४३, ३४६
वज्जियमाहिती, गहपत्ति	२४२, २४५
वट्ठियो, दस	२०८
वण्णमच्छरियं	६३
वनसण्ढे, बलिहरणे	१६१
वमनं, धरियं	२७६
वाचाय भवम्मचरिया, चतुन्विधा	३४६
- भलोचेर्य्यं, तिविधं	३१६, ३२०
- वम्मचरिया, चतुन्विधा	३५०
- लोचेर्य्यं, चतुर्विधं	३१६, ३२०

वायोकसिणं	१३५
वाहनो, धायस्मा	२१६
विगतधीनमिद्धो, भिक्खुसङ्को	१६६
विचिकिच्छा	६२, १११
विचिकिच्छानीवरणं	६१
विज्जा, तिस्सो	२७०, २७१
विज्जाविमुत्ति, साहारा	१६१, १६३
विज्जाभकसिणं	१३५
विज्जाभञ्जायतनसञ्जा	५२
विज्जाभञ्जायतनं	६७
विज्जाणुपादानकल्लण्यो	६२
विमुत्तिञ्जाणदस्सनं	३६०
विरागसञ्जा, कतमा	१८७
विरागो, विमुत्तिञ्जाणदस्सनत्थो	३५८
विरावना, भिक्खुत्तं धागम्म	२७१
विरियबलं	१२, १३
विरियसम्बोज्झङ्को	२७०
विरेचन, धरियं	२७६, २७७
- देमि तिकिच्छका	२७६
विवादमूलानि, दस	१६०
विसारादा, उपासिका	३३८
विहिंसावितक्को	७
वुत्तित्वा	१११
वेदनुपादानकल्लण्यो	६२
बेलामो, ब्राह्मणो	३६, ३७
बैसालिय विहरति, धायस्मा ध्यानन्दो	३८४
- भगवा	१६७, २०६
बेळुवने	१४२
- कलन्दकनिवापे	४३, ५४, २२६
स	
सकदागामिपत्तो	२०६
सकदागामी	२६
सक्कायदिट्ठि	६२, १११
सक्केसु विहरति, भगवा	१६४, ३७१, ३७५, ३७७
सक्को, नन्धियो	३७७
- महानामो	३७२
सग्गा, एकन्तसुखा	३३६
सङ्गासुपादानकल्लण्यो	६२
सङ्गारवो, ब्राह्मणो	३०६

सङ्गाहबलं	१२, १३	सप्युरिससंसेवो	१६१, १६४
सङ्क्षेपेदो	१५७	सम्बलोकं भनभिरसञ्ज्ञा	१८७
सङ्क्षुसामग्री	१५७, १५८	सम्बलङ्कारेषु भनिच्छासञ्ज्ञा	१८८
सक्षिप्तपरिवायकुसलो, भिक्खु	१७२	सम्बे धम्मा, भनतोमगा	१८४
सञ्चिकातब्बी, धम्मो	३०२	— किष्वाधिपतेय्या	१८३
सञ्चेतनिकाभि, कम्मानि	३४३, ३४५	— किउत्तरा	१८४
सञ्ज्ञा, चतस्सो	१४८	— किष्मोगवा	१८४
— दस	१८३	— किपमुखा	१८३
— नव	३२	— किपरियोसाना	१८४
सञ्ज्ञावेदयितनिरोधो	६७	— किमूलका	१८३
सञ्क्षुपादानक्खम्भो	६२	— किसमुदया	१८३
सतिपट्ठाना, चत्तारो	६१-६३, ६५, १६१, १६४	— किसमोसरणा	१८३
सतिसम्पज्झा	१६१, १६४	— किस्मभवा	१८३
सतिसम्भोज्झा	२७०, २७१	— छन्दमूलका	१८४
सत्तक्खसुपरमी	२७	— निम्बानपरियोसाना	१८४
सत्ता, धम्मा	२७०	— पञ्चुत्तरा	१८४
— बीज्झाङ्गा	१६१, २७०	— फस्ससमुदया	१८४
— साहारा	१६४	— मनसिकारसम्भवा	१८४
— विञ्जानाण्डितियो	१४१	— विमुत्तिसारा	१८४
सत्ता, भानस्सरसत्तनिका	१४५	— वेदनासमोसरणा	१८४
— निरञ्चानयोनिका	३३८	— सत्ताधिपतेय्या	१८४
सत्तावासा, नव	४२	— समाधिप्यमुखा	१८४
सत्तावासो, घट्टमी	४२	समणसञ्ज्ञा, तिस्सो	२७०
— चतुरयो	४२	समणो, गोतमो	२४६
— छट्ठो	४२	समाधि, यथाभूतञ्जाणदस्सनत्त्वो	६६, ३५७
— ततियो	४२	— यथाभूतञ्जाणदस्सनानिस्सो	६६, ३५७
— दुतियो	४२	समाधिसम्भोज्झाङ्गो	२७१
— पञ्चमी	४२	समिद्धि, भामत्सा	३०
— षष्ठमी	४२	सम्भाषो	८४, ८५
— सप्तमी	४२	सम्भोधिपक्खिकानं धम्मानं, चतुरयी उपनिसा	४
सद्धम्मस्सवर्न, साहारं	१६४	— ततिया उपनिसा	४
सद्धम्मो, कतमो	३००, ३२६	— दुतिया उपनिसा	४
सद्धा	१६१	— पञ्चमी उपनिसा	४
सद्धो, भामत्सा	३६७	— षष्ठमा उपनिसा	३
सद्धो, पुरिसपुगलो	१६८, १६९	सम्मत्ता, दस	२६६
— भिक्खु	२२२	सम्मप्यधाना, चत्तारो	६६
सनक्कुमारैन, बह्मुना	३७१	सम्माविट्ठिको, पुरिसपुगलो	१६८
सन्विट्ठिको, धम्मी	८७	सरीरट्ठा धम्मा, दस	१६६
सन्विट्ठिकं, निम्बानं	८७	ससङ्कारपरिनिम्बायी	२६
सप्युरिसधम्मो, कतमो	३००, ३३०	सहम्पत्ति, बह्मा	२४८

उपनायो

सुरियस्स, भिक्खवे, उदयतो एतं पुब्बज्झमं ..	२६३
सेय्यथापि धाकासे	२६०
सेय्यथापि, भानन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेम्य ...	७६-८१
सेय्यथापि, भानुसो उत्तिय, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं .	२५७
सेय्यथापि, भानुसो, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा ...	१६७, २००, २०१
सेय्यथापि, भानुसो पुरिसो भद्दो व समानो भद्दवादं वदेय्य ..	१३४
सेय्यथापि, भानुसो, पुरिसो दलिहो व समानो भद्दवादं वदेय्य .	१३२
सेय्यथापि, भानुसो, पुरिसो सारत्थिको सारगवेसी .	२८४, ३१०
सेय्यथापि, भानुसो, वक्खो सात्तापलासविपन्नो ..	१०२, १०३, ३६०-३६२
सेय्यथापि, भानुसो, वक्खो सात्तापलाससम्पन्नो .	१०३, १०४, ३६०, ३६२, ३६३
सेय्यथापि, भानुसो, सहायको सहायकं एवं वदेय्य ..	२२६
सेय्यथापि, भानुसो, सिलामूपो सोळसकुक्कुको ..	४५
सेय्यथापि, भानुसो, सुखिनो दुक्ख उप्पज्जेम्य .	५४-५६
सेय्यथापि उदके	२६०
सेय्यथापि, उपालि, दहरो कुमारो मन्थो उत्तानसेय्यको .	२६४
सेय्यथापि, उपालि, महाउदकरहदो .	२६३
सेय्यथापि ता पुरिमिका देवता ...	३५
सेय्यथापि, नन्दक, पाणको चतुप्पादको अस्स ...	१०
सेय्यथापि, नन्दिय, भिक्खु असमयविमुत्तो करणीयं अत्तनो न समनुपस्सति	३७६
सेय्यथापि नाम बल्लभम्मो धनुग्गहो सिक्खितो ...	६७
सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव वेति ...	२६६
सेय्यथापि पक्खी सकुणो	२६१
सेय्यथापि पथविथं	२६१
सेय्यथापि पुज्जे अगारियभूतो ...	१८, १९
सेय्यथापि, ब्राह्मणा, चत्तारो पुरिसा चतुद्दिशा ठिता .	६७
सेय्यथापि, भन्ते भानन्द, पुरिसो एकं निधिं गवेसन्तो ...	३८७
सेय्यथापि, भन्ते, आपत्तिं सुधिं पि निक्खिपन्ति ...	२२
सेय्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा ...	२३
सेय्यथापि, भन्ते, उसन्नो छिन्नविसाणो सूरतो ...	२३
सेय्यथापि, भन्ते, चण्डालकुमारको कलोपिहत्थो ...	२३
सेय्यथापि, भन्ते, तेजो सुधिं पि ब्रह्मि भानुधिं पि ब्रह्मि ...	२२
सेय्यथापि, भन्ते, पठविथं सुधिं पि निक्खिपन्ति असुधिं पि निक्खिपन्ति	२१
सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो भेदकपालिकं परिहरेम्य ...	२३
सेय्यथापि, भन्ते, रजोहरणं सुधिं पि पुञ्छति असुधिं पि पुञ्छति	२२
सेय्यथापि, भन्ते, वायो सुधिं पि उपवायति असुधिं पि उपवायति	२२
सेय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धंखितो येन येनेव पतिट्ठाति ...	३४२, ३४५
सेय्यथापि, भिक्खवे, भस्ससत्तुक्कुत्स किम्भापि एवं इच्छा उप्पज्जेम्य ...	२३३
सेय्यथापि, भिक्खवे, भादित्तचेत्तो वा भादित्तसीत्तो वा ...	१७३, १७८, १८२

सेय्यथापि, भिक्षवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा ...	१७२, १७४, १७६, १७७, १८१
सेय्यथापि, भिक्षवे, इत्थासो वा इत्थासन्तैवासी वा तिणपुरिरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा ...	६१-६४
सेय्यथापि, भिक्षवे, उब्बुबीज वा सालबीज वा .	२७२
सेय्यथापि, भिक्षवे, उपरिपब्बते धुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते	१६०-१६४
सेय्यथापि, भिक्षवे, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा	११३
सेय्यथापि, भिक्षवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो .	११५
सेय्यथापि, भिक्षवे, गण्ढो अनेकवस्सगणिको	३२
सेय्यथापि, भिक्षवे, गावी पब्बनेय्या पण्डिता व्यत्ता	५७
सेय्यथापि, भिक्षवे, गावी पब्बतेय्या बाला धव्यत्ता ...	५७
सेय्यथापि, भिक्षवे, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा	११५
सेय्यथापि, भिक्षवे, निम्बबीज वा कोसातकिबीज वा .	२७२
सेय्यथापि, भिक्षवे, भट्ठस्स अस्साजानीयस्स किञ्चापि न एव इच्छा ..	२३५
सेय्यथापि, भिक्षवे, या काचि तारकरूपानं पभा, सव्वा ता . .	११६
सेय्यथापि, भिक्षवे, या काचि महानदियो .	११६
सेय्यथापि, भिक्षवे, यानि कानिचि जङ्गलानं पाणानं पदजातानि ..	११५
सेय्यथापि, भिक्षवे, ये केचि खुट्ठराजानो, सव्वे ते	११६
सेय्यथापि, भिक्षवे, ये केचि पुप्फगन्धा	११६
सेय्यथापि, भिक्षवे, ये केचि मूलगन्धा	११५
सेय्यथापि, भिक्षवे, ये केचि सारगन्धा	११६
सेय्यथापि, भिक्षवे, मरदममये विद्धे विगतवलाहके देवे .	११६
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अटटा निरया ..	२३६
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अब्बा निरया ...	२३८
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अम्बुदा निरया	२३८
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति अहहा निरया ...	२३६
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति उप्पलका निरया .	२३६
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति कुमुदा निरया ..	२३६
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसतिस्सारिको कोसलको तिलबाहो ...	२३८
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति निरम्बुदा निरया .	२३८
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति पुण्डरीका निरया ...	२३६
सेय्यथापि, भिक्षु, वीसति सौगन्धिका निरया . .	२३६
सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका	४२

सुद्धिपण्यं

विट्ठे	पणित्यं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	विट्ठे	पणित्यं	सुद्धपाठो	असुद्धपाठो
१५	४	असवितम्बो	असेवितम्बो	१६३	१०	० असवरं	० असवरं
१५	२४	तेनावसो	तेनावसो	१६५	३, १३	एकबीजिस्स	एकबीजिस्स
१६	५	असवितम्बो	असेवितम्बो	२३२	(सितो)	१३२	२३२
१६	२६	सेवि-	सेवि-	२४५	१८	अत्तान	अत्तान
३४	१३, १८	हीन	हीनं	२५७	२६	गतानि	गतानि
३५	१	अत्थ	अत्थं	२८०	१६	मिच्छादिट्ठि-	मिच्छादिट्ठि,
३५	१४	विप्पटिसारिणो	विप्पटिसारिणो	३४४	६	समग्गनन्दी	समग्गनन्दी
४७	२७	पन्नोहमस्मि	पन्नोहमस्मि	३६६	२२	करय्य	करय्य
४६	१८	समापपन्नस्स	समापपन्नस्स	३७२	२६	बुद्धानुपस्सति	बुद्धानुपस्सति
१०६	१४	सय्यपीदं	सय्यपीदं	३८४	१५	वेसाली	वेसाली
११३	१६	इम	इमे	"	"	वेलुवगामको	वेलुवगामको
११५	२	तस्सा	तस्स	३८६	१८	उपक्खा ०	उपक्खा ०
११६	१५	थरा	थेरा	"	१६	अप्पमाणेन	अप्पमाणेन
१३४	२६	सक्कोति	सक्कोति	३८७	६	योगक्खमं	योगक्खमं
१३६	५	पनत्तं	पनेत्तं	३६६	२१	सारिपुत्तं	सारिपुत्तं
१६१	१८	चोदेतुकामेन	चोदेतुकामेन	३६८	१७	रससु	रससु
१६७	१	इ	इ				

प्रकाशक : भिक्षु जगदीश कारवप, सगुनी, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)

मुद्रक : श्री कुल्लुचन्द्र बेरी, मिर्जामन्दिर प्रेस प्राइवेट लिमिटेड,
डी० १५/२४, मानमन्दिर, वाराणसी-१.

